

18

28. a. 2. 3.

SALE	A
18	
Table	15

5

Salog. de H. de St. Jacobiana — *Oratio pro* R. 6923

DESCRIPTIO
 PVBLICÆ GRATVLATIONIS,
 SPECTACVLORVM ET IVDORVM,
 IN ADVENTV SERENISS. PRINCIPIS ERNESTI
 ARCHIDVCIS AVSTRIAE, DVCIS BVRGVNDIAE,
 COMITIS HABSPAVREI VELLERIS EQVITIS, BELGICIS
 PROVINCIIS A REGIA MA^{te} CATHOL. PRÆFECTI, AN. M. D. XCVIII.
 XVIII. KAL. IVLIAS, ALIISQVE DIEBVS ANTVERPIÆ EDITORVM.

CVI EST PRAEFIXA,
 De Belgij Principatu a Romano in ea Prouincia
 Imperio ad nosra usq; tempora breuis narratio.

*Ad Principem Sereniss. et S. R. E. Cardinalem,
 Archiepiscopum Toletanum Albertum. Archidu-
 cem Austriae, Ducem Burgundiae, &c.*

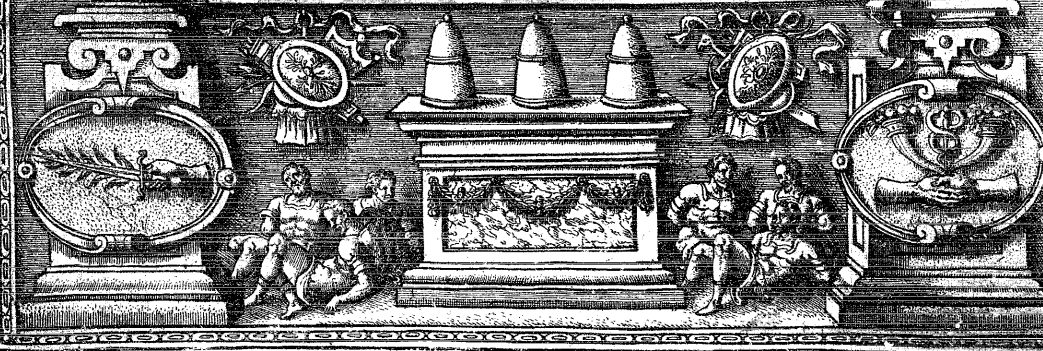
Cum carmine Panegyrico in eiusdem Principis
 Ernesti, suscepto a Regia Ma^{te} Catholica Belgicarum
 ditionum imperio, in eadem Prouincias aduentum.

*Accessit denique Oratio funebris, in Archiducis
 Ernesti obitum iisdem Prouincijs lectuosa.*

Omnia a IOANNE BOCHIO S.P.Q.A. auctoritate
 conscripta.

LABORE ET CONSTANTIA
 ANTVERPIAE
 EX OFFICINA PLANTINIANA.
 M. D. XCV.

PLANTINIANA

D E
BELGII PRINCIPATV,
 A ROMANO IN EA PROVINCIA IMPERIO,
 AD NOSTRA VSQVE TEMPORA
 BREVIS NARRATIO.

Ad Principem Serenissimum & Cardinalem amplissimum ALBERTVM
 ARCHIEPISCOPVM TOLETANVM, AVSTRIÆ ARCHIDVCEM, Bur-
 gundiæ Ducem, Comitem Habsburgi, &c.

DESCRPTIONEM aggressarius rerum Antuerpia in primo Serenissimi Archiducis Ernesti fratris tui in hanc urbem aduentu, publicè gestarum, Serenissime Princeps, Cardinalis amplissime, causat in animo gravissimas habui, cur hic ingenij mei conatus licet exiguus, tua præcipuè Celsitudini Serenissima cõderetur dedicandus. Nam ut omittam vulgares illas atque contritas scriptorum rationes, quibus ferè omnes in præmijs uti solent, cum factus suos in lucem producentes Principum quorundam patrocinio commendant, sumpto ab eorum dignitate argumento, vel à sua scribentium persona, utrumque hæc à tua magnitudine alienum est, & ab instituto meo. Neque enim hoc opusculum tua amplitudine dignum aestimavi, nec si quid ingenij mediocritas suggereret, tanti ego Principis clientelam putarem tam parvi momenti scriptione affectandam. Sed mihi per magni Germaniæ Inferioris interesse videbatur, ut quibus illa cõotis, qua exspectatione, quo desiderio Principem Ernestum recenter exceperit, ex sola Antuerpiensium gratulatione, tu potissimum intelligeres, qui illa publici honoris officia fratri Archiduci à Belgis exhibitæ, ad omnes augustissima Austriacæ domus Principes, & eorum in numero ad tuam quoque Celsitudinem pertinere iudicares. Quin etiam ipsi Regi, Principi nostro clementissimo, hoc uno testimonio facile probares, quam gratum fuit omnibus hæreditarijs provincijs diuinum hoc eius prudensque consilium, de illarum regendarum absoluta potestate in consanguineum Archiducem conferenda. Nec rectè minoræ lætitiæ perfusi sunt omnes potentissima Monarchiæ subditi, quod te iuvenissimum Principi Philippo assumum esse cõstitit, & in eam ætate eius lætenti adiunxerit, quæ indolis suæ felicissima præmorata habens imperij tractandis exerceret, rebusque præclare gerendis assuefecit. Cuius Regiæ cõsultanti præstantissimæ consilij, & diuorum fratrum eximijs virtutibus delati honoris accepto nuncio, nemo fuit quin ad gratias regnorum defensori suppliciter agendas sublatis in cælum manibus conuolaret, quod eam Regi sapientissimo mentem dederit, ut quos sanguinis coniunctio futuro suorum regnorum hæredi arctissime deuinxit, eos etiam singularibus dignitatum ornamentis ad curanda Reip. communionem alligaret. Nec in vobis eligendis Regiæ Mæ alia & explorata rationes defuere, sed cõta sanctitate, cõiunctia, probitate, motumq; tuorum gravitate & modestia, illius de te sententiam confirmasti, ut nemini quæ

4
 sibi adolescentis aetate omni omnium praedicatione maioris, in hac cum herbescentis ingenij te-
 nerritate, committendam esse duxerit; cuius opera & praesentia maximas in eo virtutum fru-
 ges existituras consuevit auguratur, ac orbem Christianum tali Principe tranquillum ac
 beatum fore sperat. At vero praeter ceteras nationes & prouincias Diuina bonitati singula-
 ribus uerbis Belgas conuersos gratias agere conuenit, atque optimi Regis de Ernesto indi-
 cium, in summi beneficij loco reponere, quod rebus in magnum discrimen adductis, cum Ger-
 mansia Inferioris ditionibus Principem praefecerit, quo uel meliorem, uel ad has turbas in-
 quietas conuertendas accommodatiorem nec cogitare uel optare possimus, nec alium us-
 quam reperire, cuius ductu & auspicijs pristinum splendorem Belgica facilius citiusq; recupe-
 ret. Quod Regia Ma^m magnitudine haud indignum, conuersa Reip. Christiana non in-
 utile, Principi Philippo minime indecorum, Belgis necessarium esse demonstrabimus, si Histo-
 riarum monumentis euolutis, gentis antiquitate metiamur dignitatem, & ex Caesarum di-
 uersorum, gentiumque de hoc orbis angulo certantium laboribus, commoda ponderemus, si ex
 Principum multitudine in qualibet Belgij ditumcula maximorum, pncande prouincia desi-
 derium excitetur, denique si ex belli huius assiduitate (qua subditi contabescunt, principatus
 mutilatur, religio obsolescit) mutatis consilijs uel acceleratis, debellandum esse in animum in-
 ducant, qui manibus clauum Reip. tenent. Quorum bona uenia Principum Belgicorum
 origine repetita, & eorum successibus nonnihil delibatis, ad praesentem: eorum statum de-
 scendere mihi liceat. Hoc primum deprecari tua equanimitas (quod & oro & obtestor) &
 prudentia me sinet, quia de principatu apud eum Principem oratio instituitur, qui ad firma-
 mentum Belgici principatus, atque ad optimorum subditorum salutem, quamplurimum po-
 test conferre adiumenti; & quia de rebus domesticis narratio, sua se melius apud exterarum na-
 tiones ueritate tuebitur, si orationis mea cursum tui patrocinijs lenis aura prosequetur.

BELGICA igitur pars Galliae erat tertia, cum eam Iulius Caesar Procos. cum
 exercitu (erant enim illi Galliae in quinquennium decretae) circa annu. a
 urbis conditae d. c. xcvi. primus ingrederetur, P. Cornelio Lentulo, &
 Metello Nepote Coss. eamque Romano Imperio adijceret. Regionis au-
 tem situs Germaniae est finitimus, & incolae ferè omnes à Germanis or-
 tum habent, illamque originis affectationem perquam ambrosè sibi re-
 tinuerunt, nec alio adhuc nomine prouincia distinguitur, quam Inferio-
 ris Germaniae uocabulo, quae à superiori, teste Dione, usq; ad Oceanum Britannicum se ex-
 tendit, ad cuius litora descendit protentior; & maris interfusa stans horis aestuaria & recessus
 inaccessi, siluæque impeditissimae, & inuiae paludes, tutis eam oram finibus munitabant, ut
 gentes ceteroquin Gallorum fortissimae, & iuxta Plutar. potentissimas superare, haud parui
 momenti fuerit quod de Nemijs & Aduaticis uictoriae non incruentae testantur. Biennio
 interiecto ac Cn. Pompeio, & M. Crasso iterum eoss. bello contra Tencheros & Vspetes
 gesto, Caesar per Morinos, unde breuissimus transitus erat, in Britanniam traiecit, reuersus
 Morinos rebellantes uicit, Menapios in deditiōnem accepit. Sed Romanis legionibus in hi-
 berna dimissis, populunq; recēter in fidem acceptum, non tamen Germanae libertatis ob-
 litum, insolitis imperatis & tributis diuexantibus, opportunam Ambiorix Eburonum regu-
 lus occasionem arripuit, Belgas ad defectionē concitadi, ut eo duce Caesaris legatos L. Arun-
 euleium Cottam, & Q. Titurium Sabinum cum toto cui praerant exercitu apud Vaticam
 circumuentos deleuerint, nec Q. Ciceronis in Neruijs hiberna acerrimè oppugnare absti-
 nuerint, donec Caesare cum legionibus celeriter accurrente; hostibus fuis, castra Ciceronis
 liberata fuerint. Anno sequenti datus obsidibus Menapij in fidem Romanorum accepti, Am-
 biorix

biorix fugatus, Ciceronis castra ad Varucam dubio euentu aggressi Sicambri, Eburones vastati. Nec ita multo post, vix elapso biennio M. Marcello, & Ser. Sulpitio Rufo Coss. in vniuersa Gallia de libertate vindicanda & recuperanda pristina belli laude, summa consensione, dum à Romanis Alexia obsidebatur, Corbeus Bellouacos, Comius suos Atrebatés armavit. Hos Cæsar cum Romanis legionibus adortus, cæso Corbeo, in fugam verso Comio, prælio deiecit, ac deditis Bellouacis gentè bellicosissima, in Belgium ad quatuor legiones se recepit, quas ibi per legatos M. Antonium, C. Trebonium, P. Varinium, & Q. Tullium in hiberna dimiserat. Cumque ibi hiemaret, vnum illud propositum habuit, vt in amicitia ciuitates retineret, nulli spem aut causam armorum daret. Itaque ciuitates honorifice appellando, Principes maximis præmijs afficiendo, nulla noua onera cuiquam imponendo, omnes meliore parendi conditione facile in pace & officio continuit. Ipse etiam Comius impunitatem impetrauit, atque hoc in super exorauit, vt timori suo concederetur, ne in vllius Romani conspectum vnquam veniret. Tum Cæsar C. Trebonium legatum cum quatuor legionibus in Belgio collocauit, Galliam rarus fore tutiorem, si Belgæ recenter subiugati, quorum maxima virtus erat, exercitibus coercerentur. His ita peractis Cæsar in Italiam quàm maximis potuit itineribus contendit, L. P. aullo, & C. Marcello Coss. Quis verò aut quâ potestate Belgicam prouinciam aliquot annis postea obtinuerit, non satis equidem compertum habeo, nisi existimemus Cæsare bello ciuili distracto, Cæsarianarum partium legatos prouincię præfuisse, siquidem cum Cæsar ad sui securitatem prouincias distribueret, priusquam in Hispaniam cõtra duces Pompeianos Petrium & Afranium profectus est, nulla vel de Belgica, vel de Gallia Transalpina mentio reperitur, sed citiorem Galliam Licinij Crassi prouinciam esse voluit, vt Appianus memoriæ prodidit; neque certè neglexisset quemquam suæ factionis Gallia præficere, nisi satis sibi cauti in ibidem putauisset, præsertim cum Hispania quæ Pompeio fauebat, metum illi iniecerat, ne Galliam quoque ad defectionem permoueret, vt ex Dione annotauimus. Constat autem ex Appiano D. Brutum, qui postea ex Cæsaris percussoribus fuit, viuo Cæsare vltiori Gallia præfuisse: Cui videtur Iulij decreto successisse M. Æmilius Lepidus eo anno quo Cæsar interfectus est, qui post eius cædem in Gallia Narbonensi imperium habuit, cum D. Brutus Mutinæ obsessus est, & Antonius ibi victus ad Lepidum Proconsulem in Galliam profugit. Sed secuto Triumviratu, diuisisque prouincijs, vniuersa Gallia, quæ cis & trans Alpes sita est, Antonio cessit, præter Narbonensem, quæ vnâ cum Hispania Lepido obuenerit, quemadmodum à Cæsare superstitite obtinuerat. Ipsidem temporibus Calenus & Ventidius Transalpinæ Gallia pro Antonio præfuisse leguntur, quam Fusius Caleni filius mortuo patre Cæsari Octauio, qui in Galliam venerat per metum sine certamine tradidit, & Fuluiâ Antonij vxore defunctâ, cum in gratiam Augustus & Antonius rediissent, inter ceteras prouincias facta imperij diuisione, Gallia Augusto fuit ascripta, eiusque mandatis omnia ibi gesta. Itaque M. Agrippa eo anno quo cum L. Gallo cepit consulatum, factâ in Gallia rebellionem, contra eos qui defecerant, bellum fecit instruxitque, cuius ipse causa secutus inter Romanos Rhenum transiuit, & rebus prosperè gestis, ab Augusto reuocatus est, decreto illi triumpho, quem tamen omisit. Circa quæ tempora pacatas fuisse Gallias, & prouinciam Belgicam, ex eo colligitur, quod Augusto in Galliam vsque progresso, vt Britannicam expeditionem Iulij exemplo susciperet, nulli ab Historicis motus describantur, cum ibi Augustus esset ea hieme, qua Antonius iterum & Lucius Libo consulatum gerebant. Post elapsam quinquennium Cæsare V. & Valerio Porito Coss. qui in eius anni parte in Sexti Apulei consulis locu successerat, inter ceteras gentes etiam de nonnullis Gallia ac Germaniæ populis Cæsar Augustus, & cum eo C. Albius Carinas Romæ triumphauit, qui Morinos aliosque rebellionis socios domuerat, & Sueuos Rhenum transgressos profigerat. Cum autem Cæsar Consulatus sui anno vi. (quem cum eo iterum Agrippa gerebat) monarchia potitus esset, factâ inter ipsum & S. P. Q. R. prouinciarum partitione, Galliam Belgicam inter ceteras prouincias decennali imperio regendam suscepit, eiusque curationi proprætorem aut legatum præfecit. Est quoque verisimile Belgicam Augustum præsentem in prouincia cum totius Gallia rebus composuisse, cum ad bellum in Britanniam transferendum cum exercitu in Galliam venit, vbi res omnes fluctuantes offendit, quia subactis primitum Gallis & Belgis

statim bella ciuilia subsecuta fuerant. In illis igitur regionibus censu agendo & moribus ac Rep. formanda, Augustus aliquantum temporis extraxit. Pacata igitur fuit Belgica, præstantissimi principis optimis institutis, vsque ad C. Sentij & Q. Lucretij consulatum, cum Agrippa Gallijs administrandis est præfectus; nam & mutuis seditionibus Galli laborabant, & à Germanis infestabantur, quos motus Agrippa sedasse legitur. Post triennium elapsum Cæsarem Augustum ex vrbe euocauit Germanici belli metus. Sicambri, Vsiptes & Tenchteri Inferioris Germaniæ populi, Romanos quosdam in agro suo deprehenso in crucem sustulerant, Rhenoque transmissis à Gallia prædas egerant, & Romanum equitatum contra se missum ex insidijs interceperant, atque à fugientibus ad eorū præfectum M. Lollium de improviso pertracti, illum quoque superarant. Hos Cæsar Augustus expeditione suscepta sine prælio compescuit. Nec mirum videbitur quod nihil in deditos acerbius statuerit, ob actos præferentiam in crucem Romanos, quā nulla queat esse atrocior iniuria, si culpam Legati auaritiæ tribuamus: ipse enim Lollius pecuniæ quā relictè faciendi cupidior, & in summa vitiorum dissimulatione vitiosissimus, vt scribit Velleius, tranquillam prouinciam auaritia conturbauit, vt illam contumeliam velut iustam Imperator vltionem iudicaret. Sequenti verò anno simili de causa accusatus est Licinnius Galliæ præfectus, qui præter insolitas exactiones, mensura tributa eo modo imperabat, vt decimum anni mensem Decembrem constitueret, & menses quatuordecim quotannis computaret. Quapropter repetundarum postulatorem, iudicium tali astutia elusit, quod extortas per summam iniuriam pecunias Cæsari & Romanis se concessisse diceret, vt Gallos suis opibus & viribus eneruatos, ab omni in posterum rebellionē deterreret. Augustus tamen Galliam pacandam esse ratus, Licinnio reuocato, Tiberio curandam, & ab iniquis tributis recreandam illam dedit, Druso in Germania relicto. Res ille ibidem gessit memorabiles M. Valerio Messalla, & P. Sulpitio Quirino coss. quum ipse Galliam pro prætore regeret: Sicambros enim duce Melone Galliā incurstantes & socios representit, ne Rhenum ad auxilium Gallorum trajicerent, fossamque immensi & noui operis fecit, qua ex Mosā in Rhenum nauigaret, cui ab auctore Drusianæ nomen fuit: Gallos repulit ad auxilium rebellantium Rhenum transeuntes, nam ob tributorum & ferocis grauitatem, ac propter coactorum sauitiam & superbiam se Germanis adiūxerant. Vsiptum agrum iuxta insulam Batavorum populatus, & secundo Rheno in Oceanum deuectus, Bructeris nauali prælio superatis Frisios in fidem suam accepit, quorum opera è maximo periculo euasit, cum in Chaucorum fines progressus in sicco naues recessu maris hærerent. Sequens porro annus non minus fuit rerum à Druso gestarum memoria clarus: nam veris initio Rhenum trásiuit, Vsiptes perdomuit, fluuium Lupiam pòte strauit, in Sicambros irrupit, Tenchteros afflixit, & Catos Sicambrorum armis fractos, quia societatem cum reliquis Germanorum populis coire, vt commune periculum coniunctis viribus propulsarent, nolissent, varijs cladibus attriuit. Hinc Cheruscorum, Sueuorum & Sicambrorum validissimis copijs difficili prælio superatis ad Visurgim penetrauit. Inde reuersus, non sine summo discrimine, parum enim abfuit quin penitus cum toto exercitu periret, duobus castellis in Lupiæ & Alisonis fluuiorum confluentibus, & in Rheni ripa constructis honores imperij proconsularis peracta prætura meruit. Nec ita multò pòst Catos parum subiugauit, qui relicto eo agro quem Romani assignauerant, Sicambri se communxerant. Tum anno subsequenti Claudio Nerone Druso & T. Quincto Crispino coss. repetita in Germaniam expeditione Drusus in Catorum fines ingressus, obuia quæque cum magna molestia in potestatem redigendo, & pugna congressos haud incruentā victoriā superando, vsque ad Sueuos peruenit, inde conuerso in Cheruscos itinere, Visurgim transgressus, ad Albim vsque populabundus perrexit, vbi operum & vitæ eius termini constiterunt. Excepit deinde Germanici belli molem curamque Tiberius, qui Germanos studio partium inter se commissos, mutuisque factionibus attritos oppressit, quos sociatos metuebat, Rhenoque transmissis, magna ex parte regionem Germaniæ inter Albim & Rhenum in prouinciam redexit, & multa Sicambrorum Sueuorumque deditorum milia traduxit, agrumque inter Rhenum, Mosam & Vahalin habitandum concessit. Ceterum cum Tiberium Augustus adoptasset, sub C. Antistij Veteris, & D. Laelij Balbi consulatu, tribunitia potestate per bina quinquēna ad annos decem data, in Germaniam eum ablegauit,

ubi M. Vinicius strenuè rem gerebat, quàm protinus intratà, subacti Caninefatè: Bataviè populi, Actuari, Bructeri, Cherusci recepti; & Vifurgi superato copias Tiberius hoc modo diuisit, vs. partem belli difficillimam sibi fumeret, ijs quæ minoris erant discriminis Sentium Saturninum proconsularem legatum præficeret. Igitur Sicambros iterum in deditionem acceptos datis obsidibus, in Gallia & proximis Rheno agris collocauit; ac in Italiam reuersus; non ante, in Germaniam redijt, quàm post cladem Varianam, qua trium legionum, toridemque alarum & sex cohortium exercitus cum ipso duce in saltu Teutoburgensi inter Luppiam & Rhenum ad interneccionem cæsus est, Poppæo Sabino & Sulpicio Camerino consulum gerentibus. Culpam tantæ cladis apud omnes auctores Quinctilius Varus ex securitate & socordia sustinet; quæ plerunque nasci solet, cum rapiendi cupiditas Præfectorum cæcat animos, & ad rem priuatam attentiores, ad publicam minùs intentos facit: quàm enim pecuniæ non contemptor fuit Varus, Syria cui præfuerat declarauit, quàm pauper diuitem prouinciam ingressus, diuè pauperem decedens reliquerat. Post mortem Augusti Imperatorum Romanum adepto Tiberio, Inferiorem Germaniam legionibus seditione grauissimè laborantibus A. Cæcina curabat, Germanico Drusi filio censum per Gallias accipiente, & Belgarum ciuitates in verba Tiberij adigente. Sed motu militari non sine commilitonum sanguine sedato, Germanicus legiones in hostem duxit, eaq; expeditione Marfi, Tubantes, Bructeri & Vsiptes vastati aut cæsi. Deinde Rheno iterum transmissò Carti assantur, Cheruscis bellum inferitur, ossa & reliquæ Vari & legionum, sextum post cladis unum, insepultæ leguntur, & ab exercitu humantur, eorumque manibus suprema soluuntur, copias Cæcinæ in reditu ab Arminio propemodum interclusæ. Postea Germanicus, Sisenna Statilio Tauro & L. Libone coss. specie moti Orientis à Tiberio reuocatus, victoriæ celebrandæ studioissimus classem ingentem mille nauium fabricatus, iussu milite in insula Batavorum consedere, exercitum Oceano per fluminum orâ alueosque nauigabiles in mediam vsque Germaniam vexit: multaque ibidem fortissimè gessit, Angriarios fudit, Cheruscis & Arminium ingenti prælio vicit: Cui tamen victoriæ tituloque magnifico, quem erigi curauerat, *debellatis inter Rhenum Albimque nationibus*, valdè impar fuit exitus; Nauibus enim & hominibus partim amissis, partim disiectis, ad subitam tempestatem nauigandi Oceani accedente impedita; pauci incolomes euaserunt. Drusus deinde Tiberij filius nihil in Germania præclari gessit, M. Silano, & L. Norlano coss. quàm quod Germanos ad discordias illexerit. Illo verò secundum, patre quartum gerente consulum, noui motus in Belgica exorti, Iulio Floro concitore, ob tributorum continuationem, scænoris grauitatem, præfidentium sequitiam atque superbiam, cum in ea prouincia Visellius Varro legatus esset, sed illi tumultui finem fecit disiecta in silua Arduenna multitudo, & Florus sua manu mortem inueniens. Post aliquot item annos Iulio Silano, & Siliò Nerua coss. Frisij transhenantibus populus pacem exuere, Romanorum auaritiæ magis, quàm obsequij impatientes, cum sub L. Apronio Germaniæ Inferioris propratore, Olennius quidam è primipilaribus gentem illâ regeret, & insolito tributo (quod modicum Frisij Drusus imperarat, pro rerum angustia satis exigi ratus, si in usus militaris bouum coria penderent) prouinciam diuexaret. Vrorum enim terga delegerat Olennius, ad quorum mensuram tributaria præberentur: Quod cum illi prouinciæ difficile tunc esset, nostro enim æuo auienti feracissima est, ipsos primò boues, mox egros, postreimò conugum ac liberorum corpora seruitio tradebant. Et cum illorum questibus nemo subueniret, ex bellorum medicum calarum qua fuerant: cui partim feliciter Apronius iuit obliam, sed Frisij bellica virtute claruerit. At Caius Caligula rerum potitus eo anno quo secundum ipse consulum diebus triginta gessit L. Apronio sex mensibus concessit, succedente illi Sabino Maximo, vel Sanguinio (vt eruditissimus Lipsius apud Dionem legit) priori in Galliam præfectione ultra Rhenum parumpè progressus, ac velut in Britanniam iturus motus castris ab Oceano redijt, iratus legatis si quid rei gessissent, ac subditos, federatos & ciues spoliavit, multumque in modum afflixit; atque in omnibus nullum nisi diuitiæ communis rimen erat. Sequenti verò anno cum sine collata consulum obtineret, suppleto numero Batatiofum, quos circa se habebat Augusti exemplo, qui ea gente equitandi tum perita, vti primum cepit, cum patris veteranos contra Antonium conuocauit; alteram, sed ridiculam, Britannicè suscep

suscepit expeditionem, cum in Oceani litore copias militares in aciem disposuit, & signo dato conchas legere mandauit, illasque velut spolia Oceani subacti Romam ad triumphum curauit deportari. Sexto postea Claudij Cæsaris anno, duobus Valerijs Asiatico iterum & Messalla coss. Sanguinius Germaniæ Inferiori præfuit, illi Domitius Corbulo successit, qui præfecturæ suæ initio Chaucos duce Gannasco Caninefate Belgicam incurstantes repressit, & legiones Romanas in ordinem veteremque disciplinam cum magna seueritatis laude reduxit, Frisij clade Aproniana ferocibus, agros apud quos considerent descripsit, magistratus legesque ipsis imposuit, & à Claudio reuocatus, inter Mosam Rhenumque trium & viginti millium spatio fossam produxit, ne illi fluij æstuante Oceano refluentes restagnarent, & ne riuales, dum abesset, castrorum ocio marcesceret. Nec multo post Curtius Rufus Belgicæ præfecturæ honorem adipiscitur, qui cum in agro Mattiaco specus recluserat, quærendis argenti venis, legionibus molestior quam prouinciæ fuit. Sed sub eodem Cæsare, C. Antistio, & M. Suiui Ruffo coss. in oppidum Vbiorum Agrippina Augusta, quæ ibi erat genita, coloniam duci iubet, cui nomen inditum ex ipsius vocabulo. Iisdem temporibus Catti in Germania superiori prædabundi à L. Pomponio è Gallia opprimuntur, auctaque lætitia quod quosdam è clade Variana post annum quadragesimum seruitio exemerant. Nec omnino male, sub reffimo licet Principe, administrarunt prouinciam, Paulinus Pompeius, L. Vetus, Ælius Gracilis Belgicæ legati, & Vibius Auitus, Neronis temporibus. Eius enim tertio cum Valerio Messalla consulatus anno, Paulinus inchoatum ante tres & sexaginta annos à Druso aggerem Rheno coercendo per milites absoluit: Vetus, Mosellam atque Ararim, facta inter vtrumque fossam, connectere parabat, vt copiarum per mare dein Rhodano & Arare subuectæ, per eam fossam in Mosellam, inde in Rhenum & Oceanum decurrerent, sublatisque itinerum difficultatibus, nauigabilia inter se Occidentis Septentrionisque litora fierent à quo opere Ælius Gracilis Belgicæ legatus per inuidiam auctorem deterruit. Circa eadem tempora terminos agrorum egressi Frisij, Verrito & Malorige ducibus, qui nationem eam regebant, Neronis auctoritate decedere agris iussi, quos Ansibarij occuparunt, & accitis in belli societate Bructeris, Tencteris, aliisque nationibus, causam Auitus dissociare coegit, Cattosque ad exitium penè gentis deleuit. Priusquam ad imperium Galba perueniret, Inferioris Germaniæ legiones diutius sine consulari fuerant, ad quas Galba Vitellium misit censoris Vitellij ac ter consulis filium, qui exercitum in officio continuit, cum Belgicæ procuratore Pompeio Propinquo, quo tempore Germaniæ superioris legiones rupta sacramenti militaris reuerentia grauissimas ibidem seditiones concitarant. Post cædem Galbæ Aulus Vitellius Inferiorem Germaniam ingressus, hiberna legionum cum curâ adit, multaque correxit, quæ per sordes & auaritiam Fonteï Capitonis male erant ordinata. Mox Belgici exercitus deinde Germanici beneficio, Imperio Romano traditur Vitellius, Pompeius Propinquus statim interficitur, Valerius Asiaticus prouinciæ Belgicæ legatus partibus Vitellianis accedit. Cum igitur Vitellius duplices copias duobus itineribus in Italiam mitteret ad imperium capiendum, Fabius Valens Inferioris Germaniæ exercitum ad quadraginta millia armatorum ducebat. Orta in itinere inter equites Batauos & Legionarios contentione, quæ propè in prælium exarserat, Valens paucorum animaduersione, oblitos Batauos imperij admonuit: sed redintegratam ab iisdem seditionem castris prope Ticinum positis, cum immissis licitoribus ceptaret coercere, fugâ salutem agrè consuluit, quem tumultum Alphenus Varus consilio compe-scuit. Nec adhuc in eadem expeditione desagravit cohortium Batauicarum seditio, nam Augustæ Taurinorum à priuatis conuicijs ad cædem transierunt, qua de causa Vitellius Othonis morte Imperator, in Germaniam eas remisit, ne quid auerent treulentius. Frequentium horum tumultuum causam in ipsius Valentis morum procacitatem & luxum coniecit: Nam is diu sordidus, repente diues, & ex inope iuuenes senex prodigus, fortunæ mutationem male regebat, tamen reliqua Germaniæ Inferioris militia, cum urbem Vitellius armatus intrasset, Valentem sequebatur, Imperij munia cum Cæcina obeuntem. Interfecto Vitellio, noui in Belgio motus Claudio Ciuili auctore concitantur, qui iuuentute Batauorum ad delectum vocata nouare res cepit, durissimæ acquisitionis & auaritiæ occasione, cum senes & inuulnidi ad delectum traherentur, qui pretio dimittebantur, impuberes à parentibus, fratres à fratri-

bus diuel-

bus diuellèrentur. Primi igitur Batavi Ciuili assensere, post hos Caninefates: Tum duce Brinione praesidia Romana prouincia eiiciuntur, castella euertuntur, Aquilius primipilaris, de-
 in Mumius Lupercus legatus proelio vincuntur. Veteranae cohortes Batauorum ex Italia re-
 missa, spreto Flacco Hordeonio, qui copiis Romanorum in superiori Germania praerat, in-
 ferentem petiuere ut Ciuili iungerentur, quos transitu arcere Herennius Gallus conatus, cum
 legionariis & tumultuariis Belgarum cohortibus pellitur funditurque. Veniunt deinde ad
 belli societatem Bructeri, Tencteri, aliaque Transrhenanae & Germanicae nationes, tam spe
 libertatis, quam imperij cupidine. Hordeonio permittente quod exercitus Romanus per se-
 ditionem poscebat, Dillius Vocula illi bello gerendo cum Herennio praeficitur. Vario euen-
 tu pugnatum utrobique. Hordeonius suorum seditione interficitur, duceis ignauiam perfidie
 insimulantium. Nec ita multo post etiam Vocula cadit, submisso illi per Classicum percussore.
 Herennius & Numisius Rufus legati capti uinctique, Lupercus Bructere uirgini fatidica,
 cui nomen erat Velleda, inter dona missus, in itinere occiditur, ac paulo post Herennius ac
 Numisius trucidantur. Haec sub Vespasiano gesta sunt, ipso eum filio Tito coss. tantamque hoc
 bellum trepidationem Romae attulit, ut periclitari imperium videretur. Ipse Domitianus ad eam
 expeditionem accingitur, legiones praemittuntur, Galliae deliberant, senioribus quies cum
 obsequio placuit, Petilio Cereali hoc pluribus persuadente. Is acie cum Ciuili & Classico
 certamen, initio ambiguum, sed sine latum habuit. Commisiss deinde inter Cerealem & Ci-
 uilem proelium, petito colloquio & progressis in Vahalis ripa ducibus, hoc bellum pace inter
 ipsos confecta videtur absolutum. Iisdem quoque Caesaris Vespasiani temporibus Cornelius
 Tacitus historiae suae scriptor eximius, Galliae Belgicae datus procurator, rationes eius
 principis ibi administravit. Titus autem & Domitiani imperio, nihil de Belgica praefectura no-
 bis extat, nisi quod Domitianus in Galliam & Germaniam cum exercitu profectus, hoste
 nunquam viso reuersus fuerit, & quod legionem primam Atheniensem in Germania in-
 feriori instituit, ut Dio testatur; fortassis eo tempore quo expeditionem in Catos suscepit, ut
 scribit Suetonius. At Nerua Traianus sumptis in hac prouincia imperij insignibus, gentes
 Transrhenanas in statum pristinum reduxit, totamque Germaniam humanitate & clemen-
 tia, in Rom. imperij prouinciam redegit. Per idem tempus Licinius Sura Belgicas ditones vi-
 detur aliquando pro praetore administrasse fide & amicitia Traiano coniunctissimus, ut ex
 antiquo marmore colligimus: cuius inscriptio ad mutilata Romae extat

IMP. CAESAR DACICVS, GENTEM DACORVM
 ET REGEM DECEBALVM BELLO SVPERAVIT,
 SVB EODEM DVCE LEG. PROPR. AB EODEM
 DONATO HASTIS PVRI VIII. VEXILLIS VIII.
 CORONIS MYRALIBVS II. VALLARIBVS III.
 CLASSICIS II. AVRATIS II. LEG.
 PRO. PR. PROVINGIAE BELGICAE. LEG. LEG. I.
 MINERVIAE. CANDIDATO CAESARIS.
 IN PRAETVRA, ET IN TRIBVNATV PVB.
 QVAESTORI PROVINGIAE ACHAICAE, III. VINO
 VIARVM EVRANDARVM. HVIC SENATVS
 AVCTORE IMP. TRAIANO AVG. GERMANICO,
 DACICO, TRIVMPHALIA ORNAMENTA DECREVIT,
 STATVAMQ. PECVN. PVBLIC. STATVEND. GENSIT.

Eadem ferè tempestate Fescenninum praefectum cum Romana potestate in Gallis fuisse, &
 D. Dionysium Areopagitam Luteriae Parisiorum Apostolum à Clemente Pontifice in Gal-
 liam missum, sub eodem praefecto, cum sociis Rustico & Eleutherio martyrium complevis-
 se, ex Martyrologio Romano edocemur. Sed quibus se finibus praefectura continuerit, non
 habeo quod affirmem; quam tamen ad tempora Caesaris Adriani ex sacris scriptoribus Ba-
 ronius retulit, altero Annal. Ecclesiasticorum tomo. Sub eodem quoque Caesare restituta
 in Gallis & Germanis militari disciplina, T. Varium Clementem in Belgica cum aliquo
 imperio

imperio fuisse ex antiquo marmore adducor ut credam, quod idem fuerit praefectus auxiliorum in Mauretianam Tingitanam ex Hispania missorum, & quia constat Adrianum compositis Britannis rebus in Hispaniam venisse, & motus Maurorum compressisse: inscriptio lapidaris est:

T. VARIO CLEMENTI AB EPISTVLIS
AVGVSTOR. PROC. PROVINCIAR. BELGICAE
ET VTRIVSQ. GERM. RAETIAE, MAVRET,
CAESARIENS. LVSITANIAE CILICIAE, PRAEF.
EQVIT. ALAE BRITANNICAE MILIAR. PRAEF.
AVXILIORVM IN MAVRET. TINGITAN. EX
HISPANIA MISSORVM PRAEF. EQVIT. AL. II. PANNONIOR.
TRIB. LEG. XXX. VLP. PRAEF. COM. II. GALLORVM
MACEDONICAE, CIVITAS TREVERORVM
PRAESIDI OPTIMO.

Vel certè eundem proc. habuit Belgica sub Aurelio Vero, & Aurelio Antonino, qui simul imperarunt, quòd idem Varius Clemens ab epistulis Augustorum fuisse legatus. Ceterum quis fuerit P. Aelius Agrippinus proc. prouinciæ Belgicæ, cuius in antiquo marmore Neapoli exstat mentio, dubitari potest, nisi Antoninum Pium vel Commodum Imperatorem quibus Aelij prænomen fuit, eidem Agrippino vel eius patri, ex Romana consuetudine nomen Aelij dedisse diuine re nobis liceat, patronorum enim nomina retinebant liberti, aut eorum à quibus ciuitate donabantur: inscriptio hæc est:

P. AELIO P. F. AGRIPPINO CORNICVLARIO
PROC. PROVINCIÆ BELGICÆ, FRATRI CARISSIMO
ET AELIÆ AMABILI MATRI PISSIMÆ
VICTORINVS AVG. LIB. FECIT.

Siue igitur Agrippinus Aeliæ familiæ libertus fuerit, neque enim eius alia quàm fratris Victorini potuit esse conditio, siue illud aliunde nomē habuit, parum nostrā interest, sed ideo in hoc opere eius mentio incidit, quòd Belgicæ nostræ præfuisse eum constat. Porro gentes Transhenanæ, seu Germani inferiores, temporibus M. Antonini Philosophi in Italiam perreperunt, magnisque Romanos incommodis affecerunt, quos Pompeianus & Pertinax legati cum exercitu represserunt. Neque prætereundum est quòd inter Barbarorum caesorum cadauera, armata mulierum corpora sint reperta. Sub Commodi imperio, Frisiis prælio fufis Clodius Albinus celebre apud Romanos nomen suum fecit, teste Capitolino in eius vita. Sub id quoque tempus Numerianus Grammaticus Romā profectus, dignitatem senatoriam legationemque ementitus, in Galliam venit, & paruis initio copiis comparatis Albini primū equitatum confecit, multaque pro Seuero fortissimè gessit. Quare collaudatus ab eodem Imperatore maiorem in prouincia exercitum instruxit, ac præter res gestas ibidem memorabiles, pecuniæ vim ingentem ad Seuerum misit, quam ad mille septingentas quinquaginta myriades drachmarum coegerat. Reliquo verò Septimij Seueri eiusque filiorum Caracallæ & Getæ imperio, pacatam fuisse Belgicam ex eo percipimus, quòd illis ad bellam Britannicum profectis, Bataui pro salute Augg. itū ac reditū in ea expeditione vota susceperunt, nec vllius ibidem tumultus fiat mentio: votorum hæc ex marmore sensus exstat:

FORTVNÆ AVG. SAC.
PRO SALVTE, ITV ACREDITV D.D. N.N
M. ANT. ANTONINI PII AVG. ET P.
SEPTIMII GETÆ NOBILISS. CÆSS.
CIV. BATAVI, FRATRES ET AMICI P.R.
V. S. L. M.

Confirmat eiusdem temporis in Belgio tranquillitatem alia apud Batauos eruti lapidis ad vetus Rheni ostium huiusmodi inscriptio:

IMP. CÆS. SEPTIMIUS SEVERUS, AVG.
 ET M. AVRELIUS ANTONINUS CÆS. COH.
 XV. VOL. ARMAMENTARIUM VETUSTATE
 COLLAPSUM RESTITVERUNT SVB VAL. PVDENTE
 LEG. AVG. PR. PR. CVRATORE CÆCILIO BATONE PRE.

Vbi nomina propret. & curatoris provinciæ ad huius operis institutum sunt animaduertenda. Ceterum à Septimio vsque ad Gallum & Volusianum Imperatores, nihil dignum notatu in Germania nostra gestum reperio, nec quis eidem provinciæ præfuit. Gallo autem Cæsare imperium obtinente, & negligentius administrante, credibile est Belgas inter ceteras gentes quæ à Romanis defecerunt, similiter Romanam seruitutem exiisse, eo quòd circa eadē tempora sub Gallieno ignauissimo Principe, cum Gallicas gentes Rheni accolas Germani vexarent, vt Zosimus tradit, Galli principes luxuriosos indignè ferentes à Romana ciuitate degenerarunt, & Posthumum vt refert Trebellius Pollio, vel vt Eutropius, Posthumium, ad imperium vocarunt, consentientibus exercitibus, qui occupatum Imperatorē libidinibus queiebantur. Sumpta autem Posthumius purpurā, Belgicas Gallicasque provincias Germanorum irruptionibus penè consumptas, per annos decem ingenti virtute & moderatione restituit. Sed illo cum filio per seditionem militarem interfecto, successit Lollianus, illi Victorinus, post quem Tetricus Gallicis ditionibus præfuisse legitur, qui omnes fuerunt ex triginta tyrannis sub Cæsare omnium perditissimo Gallieno Romanum imperium inuadentibus. Mox Imperator Aurelianus Gallias ab iisdem multis annis occupatas Romano imperio recuperavit, & eiusdem ditionem ad fines suos pristinos varia bellorum felicitate reuocauit, cæsis Tetrici legionibus proditore ipso duce. Verum cum circa annum Christi Seruatoris ducentessimū octogessimū Proculus & Bonosus apud Agrippinam imperium arripuissent, ac sibi Britannias pluresque provincias vi & armis vindicassent, à Probo Cæsare deuicti sunt, qui Gallias Posthumo occiso turbatas, interfecto Aureliano à Germanis possessas, gestis feliciter præliis recepit. Post hæc verò tempora Diocletiano & Maximiano Romæ imperantibus, Carausius tribunus Menapiæ cuius in Belgicam & Aremoricam à Carino missus est, ad mare pacandum apud Belgicam Bononiam, quod Franci & Saxones accolentes infestabant. Sed idem Carausius multis Barbaris sæpe captis, nec integrā prædā provincialibus reddidit, aut Imperatoribus missā, in suspicionem Maximiano venit, consulto ab eo admitti Barbaros, vt transeuntes cum præda exciperet, & ingentes hoc modo diuitias corraderet. Ad quem opprimendum cum Maximianus in Galliam venisset, partemque exercitus secundo Rheno immisisset, Carausius properè cum classe, quæ Galliarum litora tuebatur in Britanniam traiecit, illaque provinciā in potestatem adductā, piraticam exercuit, & ad eum Batavia per Francos occupata similiter defecit. Quamobrem Maximianus curis omnibus & apparatu ad hoc bellum conuersis arma in Carausium intulit. Sed cum ad maris Britannici inclementiam, rei quoque nauticæ imperitia accederet, bello intermisso & dilata vindicta, Cæsar ad Francos Carausij hostis auxiliares progressus, pacem illis ita dedit, vt multas eorum familias in Gallia fines, & in agros Treuerorum, Neruiorumque traduxerit, terrasque hostiles incolis exhausserit, & proprias ante desertas expleuerit. Sed cum anno Domini ducentesimo nonagesimo Diocletianus Galerium Maximianum, & Maximianus Hercules Augustus Constantium Chlorum aduocasset, sequenti anno Iunio Tiberiano & Cassio Dionē coss. iussu Maximiani Constantius ad Belgas profectus, Gessorigiam opidum, quod Gessoriacum Suetonius vocat, in litore aduersus Britanniam situm Carausio ademit: Inde Batavos adortus Cliuiam opidum Romani imperij arctissime obsidentes, eosque per stagnantiū locorum difficultates (eo quòd Bataviam à Scalde interlutam diuortio suo Rhenus amplectitur) & per siluarum, hostes occultantium, densitates profectus, in deditionem adduxit, & Cliuiam ab obsidione liberavit. Tunc igitur Batavia à diuersis Francorum regulis occupata, ab omni hoste purgata est, ac gentes in Romanas nationes translata, vt pacem Romani imperij cultu iuuarent, arma delectu. Cliuiam autem Constantius à ruinis restitutam, studiorum etiam celeberrate decorauit. Eius filius Constantinus princeps optimus & maximus, qui cum Maxentio alijsque tyrannis quatuordecim annis imperauit, primo imperij sui anno, qui erat Christi

ccc. & nonus, Germaniæ inferioris Transrhenanos quosdam populos, ijsque finitimos Bructeros, Clamos, Cherufcos, Vangiones, & Tubantes, tumultuantes fudit fugauitque, & victor Treueros in hiberna regressus est. Causam defectionis Fracos fuisse arbitror, qui sub eodem Imperatore, victo & occiso Maxentio, foedus violarant, & irruptionis auctoribus delictis, ad Rhenum transeundi causa venerant. Quamobrem Constantinus ad limites Germaniæ inferioris properauit, vnde cum recessisset simulato in Germania superiori maioris motus nuncio, dispositisque in occulto ducibus cum Franci Constantinum cecidisse reuera suspicarentur, & ad ripas transeundi gratia conuolassent, Cæsar nauibus Rheno deuectus, in fines eorum è vestigio inuasit, tantamque vastitatem intulit, vt regio em propè deleuerit. Hęc anno salutis humanæ ccc. & xiii. gesta sunt, tertio ipsius Cæsaris Constantini & Licinij Augg. consularu. Postero autem anno filium suum Crispum Cæsarem Treueros misit, ad fines Germaniæ inferioris tutandos, quos ille egregiè ab omni Francorū inuasionem defendit, nam tertium post annum eosdem rebellantes insigni victoria domuisse legitur. Qui cum Roman reuersus esset, nuncio allato veteranos in Belgica post eius discessum seditionem cōcitasse, cum patre Constantino vi. consule, assumpto collega Constantino filio, celeritate quanta potuit maxima in prouinciam redijt. Hic Cæsar Augustus cuius præsentia res tanti momenti videbatur indigere, apud Bellouacos, ciuiliū munerum, quam postulabant, vacatione concessa, tumultum sedauit, & Crispo iterum in prouincia relicto, Romam reuersus est. Biennio exacto Constantinum iuniorem misit Crispo successorem, qui vsque ad vitæ exitum laudabiliter ibi præfuit. Circa hæc tempora anno salutis ccc. xxx. Gallicano & Symmacho consularum obtinentibus, diuisum fuit à Constantino Imperium, atque præcedentium Principum exemplo, vnam partem Orientis, alteram Occidentis Imperij vocauit, totamque Romani nominis Remp. portionibus distinxit. Belgicam similiter, quemadmodum & Germaniam, in primam & secundam certis finibus distribuit, quod posterioribus etiam seculis seruatum est, quam diu Ro. imperio paruit, & huius diuisionis frequens est mentio in vtriusque imperij Notitia, quæ sub Theodosio iuniore conscripta est, circa quæ tempora Gallis Belgicam occupantibus, eadem prouincia à Romanis, vt apparet, in perpetuum desciuit, vt suo loco infra commemorabimus. Mortuo tandem Constantino maximo, Constantinus iunior, è Gallia Imperij sui finibus egressus, in Pannonia à Constante fratre suo cæsus est, quâ occasione Franci allecti, foedere iterum violato Rhenum transiere, totamque Galliam secedè populati sunt, contra quos Constans castra mouit, & prælio grauissimo cum iisdem confixit, paratæque victoria res Galliæ constituit, anno Domini ccc. xlii. Placido & Romulo consularu inuictis. Postea Constante è medio sublato Magnëtij prodicione, qui Galliam triennio cum Decentio tenuerat, Constantius Siluanum, tyrannidem Germaniæ inferioris affecantem, Agrippinæ cædi iussit. Sed cum audiuisset Gallias assiduis Germanorum incursionibus grauer afflicti, misit Iuliano, quem vt Cæsarem sibi iunxerat, Germani fusi prælio fugati, Agrippina recuperata, Franci perterriti pacem firmauerunt, eodem illo anno quo Cæsar Constantius consul vii. collegam sibi Iulianum adsciuit, qui fuit Christi quinquagesimus sextus supra trecentesium. Idem Iulianus in Batavia, quam Salij cietis Saxonibus occupabant, res gessit maximas, & Salios Batauosque Romanis legionibus, teste Zosimo, ascripsit, ac castella quædam in ripa Mosæ sita, ab hostibus vastata, erexit & restituit. Sed cum post quinquennium Iuliano Parisijs hibernante, Constantius Imperator eiusdè gloriæ zelus, trecentos Batauos auxiliares præstantissimos in Perfidem secum vellent abducere, orta Parisijs hac de causa seditione, quod relictiis penatibus Transrhenanis hoc pacto ad Iulianum venerant, ne ducerentur ad partes Transalpinas, Iulianus Augusti nomen accipere ab iisdem coactus est, qui laudatissimi Imperatoris nomen fuisset consequutus, nisi illud insigni in Christum Seruatorem perfidia maculasset. Nouum postea bellum Valentiniani & Valentis tertio consularu, siue anno ccc. lxx. in Galliam illatum est à Saxonibus, qui difficultatibus Oceani superatis cuius erant accolæ, Romanorum ditionis fines ingressi in Galliam penetrarunt. Cui bello conficiendo cum præfectus his regionibus Comes Nannienus impar esses, Valentinianus Imperator Severum magistrum peditum misit, qui militum ingenti multitudine collecta tantum terrorem hostibus intulit, vt venia confestim & pace perita, domum

iisdem quibus venerant itineribus, redire festinarent, sed eos Romani ex improviso circum-
 uentos, ad vnum omnes trucidarunt. Octogesimus deinde tertius supra trecentiesimum an-
 nus Maximi tyranni scelere & perfidia apud Belgas memorabilis est, qui occupato in Bri-
 tannia imperio, instructissima classe ad ostia Rheni exercitum duxit, vbi acceptus a stationa-
 rijs, provincias Germaniæ inferioris subiecit, atque inde Treueros profectus, vbi sedem Im-
 perij, Gratianus tenebat, eundem deturbauit, & Lugdunum vsque fugientem oppressit. Ma-
 ximus vero meritis affectus est supplicis, eo anno qui fuit clade acerbissima Romana legio-
 nis apud Belgas funestus, Theodosio Aug. iterum & Cynegio coss. qui annus Domini tre-
 centiesimo octogesimo octauus numeratur. Hoc tēpore Franci ducibus Genobaldo, Mar-
 comiro & Sunone, superato Rheni alueo Germaniam inferiorem hostiliter intuebantur, fa-
 ctæque in agris cæde & direptione, Colonia Agrippinæ vehementer minabantur. Contra hos
 Nannienus & Quintinus militiæ magistri, quibus erat commissa Galliarum defensio, ad sil-
 uam Carbonariam feliciter initio decertauerunt, sed Francorum insidijs, qui metu simulato
 se in tenetiores saltus abdiderant, circumfusus est exercitus, equites paludū voraginibus im-
 mersi, pedites limo impliciti hærebant. Tum cæse legionis ordinibus perturbatis, & Heractio
 Iouianorum tribuno, ceterisque fere omnibus præfectis militaribus aut occisis aut obtritis,
 pauci per tenebras noctis & siluarum incolumes euaserunt. Quarto autem seculo a nativita-
 te Christi Iesu exacto, Gotthis, Vandalis & Alanis, sub Arcadij & Honorij principatu, Ro-
 manum imperium pro libidine dissipantibus, Vandali sine vlllo impedimento Rhenum tra-
 iecerunt, & in Galliam penetrarunt, immanesque in Germania prima ac Belgica secunda
 strages ediderunt, Atrebates, Morinos & Tornacum vicinasque regiones & opida diripue-
 runt, anno septimo & quadringentesimo. Iisdem ferè temporibus totus Belgicæ tractus Bri-
 tanniam respiciens à Francis diuexatus, excusso iugo Romanorum, ab eorum defecit imperio,
 eiectisque Romanis præsidibus propriam Remp. ex arbitratu constituerunt, vt Zosimus re-
 fert, & ex Notitia vniusque Imperij colligi potest, quæ circa hæc tempora scripta fuit, exigua
 admodum Belgicæ secundæ factâ mentione, nulla primæ, quæ tunc ab hostibus fuit occupa-
 ta, Franci enim sub Valentiano tertio, vigesimo octauo supra quadringentesimum anno,
 nonam sub Rege suo Clodione Pharamundi filio, trans Rhenum in Belgicam irruptionem
 fecere, Cameracum eiectio Romano præsidio, & Atrebatum occuparunt. Clodionem Aëtius
 militiæ Romanæ in Gallia magister, cum Maiorano postea Casare repressisse perhibetur, te-
 paulo post regem Burgundionum Gundicarium Belgas inuadentē expulisse. Ceterum Clo-
 dio, quem Clodium vocat Sigebertus, anno quadagesimo quinto supra quadringentesimum
 missis à Dispargo castello exploratoribus vsque ad urbem Cameracum, transit Rhenum, &
 prope Romano populò citra Rhenum ad Ligerim habitantium, Carbonariam siluam
 ingressus, Tornacum obtinuit, & inde vsque ad Cameracum properauit. Vbi paruo tem-
 pore motatus Romanos quos ibi inuenit occidit, & inde ad Somoniam fluuium perueniens
 omnia occupauit, sed vbi Meroueus rex Francorum (quem probati scriptores, refragantibus
 Lazio & Sigeberto non Clodionis filium fuisse, sed tutorem Alberoni legitimo filio obrene-
 ram aetatem constitutum, regnum vsurpasse affirmant, Aimoinus monachus, Gregorius Tu-
 ronensis, alijque complures, Ioannes vero Tilius necessarium Clodionis capillari fuisse,
 eiusque hæredem lateralem decernit) Clodioni successit, copijsque paratis Rhenum traiecit,
 & in Gallia sedes fixit, quod eius maiores sæpe tentauerunt, nunquam tamen assequi potuerunt,
 à Romanis semper exacti, in eadem regione Valentiano tertio Casare permittente aut non
 repugnante, Francorum regnum collocavit, Gallia etiam nomine in Franciam commutato,
 circiter annum salutis cccc. xlviii. Tum anno vel saltem biennio sequenti Hunnorum rex
 Attila Belgicam primam & secundam deuastauit, Coloniam, Tungros, & Metas deleuit,
 Atrebatum succendit, quod postea Vedastus Episcopus restituit. Mox Valentiano à mi-
 lite Aëtij Romæ intofecto, Hildericus, vel vralij, Chilpericus patri Meroueo in Gallia suc-
 cessit, regni que Francorum prolarandi libidine magnopere stimulatus, hac occasione Ger-
 maniam primam & Belgicam secundam, præter ceteros populos, Veromandros, Atreba-
 tes, Cameracenses, Tornacenses, Bellouacos, Morinos & Bononienses armatus inuasit. Qui
 cum propter intoleranda tributa, & nefarias libidines, à suis è Belgica in Germaniam pel-

retur, Ægidius magister militum, qui adhuc pro Romanis Sueffionem tenebat, in Regem à Francis electus est, quem tandem Francos grauius iusto prementem, Childericus octo post annos voris suorum ab exsilio reuocatus, regno disturbauit, cuius fines à Belgica in Celticam produxit, atque illud pulsus inde Alanis multos annos prosperè obtinuit exacto etiam ducè Ægidio, captà Colonia Agrippinà, multisque Romanorum præsidarijs occisis. Hunc secutus Clodoueus partum à maioribus in Gallia regnum amplificandum sibi ratus, fugatum armis Sueffione Syagrium Ægidij ibidem defuncti filium, ac Romanæ militiæ magistrum, & ab Alarico Gothorum rege deditum, capitali supplicio affici iussit, & Sueffione ceterisque eius opidis in fidem acceptis Imperio Romano in vniuersa Gallia finem imposuit. Quo tempore dicuntur etiam Gandauenfes pulso Romanorum præsidio ad Francorum iura concessisse. Nec multò post Clodoueus de Alemanis Franciam inferiorem siue Belgicam inuadentibus, in signi victoria potitus est, eaque de causa relicto cultu idolorum Christianam amplectens est religionem, circa annum Christi quingentesimum, vel paulò minus, vt scribunt aliqui. In regni sede Parisijs collocata, ceteros Francorum regulos eorumque dominia sibi subiecit. In primis Clodoricum Sigeberti Coloniae reguli filium ob parricidiū interemit, & ab eius subditis in regem acceptus est. Deinde Cararicum, qui belli contra Syagrium tempore, fidem ex fortuna suspenderat, vnà cum filio capite multauit, & eorum ditionem sibi vindicauit. Fratres postea Clodionis regis nepotes Ragnacharium, quem Cannacarium vocant alij, Cameracensium, Atrebatium & Flandrorum principem, & Richerium prope Camaracum, Rignomerem vel Lingomirum apud Coenomanos ab Austrasio Galliae Belgicae præfècti superatos, à quo postmodum hæc regio Austrasiæ nomen habuit, teste Richardo Wasseburgio, deditosque trucidauit. Sic reguli per Belgicam omnibus deletis regnum per omnem fere Galliam prolatauit. Post excessum Clodouei Franciæ regno potitus Childebertus, idem cum fratribus Clotario, Clodomiro & Theodorico æquo iure partitus est. Austrasianam regionem sceptro decoratam sortitur Theodoricus, (sic enim vocabatur Germania inferior a Mosella ad Rhenum, atque inde ad Albim vsque latè procurrens, Nervios etiam Morinosque complectens, ad reliquæ Galliae distinctionem quæ illa tempestate Neustria vocabatur) & post eum filius Theodebertus, & nepos Theobaldus. Porrò Clotarius fratribus cum inascula stirpe demortuis (filia enim Childeberti, & eodem exemplo, feminae omnes, ab eo tempore lege Salica regno Franciæ sunt exclusæ) primus Francorum absolutum Galliae regnum adeptus est. Quod vbi quinquaginta annis solus obtinuit, rursus ad priorem Tetrarchiam ventum est, regno inter Cherebertum, quem Aribertum alij vocant, Chilpericum, Guntrannum, & Sigebertum Austrasiæ regem quintum, in viriles diuiso. Mortuò Chereberto sine sobole virili, bellum inter fratres super eius portione domesticum exoritur. Chilpericus Cisthenanis Sigeberti vrbes capit, bellis Trasthenanis contra Hunnos & Saxones occupati. Cuius rei indignitate permotus Sigebertus, Sueffionem fratris regiam cum eius filio Theodeberto in potestatem accepit, Chilpericus Tornacum contendit, vbi obsessus casò à percussoribus fratre liberatus est, quo tempore Crasmarus Tornacensis Episcopus fuisse legitur, sed regno potitus vxoris Tradegundis siue Fredegundis scelere extinctus est, Clotario filio infante relicto. Circa ea tempora Childebertus filius Sigeberti sextus Mediomatricum vel Austrasiæ rex cum vxore, vno eodemque die moriuntur, quorum filij Theodebertus, Austrasiæ regnum habuit, Theodericus Burgundiam obtinuit. Bello deinde inter fratres orò in fine Brunichildæ eorum auia. Theodebertus in acie prope Coloniam capitur, & a fratre iugulatur. Mortuo quoque Theoderico vniuersa Gallia ad Clotarium redit, qui cum Frisij vel cum Saxonibus, vt scribit Reginò, fortasse cum vtrisque, bellum gessit, & ducem eorum Beroaldum occidit, eamque regionem ita perdomuit, vt omnes virilis sexus incolas, gladij quem gestabat longitudo diem excedentes, interfici iusserit. Filius Clotarij Dagobertus viuoratre procurantibus Pipino & Arnulpho prouinciam, Austrasiæ regnum, cum Transithenana ditione possedit, eoque mortuo, reliquo etiam regno Franciæ imperauit. Hic eum Sclauis bellum gerens, misit ad eorum furorem incendendum Austrasiano siue Belgico exercitu, cum auxilijs Transithenanis, regnum Austrasiani reddidit, vt tanquàm pro domesticis opibus & gloria alaricus & constantius cum Sclauis pugnarent. Dedit igitur illis Regem filium suum Sigebertum

nati maiorem, miraculo clarum in prima quadraginta dierum ætate: Cùm enim ab Amādo Episcopo Christo initiaretur, nec finita oratione quisquam responderet Amen, cunctis audientibus respondit infantulus. quo in Austrasiæ regnum nullo sub tutela Pipini & Cuniberti Episcopi, inuicti fuerunt Austrasiani. Mortuo enim patre, regno Austrasiano contentus Sigebertus, reliquam Galliam fratri minori Clodoueo reliquit, suamque ditionem Austrasianam sic administravit, ut nulli cum hostes bello iacessere ausi fuerint. Defuncto Sigeberto, & filio eius Dagoberto per Grimoaldum palatij præfectum (sic enim eos vocabant illo seculo qui regni Gallici potentiam obtinebant, Regibus ignavis solo nomine regnantibus) attonso & relegato, filius Grimoaldi Hildebertus nomine Austrasianis obtruditur. Sed eam perfidiam Franci non ferentes, Grimoaldum ex ceteri Parisiis inclusum necant; filiumque iuniorem Clodouei Childericum Austrasianis regem faciunt. qui post obitum fratris Clotarij accitus ad Galliæ regnum venit. Sed illo seuerus imperante, Vifoaldus magister equitum in Austrasiam se recepit, cum magna factionis suæ manu. Post cuius mortem Martinus & Pipinus ab Austrasianis duces creantur, Martinus ab Ebroino equitum magistro interfectus est, principatum Austrasiæ Pipinus Carlomanni filius obtinuit, à quo duces Brabantia: originem capiunt. E cuius filia Begga Angelilo vel Angisilo, vel ut alij Angisilo Arnulphi filio nupta Pipinus nascitur, qui Herstallius dictus est. Hic regem Francorum Theodoricum collatis signis vicit, Sueuos prælio fudit, Frisios perdomuit, Radbodo eorum duce fugato. Hos Carolus Martellus, quem Tutidem vocant, Pipini filius, classe ad eos vectus iterum subegit, Popone eorum duce interempto. Martellus verò qui regnum recusabat, ut Regibus imperaret, Francicum sceptrum ex arbitrio moderabatur, factaque inter filios diuisione, Carlomanno reliquit Austrasiæ præfecturam, hæreditariam effectam, Franciæ Pipino, sed Carlomanno vitâ monasticâ sua sponte susceptâ, submoto etiam Rege Childerico, Theodorici quarti Chellensis filio, Merouea: stirpis vltimo, vniuersa Gallia Francorum regem Pipinum est amplexa, adhibita ad eius consecrationem Pontif. Romani Zachariæ auctoritate. Pipini verò Austrasij, qui Breuis vocabatur, liberi Carolus ille qui postea magni cognomen meruit, & Carolomannus regnum Francorum partiti sunt, mortuo autem Carlomanno, Carolus regni & mox imperij in Germania molem sustinuit, primusque fundauit, circa annu octingentesimum, Bella gessit & magna & plurima, & inter ceteras gentes victas, Saxones in ditionem recepit, cum plusquam viginti expeditiones in illos, & Sclauos, VVestphalos, Frisios, aliasque nationes finitimas transhenanas suscepisset, pacatis reliquis Belgij ciuitatibus, quarum plurimas tam suâ præsentia, quam multis beneficijs ornasse legitur. Saxones autem, ut sub oculis eius essent, & obseruari facile possent, nobiles omnes & in quibus aliquid dignitatis elucebat, cum vxoribus & liberis in Belgicam traduxit, Oceani ora ad incolendum eis datâ, iussoque eam tueri Liderico Comite Harlebecano, maris præfecto & custode Flandrici litoris, eum terra siluaque Flandrica donauit, qui ab eo tempore Saltuarius Flandriæ dictus est, cum tribus principibus Engleranno, Odoacre & Balduino illi succedentibus. Carolo Magno vita functo, Ludouicus Pius imperialia ornamenta suscepit, quo imperate Normanni Gallias vehementer infestauerunt, VValacriam insulam & Andouerpum opidum euerterunt, à Frisij tributum acceperunt, circa annum xxxvii. supra dccc. Postea Lotharius Imperator, rex Lotharingia:, (sic à suo rege dicta est prouincia quæ antea Austrasia vocabatur) Dux quoque magnæ partis Belgij fuit: Diuiso enim inter tres fratres Francorum imperio, Carolo Caluo Occidentales regiones cesserunt, à Britannico Oceano ad Mosam vsque, Ludouico Orientales, Germania scilicet Rheno terminata, Lotharius Imperium, & regnum Lotharingia: sortitus est: Quod ipso defuncto Carolus & Ludouicus æquis inter se portionibus diuiserunt. Mortuo Ludouico bellum eius filij intulit Carolus, sed cæso eius exercitu alta prouinciarum partitio subsecuta est, tametsi Carolus Galliam Belgicam in verba sua iurando adegit. Is primus Hollandia:, Zelandia:que prouincias in comitatus erexisse proditur, & Theodorico Comiti easdem ditiones feudali iure dedisse, ut Danos & Nortmannos à finibus Romani Imperij armis depelleret; qui Belgicam vniuersam peruagantes, Ambianum, Atrebares, Corbeiam, Cameracum, Taruannam, fines Morinorum, Menapiorum, Brachbatensium, omnem circa Scaldim, Mosam & Rhenum regionem ferro & flamma deuastabant.

uastabant. Ab eodem Caluo Flandria quæ à Forestariis siue Saltuariis possidebatur, comitatus dignitatem accepit, sub Balduino Ferreo primo Flandriæ Comite. Ceterum quoniam ad eum iam locum Belgici principatus, & ad temporum seriem describendo peruenimus, cum singulæ provinciæ singulis propemodum Principibus attributæ sunt, operæpretium erit singularum ditionum Principes recensere, ut quo pacto illæ denuò in vnius potestatem coaluerint videamus, & ex hac rerum vicissitudine colligamus, in quanto Belgicæ provinciæ multis retrò seculis semper habitæ sunt pretio, tam multis Principibus, Regibus & populis de eorum principatu obtinendo contendentibus. Verum ne quis fortè in hac principum Belgicorum enumeratione, eorum res gestas, vel in tanta materiæ, factorumque vbertate, magis accuratam in singulis principibus percensendis descriptionem, copiam in ornâdis, & in amplificandis artificium desideret, pictores sese auctor imitatum profitetur, ingentem sæpe hominum in exigua tabella multitudinem exprimentes, cum vuitibus nonnullorum conferentia abscondisse videntur: ita principum Belgicorum facta laudibus dignissima, aliis vel aliâs explicanda relinquuntur: nam sola hic successio dominatus, atque principes, velut in theatro spectandi proponuntur.

LOTHARINGIÆ ET BRABANTIÆ DUCATUS.

VMPRO igitur à Brabâtia exordio, cuius primos Duces supra enumerauimus, ad regnum Austrasiæ hanc regionem pertinuisse sub inferioris Austrasiæ nomine, non est qui ignoret. Mutata postea per Lothariû appellatione Lotharingia dici cœpit, eaq; rursus duplex, donec dux Henricus III. Lotharingiam inferiorem in Brabantiam cõmutauit, atq; Lotharingiæ titulo adiunxit, ut ex eius diplomatis, quæ adhuc existant, liquet. Cõprehensus fuit igitur sub nomine Lotharingiæ, Brabantiæ ducatus, ab anno supra sexcentesimo vigesimo, cui dux primus Pipinus fuit Carolomanni filius. Pipino filius Grimoldus successit. Eius foror Begga Ansigiso nupsit Arnulphi filio, qui tertius ducum Lotharingiæ numeratur. Deinde Pipinus secundus, Carolus Martellus, & eius frater Pipinus Breuior Francorû rex, Carolus Magnus Dux, Rex & Imperator, Ludouicus Pius, & Lotharius Augusti. Filius Lotharij rex fuit Lotharingiæ, & sub illo titulo Brabâtiæ Dux decimus, cuius patruus Carolus Caluus vndecimus recensetur. Tamen sunt qui putent neq; Lotharium, nec eius filiû, si legitima Brabantinorum Principû series seruetur, hoc loco ponendum, Carolumque Caluum nonum ordine collocandum. Successit Carolo Ludouicus filius cognomento Balbus, cui filius posthumus natus est, Carolus Simplex appellatus. Sed in pupillari eiusdem ætate Galliæ regnum, & vtraque Lotharingia à diuersis tutoribus administrabantur. Multa iidem & valde præclara contra Normannos aliosque Barbaros bella gesserunt, & ut reliqua omittamus, memorabili victoria Arnulphus Imperator pupilli nomine potius est in agro Louaniensi, cæsis plusquam nonaginta millibus Normannorum. Cum autem Carolus Simplex anno ætatis decimo sexto Franciæ regnum agrè defenderet, inuito foedere cum Romanorum rege Henrico, Lotharingiam illi cessit, & quartum decimum principem statuit. At verò Henricus Lotharingiæ & Brabantie Ducem beneficiarium Gisilbertum nomine, primus instituit: Quemadmodum Cæsar Otho Henrici filius patris exemplo eosdem ducatus in beneficium contulit. Eiusmodi autem Duces velut Præsides provinciæ serie continua quatuordecim numerantur, qui sic constituti ab Imperatoribus pro legitimis Lotharingiæ possessoribus sunt habiti. Hæc forma eiusdem ducatus conferendi circa annum nonagesimum vigesimum septimum, primùm sumpsit initium. Nomina recensentur supra dictus Gisilbertus, Henricus Othonis Imperatoris frater aliquot opidis illi in Lotharingia assignatis, Ducis titulo abstinuit, quo filius Gisilberti emicuit, sed eius ætate nondum confirmata prouinciam administravit Otho filius Richuini, postea Conradus Othonis Cæsarigenæ, agnomine Sapiens, ut ait VVasseburgius, tum Bruno Archiepiscopus Coloniensis Cæsaris item frater, Archiducis Lotharingiæ titulo insignis, illi successit Carolus Lotharij Francorum

corum regis frater Othonis II. Imperatoris beneficio, vtriusque Lotharingie dux primus institutus anno nongentesimo octogesimo primo. Carolo successit filius Otho; quo sine liberis maribus extincto, & exclusa eius sorore Gerberga, alia inferioris Lotharingie diuisio introducta est, per Lambertum Ragineri Longicollis Montensis Comitis filium, qui comitatum Louaniensem cum magna Lotharingie Brabantice portione, Bruxella, Niuella, aliisque opidis, ex parte coniugis sue Gerbergæ iure hereditario sibi retinuit; tamen si Imperator Henricus secundus quicquid in hoc ducatu erat reliquum prater comitatum Louaniensem, Gothofredo comiti, Gothofredi Arduennensis filio dedit, circa annum Domini Millesimum & quintum. Regionis hæc distractio annorum integrâ centuriâ locum obtinuit. Lambertus enim in pugna occisus cum Dux Gothofredus Ardennensis comitatum Montensem populabundus intrasset, eumque Raginerius Montensis comes cum patruo Lamberto Florinas vsque persequeretur, anno Millesimo & decimo quinto, vt notauit Sigebertus, in comitatu Louanensi successorem habuit filium suum Henricum comitem Louanij, & Marchionem S. Imperij, cuius caput est Antuerpia; illo per Hermannum, quem captum detinebat, Louanij occiso, & filio Othone paucis à paterna cæde mensibus elato, ad fraternam Henrici ditionem Lamberto secundo, qui Baldricus etiam dicebatur teste Sigeberto, patuit aditus, quem secuti fuerunt tres ordine Henrici, II. III. & IIII. & Gothofredus Barbatulus eiusdem Henrici quarti frater. Dono verò Imperatoris Henrici secundi, comes Gothofredus Arduennensis, bello contra Frisios captus, impetratâ iisdem veniâ dimissus, ac paulò post è viuis sublatus fratrem Gothelonem Bononie comitem sanguinis vinculo successorem habuit. Cuius filius Gothofredus Henrici tertij Cæsaris beneficio armis extorto, Lotharingie ducatum obtinuit; Mosellanorum enim ducatu illi negato, (quem Henricus Cæsar duci Longicastro in Alsatia Alberto, illoque occiso, Gerardo Alsatio attribuerat) reiecto quoque Lotharingie ducatu (quem Friderico Lucemburgensi idem Cæsar contulerat, quo mortuo eundem Gerardus tertius Alsatus occuparat ex donatione Henrici quarti Cæsaris) contra Cæsarem bellum gessit, priusquam ei Henricus inuaderet, deprecate Leone nono Pontifice Romano aliisque principibus. Eum tamen Imperator postea non minus suspectum habuit, quòd gratia valeret apud Italos, accepta in vxorem Beatrice Bonifacij Montisferrati marchionis potentissimi vidua, fratre etiam eius, qui Fridericus vocabatur, ad culmen Romani Pontificatus euecto, ac nomine Stephani IX. in annales relato, anno Domini MD. LVII. Prædictus dux Gothofredus, filium in ducatu Gothofredum reliquit, corpore quidem pusillum & strumofum, sed animo præstantem & exitium principem. Frisios enim Orientales aggressus ad internecionem penè deleuit. Tum illo Antuerpiæ per Frisium quendam sicarium interfecto, (de qua cæde Robertus Frisius Flandriæ comes; vel iuxta Vasseburgium Henricus Augustus non benè audiebat) Henricus IV. Imperator eodem ducatu Conradum filium suum ornauit, qui cum à patre descuisset, & in rebellionem Romæ obiisset, Gothofredum Bullionium & Bononium (sicut è Segeberto teste probatissimo demonstrat Vasseburgius) Eustachij Comitis Bononiæ ex Ida sorore Gothofredi Gibbosi filium, quem etiam hæredem Cibbosus nominat, non tamen à Cæsare (qui ad imperium rediisse Lotharingie ditionem assererat, quòd Gothofredus Gibbosus sine liberis decessisset) nisi rebus pro illo fortissimè gestis admissum, eidem substituit, qui postea acerrimus Christianæ religionis propugnator, virtutum suarum dignitate, regnum Hierosolymitanum meruit. Cui cum frater Balduinus in regno successisset, anno millesimo & centesimo, atque is in Asiatica expeditione versaretur, & eorum frater natus innumus Guilielmus Ioanullæ dominus, Lotharingie sine ducis titulo, & eorum frater, quem ad se pertinere Balduinus contendebat, eoque absens utebatur, Henricus Imperator, post obitum Gothofredi absente Balduino, & repulso Guilielmo, Henricum Limburgensem ducatu Lotharingie donauit, qui breui eodem spoliatus est ab Henrico V. vt in Limburgensibus Dynastis referemus. Henrico autem IIII. Louanensi comite Tornaci in equestri certamine perempto, Henricus Imperator fratri eius Gothofredo Louanensi, qui Barbatulus dicebatur, filiam suam Sophiam Henrici V. sororem matrimonio, hæreditaria autem donatione vniuersæ Lotharingie inferioris ducatum dedit, qui eiusdem integram proprietatem, quâ maiores eius, Gerberga ab Arduennatibus exactâ, centum annis caruerant. (excepto

pro comitatu Louaniensi) cum Cæsaris beneficio qui reliquam partem ei concessit, ceu quadam consolidatione recepit. In hac seculi periodo initium sumpsit ducatus Lotharingiæ manifesta diuisio, superiorem Theodoricus Bulloniorum fratrum Regumque Palestinæ ex Guilielmo nepos, contra Toparcham Limburgensem, & Barbatum Cæsaris donatarios, armis sibi asseruit, vnde iure successorio principes Lotharingiæ ad nos vsque descenderunt. Inferiorem Barbato cessit, quæ post annorum sequecenturiam in Brabantiam est mutata ab Henrico tertio Lotharingiæ & Brabantiæ duce. Porrò Gothofredus cõtra Arnoldum Berthaut Grimbergensium dominum, in fide clientelari præstanda contumacem, bellum prospere gessit: eiusque posteritas ducatum obtinuit, Gothofredus secundus, qui contra ducem Henricum Limburgensem arma tulit, Lotharingiæ ducatum, quo Henricus quartus eum donarat, quintus priuarat, repetere affectantem, & Lotharingiam ingressum, lateque rapinis & cædibus deuastantem profligauit, recepto deditoque D. Trudonis fano & ciuitate Aquisgrani, quæ à partibus Henrici steterant. Hoc bellum Barbato ascribit VVasseburgius, Brabantia verò chronici filio eius Gothofredo, quos in hoc tractatu Brabantia ducum sequimur. Post hunc tertius Gothofredus in aciem bello contra Grimbergenses in cunis delatus, præsentia suâ militiam animauit, vt ex hoc prælio victores euaserint. Ducta porrò Gothofredus vxore Margareta Henrici Limburgi Ducis filia, omnem que illis principibus intercesserat controuersiam diremit. Et à suscepta sacra expeditione reuersus occubuit, Henricum filium Lotharingiæ ducem hæredem relinquens, multis postea rebus fortissimè gestis nobilem. Huic filius Henricus nomine, secundus ordine, sed à bellica virtute animosus appellatus: illi Henricus tertius, qui pius vocabatur, primus Lotharingiæ & Brabantiæ titulo vsus, successorio ordine hæres exiitit. VVassenburgius tamen Brabantia ducis titulum Barbato attribuit, cuius tempore introducta est inferioris Lotharingiæ à superiori separata possessio. Tres illos Henricos totidem Ioannes in ducatu subsecuti sunt. Quorum primus, ius quæsitum in ducatu Limburgensi armis vindicauit; Alter dominij Machliniensis dimidia parte emptione potitus est; Tertius rerum belli togæque gestarum gloria & multitudine ambiguum reliquit, an ceteri Principes & Reges sui æui, plus eius virtutes singulares admirati, an eius potentiam veriti fuerint. Illo autem cum liberis virilis sexus mortuo, Ioanna eius filia principatum obtinuit, quæ priore marito Hannoniæ & Hollandiæ comite Guilielmo à Frisijs cæso, nupsit VVenceßlao Bohemorum regis filio, Duci Lucemburgi, cui iure matrimonij Brabantiam adiunxit, anno supra millesimum trecentesimo quinquagesimo quinto. Qui cum sine liberis vita cessissent, Philippus Audax Ioannis Francorû regis filius Dux Burgundiæ ducta Margareta Ludouici Malani Flandriæ comitis ex Margareta Ioannis tertij Brabantiæ ducis filia, sorore Ioannæ, Ducatum eundem dotalem accepit, & ex ea illustrium liberorum parens Ioanni Burgundiam, Flandriam & Artesiam, Antonio Brabantiæ & Limburgum reliquit. Sed filijs Antonij, Ioanne & Philippo sine prole legitima desideratis, Philippus dux Burgundiæ, filius Ioannis quem Intrepidum vocant, ad patruj Antonij, in locum patruelium, successionem venit. A quo tempore Burgundiæ Brabantiæque ducatus, sub vno principe coniuncti permansere. Ac præter eosdem insignis ille princeps, reliquis ferè omnibus inferioris Germaniæ titulis & prouinciis, priuato iure sanguinis, vel propinquorû hæreditate, aut emptione potitus est, vt in singularium ditionum Belgicarum principibus recensendis infra declarabimus. Successit Philippo Carolus Audax, quem Pugnacem alij nominant, alij item Bellicosum. Eius vnica filia & hæres Maria, Cæsari Aug. Maxamiliano nupta, Ducatum Lotharingiæ atque Brabantiæ cum reliquis Belgij potentissimi prouincijs Austriacæ familie in dotem contulit, decem hoc euo Imperatorum altrici, cui Philippus Hispaniarum rex primus, eidem Carolus v. Imperator, victor, triumphator, illi Philippus II. successit monarcha inuictissimus, Philippum tertium huius seculi columem hæredem relicturus.

Atque hæc de Lotharingiæ & Brabantiæ Ducibus explicata sufficiant, ad declarandam egregiorum Principum, qui illis præfuerunt, seriem & originem, & ad nostra vsque tempora sub Philippi secundi imperio incrementum. Porrò quod ad numerum attinet donatum eum Leprenario, quo Belgicæ ditiones h.odie circumscribuntur, vtiusque ducatus titulo Lotharingiæ

ringiæ & Brabantia Principes nostri cohonestantur, eundemque illum numerum totidem prouinciarum possessione expleuerunt, priusquam dominium Ultraiectense accederet. Quamobrem etsi Belgica ditio nomen Gallia reliquit, neque primæ vel secundæ Belgicæ limites seruantur, & vtriusque Austrasiæ exoleuit appellatio, mutatoque Mosellana prouinciæ nomine, Serenissimi Guisæ gentis Principes superiorem Lotharingiam potestate & titulo familiæ vindicant, nostri tamen Principes ab antiquo Lotharingiæ nomine ante Brabantiam acquisito minimè recedunt. Itaque ad Limburgi, quod tertium est ordine, eiusque ad reliqua dominia accessionem describendam progrediamur.

L I M B V R G I D U C A T V S.

NIL igitur de Limburgica prouincia inuenio antiquius, quàm in quadam Gellrensi historia manuscripta, de quodam Henrico comite Limpurgi, qui tēpore Henrici III. Augusti, anno millesimo & quinquagesimo cū V Volfranno abbate Prumiensi dissidiū habuit: De eius autem stemate variant auctores, V Volfgangus enim Lazius ad duces Mosellanos originē refert, à Theoderico Guilielmi comitis Bononiensis filio in Hermannū Mosellanum, quem ex duabus vxoribus Gerberga Burgundica, & Heduiga Hannoniæ comitissa, Henricum & Fridericū comites Limburgēses, genuisse describit, & eorum priorem, Henricum & Hermānum stirpis suæ vltimos reliquisse. Alij autem genus Henrici Limburgici, ad Lotharagicum stemma quidem referunt, sed Guilielmum Bullionium Eustathij filium Gothofredi, Solymorum regis fratrem, illi patrem attribuunt, parum tamen verisimili argumento, quia eiusdem Guilielmi vtriusque sexus liberi à ducum Mosellanorum scriptoribus, & à Richardo Vasseburgio recensentur: Theodericus nimirum, qui post patrem Lotharingiæ superioris ducatum tenuit, & continuata ad posteros successione ad Serenissimum Carolum tertium transtulit, principem Galliarum hoc æuo sapientissimum. Deinde Henricus in Guilielmi filiorum albo reperitur, qui Theresiam Alphonsi v. t. Castellæ & Legionis regis filiam duxit, acceptā loco dotis & præmij Lusitaniā, quam heroica virtute à Saracenorum furorē liberarat. Ex hoc autem toro Alphonus ille natus est, qui Rex in castris à suis salutatus, regni Portugalliæ fundamenta primus iecit. Quod equidem magis credibile existimo, quàm eorum sententiam, qui Henricum Limburgensem Henrici Exducis filium Theresiæ maritum dant, neque vllam tamen rationem afferunt, cur idem Henricus à paterna hæreditate vel à titulo abstinerit, cum eundem describant tanquam primogenitum, nec alium eius fratrem vsquam commemorent, vel si per iniuriam aut pater aut ipse Limburgo exactus fuit, cur Lusitaniæ regnum adeptus, regisque Hispaniæ affinitate subnixus, res suas armis repetitum non venerit. Tertius autem filiorum Guilielmi, Gothofredus vocabatur Ioanillæ dominus Ioannæ Harcurtij comitis filia maritus. Quartus fuit Albertus Archiepiscopus Moguntinus. Reliqui fuerunt: Theobaldus, Ida, Agnes, Bertha & Elisa. Obijtque idem Guilielmus anno Domini clo. c. xxv. Quisquis igitur pater fuerit Henrici Limburgensis, Gothofredi Bullionij nepotem fuisse, tradit Chronicon Brabantia, qui cum fratre Balduino cruce initiatus & in Palestinam ad bellum sacrum profectus est, eorum fratre Guilielmo præfecturam fraternæ ditionis gerente. Verum mortuo Gothofredo, absente in longinqua expeditione Balduino, & reiecto Guilielmo Henricus Limburgensis inferiorem Lotharingiam & Brabantiam obtinuit, dono Henrici quarti Cæsaris Augusti, qui expugnatis eius castellis (quia orto inter patrem & filium Henricum dissidio & bello, filij partes Limburgensis sequebatur, totamque Lotharingiam miris cladibus affligebat) ditionem facere compulerat; cui gratiam suam Cæsar cum ducatu Lotharingiæ magna vi pecuniæ redimenti concessit. Sed cum patrem imperij ab Henrico filio insignibus spoliatum, profugumque Henricus Limburgensis reciperet, ab Henrico v. Augusto quod patrem fouisset, ceteris reus Maiestatis exaugetur, eique ducatus inferioris Lotharingiæ abiudicatur, & Gothofredo Louaniensi, vt supra narrauimus, possidendustraditur. Post in gratiam cum Cæsare Limburgensis tandem redijt, quia Sigefridum quandam Palatinum perduellionis accusasset, ducatum verò non recuperavit. Quem cum armis à Gothofredo secundo repetere ten-

taret, ab eodem obsessus & fugatus est. Hoc autem dissidium per Margaretae Henrici filiae nuptias, Gothofredo III. elocatae est compositum. Huius Henrici comitis Limburgensis meminit Meyerus, refertque Balduinum Hannoniae comitem quartum, Henrico Namurcensi auunculo suo auxilia tulisse contra Limburgensem fines Namurcensium graueriter infestantem, anno cIo. c. lxxii. Mansit autem Limburgensis ditio in Henrici familia, primo quidem comitatus titulo, quem ab Henricis Imperatoribus ducatus honore fuisse insignitum Munsterus annotauit. Hoc in praedicti Henrici persona accidisse liquet: nam cum Meyerus ad annum cIo. c. xciiii. bello Namurcico ducem vocat Lemburgensem, cui Henricus filius, eiusque frater Valeranus successit, qui Othoni Caesari cum septingentis equitibus militauit, anno decimo quarto post millesimum & ducentessimum. Postremus horum ducum Hermannus fuit, teste Lazio loco supra allegato, cui ad stipulatur Henricus Aquilius, dissentient manu scripti Geldrensiu annales, qui Henricum eum vocant, quemadmodum & Brabantiae Chronicon. Quicumque autem is fuerit, ne ad coniecturas incertas dilabamur, sine mascula progenie defunctum esse constat, filia vnica Ermgarde relicta, Geldriae comiti Reinaldo primo nupta. Itaque iure dotali ac hereditario ducatum Limburgensem ad se pertinere Reinaldus contendebat. Dux vero Brabantiae Ioannes prius ius successionis in ducatu Limburgensi ab Adolpho comite de Monte, qui ultimo duci Limburgensi defuncto consanguinitate proximus erat, certa pecuniae summa comparauit, ipsa Ermgarde ante patrem defuncta. Orto ea de causa bello, Reinaldus priusquam manus conferent, actionem suam, si quam habebat in ducatu Limburgensi, Henrico comiti Lucemburgensi vendidit. Sed praelio inito, Dux Ioannes victoria potitus est. Lucemburgensis cum fratribus suis, qui a Reinaldi partibus stabant, & cum aliis nobilibus in acie cecidit. Geldrensis in Ioannis potestatem viuus venit, non ante dimissus, quam omnem actionem in ducatu Limburgensi, duci Brabantiae absolute cessisset. Hanc inter hos Principes controuersiam de Lucemburgensi comitatu exortam scribit Paulus Aemilius, & Principum nomina historiamque confundit: sed nostris fidem scriptoribus adhibemus, qui de Limburgensi principatu certasse dynastas illos tradunt. Hunc igitur titulum Ioannes secundus a patre accepit, & ab illo tertius, quem filius eius Henricus viuo patre obtinuit, cum Machliniensis dominij possessione: sed illo sine liberis legitimis defuncto, Limburgum ad duces Brabantiae rediit, & cum reliquis Germaniae inferioris prouincijs ad duces Burgundiae, postremo ad Austriacam domum Augustissimam, serie nunquam interrupta peruenit.

LUCEMBVRGI DVCATVS.

P R I M A dominorum Lucemburgensium origo, de qua nobis certi aliquid constat, exordium a comitatu sumit (eo tempore quo haec regio Guerria vocabatur teste VVasseburgio) in quem arx Lucemburgica erecta traditur, a Brunone Colonien- si Archiepiscopo Lotharingico Archiduce, anno quadragesimo supra nongentesimum, in gratiam Sigifridi, Ricuino patre nati Mosellano duce. Illi filius Gislebertus successit in comitatu Lucemburgensi, cuius filij Fridericus, Conradus, & Gothofredus comitis Lucemburgi titulo singuli claruerunt, filiam Oginam Balduinus quartus Flandriae comes, qui Barbatus vocabatur, circa annum millesimum uxorem accepit. Friderici Lucemburgensis meminit Meyerus in vita Balduini quinti Flandrensiu comitis, suffragante Sigeberto, qui anno cIo. lv. hunc Fridericum a Balduino quinto nepote eius Flandrensi comite & Gothofredo Arduennensi intra Andouerpum obsessum oppugnatumque refert. Quamuis autem idem Fridericus fratribus Gothofredo & Conrado post annum quinquagesimum & millesimum superstes, comitatus Lucemburgi insignia retineret, tamen ab iisdem non abstinuit Conradus secundus eius ex fratre nepos, nec secundi filius Conradus tertius, qui Casilielinus quoque vocabatur, nec Henricus eius frater, quod posteritas Friderici impedire conabatur. Coniugem Fridericus Gertrudem habuit, Gothofredi Barbati superioris Lotharingiae ducis filiam, ut in principum Lotharingiae catalogo reperitur. Hi filiam reliquerunt Hermenseram vel Hermensidem nomine, qua ducta in hoc Principum Lucemburgi albo subsecurus

subsecutus est Gothofredus Namurceus Alberti tertij Namurcei filius Lucemburgi comes vxorio nomine, filiumque reliquit Henricum cæcum, ætatis suæ anno quadragesimo quinto visus sensu orbatum, qui Gothofredum tertium Brabantia ducem iuris aliquid in Namurcum deposcentem vicit fugauitque, circa annum cId. c. lxx. vt idem Meyerus annalibus intexit: nam idem Henricus vtriusque principatus titulo inclaruit, Lucemburgensis & Namurcensis, quemadmodum etiam Hannoniæ annales memoriæ prodidere. Huic Henrico mascula proles nulla fuit, sed filia vnica Hermèsidis Theobaldo comiti Barrensi nupta, ac paterna Lucemburgi hæreditate exclusa; duas etiam habuit Henricus sorores, vel tres iuxta quosdã, prima Manassi iuncta fuit Registrensi in Capania comiti, ex altera Aleida, natus est Balduinus quartus Hannoniæ comes, tertia Isabella Conradi tertij Lucéburgensis coniux, (qui auctoritate Friderici Barbarossæ Lucemburgi comes absolutus fuit, exclusa Hermenside Henrici, cæci filia) Henricum edidit Lucemburgi comitem ab Henrico v. Augusto Barbarossæ filio confirmatum. Sunt tamen qui contra existimant, traduntque Hermensidem Henrico patri successisse, & priori marito Theobaldo Barrensi non peperisse, alteri verò coniugi Valeranno Limburgensi, Henricum secundum enixam esse, Lucemburgi comitem. Quam controuersiam Richardus V Vasseburgius difficulter conciliari posse declarat, ac calculo suo priorem approbat sententiam, & Henricum Conradi tertij filium Lucemburgensium comitem constituit. Ad quem compendij gratia lectorem remittimus. Hunc Henricum secundum Henrici vii. Cæsaris auum fuisse ex Meyero obseruauit. Huic natus est Henricus tertius Lucemburgicus, qui cum fratribus pro Reinaldo Geldrensi comite contra Ioannem primum Brabantia ducem de Limburgi possessione dimicans occubuit, anno cId. cc. lxxxix. Successit illi filius Henricus iv. comes Lucemburgi, ad R. Imperij fastigium euectus, & Henricus septimus Imperator salutatus, qui ductã Margaretã Ioannis Brabantia ducis filia, Ioãnem ex ea filium oculis captum, Bohemiæ regem & comitem Lucemburgi rebus humanis exemptus reliquit. Hic è priori coniuge Isabella Carolum sustulit, quarti nomen affectum cum insignibus Cæsareis. Ex altera, V Venceslaum materno vtero excisum, parente non enecta, qui à patre Lucemburgum, ab vxore Brabantia principatum accepit. Itaque in regum Bohemiæ familia annis plus centum Lucemburgum permansit. V Venceslaus fratris Caroli Bohemiæ regis Cæsarisque beneficio Ducales Lucemburgi primus fasces erexit, anno quinquagesimo tertio supra millesimum & trecentesium, vt ex Imperiali diplomate liquet, cuius partem Guicciardinus in sua Lucemburgi descriptione inseruit; quo quidã scriptores erroris conuincuntur, qui vel ab Henrico septimo, vel à V Venceslao Imperatoribus, eundem comitatum ducatus apicem adeptum esse putant. V Venceslao verò dũce sine liberis defuncto, filij Caroli quarti Imperatoris, V Venceslaus & Sigismundus, qui ad culmen Imperij, ordine per vnum Rupertum interrupto, singuli ascenderunt, ambo Luxemburgi principatum tenuerunt. Sed stirpe Boemica sexus melioris in illis desinente, ius omne ducatus Luxemburgensis nepti suæ Elizabethæ, ex Ioanne eorum fratre Gorlizij duce genitæ, & Antonij Burgundi coniugi secundæ, in dotem vsufructuariam concesserunt, centum & viginti florenorum millium promissorum nomine. Hæc nullam tori fecunditatem experta, ducatum Luxemburgi Burgundiæ duci Philippo bono vendidit. Quoniam autem Sigismundus Augustus ex secunda vxore filiam Elizabetham suscepit, Alberto secundo Imperatori Austriæ Archiduci connubio sociatam, vnde nati sunt Ladislaus Bohemiæ rex, qui sine liberis obiit, relictis sororibus Anna & Elizabetha, quarum hæc Guiljelmo duci Brunsvicensi familiæ Saxonica, illa Casimiro Poloniæ regi iuncta est, vtraque ius suum quod in Luxemburgo habebat, pretio alienauit: Anna nimirum Philippo Bono partem suam addixit, cui propter acquisitum emptione dominium cum eius marito erat belligerandum: Ab Elizabetha verò quicquid actionis supererat, Carolus Audax redemit. Hinc ad Cæsarem Maxamilianum cum Maria Caroli filia, & sequentes Austriacæ domus Principes, ducatus Lucemburgicus, inter ceteros Germaniæ inferioris titulos ad nostra vsque tempora feliciter dimaauit. Quem non mediocriter Carolus quintus Augustus Imperator decorauit, quod in sacro Baptismo, Principis Christiani & Imperij exordium, Luxemburgum illi fuerit.

DE BELGII PRINCIPATV,
GELDRIÆ DVCATVS,
ET
ZVTPHANIÆ COMITATVS.

VEMADMODVM in Brabantia ducum stemmate describendo consultò omisimus, quæ de Brabone, de Tungris, Aduaticis, alijsque populis antiquioribus, ad quos originem quidam referunt, & ab ijs Principibus exordium sumpsimus, de quibus exigua aut nulla controuersia est: Sic in Geldrensi quoque genealogia nihil de Sicambrijs aut Menapijs differemus, nec primos Geldriae satrapas, qui titulo curatoris vel praefecti claruerunt, in hoc opere recensere. Nam à praefectura, ut ferè omnes ditiones, ad suum principatum peruenit hæc regio. Siquidem Martino Austrasiae praefecto filius erat Lambertus, à quo ducunt originem primi Geldriae toparchæ, eam enim ditionem administrabat Guidus, vel ut alij Leopoldus, Lamberti filiorum natu minimus, anno quinquagesimo primo supra sepringentos, ut tradit VVasseburgius. Carolus Magnus Imperator praesentia suauariisque ornamentis Nouiomagus decorauit Geldriae metropolim, eamque ditionem cum reliquis regnis, ad posteros transfudit per praesides administratam, donec domini de Ponte praefecturam ceperunt, feceruntque hæreditariam. Verùm prætermissa dominorum Ponticorum primitiua dynastia, triumque Vichardorum, Gerlaci, Gothofredi, Mengosi aut Megengosi, & Vibingi praefectura, quorum tamen nonnullos comitatu decoratos fuisse quidam arbitrantur, ab Othone Nassouio principatum auspicabimur, qui accepta Adelheida Vichardi tertij filia, facile sibi Geldriae dominatum acquisiuit; & generis claritate qua Othones attingebat ac Saxonum duces, & bellica virtute Comitatus honorem ab Henrico tertio Augusto assecutus est, circa annum septuagesimum nonum supra millesimum, si Lazio credimus, & Zelandiae Chronicis, vel sexagesimum primum, si Aquilium sequimur. Is filio ex Adelheida suscepto Geldriae hæreditariam reliquit: Ex altera vxore Sophia VVichmanni Zutphaniae comitis filia, Gerlacum genuit, qui in Zutphaniae comitatu successit. Sed illo sine prole è viujs sublato, Zutphaniae comitatus Geldrensis ascribitur, à quibus nunquam postea desciuit. Itaque Gerardus vtrumque comitatum filio suo Henrico transmisit, qui cum vxore Seinara Gothofredi III. Brabantiae ducis filia, Velaniam dotalem accepisse legitur, superstites relinquens Gerardum & Othonem. Gerardus cum antistite Traiectensi decertauit de Velania possidenda, hæredem autem belli conficiendi Othonem habuit, & in bonis successorem. Post illum Gerardus & Otho (sui vterque nominis tertius) comitatus habuerunt. Patrem Othonem Reinaldus primus sequitur, de quo inter duces Limburgenses differuimus. At tanta eius filij Reinaldi existimatio apud Cæsarem & Imperij VII. viros valuit, ut à Ludouico Cæsare Augusto dux Geldriae inauguratus sit, Francfordiensibus comitijs, decimo quarto Kal. Aprilis, anno trigesimo nono supra millesimum trecetesimum: quibus annis nonnulli decenium adimunt, sed ex Cæsaris diplomate, cuius vidimus exemplum, erroris conuincuntur. Tum dissidio subsecuto inter tertium Reinaldum qui patri successerat, cum annis quatuordecim imperasset, & fratrem Eduardum natu minorè, bellum vtrinque detestabile est exortum, in quo Eduardus superior euasit, capto fratre Reinaldo, totoque decennio carceri mancipato. Eduardo autem sine liberis extincto, non tamen ciuili discordia quieuit, partibus diuersis Margaretam & Mariam sorores defunctorum, acerrimè fouentibus; donec Margaretâ sine prole defunctâ, Guilielmus Mariae & Guilielmi Iuliacensium Ducis filius, ad Geldriae Zutphaniaeque dominia est vocatus. Illi frater Reinaldus successit qui sine liberis similiter obiit, Maria sorore superstitè relicta, quæ Ioanni ab Arkel marito suo peperit Guilielmum Arculanum, qui liberis non progenitis Gorichemi interfectus est: Maria eius soror insignia ducalia marito suo attulit, Ioanni Egmondæ in Batavia dynastæ: quæ ditio comitatus insignibus est ornata à Maxæmyliano Augusto in VVormatianis Vangionum comitijs, anno supra Cl. cccc. octogesimo sexto, vel iuxta alios nonagesimo secundo. Maria primo partu Arnoldum est enixa, auunculis suis magnis in ducatu successorem, Hic ab Adolpho filio principatum inuadente, in vinculis est detentus, sed à duce Carolo Burundo

gundo liberatus, duobus tantum annis capto filio imperauit, & memor impietatis, quam Adolphus exercuerat, patremque libertate per scelus spoliatur, successione ut indignum priuare illum statuit, & Burgundi beneficium hoc officio remunerari, ut Geldria & Zutphania venditione illi facta, eundem testamento heredem etiam scriberet. Quod ubi ita factum est, supremum clausit diem. Carolus emptionis & hereditatis iure in vtriusque Principatus possessionem missus est. Sed ex heredem Principem Maria Caroli filia a paterno funere in integrum restituit, qui pro illo beneficio in ducem belli contra Gallos delectus Flandriam incurstantes, ante urbem Tornacensem circumuentus, occubuit; superstiti filio Carolo Geldria Zutphaniamque regulo. Is cum arma in Carolum v. Cæsarem mouisset, hac conditione pacem redemit, ut si prole legitima mortis tempore careret, Geldria & Zutphania Carolo Augusto vel eius legitimis heredibus cederet. Quod ita etiam accidit, & Guilielmo Cluicia & Iuliacæ Duce in ordinem redacto, ac pace a Cæsare clementissimo impetrata, antiquissima & fortissima gens illa Sicambrorum ad Hesperium Monarchatum cum ceteris Belgij prouinciis applicatur.

F L A N D R I Æ C O M I T A T V S.

RODEAT in medium Flandriæ comitatus, cuius quanta sit potentia facile quibus animaduertet, qui circumiectas illi prouincias, totamque Germaniam inferiorem apud exteras nationes Flandriæ nomine, omnesque Belgas, Flamingos à Flandris vocari intelliget, ab emporio quod Brugis fuit olim celeberrimum, & à rerum cum finitimis & exteris nationibus gestarum magnitudine vbique notissimis. Quoniam autem prouinciæ Flandriæ antiquitatem supra retulimus, & à Liderico Harlebecano primo Saltuario siue Foresterio, quem anno septingentesimo nonagesimo secundo in Flandria imperasse scribit Sigebertus, ad Balduinum Ferreum primum Comitem peruenimus, reliquum est, ut ab illo tempore quo ille regnauit, ab anno scilicet octingentesimo sexagesimo secundo, cum à Carolo Caluo Gallorum rege, Iuditha eius filia in vxorem accepta Comitatus titulo insignitus est, succedentes illi Principes deinceps prosequamur. Flandriæ finibus Scalde, Somona, & Oceano terminatis (ut contra hostes barbaros Aquilonares regionis sitis & interstitium, ac Principis virtus eam defendentis attentius pro commodis propriis militari, rarissimum Gallia propugnaculum foret) Balduinus secundus patri Ferreo successit, Calui cognomentum ab auro materno tralaticium consecutus: filium Arnulphum heredem habuit, Magnum nomine, quod illi clientium faceret dotio & nobilitate præstanti, blandimenta indiderunt, variis ab ipso beneficiis affectorum, aut vitæ eius longitudo ad annos nonaginta & duos productæ, cum filium suum Balduinum tertium regnare vidisset, eidemque superstiti fuisset, & Arnulphi Iunioris nepotis sui imparem regni gubernaculis ætatem senili prædentia aliquandiu sustentasset. Successit Arnulpho Balduinus quartus, à barbæ promissæ venustate nomen habens, cui Cæsaris Henrici secundi indignatio primò grauis & incommoda, postea utilis fuit; nam Augustus cum Barbaro redintegratam amicitiam magno præterea beneficio cumulauit: ut in Zelandia tractatu referemus, & in ciuitatis Valentiana compendio. Hunc sequitur Balduinus ordine quintus, Pius à morum, Insulanus ab opidi cultu dictus. Postea Flandriæ Balduinus imperauit Montensis cognomine, quod Hannonia comitatum à metropoli sic dictum Richildis matrimonio cum Flandria coniunxisset, vtriusque principatum inter filios impuberes Arnulphum & Balduinum Montensis diuisit, atque huic Flandriam, illi Hannoniam testamento assignauit, tutela liberorum Roberto Frisio germano commissa. Illo autem defuncto non solum tutelam ex formula testamenti Robertus posebat, sed ipsum principatum, quem animo inquieto iam dudum ambiebat, armis occupauit. Itaque Arnulphus, Flandriæ hæres dominusque legitimus, in ipso ineuntis ætatis flore a patre Roberto bello petrus in acie cecidit; frater Balduinus Flandria exactus in Hannonia imperauit. Robertus in Flandriam non valde tenentem armis inuasit, & in nepotum suorum possessionem irruit; quam historiam disertè prosequutum inuenio Lambertum Schafnaburgensem ad annum c. lxxi. Flandrorum propensam ad Frisum defectio Richildis attribuitur.

attribuitur, quæ muliebri auaritia, & importuna superbia dominatum, quem nomine filiorum tenebat, subditis vniuersis iniustum reddiderat, ad principem Robertum libertatis vindicem gratiosum transeuntibus, partim animis voluntariis, partim cõciliatis. Hic filium nominis & regni consortem superstes habuit, Solymi cognomento à Syriaca expeditione cum gloria reuersum, connubiali foedere Calixto propinquum, secundo eius nominis Pontifici Romano per coniugem Clementiam Pontificis sororem. Is filium Balduinum successorem habuit, qui à seueritate qua solet in latrones comprehesos animaduertere, Securis vel per diminutiũ seruato patrie idiomate Securiculæ agnomine, ab aliis comitibus Balduinis distinguitur. Qui cum liberis careret, Carolum Pium ex Canuto Danorum rege & Adela amittinum hæredem iustituit, qui Flandriam armis contra Clementiam Securiculæ matrem defendit & retinuit. Quo per scelus nefarium suorum trucidato, ingens exoritur de Flandria controversia, sed repulsis competitoribus qui sanguinis propinquitate videbantur præferendis, Guilielmus Normannus à patruo Henrico Anglorum rege exactus; Ludouici Crassi Francorum regis opera, Flandriæ comes appellatur, obtrusus potius Crassi auctoritate, quam feuditorum beneuolentia receptus. Qui cum iisdem artibus & consiliis violentis, quibus cepit impetum, illud etiam exerceat, pecuniæ studium diuturnitati sceptri præ posuit: & Theoderico Alsatio ex sorore Gertrude nepoti, ad Rempub. regendam ab ordinibus accito, maturè locum dedit, qui extincto auunculo principatum recepit, rebus in Syria fortiter gestis clarus. Quemadmodum & Philippus Alsatus eius filius, qui à corpore Flandriæ Artesiam separauit matrimonio Isabellæ ex sorore sua neptis, cui illam regionem codicillis sponsalitiis, dotalem addixit, Philippo Augusto Gallorum regi nuptæ. Alsatio Philippo in Ptolemaidis obsidione morbo pestilenti cum plurimis absumpto, soror eius Margareta cum marito Balduino Hannoniæ comite ex testamento successit. Ex his genitus Balduinus, qui Imperator Orientis, creatus à Gallorum proceribus, in Thraciæ expeditione illum comitantibus, Byzantinus vocabatur, Flandris simul & Hannoniis iura dedit. Nam ut cum ex paterni legati formula Philippo fratri concessit. Postea in Græcia xv. virum (quos Franci, Longobardi & Veneti, quinos singuli, electioni præferant, teste Niceta Choniata) suffragiis Augustus saluatus, in obsidione Adrianopolis captus, fertur in carcere membratum dissectus, filiabus Ioanna & Margareta relictis, quibus nihil ex Cæsarea parentis dignitate præter nomen accessit Constantinopolitanum. Philippus Namuræus illarum patruus populo parum gratus, summa rerum apud Flandros & Hannonios procuratore & utraque simul propinqua eiicitur, Ioanna Ferdinando Sanctij Lusitanæ regis filio coniux datur, ad quem Flandria matrimonio transiit, sed illa sterili toro defuncta, soror Margareta imperium suscepit, quod ad filium Guidum transmisit ex Guilielmo Dampierro genitum, qui illud Roberto Beruiniensi reliquit, ab opido natali sic appellato. Hunc duo Ludouici subsequuti sunt: Prior, Niuernensis à natiuitatis, Cressiacus à funeris loco dictus: Alter Malanus à genitrici solo nuncupatus. Reliquit hæredem Malanus Margaretam, quæ Flandrico diademate Carolus Audacem maritum ornauit: cuius posteris his opibus audaciores facti, non amplius putarunt Gallorum potentiam sibi pertimescendam. Hinc ortus est Ioannes quem Intrepidum vocant, cui successit Philippus ille Bonus, illi Carolus Pugnax; à quo Flandriæ comitatus per filiam Mariam ad Austriam Principes cum luculentissimis reliquarum ditionum hæreditatibus affluxit, vxorio iure scepro ad nostra vsque tempora propagato.

ARTESIA COMITATU

ROS in Flandriæ comitatum Artesia numeratur, cuius urbem primariam Atrebatenses habitant antiquissimi populi, Iulio Cæsari non ignoti, quibus superatis Comitiū regem constituerat, opera eius fideli & utili in expeditione Britanica usus, pro quibus meritis ciuitatem eius immunem esse iussit, iura legesq; reddidit, ipsique Morinos attribuit. Post Comij regis mortem, Atrebatenses cum ceteris Belgij populis Romanis paruisse, deinde Francis credibile est, donec à Clodoueo Francorum rege Ragnacarius vel Camacarius Atrebatensium princeps & eius tractus quæ Flandria continetur cum

fratribus

fratribus interemptus est. Ceterum Artesiam in Flandrica prouincia fuisse comprehensam non est obscurum, & Carolum Caluum Francorum regem Balduino primo Flandriae comiti, cuius metropolis Atrebatum erat, cum Iuditha filia in dotem contulisse ex annalibus liquet; & Balduinum Caluum caput Flandrici principatus ibi constituisse, & eundem in hac principum Flandricorum familia perpetuo mansisse, donec Ioannes Atrebas à Balduino Pio bonis omnibus exutus tota Flandria pelleretur, vt Meyerus testatur. Continuata est possessio vsque ad Philippi Alfatij tempora, qui ea Flandriae occidentalis parte, quae Artesiam complectitur, Ludouici septimi Francorum regis filium Philippum maritum Isabelle neptis suae tabulis dotalibus locupletauit. Vnde postea grauis discordia ac bellum plusquam quinquennale exoritur, Flandris ea in prouinciæ distractionem, sine ordinum populique suffragio à principe factam, indignè ferentibus. Tandem pace inter Philippum Augustum & Balduinum Flandriae Hannoniæque comitem inita, Artesia Philippi filio Ludouico arbitrorum sententia transferitur, qui filium Robertum Artesiae hæredem testamento nuncupauit, & Sanctus Ludouicus prouinciam honoraria comitatus prerogatiua decoratam, anno clō. cc. xxiv. eidem Roberto fratri suo concessit, qui illam filio Roberto reliquit. Ille filio Philippo superstes, sola Mathilde filia relicta inter viuos esse desit. Tunc orta controuersia de Artesiae comitatu inter Robertum Philippi filium, ipsamque Mathildem eius amitam, sententia in curia Parisiensi pro Mathilde iam defuncta, lata est, contra Robertum eius nepotem, iure appennagij, quo masculi feminis præferuntur, & naturæ, quo ad auita bona nepotes vocantur, propinquiorem. Sed quia Robertus falsis præstigijs tabulisque confectis in hac lite vsus erat, pro femina bis fuit pronunciatum. Hanc tamen sententiam ad gratiam potius nonnulli referunt, quam ad odium iniquitatis, eo quod Mathildis filiam suam Ioannam natu maximam Philippo Longo regis filio despondisset. Ex hoc toro genita fuit Ioanna, quæ Odoni duci Burgundia nupta, Philippum reliquit, ducem comitemque Burgundia & Artesiae. Illi Philippus secundus hæres fuit, sed obiit sine sobole pubertatem vix egressus. Burgundia ducatus ad Ioannem Gallorum regem transit, natum ex Ioanna Odonis Burgundia ducis sorore, Burgundia verò Artesiaeque comitatus Philippi Longi affinitate ad principum Flandricorum familiam rediit, filia eius Margaretâ Ludouico Niuernio Flandria comiti in vxorem datâ. Ex quo matrimonio Ludouicus Malanus procreatus est, qui Flandriam cum Artesia obtinuit, & filia suæ Margaretæ reliquit, quæ vtrumque comitatum Philippo Valesio vel Audaci Ioannis Gallorum regis filio in dotem attulit; Inde ad Ioannem, Philippum Bonum, & Carolum Burgundos Artesia peruenit; eamque prouinciam Ludouicus xi. cæso prope Nanceium Carolo armis inuasit, & nomen gentis Atrebatum extinguere conatus est, mutata in Franciam appellatione. Recuperavit tamen Artesiam Maxæmylianus Augustus, eamque Philippo Austrio cum ceteris prouinciis pacatam reliquit, & Belgij ditionibus deinceps annexam.

H A N N O N I Æ C O M I T A T V S.

HANNONIAE prouinciam olim in silua Carbonaria sitam, nunc quoddam Belgicae nobilitatis seminarium, obtinuerunt Principes, iuxta VVasseburgium, & annales Hannonia, è regis Francorum prosapia descendentes, per filium eius natu minimum Albericum vel Auberonem in quatuor VValteros ad sanctas VValtrudem & Adam siue Adalam, hinc ad Clotildem earum sororem, eiusque filium Brunulphum delato Hannonum imperio, à Dagoberto interfectum, exactis eius filiis Brunulpho, Almerico, Hidulpho & Glomerico, quos rex Austrasiae Sigebertus restituit. Alberico filius VValterus siue VValtericus successit, illi VValterus secundus, qui pro rege Francorum Pipino militauit, sicut eius filius VValterus tertius pro Carolo Magno contra Saxones pugnans occubuit, circa annum octingentesimum. Sed deficiente masculorum sobole, Maldeberta VValteri filia maritum Alberonem nobilissimo huius tractus comitatu ornauit, Caroli Magni assensu: ex quo toro Albon est genitus, qui Manassis pater fuit, ille Ragineri primi agnomine Longicollis parens extitit, comitis Montensis; sic enim vocabatur à metro-

poli quæ Montium nomen adhuc retinet, & Castrum loci dici solet. Idem Raginerus in-
 gnibus comitatus ab Othone Cæsare eiusque fratre Brunone Colonie Archiepiscopo spo-
 liatus, quod regnum bellis perturbaret, vel quod Gerbergam Gisleberti Mosellani ducis
 viduam, Augusti sororem, bonis à marito relictis eijceret, circa annum sexagesimum supra
 nongentimum, bonis suis publicatis obiit, superstites relinquens filios Raginerum & Lam-
 bertum, qui ad regem Lotharium confugerunt. Raginerus Montensem comitatum rece-
 pit, Garnero & Ramnoldo eius ditionis vsurpatoribus prope Peronam cum exercitu dele-
 tis. Sed ab Arnulpho secundo Flandriæ, & Gothofredo Arduennæ comitibus, Montensis
 eiusque frater Lambertus, qui Lotharingæ ducatum recuperare sæpe tentarat, de nouo pulsi,
 tandem auxilio Hugonis Capeti Franciæ postea regis, cuius filiam Hauidam Raginerus
 vxorem habebat, superiores euaserunt. Lambertus matrimonio Gerbergæ, Lotharingæ le-
 gitimæ hæredis, Louaniensem comitem se fecit. Raginerus Montensem comitatum reti-
 nuit, tamen iuris Imperialis esset, conuiente Henrico Cæsare, inter Diuos relato, qui fra-
 tres bellicosos ob eorum virtutem & potentiam ferendos potius, quam armis de nouo lacer-
 sendos putauit. Postquam autem Raginerus secundus fati munus expleuisset, eiusque fi-
 lius Raginerus tertius aliquot annis imperasset, vt Hannonici testantur annales, & patro-
 suo Lamberto Louanienfi auxilium tulisset contra Arduennenses de recuperanda Lotha-
 ringia dimicanti & occiso, ipse anno c. lxxix. ex hac vita migravit; filia Richildis hæres
 principatus superstes fuit, quam defuncto Hermannō Arduennensi eius marito vi abdu-
 ctam Balduinus quintus, Flandriæ comes filio suo Balduino sexto vxorem adiunxit. Tum
 bellum ob nuptias coactas excitatum, vtilibus Balduino, qui Montensis à doli comitatu
 vocabatur, conditionibus sedatum est, Hannonicâ ditione contra uersam illi attributa,
 cum opidi Tornacensis agrique accessione. Vxorem autem viduam relicturus Baldui-
 nus, cum duobus filiis Arnulpho vel Arnoldo, & Balduino impuberibus, huic Flandriam,
 illi Hannoniam testamento assignarat, fratrique Roberto quem Frisij agnomen meruisse
 supra diximus, tutelam liberorum suorum commiserat. Robertus fratri Balduino superstes
 tutelam è vestigio in dominatum conuertit. Profuga cum duobus pupillis Richildis à Phi-
 lippo rege Galliæ auxiliares copias impetrat, quas Frisus adortus adhuc imparatas capta
 Richilde disiecit fugauitque. Sed cum & ipse in hostium potestatem è prælio venisset, mu-
 tua redemptione vterque suis redditur. Postea cum signis iterum collatis dimicaretur, Ar-
 nulpnus comes ex equo deturbatus à milite iugulatur; Richildis & Balduinus in Hanno-
 niam se recipiunt. At mulier animosa, altero filiorum suorum orbata, altero legitima hæ-
 reditate eiecto, cum opem in Francis exiguam inueniret, ad Episcopum Leodiensem Theo-
 duinum conuersa, Hannoniam eius ditioni subiecit, consensu Henrici Imperatoris, Episco-
 pi professa sese fiduciarium; à quo impetrata magna vi pecuniæ, nouum cum filio bellum,
 conatu non satis procedente, instaurauit. Ducta porrò Balduinus Ida vxore, quæ Lamber-
 ti II. vel iuxta alios Henrici II. Louanienfis soror erat, aut eiusdem Henrici filia, vt Vasse-
 burgius opinatur, suscepit ex ea præter reliquas proles Balduinum secundum Hannoniæ
 comitem. Ille Balduinum tertium ex Iole vxore, Geldriæ reguli filia, genuit, qui ex Aleida
 Gothofredi comitis Namurcensis filia Balduinum sustulit cognomine Magnanimus. Hic
 Flandriæ & Hannoniæ nobilitatis consensu Margaretam Philippi Alsatiæ sororem, prin-
 cipatus Flandrici hæredem coniugem habuit, & ex illo toro Balduinus prodiit, per quem
 Hannonia rursus Flandriæ copulatur, recteque comitum linea restituitur, vnde vi & armis
 à Roberto Frisio auulsa fuerat, annis circiter centum & triginta. Ceterum hic Balduinus
 Flandriæ octauus, Hannoniæ quintus comes, & primus Orientis eo nomine Imperator, si-
 ne prole virili miserabili fato & supplicio interceptus, Ioannam & Margaretam hæredes reli-
 quit. Sed cum Ioanna neque filio Sanctij Lusitanorum regis Ferdinando, neque Thomæ Allo-
 brogum Principis fratri, quibus suo coniugio Flandrici comitatus & Hannonici insignia at-
 tulerat, peperisset, vtramque prouinciam obtinuit Margareta. Quæ cum antea Burchardi
 Anennienfis tutelæ & fidei commissa, eidem etiam contra leges nupsisset, soluto per legiti-
 mum impedimentum matrimonio, Guilielmo Dampiero secundis nuptiis sociatur, filios
 è tutore Ioannem & Balduinum, ex Dampiero, Guilielmum, Guidum, Ioannem, & Ma-
 riam eni-

riam enixa. Tum verò inter fratres vtriusque tori orta contentione, Guilielmus in Flandriæ comitatum successit, Ioannes Auennienfis pacto cum fratribus reliquis inito Hannoniam retinuit, Innocentio quarto Pontif. Max. ad quem D. Ludouicus rex Gallorum, de iure priorum nuptiarum causam reiecerat, matrimonium approbante, & filios inde natos sententia Apostolica legitimos declarante. Auennienfis autem filium nomine patri similem, sed maiorem potentia habuit. Nam Ioannes Hannonius Aleidam Florëtij quarti Hollandiæ comitis filiam petiit, duxitque, quæ mortuo fratre Guilielmo, eiusque filio Florentio quinto, & ex eo genito Ioanne primo Hollandiæ comite sine liberis vita functo, comitatus Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ iure hæreditario Hannoniæ adiunxit, & ad duos Guilielmos Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Frisiæque comites suo ordine transmisit, quorum prior nomen Boni virtute sua ineruit: Posteriori sine prole defuncto Margareta Augusta soror eius successit, ex qua Ludouicus Bauarus Cæsar Guilielmum genuit, & Albertum duces Bauriæ, Hannoniæ Hollandiæque comites. Albertus fratri mentis inopi superstes, partim nomine curatoris, quem Ruardum vocant, partim Principis titulo prouincias rexit, filioque Guilielmo possidendas reliquit; cuius hæreditatem Iacoba Bauara filia vnica adiit ex patris voluntate, subditorumque consensu, bonis omnibus titulisque fruitura, nisi Ioannes eius patruus Leodiensium antistes insignia principatus sacerdotio prætulisset, & neptim, quæ in polygamia quarto repetita, nunquam peperit, iis armis artibusque laceffiuisset, quibus illa fatigata, Philippo Burgundo præter reliquas prouincias Hannoniam quoque tradidit, ex vtroque parente hæredi legitimo. Atque hac ratione comitatus nobilissimus longæque splendidissimus à stirpe Mõrensi ad Flandriæ comites, inde ad Batauicam, deinde ad Bauricam, ex illa in Burgundicam, postremò in Austriacam familiam descendit.

H O L L A N D I Æ Z E L A N D I Æ Q V E
C O M I T A T V S,
E T
F R I S I Æ D O M I N I V M.

IN COMITVM Hannoniæ præcedenti descriptione, quosdam Hollandiæ etiam Comites attigimus, quorum series ab initio suo loco est repetenda. Igitur Batauia Pop. Romano quondam sociâ, vt supra ostendimus, vt illa prætermittam, quæ de hac gente & antiqua regione Cornelius Tacitus memoriæ prædidit, declinatâ Romanâ potentiâ, frequentibus Normannorum Danorumque populationibus fuit obnoxia, qui cum vltius in Galliam irrumperent, illorumque incurfus ægrè Franci sustinerent, Carolus Caluus eandem prouinciam viro bellicoso tradendam censuit, qui dum propriam ditionem strenuè defenderet, ipsosque Normannos sedibus ibidem fixis deturbaret, Barbaros à Francorum finibus arceret, obiecto illis Batauiæ propugnaculo. Sic eodem ferè tempore atque consilio, quo orâ maritimâ Saltuariis præfecerat, Theodericum nepotem suum Batauis comitem primum dedit, anno sexagesimo tertio post octingentesimum, infulis Zelandicis ea tempestate omnino siluestribus, ac Frisia in eadem ditione comprehensis. Sed ne principes antiquiores Frisiorum prætereamus, eam regionem Drusus subegerat, quæ tandem excusso Romanorum iugo Francis paruit. Mox recuperata pristina libertate Frisij suos Principes habuerunt, Duces, Regesque. Beroaldum rex Franciæ Clotarius vicit, eoque interfecto Agdillum eius filium Frisiæ regem constituit, cui Radbodus in regno successit, cum quo Carolus Martellus & Pipinus bellarunt. Domini tandem à Carolo Magno Frisij Franci fuerunt dicto audientes, vsque ad Caroli Calui tempora, qui eas Theoderico cum Batauia subiecit. Tamerit Regino aliique scriptores, Carolum cum Normannis fœdus iniisse, illorumque regi Gothofredo concessisse, adiectâ sponione, vt religionem Christianam amplexus, Frisiæ principatum cum Lotharij filia Gilla dotali pacto acciperet, circa annum D. CCC. LXXXII. Sed ad Frisiam Orientalem Normannis viciniorcm fortassis spectabat ea

batea donatio, nam Occidentalem Batauiæ conterminam ex dono Caroli Calui, Hollandiæ toparchæ comitum dignitate ab eodem illustrati iam antea acquisuerant. Hollandiæ nomen recentius est, etiamsi eodem promiscuè hic utimur. In quo comitatu cum Zelandia & Frisia, Theodorici filius Theodoricus successit, illi Arnulphus, qui ab Othone tertio Cæsare impetrauit vt Hollandiæ, Zelandiæ, Frisiæque comitatus, Imperio Romano fiduciarij essent, vt à Francis liberarentur. Eaque de causa adductum existimo S. Henricum Imperatorem, vt ad donationem Valacriæ aliarumque insularum Zelandiæ Balduino Barbatò Flandriæ comiti factam, procliuior fuerit. Arnulphum autem comitem strenuum bellatorem, qui contra Frisios dimicans occubuit, duo secuti sunt ordine Theodorici, hic multis, ille paucis Imperium annis habens. Posteriori, quia cœlebs vixerat, Florentius eius germanus successit, Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ Orientalis primus Comes. Hic filio pupillo Theodorico relicto è viuis excessit: Gertrudis eius vidua Hermanni Saxonie Ducis filia ad secundas nuptias transiit, cum Roberto Frisio Flandriæ comite, cuius pater Balduinus assignato illi Alostano comitatu, & quinque insularum Zelandicarum portione, imperij Flandrici cupiditate, & quam ab ingenio præferoci metuebat iniuriam redemerat. Vxoris suæ nomine curationem Hollandiæ, Ordinum voluntate pupillorum tutelam Robertus suscepit. Ipsdem temporibus Guilielmus Episcopus Ultraiectensis XXI. Vibingo progenitus Geldriæ præfecto, ad Hollandiæ principatum suo artificio, & Cæsaris Henrici errore obrepsit: Sed cum de hoc honore tituloque malè parto antistes diffideret, Gothofredum Lotharingum Arduennensem Gibbosum celeriter accersiuit. Ille armis in Hollandiam viam sibi patefecit, fuditque repugnantes, Frisium cum vxore liberisque fugauit, & à præfule Guilielmo per vrbes circumductus, metuque inauguratus Hollandiam vsurpauit, ab eodem Pontifice in feudum acceptam. Quinquennio elapso Theodoricus quintus in paterna ditione non priùs admittitur, quàm dux Gothofredus à submisso percussore vulneratus exspirauit. Deinde Florétius nomine secundus corpore obesus, ingenio pacificus, Hollandis, Zelandis & Frisis imperauit, & fœdere cum Henrico v. Cæsare icto, Zelandicas insulas à Roberto repetiuit. Hunc sextus est secutus Theodoricus, illum Florentius, qui in belli facri ad Antiochiam laboribus posteritati memoriã, animam Deo deuouit. Theodoricus VII. Hollandiæ comes prosperè in Zelandia exactis inde Flandris, in Brabãtia pugnauit infelicitè: nam opido Buscoducis vi subita occupato, sua captiuitate & pretio damnũ luit. Guilielmus eius frater comes Frisiæ Orientalis, mox à fratris obitu principatũ arripuit, comite Luauico Lonzo repulso, qui Adam Theodorici legitimam hæredem in coniugẽ habebat. Post mortem Guilhelmi primi Comitæ Hollandiæ, prouinciã ad Florentium eius filium deferuntur: quem rerum fortissimè gestarum magnitudo, virtutisque & peritiæ dimicandi admiratio, in exitum adduxit. Post cædem paternam Guilielmus admittitur, qui tẽpore factionis Guelphorum & Gibellinorũ ad regnum Romanum vocatus, Cæsareum diadema tamen haud adeptus est, quamobrem in iusto legitimoque Augustorũ catalogo à quibusdam omittitur. Sunt qui ab Innocẽtio quarto Pont. Max. Cæsareã insignia Genue scribunt accepisse, quod etiam Cuspinianus tradit, de loco tantũ discrepans, & ab eodem Pontifice Guilielmum astantibus multis præfulibus Lugduni confirmatum fuisse asseuerat; primũ tanten diadema Aquisgrani accepisse, presente legato Pontificio Cardinali, Vasseburgius auctor est. Præter cætera huius principis memoratu digna opera, sanctioris prætorij apud Hagocomitanos exstat decus. Cum autem Guilielmus partim glacie, partim Frisiorũ insidiis esset obrutus, Florentium v. filium necdum anniculum reliquit, de cuius tutela exortum diffidium fœdere componitur, vetus de Zelandicis insulis controuersia, matrimonio conquiescit. Et cum a Zelandia in fide ac clientela comitum Flandriæ adcessisset, Florentius Beatricem Guildi comitis filiam in vxorem accipiens, primus comes Zelandiam cum omnibus regionis eius insulis possedit. Sed fœdo suorum parricidio trucidatus, ad Ioannem primum transfusi prouincias. Huic vxor Elizabetha Eduardi priuati Anglorum regis filia torum sterilem reliquit, ac comitibus Hannoniæ hæreditatè amplissimam attulit. Enimuero Ioanne reliquo humano sublato, Ioannes secundus natus ex Aleida Florentij quartæ filia & Ioanne Auennensi Hannoniæ comite, Hollandiam, Zelandiam, Frisiamque cum Han-

cum Hannonia coniunxit, quemadmodum in comitibus Hannoniæ recentis supra declarauimus. Hinc Bauaris, inde Burgundis, denique Austriacis Hollandiæ & Zelandiæque comitatus & dominium Frisiæ auspiciatò obueerunt.

N A M V R C I C O M I T A T V S .

NAMURCI comitatum Hannoniæ finitimum à Pipino Craſſo poſſeſſum fuiſſe ſcribit Tritemius anno DC. LXI. III. & à Carolo Martello Richardus VVaſſeburgius, tameſi eam opidi nomenclaturam non tam antiquam puto; Regionem verò illam his principibus paruifſe, & ad poſteros eorum comitatum demigratſe equidem concedo. Sed quoniam nihil certi de iſdem habemus, à comite Alberto principatum auſpicabimur, qui filiam Caroli ducis Lotharingiæ Ermigardem, Gerbergæ Louaniensis ſorem, connubio accepit, circa annum quintum ſupra mille ſinum. Poſt hunc reperio in Lotharingiæ ducum ſtemmatibus Albertum comitem Namurcum vxorem habuiſſe Rheinholdam nomine Gozeli Ducis Lotharingiæ ſuam, circa annum milleſimum & quadrageſimum quartum. Qui Albertus ſecundus prioris filius fuit, filiumque reliquit Albertum tertium, ille Gothofredum Namurcenſium, & nomine vxoris Hermenſidis Luxemburgenſium comitem, quem & viuis exceſſiſſe deprehendo circa annum decimum quintum ſupra milleſimum & centeſimum. Hic filiam natam maximam Manaffi nuptum dederat, Regiſterenſi in Campania comiti, qui poſt obitum Henrici, vxoris ſuæ fratris, de Namurci poſſeſſione controuerſiam mouebat, Namurcenſibus quidem gratus, ſed ab Henrico VI. Auguſto reiectus repulſam tulit. Aleidam verò filiam ſuam Balduino tertio Hannoniæ comiti elocarat, Iſabellam ex altera vxore genitam, vt VVaſſeburgius ariolatur, Conrado tertio comiti Luxemburgi coniugio ſociarat, filium autem Henricum in comitatu Namurcenſi vnà cum Luxemburgenſi iure maternæ hæreditatis ſucceſſorem habuit. Henricus de vxoris fecunditate deſperans cum comite Balduino noc modo paciſcitur: vt pretio de quo inter ſe conuenerunt per Balduinũ exſoluto, pro omni iure quod Henrici ſores in Namurcum obtinebant, vniuerſum comitatum poſt obitum Henrici Balduinus poſſideret, Henricus quoque ad viuere eo liberè fruere, nec non illa portione quæ ad coniugem Balduini Aleidam pertinebat. Quibus conditionibus ſolenniter tráſactis, Henricus Namurceus Gothofredum tertium Brabantiæ ducem vicit, iuris aliquid in Namurcum armis depoſcentem. Cumque ab eodem viribus reſumptis, aliisque principibus ſæpe infeſtaretur, Balduini tertij quarti que auxiliis ſuperior euafit. Sed vbi Valeramo, vel vt alij, Conrado Luxemburgenſi, eius ex ſore Iſabella nepote, de iure comitatus armis contentente, conſilium muſaſſet, & ſcæderis ſanctè cum Balduino percuffi, ac ſemel iterumque poſt acceptam ex morbo cæcitatem renouari, acta reſcidiſſet, Namurci que comitatum eidem Valeramo minori natu germana progenite, per iniuriam contuliſſet, bello prælioque cruento ſuperatus eſt. Sed cum Henricus comes è recepta vxore, (vel ſecundum alios in locum concubinæ ſuppoſita) qua quindecim annorum diuortio caruerat, filiam hærentemque Hermenſidem ſuſtuliffet, Henricus Campaniæ in Gallia comes, vel iuxta alios Comes Barrenſis, vt in principibus Luxemburgi diximus, illam in vxorem accepit, nuptiæ ſanctiſſime interciſa, quam fuerat ſtipularus de ducenda Iola Balduini filia, natoque bello, Balduinus Namurcum, dum aliis bellis Campanus aut Barrenſis diſtinetur, occupauit & retinuit, atque à Friderico vel Henrico VI. Auguſto impetrauit Cæſareum decretum, quo omnibus Gallicæ nationis nobilibus Namurcæi comitatus ſucceſſione interdicitum eſt. De hac controuerſia comitatus Namurcenſis multa referuntur à Richardo VVaſſeburgio, ad quem ſtudioſum, breuitatis cauſâ, lectorem ablegamus. Iuxta hanc Cæſareæ ſanctionis formulam Balduinus Philippo filio ſuo Namurcenſem principatum teſtamento legauit, ea conditione vt eum comitatum à fratre Balduino, ille à Cæſare fiduciariam acciperet. Itaque Philippus Namurcenſis Marchio, quo titulo inter ceteros parentes eius condecorabatur, cum filio infantulo in humanis eſſe deſijt. Namurcum per Henricum Byzantinum Cæſarem ad Iolen ſorem eius deſcendit, Petri Antiochoreniſis Auguſtam, quam Honorius III. Pontif. Max.

tif. Max. à reſcripto contra fratrem dum uiueret impetrato, epiſtola ſua Decretali abſoluit: Significauit nobis comitiſſa Namutiſis, de reſcript. Hanc Cuſpinianus Henrici Imp. Conſtantinopolitani filiam vocat, refragante Meyero aliſque rerum Flandricarum ſcriptoribus, & Nicephoro Gregora, quibus aſſentior, veluti certiùs de ſuorum Principum ſtemmate iudicantibus. Enim uero ſub Honorij Pontificatu, Balduino & Henrico Conſtantinopolitanis & Philippo Namurco Ioles fratribus vita functis, Petrus cum Iole Romam profectus, in baſilica S. Laurentii extra muros coronatus eſt, vt Platina teſtatur, prædicto Pontificis decreto ab Iole impetrato. Quod idem Honorius Decretalibus inſeruit, quas ipſe in uolumen collegit epiſtolis, Gregorius nonis ſuccèſſor eius edidit. Neque Namutenſis uocis inſolentiâ magnopere moueor, quia apud Robl. de Monte in appendice ad Sigebertum, Namutum inuenio ad annum cIo. e. xviii. Hiſ orti parentibus Robertus & Philippus, quorum hic Græcis, ille Namurcèſibus imperauit. Deſuncto Philippo inuaſit Namurcum Henricus Luxemburgicus, matris, vel vt alij iure Margarete vxoris ſue, ex Gerardo Luxemburgio Barrenſi comite & Sibylla Balduini & Henrici Auguſtorum ſore procreate. Quæ dere mota inter illum & Flandriæ comitem Ferdinandum diſſenſione, ab armis diſceſſum eſt, mutua principatum quorundam penſatione, qua Luxemburgienſis in Namurco acquiſiuit quicquid iuris Ferdinandus cum vxore habuerant. Sed elapſo quinquennio reuerſus è Græcia Balduinus Auguſtus (huius ſtemmatis vltimus, ac filius Roberti, qui Petri & Ioles filius erat) res ſuas & vectigalia ac ius principatus quod in Namurcenſem ditionem habebat, Ludouici Gallorum regis ope recepit. Renata de eodem tamen citò eſt diſcordia, per Thomam Allobrògicum, qui mortuo Ferdinando Flandriæ comite, eius uiduam Ioannam Byzantinam duxerat. Illa quoque deſunctâ Romanorum rex Guilielmus Hollandiæ comes Flandris inſenſus, Margaretam terris imperialibus priuauit, & Namurcum Ioanni Auenneniſi attribuit, anno quinquageſimo ſecundo ſupra milleſimum ducentefimum. Sequenti uerò anno Balduinus Auguſtus ad inopiam redactus, comitatum Namurcenſem Blanchæ reginæ Ludouici Francorum regis matri vendidit; quæ eundem innox donauit Marthæ Auguſtæ vxori Balduini Ioannis Solymorum regis filiæ, tam nominis Cæſarei, quod ſupererat, reuerentiâ, quàm aduerſæ fortunæ commiſeratione. Nono autem poſtea anno, noua de Namurco diſcordia ſuſcitur, per Henricum Luxemburgienſium comitem, Henrici ſeptimi Cæſaris auum, principatum Namurcenſem armis inuadentem, Margareta Byzantina, quæ nemine refragante potiori quàm Luxemburgienſis iure aſſerere ſibi Namurcum poterat, expeditis auxiliis agnatæ Auguſtæ miſſis, Namurcum & in eo Henricum obſedit. Sed ſtatim ira deſeruit fœdere connubiali inter Guidum Dampierum Margarete filium, & Iſabellam Luxemburgici filiam ſolemniter composito. Auguſta Guidum comitem ſeu Marchionem Namurcenſem inaugurari patitur. Hoc titulo Guidus Ioannem filium ſuperſtes ornauit egregium Flandriæ propugnatozem, qui poſt obitum patris Namurcenſibus iura dedit. Eam deinde poteſtatē Robertus comes obtinuit, poſt illū Guilielmus Namurcus, qui Sluſam pro Betunea cum Philippo Audace Burgundo permutauit. Poſtremo cum hæreditario iure comitatus ad Mariam Guidi Bleſenſis comitis vltimi vxorem tranſuiſſet, eius hæres Ioannes, vt ſcribit Meyerus, vel Theodoricus vt alij tradunt (vterque fortaliſſis, pro ſua quiſque portione, nam in plurali numero hæredes Mariæ ditionem hanc pretio commutaſſe apud quofdam reperio) Philippo Bono duci Burgundionum Namurcum vendidit, ſeruato quoad uiueret uſufructu cum titulo. In cuius comitatus poſſeſſionem Burgundus ſine vlllo impedimento uenit, cum uenditionis pactum Ioannes obitu expleuiſſet, teſte Monſtreleto. Tandem hunc comitatum Maria Burgunda Caroli filia ad gentem Auſtriacam cum toro detulit, quæ eundem adhuc retinet, tituliſque Hiſpanicæ potentæ annumerat.

MARCHIONATUS S. IMPERII.

COLLOCATUR præterea inter Germaniæ inferioris dynastias, S. Imperij Marchionatus, cuius caput est Antuèrpiæ, ab Othone secundo Augusto institutus, cum Carolus Lotharij Francorum regis frater Lotharingiam obtineret. Scio equidem ad tempora multò antiquiora Marchionatus incrementa à quibusdam referri, resuamque Boiaticarum scriptores, & VVofgangum Lazium vsque ad Gothofredum Bullionij ducem, vndecim Marchiones Imperij numerare, ab Vitone Theodonis Boiorum ducis fratre, qui limitis inter Scaldim & Oceanum præfecturam, rebus contra Danos egregie gestis honorariam primus meruit, à Theodorico Francorum rege primo. Qui ex uxore Eusthera Alarici Gothorum regis filia Clotildem suscepit Vitoni nuptiam Antuèrpiæ Marchioni, in qua præfectura Hugobertum eius filium successisse refert Lazius. Postea Afopertum, Arnulphum, Angifum, duos Pipinos, Rolandum, Guidum, Henricum & Gothofredum enumerat, Eustathij Belgicæ Bononiæ comitis filium. VVasseburgius à Tungrorum principum stemmate Imperij Marchionatum orditur, eumque ad Carolum Hasbanium deriuat, & per Carolomanum, Pipinum, Grimoardum, Ansigifum, Beggæ maritum, Pipinum, Heristallium, Carolum Martellum, Pipinum Breuiorem ad Carolum Magnum Imperatorem, inde ad Falconem Ricvini Mosellani ducis filium producit. Sed quoniam in hoc opere fidei auctoritatem multiplici historicorum consensu metimur, nos omniambiguitate resceta, tutius è literarum monumentis certioribus, Antuèrpiæ dignitatis originem eruemus. Positis igitur armis & dissidiis, initoque fœdere inter Othonem Imperatorem & Franciæ regem, in Lotharingiæ possessione Carolus permansit, sed finibus quam antea angustioribus circumcisa. Etenim Aquisgranum atque Nouesium Imperio referuntur, pars quoque haud exigua Colonienfis Ecclesiæ, nec contemnendus agri modus Leodiensi assignatur. Louanium, Bruxella, Niuella aliaque opida, comitatus Louanienfis titulo, Antuèrpiæ Marchionatus insignibus ornatur, & Gerbergæ nominatim in dotem addicitur. Is Marchionatus S. Imperij à Germanis appellatur, & serie continua, à Lamberto Lonanienfi Gerbergæ marito, ad filium Henricum vsque ad Gothofredum Barbatum transmittitur. Verùm hîc quædam mihi incidit dubitatio, quod facta à Cæsaribus, Lotharingiæ, quæ Brabantiam continet, donatione, & eodem ducatu fiduciario in Arduennensem familiam collato, quosdã eiusdem stemmatis duces Marchiam Antuèrpiæ possedisse reperiam. Duo enim Gothofredi, Gibbosus & Bullonius, hic in Marchia sua Antuèrpiæ percussus est, ille ibidem militem conscripsit, quem ad sacram expeditionem in Asiam duxit: vt vix verisimile, vel satis obscurum saltem videatur, eundem Marchionatum ab Arduennensis familiæ principibus, & à comitibus Louanienfis, Lotharingiæ & Brabantiæ legitimis hæredibus, vno tempore & æuo possessum fuisse. Quam controuersiam vt conciliemus statuendum existimo, Lamberti Louanienfis & Gerbergæ successores, eadem ratione Marchionatum habuisse sub Rieniensi Marchiæ titulo, quâ ducatus Lotharingiæ & in eo Brabantiæ successione per comitatus Louanij possessione retinuerunt. Ducem verò Arduennensem siue Lotharingiæ & Brabantiæ beneficiarios eodem modo hoc illis indulgisse, Riesenque Marchionum titulum, S. Imperij Marchionatu comprehensum, iisdem concessisse, re-tenta sibi Antuèrpiæ, præcipua portione. Nec obstat vetustior Rieniensi agri mentio, pro ditione Renensi restituta, in vita S. Gumhari, apud Surium tomo quinto, quem circa Pipini Francorum regis tempora, vel circiter annum septingentesimum & septuagesimum, religione & miraculis claruisse legimus: Et apud Meyerum Rieniensi pagi mentio est ad annum nonagesimum septuagesimum quartum: Rieniensi enim ditio Marchionatu S. Imperij connexa includebatur. Facta igitur distinctione inter vtramque ditionem, quamuis vna eademque fuerit, qualis fuit ducatus Lotharingiæ & Brabantiæ cum Louanij comitatu, quorum hîc ducibus Arduennensibus beneficiaria lege donabatur, illum ex Gerberga legitimum genus sibi vindicabat: Credibile est principes Arduennenses, Louanij comites perquam bellicosos, in partem Marchionatus etiam admisisse, sicut eos Lotharingicis aut Brabanticis limitibus quos armis tuebantur, eijcere non poterant. Nec minus æquo animo

sub nomine Marchionatus, fuere contenti dominio Riensi comites Louanienses, donec Barbato vniuersa vtriusque possessio restituta est. Ceterum tamen Barbati successores ducatum Lotharingæ & Brabantiae adepti, comitatus Louanij titulum omiserunt, non penitus idcirco Riensis marchiae appellatio. Sed Marchionatu S. Imperij ad ducum Brabantiae posteritatem delato, & Riensi ditiunculâ à Philippo Audace post secula quatuordecim anno Christi tertio corpori Brabantici ducatus applicatâ, hac nominis prerogatiua duces Brabantini suos Antuerpiae officarios ornarunt, quos Scultetos vulgò vocant, ad quorum dignitatem & in rebus capitalibus publicisque iudiciis exequendis auctoritatem, titulum Riensis marchionis addiderunt. Nec est silentio prætereundum, Brabantiae principes peculiari quodam studio & cupiditate Marchionatus insignia semper conseruasse, ut cum iure sponsalitis Ludouicus Malanus Antuerpiâ posiretur, quin etiam Brabantiae ducis titulum arrogasset, nunquam tamen impetrauit à duce VVenceslao, ut Casarei Marchionis ornamenta illi cederet. Verùm hæc de S. Imperij marchionatu dicta sufficiant, qui cum stemmate Gothofredi ducibusque Brabantiae primùm ad Burgundos, deinde ad Austriacos, & cum illis ad Hispanos traditione migravit, non vltimo certe loco, ratione Antuerpiaeemporij celeberrimi inter præclarissimas ditiones æstimandus.

MACHLINIA DOMINIUM.

SUCCEDIT nunc ordine Machliniae dominium, cuius antiquitas ex etymologia dicitur, in S. Rumoldi vita ciuitatis eiusdem Apostoli apud Surium tomo VII. his verbis: Locum incolæ Machliniam dicunt propter Malinam & Ledonem, quæ certis temporibus cum corniculantis Lunæ consonantia, nunc maris accessum nunc recessum faciunt, nec ultra quam ad huius loci fretum, vel damnum vel lucra sua commutant. Nobilius quidam Odo nomine, vel ut alij volunt, A do, comitatus gerebat, cum æque moribus & genere nobili coniuge. Hactenus auctor eius vitæ apud Suriû. Porro vocabula Ledonis & Malinæ etiam apud D. Augustinum leguntur, libro primo de mirabilibus scripturæ, vbi sic habetur: Hæc namque quotidiana inundatio bis in die à tempore ad tempus per horas viginti quatuor semper peragitur, ac per alternatas hebdomadas Ledonis & Malinæ vicissimè comitatur, sed Ledo sex horas inundationis, & totidem recessus habet, Malina verò grandis ferè per quinque horas ebullit, & per septem horas litorum dorsa reteggit. Hæc ille. Ceterum quod ad hanc etymologiam attinet, alij enim aliunde deriuant, liberum vnicuique relinquimus iudicium. Non enim in arctas syllabarum angustias, aut in angulos verborum hæc quæquam deducimus, sed à nominum indagine, cui superstitiosè plerique immorantur, hactenus abstinuimus. Non quod eam operam omnino improbamus, quæ Platoni quoque placuit in suo Cratylò, verùm quod haud magni interesse arbitramur, an à Lotario dicatur Lotaringia sine à Clotario, ille à Clodoueo, hic à Clodio siue Claudio oriatur. Deinde an Brabantia à Brabone nuncupetur, an ipse à Brabantia, illa à Brachbanto aut pago Brachateni, qui Scalci & agro Alostano interiacet, originem suam debeat, an solo geniuo, & natiuo acceptam ferat, eâ linguæ vernaculæ nomenclaturâ, quâ nouale aut ceruactum, à restibularuo differt, ut Ioannes Goropius exactè inuestigauit, vir artium variarum disciplinis excultissimus, & in exquirendis verborum radicibus eleganter curiosus. Limburgi & Luceburgi etymon posterius haud illis obscurum est, qui in Græcis auctoribus aliquid operæ posuerunt, illi enim *μυργος* vocant, quos Germani purgos, nos sono leniori burgos, siue arces ad pagorum custodiam exstructas. Reliqua vtriusque ducatus rudimenta non sunt æquè perspicua, nisi eò Lemburgi (sic enim ferè scribitur) primam syllabam referamus, unde posteriorem ciuitatis Hollandiæ, quam Haerlem vulgò vocant, desumpsit Guicciardinus in Belgiographia, & vtrumque opidum conditores cognomines habuisse ariolentur, vel nomen à castro Limpurgo asciuisse, inter Vangiones & Nemetes sito, quod Conradus Augustus in monasterium erexit, anno 10. xxxiiii. ut Hermannus Contractus in Chronicis meminit. Nam Ruthenica Leopoldi et si nomine Germanico (Lemburgum enim vocant) & Leonis insignibus cum nostro Lemburgo propemodum conueniat, tamen Belgicum Lem-

cum Lemburgum Ruthenico est antiquius, quod Rufforum princeps Leo filius Danielis circa annum d. l. cc. lxxx. ex Martino Crommero condidisse deprehenditur. Lucemburgum truncatum ab Alifuntia descendit, qui fluuius illud rigat, tamen si quidam opinantur Lucisburgum vocari, à Phœbo siue lucis tutelari quondam Deo. Geldriæ dictionis prima tyrocinia, ab immanis hydræ consonanti rugitu, quam Pontici toparchæ sumptis animis Herculeis confecisse finguntur, ad fabulas transierimus, vel ad puerilia terriulaméta. Goropij de Geldriæ primordio sententiam utramque his relinquimus, quibus placet hoc commentum, sic enim ipse vocat. Commodius ergo Geldria & verisimilius à Gelduba antiquitus finitima nomen habet, ut ex Tacito colligimus. Ingenium autem soli sua vlgine fecundi Zutphanæ nomen indidit. Flandriæ porro nomen tamen si antiquissimum, quam varijs & incertis sententijs adhuc fluctuat: ille à Flandberto, hic à statu mutatur, marisque procellosi vicinis æstuariis, alij etymologi ad alia respiciunt: ut ex Flandricis Iacobi Marchantij commentarijs dilucidius apparebit, breui in lucem prodituris. Qui vocem Atrebarum à tempore Iulij Cæsaris, Straboni deinde & Ptolemeo haud incognitam, ad originem referet cum Goropio in Atuaticis, suum permittitur illi iudicium. Sicut & de Hannoniæ principijs: quæ ab Hannone Troiano, vel ab Hainæ fluuentis, aut ipsos Hannonios ab Hinnellis aut Hunnis, vel aliunde deducere per me quidem licet. Hollandiæ seminarium (quæ Bataua vocabatur, congrua cum Patauio paronomasia, auctore Goropio in Veneticis) quam plurimi à specu, aut solo cauernoso, terraque palustri & minimè solida traductum existimant, ut ex panegyrista Mamertino Adrianus Iunius per commodè obseruauit. alij Holtlandiam, ab antiqua saltuosæ regionis natura, non omnino malè, ut opinor, eliciunt. Zelandiæ verò nostræ, siue à Cimbricæ Cheronesi insula cognomine, vel à situ maritimo incunabula petantur, par nominis imponendi utrobique fuit ratio. Verùm Frisiâ prouinciam omnium vetustissimam ad fontem reuocare quam plurimi conati sunt, partim gentis auctorem Frisonem quendam statuunt, partim Phryges ex Asia nouas sedes hic adeptos, indigenis eam gratiam retulisse suspicatur, & domicilij societatem per celebres nominis communiõne compensasse. alij Frisos arbitrantur à studio retinendæ libertatis, huius vocis assumendæ ex Germanico idiomate artifices extitisse; Francis quoque ex hoc tractu oriundis exemplum placuisse. Sed hæc fusiùs explicantur à Siffrido Petri, patriæ antiquitatis & originis præcone. Nec minùs est incertus Namurci architectus: Nani dei oraculum, primum opidi incrementum, ut quibusdam placet, ambigua nutat fide: Neumurcij fundamentum videtur paulo firmitus, nouo muro propinquum: quem Meyer ex Guiljelmo Aremorico fabricatur. Antuerpiæ & Rieniis nomenclaturæ, quas incisè membratimque perscrutatus est Goropius, ex Atuaticis eiusdem sunt depromendæ, ne fines institutæ breuitatis excedamus, neque ad aucupia vocularum dilabamur, de principatu Belgij sermonem habituri. Sed quoniam à Machlinia digressi parumper sumus, eiusque antiquitatem ex vita beati Rumoldi probauimus, qui anno septuagesimo quinto post septingentesimum coronam martyrij adeptus est, comite Odone principatum obtinente, quis Odonem præcesserit, aut eidem successerit, hæcenus deprehendere non potui: vsque ad Gothofredi Barbari tempora Lotharingiæ Louanique principis, quum familiam Dominorum de Berthaut, quos Bertoldos vocant, rerum Machliniæ potitos fuisse Chronici Brabantici posteritati reliquerunt. Arnoldus enim Grimbergæ dynasta Machliniam possidebat, cum bellum eum, sponsonem officij chentiaris abnuentem, Barbatus moueret, Gothofredus secundus continuaret, tertius conficeret, Arnoldo cum filijs Gualtero Arnoldo & Gerardo exsis, captisque & imperata facere coactis, illorumque opibus & possessiunculis, quibus antea nitebantur, vsque adeo comminutis, ut alteram dominij Machliniensis partem Ecclesiæ Leodiensium venditam manciparent. Eam simili iure Ioannes secundus Lotharingiæ siue Brabantia princeps ab Hugone Leodiensi Pontifice acquisiuit, post decimam tertiam aemulorũ Christianorũ centuriam, quo tempore Ioannes e Bertoldica familia pro dominij sui parte Leodiensem Ecclesiam pro primo patrone, pro secundo Lotharingiæ ducẽ agnoscebat. Postea tabulis emptionis, quibus inter Lotharingum & Leodiensem conuenerat, ab Henrico septimo Augusto rescissis, dux emptor suam partem antistiti restituit, qui eam paulo post Lu-

douico Niuernensi Flandriæ comiti vendidit, interposito iureiurando se Machliniam Flandriæ suæ possessione nunquam emissurum, quam conditionem Adolphus Episcopus in odium Brabantii stipulatus fuerat. Pars altera eodem ferè tempore in ducis Geldrensis potestatem venerat, filia suæ tutelam gerentis, è Sophia susceptæ Florentij Bertoldicæ gentis vltimi domini Machliniæ filia, eiusque hærede vnica, quam Reinaldo secundo Geldriæ duci primo, parentes elocarant. Dux igitur Episcopi exemplum imitatus, partem opidi, quam cum illo coniunctim possidebat, eidem Ludouico venalem addixit, centum sexaginta aureorum millia pro parte vtriusque spondenti, & numeranti. Sed venditioni dux Brabantie intercessit, sibi que Machliniam clientelæ sacramento obstrictam affirmavit, & hoc fidei nexu se inuito solutam ad dominium alienum transituram impediuit. Hinc belli de Machliniæ venalitate principia, quæ Philippus rex Valefius triplici affinitate quamprimùm exstinxit, ternarum nuptiarum conciliator, inter comitem Hannoniæ & Hollandiæ Guilielmum, & Geldriæ Flandriæ que principum filios, Reinoldum & Malanum, cum tribus virgunculis è Brabanto genitis, cum quadam retractus conditione, vt Brabantus pro Machlinia octoginta septem aureorum regalium millia Flandro numeraret. Hæc acta sunt anno cIo. ccc. xxxiij. elapso que triennio Machliniam indiuisam & æqualiter possidendam iidem Principes receperunt. Nec ita multo post eodem rege Philippo interueniente, Machlinia Henrico Brabantie ducis filio à Malano tota ceditur, sine preterij cum patre conuenti petitione. Philippo defuncto Flandrus animos sustulit, & nomine pecuniæ, quam focero condonarat, bellum contra ducem VVenceslaum prætexuit, Machliniam repetiuit, deditam que occupauit, & cum filia Margareta ad Burgundos transmisit. Philippus Bonus à reliquis ditionibus separauit, Carolus summæ curiæ prærogatiua decorauit: Cuius filia Maria in coniugem accepta Maxæmylianus Imperator dominium Machliniæ posteritati acquisiuit, principum que Austriorum attribuit patrimonio.

VLTRAIECTI, TRANSISELANÆ, GRONINGÆ, D O M I N I A.

VLTRAIECTENSIS ditionis antiquitas ex Episcoporum serie continua facile dignoscitur, vt superuacaneum videatur de Vtricesio vel Optricesio ac VViltaburgo (vel Vultraiecto iuxta Sigebertum) quicquam commemorare: Enira uerò S. VVillibrordus à Pipino Aufrasiæ rege Frisus debellatis Euangelio annuntians missus fuit, anno Io. c. xciv. qui elapso triennio à Sergio Pontifice Romano in Archiepiscopum ordinatus & Clemens appellatus, à Carolo Martello Traiecte. præsul constitutus fuit, data illi regionis vniuersæ iurisdictione. Qui cum quadraginta annis insigni vitæ sanctitate Ecclesiæ præfuisset, diuorum numero ascriptus est. Ab hoc autem primo antistite, vsque ad Henricum comitis Palatini Philippi ex Germaniæ septemuiris filium, quinquaginta septem Episcopi numerantur pietate & genere præstantissimi, quorum opes & potentia multorum Imperatorum aliorum que principum liberalitate, & regionis vnde barbaros & tyrannos expulerunt accessione, eousque excreuit, vt dominium Traiectense regni haud exigui amplitudinem adæquarit, quod ex rebus per Episcopos fortiter gestis, quas hinc describendas minimè suscepimus, aperte constaret, sed vnum potètiæ argumentum sufficiat, quod exercitum quadraginta mille suæ ditionis viris numerosum, cõparare potuerint. His igitur viribus & opulentia prouincias Transiselanam cum Groeninga in potestatem suam redegerunt, multos que principes & dominiorum illustrium toparchas seniorum beneficij sibi deuinxerunt. Verum quum Henricus Palatinus Episcopus, ditionem à Geldriæ ducibus vexatam, nobilium factionibus perturbatam, & à diuersarum partium ciuibus in summum discrimen adductam offenderet, tutissima tam suæ quam subditorum securitatis & salutis ratio fuit, vt prouincias Vltraiectensem & Transiselanam Carolo quinto Cæsari Augusto, ceu Duci Brabantie & Hollandiæ comiti cederet, quod anno vigesimò septimo supra sesquimillesimum certis conditionibus in tabulas relatum est. Nec longa post tempore salutaris exempli imitatores fuere Groeningenses, quorum dynastia Burchgrauatus quondam

quondam fuit, præfili Ultraiectenſi clientelaris. Hi cum pluſquam viginti annis ab Ultraiectenſibus ad Geldros deſeciſſent, neque tamen ſatis in ea gente præſidij, ad ſe ſuſtentandos, nec ad priuilegia ſua retinenda, quæ habent ampliffima, experirentur, eodem conſilio ad Carolum v. anno trigefimo ſexto tranſierunt, & regum potentiffimo Philippo obſequentes, vltimum in Belgicis prouinciis locum ſumma proſperitate & fide obtinuerunt.

Quoniam autem Belgicarum ditionum enumeratio nonnunquam in controuerſiam adducitur, titulis quibuſdam ex albo expunctis, aliis que per ambitionem ſubſtitutis, tametsi in numero omnes conſentiant, ſed ſua intereſſe permagni quiſque exiſtimat in celeberrimo ſeptendecim regionum catalogo recenſeri, quid ad dirimendam hanc contentioſam videatur allegandum, in medium proferamus. De Tornaco, Inſulis, Duaco, Orchiaco ac Valentianis mouetur hæc quæſtio. Ciuitas igitur & ager Tornacenſis veterum Nerviorum in Belgica ſedes, quos in deditioſam Iulius Cæſar accepit, uſque ad tempora Valentiniani Romanum cum reliquis agnouit imperium. Sed exactis per Francos Romanorum præſidijs, rex Clodio Comatus regionem occupauit. Diuiſo mox Franciæ in terrarchias regno, Tornacum obtinuit Chilpericus, qui partem imperij in Epifcopos tranſtulit. Tandem ad Balduinum Pium peruenit Flandriæ comitem, cuius nomine Lambertus comes Louanienſis cum Flandriæ primatibus anno milleſimo quinquageſimo tertio Tornacum cuſtodiebat. Captum ab Henrico III. Cæſare & direptum fuit, & pace conſecta Balduino Monteniſi Hannoniæ comiti ab Auguſto conſeſſum. A Gallis deinde Tornaco poſitis, Flandriæ comes Ferdinandus id recuperat: ſed breui ad Philippum Auguſtum Galliæ regem iterum deſciuit. Porro Tornacēſes partium Francicarum logo tempore fuerunt, Flandris ciuitatem ſæpe armis repetentibus: Sed illis libertatem, cuius retinendæ ſunt ſtudioſiſſimi, ſub Galliæ regum clientela defendentibus, Anglorum etiam, qui Francis inſenſi hoſtes erant, in ſe odia conuerterunt: A quibus bello laceſſiti, coniunctiſque Flandrorum viribus obſeſſi, & à commercio eorundem prohibiti, tandem anno cIo. Io. XIII. ab Henrico Britanniæ rege expugnati, & deditioſam facere coacti ſunt. At ſeptimum poſt annum Gallis redditi, ſequenti autem anno à Carolo v. Cæſare deuicti ſunt, & in Flandricum principatum denuo redacti. Quod ius armis Carolo & poſteris quaſitum, pacione Madriciana anno vigefimo ſexto, deinde pace pronuba Cameracenſi elapſo triennio, & cōcordia Creſſiaca anno quadrageſimo quarto cum reliquis conditionibus diſcretè confirmatum eſt, Franciſco Gallorum rege primo dominium Tornacenſe, cum imperio, ſi quod Gallico ſceptro debebatur, cedente & abdicante. Quare mirum videtur adhuc Tornacēſes pro domeſticis apud Francos ciuibus haberi, vt Gallicæ ciuitatis diplomate non indigeant. Veruntamen Cæſar Carolus imperium Gallis potuit, non affectum adimere, vt depoſito dominio ſuam in Tornacēſes beneuolentiam retinuerint. Ab illius fœderis tempore, etiamſi in agro vrbeque Tornacenſi nihil iuris reges Galliæ reſeruare potuerint, eiufque poſſeſſio ſub Flandria comprehenſa ſit, vt pace inter Philippum principem noſtrum & Henricum Galliæ regem anno quinquageſimo nono inita, nulla de Tornaco controuerſia ſuper fuerit, in publicis tamen tabulis, vbi Belgici tituli fuerunt inferendi, ad maiorem cautelam quamuis ſuperfluam, Tornacenſem ditionem à regiis miniſtris expreſſam fuiſſe, adducor vt credam, ne quid iuris in eandem Galli adhuc tacite retinere videantur; atque eo modo effectum eſſe, vt lecta vel audita inter reliquas prouincias agri vrbis que Tornacenſis mentione, plerique prouinciæ loco numerauerint, motis è ſubſellio, S. Imperij Marchionatu, aut Zutphaniæ, Groeningæ que principatibus. Similis planè ratio eſt, trium ciuitatum, Inſularum, Duaci & Orchiaci. Duacum Hannonici primum iuris fuit, donec comes Balduinus à patre Roberto Friſio circumuentus, arcem Duacenam cautionis loco obligarat, eadem exuendus, niſi fidem de filia Roberti ducenda obſtrictam liberaret. Itaq; Balduinus ab his nuptijs alienior propter formam puellæ non ſatis vxoriam, animum ad Idæ coniugium applicauit, comitis Louanienſis filiz. Robertus Duacum ex compromiſſo retinuit, Flandriæq; copulauit. Quæ coagmentatio Philippo Aſſatio ſororem Margaretam Balduino quarto Hannoniæ comiti locante confirmata eſt, & Duacum, cedente Hannonio Flandrici omnino factum

juris. Ceterum Insulas, Duacum & Orchiacum, Flandriæ corpori conglutinata opida, Mathildis Philippi Alfatij vidua usufructuario titulo possedit. Deinde cum Flandriæ comes Guidus à Philippo Pulchro cõtra fidem promissam in Gallia detentus est, Duacum & Insulas rex Pulcher occupauit, Ioannes Namurcæus continuò recepit, pace Insulana rex pignoris loco tenuit, dum multâ librarum octoginta millium à Flãdris lueretur. Orchiacum paulò antè Philippus armis vsurparat. Mortuo in custodia Gallica Guido, Robertus eius filius obses parentis Compèdium profectus, non ante dimissus est, quàm præter ceteras, conditiones iniquas, neque pactioni Insulanæ consentaneas, tria rursus opida pro pignore daret, dum viginti millia numûm in annuam pensionem Flandri assignassent. Neque solo pignore contentus rex Pulcher, trium ciuitatum dominium ambiebat, quod tamen à Roberto impetrare non potuit, Gallica postulata de annuo censu cum iure ciuitatum permutando rejiciente, donec illecebris persuasione & infidijs circumscriptus, se debito quidem liberauit, sed trium opidorum possessione se exiuit, redimendique in perpetuum potestate abdicauit, anno vñdecimo post millesimum trecentessimum. Non tamen vltra annos quinquaginta processit Gallorum in his opidis malæ fidei possessio: Nam ea Malanus à Carolo quinto Gallorum rege debitæ pecuniæ remissione recepit, fœdere Gandauì solenniter icto. Sed cum elapso seculo Ludouicus vñdecimus contra pacta conuenta, pacemque Atrebatensem tria opida repeteret, neque iuris quidquam Philippus dux Burgundiæ eidem attribueret, ne qua tamen controuersia super trium opidorum legitimo dominio in posterum moueretur, expressè per fœdus Madricianum, pactionem Cameracensem, & concordiam Crespiacam de iisdem cautum est. Rege Galliæ Francisco ius omne Insularum, Duaci & Orchiaci in iisdem comitiis absolutè remittente. Quare actum agunt Galli de perturbandis pactionibus cogitantes, vel de opidorum repetitione. Nam etsi sufficiat solennis stipulatio, quâ Philippus Audax Margaretæ Malanæ Ludouici filiæ nuptijs tria opida recepit (ridiculum enim esset regem Carolum eius fratrem ditionibus eisdem sicut tempori cessisse) ad Ioannem Intrepidum iure optimo delata sunt, cuius natiuitate, de masculorum liberorum defectu vel occasu, extincta est conditio. Vsurpatio à comitibus Roberto Guidoque per iniuriam expressa, Cameracensi & Crespiaco conuentu antiquata est, ea lege, quâ prioribus contractibus firmitatem posteriores derogant. Denique si comes Flandriæ Ferdinandus in acie prope Bouinas captus, annisque duodecim in Gallia detentus, Francico sceptro pro redempti pretio ea opida addixit, cur minus eo iure quod in illum statuerunt, Galliarum reges vtentur? Rex itaque Franciscus in Cæsaris potestatem è prælio apud Ticinum traductus, simili hostimento & pactionis formulâ, Gallici imperij in hæc opida facies victori submitit. Hinc illa specialis opidorum expressio ad posteros manauit, causamque dedit quibusdam opinandi, in album septendecim Belgij ditionum referri oportere, cum tamen Flandrici iuris esse, eiusque comitatus titulo contineri ex eo perspicuum est, quod à Flandriæ complexu abstracta & alienata, ad suam prouinciã ceu iure quodam postliminij redierunt.

Reliquum est vt de Valentianis celebri Hannoniæ ciuitate differamus. Hoc opido Hannoniæ dynastia comprehenso, VValterum secundum regionis eius comitem Pipinus Francorum rex priuauit. Carolus Magnus Alboni restituit per Maldebertę VValteri neptis matrimonium, vt scribit VVassëburgius. Hanc quidam titulis Belgicis ascribunt, ea nempe ratione quod anno nongentesimo septuagesimo tertio, Raginerus Longicollus Montensis comes, cum fratre Lamberto Louaniësi comite Valentianas comitatus insignibus illo æuo illustres, à comite Garnerio erto pretio emerunt, & inuito Gothofredo duce Lotharingiæ, qui inter proximos cognatos venditorem numerabat, retractus quodam iure dominium repeterente, multis annis possederunt, vt refert Guicciardinus in sua Belgiiographia. Anno tamen millesimo Raginerus ditionem siue pacto siue pretio tranquillam obtinuit, vt in Hannonicis annalibus perhibetur. Orto nihilominus de possessione arcis Valentianę dissidio & bello, inter dictum Gothofredum & Balduinum Barbatum Flandrię comitem, qui Valentianas armis occupauit, S. Henricus Rom. Imperator Arduennensi auxilium ferens, Valentianas vnâ cum Balduino, adducto raptim exercitu obsedit. Sed copiis Francorum ad opem accurren-

accurrentibus & obsidione Augusti soluta, Balduinus cum eodem in gratiam rediit, & inter se mutua Cæsar & Comes beneuolentia contenderunt. Nam cum hic illi Valentianas dedisset, ingenua ipsius indole perspecta, vel seditione suorum coactus, arcē eandem Henricus illi reddidit, beneficio imperiali perpetuò possidendam. Hæc ita circa annum septimum & millesimum tradit Sigebertus. Mansit autem penes Flandros arx Valentiana non ita multis annis, siquidem Balduinus 11. Hannoniæ comes cum Hannonia Valentianas, ceteri legitimum ab auo materno hereditatem, recepit & retinuit. Deinde eius filius Balduinus 111. eam urbem legibus & institutis ornauit, quæ annalibus Hannoniis inserta reperio, & anno millesimo centesimo decimo quarto in usum recepta. Itaque Valentianæ ab illa tempestate Hannoniis sunt annexæ, & cum illis ad Burgundos, inde ad principes Austriacos translata.

Sunt igitur septendecim celeberrimæ regiones, præter titulum Lotharingæ, Brabantia, Limburgum, Luxemburgum, & Geldria, apice Ducali præcæteris eminentes: Flandria, Artesia, Hannonia, Hollædia, Zelandia, Namutcum, & Zutphania Comitatus, S. Imperij Marchionatus, & Frisæ, Machliniæ, Ultraiecti, Transiselanæ & Groeningæ amplissima Domina. Has Belgij vel Inferioris Germaniæ prouincias Carolus v. Imperator augustissimus, partim hereditario iure acquisitas, partim suapte voluntate cumulas, Regi Philippo Monarchæ potentissimo reliquit possidendas, easque se maximi semper fecisse, in illa oratione quam habuit Bruxellæ, cum ab Imperio Belgij decederet, grauitè & disertè in comitiis exposuit. Nam inter quadraginta quas suscepit expeditiones profectioesque serias & Imperatorias, decies in suas prouincias Belgicas, aut ad motus ciuiles maturè comprimendos, aut ad belli externi pericula propulsanda festinanter aduolauit, illoque testimonio suam in Belgas voluntatem declarauit. At Cæsare frequentibus per orbem terrarū bellis euocato, Margareta eius amita virtutis incomparabilis heroina, prouinciam procurauit; Cui in eadem administratione à Cæsare suffecta est eius soror Maria Hungariæ Regina, quæ sexum femineum animi magnitudine in hoc munere superauit, & permulta viginti quinque annorum spatio, quibus Belgio præfuit, constantiæ prudentiæque exempla edidit, & posteritati prædicanda reliquit. Nec minori certè studio susceptas prouincias Rex Philippus profectus est, principatus sui exordia, insignibus victorijs ad fanum D. Quintini & Grauelingam partis, feliciter auspiciatus. Erat eo tempore fortunatus & tranquillus Belgicarum rerū status, principe prouinciam tam suâ præsentia quam Emanuelis Philiberti Allobrogū Ducis vigilantia administrante. Tum Rex conuocatis ordinum comitijs, sententiam illis suam de necessario in Hispaniam reditu, causisque grauissimis Africani litoris præsidio muniendi, significauit. Et iam pace constituta, imperij dignitatem & administrationem in sororem Margaretam Octauij Farnesij Parmæ & Placetiæ Ducis coniugem, cum aliquot Belgarum nobilissimis proceribus, qui singulas singuli ditiones procurarent, cum magno omnium assensu contulit. Verum Principe digresso parum diuturna fuit Belgij felicitas. Nam auctores factionis, qui reuerentia & metu principis præsentis in officio permanebant, per suos emissarios & occulta consilia perturbare Remp. & velut per cuniculos labefactare cœperunt, mox in seditiones apertas erumpentes. Hoc igitur incendium partim quorundam ambitione, partim aliquorum egeitate alebatur, hi æmulatione, illi cupiditate flagrabant. Ita cum gratiosi apud Regem ministri, & in summis dignitatum gradibus constituti, inuidiæ ventis circumflarentur, dominatū & potentiam ad Remp. subuertendam illorum aduersarij haud obscure affectabant: atque illis tum nihil facilius erat, quam homines illos ad partes suas trahere, qui rei domesticæ difficultate, culpa & turpitudine laborabant. Horū enim ingenia in sito quodam animi furore, ad nouos motus conuersionesque rerū inclinare sciebant, nullamque pœnæ metu in ocio securitatem ponere, denique magnitudinem æris alieni communi iactura farciendam præuidebant. His itaque duces discordiæ ministris, & seditionis signiferis vtentes, tessera conflata conspirationis in publicum prolata, omnibus tamen fermomibus & rumoribus fidem & obsequiū Regi debitum inferebant, vt optimos subditos regijs præceptis obtemperandi cupidos præclaro suarum actionum titulo incautos deluderent, atque vt neglectis tumultum

tuum principijs, bonos tantisper, in Repub. vindicanda aliàs etiam tardiores, habent occupatos ad inquirendas illorum voluntates, dum ipsi maioribus præsijs & copijs ad oppugnandas prouincias munirentur. Quapropter honestum dignitatis Regiæ nomen factis suis improbis & flagitijs prætendebant, donec tetra illa natio, & perditissimorum hominum colluies, qui ab impijs & pestiferis contra Orthodoxam religionem dogmatibus hæretici appellantur, à perduellionis auctoribus immissi, plebem simul à religione & à Rege abalienauit. Huc accedebat illud etiam incommodi, quod in ipsa profligatorum hominum paucitate, perita & tempestiua consilia defuerunt, aut tarditate exequentium effectum caruerint, vel perfidià consciorum malè cesserint, aut præsidio necessario & viribus destituta sint. Plus igitur apud vulgus admirationis habuit proiecta paucorum consccleratorum audacia, quàm bonorum omnium conatus valuerunt. Quamobrem rei nouitas & facti insolentia, idoneam improbis occasionem præbuit, vt opinionum damnatarum venena latius atque fidentiùs diffunderent, & inter lubricas populi voluntates, magistratibus ægrè dignitatem retinentibus, impuniùs grassarentur. Auxerunt hanc perniciem ineuitabili quodam fato vicinæ regiones, Britannia, Gallia, atque Germania, quæ Belgij confinia vndique circumsepta luis eiusdem contagijs infecerunt. Tum in illa rerum omnium perturbatione Philippus Rex Catholicus de suarum ditionum salute sollicitus, Ducem Albanum bellica virtute id temporis spectatissimum ad bonos in fide & obsequio confirmandos, factiosos & hæreticos exterminandos, legatum cum exercitu in prouinciam misit. Is initio præfecturæ in multos ex legum præscriptis animaduertit, & exemplo medicorum, quicquid in hoc Belgicæ Reipub. corpore pestiferum deprehendit, amputandum iudicauit, vt potius aliquid membrorum noxiorum, quàm totum simul corpus interiret. Hoc plurimi consilium ceu durius improbabant, contra præses sentiebat, & posse Rempub. saluam vniuersam conseruari negabat, nisi ciues scelerati & impij deleerentur, ad hominum innocentium & bonorum securitatem. Præterea nascentem & imbellem adhuc hæresim ab adulta & potenti hoc modo distinguebat, vt teneram eius segetem in herba succidendam, ne facta maturior disseminaretur latius, vir grauis & seuerus morum censor assereret: atque cum maiori Reipub. commodo rigide in hæreticos animaduerti contenderet, cùm paucorum hominum temeritas & audacia non est pertimescenda. Et reuera consilio respondisset euentus, si statim à primo in prouinciam ingressu, curam omnem in rem maritimam coniecisset, portus occupasset, fluminum fauces muniuisset, neque eum post quartum imperij sui annum perduelles præuenissent, seque in insulas recepissent, easque ad defectionem armari compulissent. Ad quas recuperandas, cùm legatum prouinciæ necessitas excitaret, multa gessit præclare pro imperij dignitate; tamen terrestres eius expeditiones feliciùs multo cesserint, quàm nauales & maritimæ. Nam viribus classes & copijs instructissimas in hostem sæpe duxit, sed cæcum cum maiori frequentius apparatu quàm successu dimicant. Erat nihilominus tanta eius viri toto orbe existimatio, quam rei militaris peritia comparauerat, vt totam pacaturus prouinciam crederetur, si tertium imperio triennium accessisset. Porro successor Ludouico Requesenio prouinciam tradidit, ad quam perpacandam quædam insulæ Zelandicæ, & opida vtriusque Hollandiæ supererant. Suicepta præfectura grauis belli reliquias strenuè Ludouicus acriterque profecutus est, quod capta Zieriezeæ confecturus videbatur, nisi morte præuentus, post imperium biennij, victoriæ materiam potteritati reliquisset. Secuta est eius obitum stipendij militaris per tumultum petitio, quo malo prouincia præter cætera incommoda frequenter affecta est, sed nunquam exercitus magis importuna seditione laborauit. Hanc enim occasionem fallaces & callidi perturbatores idoneo sibi tempore oblatam gestiebant, quod Imperatore, qui motus exortos auctoritate reprimeret, destituta militia, vita licentiori & dissolutioni ciuium animos irritaret, & offensæ militares illis arma expedirent, quibus ad sui defensionem uterentur. Neque tum peritissimi artifices defuerunt, qui exulceratas populi voluntates magis etiam magisque exacerbarent. Quid multis? ad arma vbique conclamatum est, bellumque renatum, conflatum & susceptum, cui Ioannes Austriacus tam bellica gloria quàm

omni virtutum genere clarissimus, edicto perpetuo & militis peregrini missione finem fecit. Tum bonorum animi ad certam spem quietis, ceu clauso Iani templo reuera erigebantur. Sed homines nefarii, qui odijs enutriti bellis & dissensionibus pascuntur, cum animaduertent religioni cultum, Regi obseruantiam, legibus dignitatem per pacem restitui, scelerum conscientiam nusquam se posse consistere dissidentes, nouas contestim factiones moluntur; stabilem in pace negant esse fiduciam, sed omnia suspecta & sollicita esse dicunt. Hinc iterum in partes vtrinque secessum est, bellumque multo acrius, quam antea recrudit. Nihil tamen à solita sua magnitudine remisit Austriacus, sed contractis celeriter exiguis primùm copijs, quasdam beneuolentia (erat enim in hoc Principe singularis humanitas) ditiones sibi adiunxit, quasdam verò armis officij sui admonuit, vniuersam prouinciam in ordinem redacturus, nisi simul illam cum vita reliquisset, in ipso ætatis flore immatura morte raptus. Rebus eo tempore velut in procinctu victoriæ constitutis, Alexander Farnesius præfecturam suscepit. De cuius viri laudibus, virtutibus & præstantia, ob recentem maximorum factorum memoriam disserere differemus, quòd amplitudo tua, Serenissime Princeps, in edita ista ac præcelsa specula res ab Alexandro fortissimè gestas, manifestè conspexerit, quas nos ob ingentia in Belgicam beneficia adhuc prope intuemur; deinde quòd in hac oratione, quam summam persequor, verendum mihi sit, ne splendor earum atque magnitudo, dicendiam me inopia minuatur. Etenim vt immensos illius labores pro Christiana Repub. susceptos, eiusque victorias memorabiles omitramus, tam sanctam apud hostes fortitudinis & fidei existimationem peperit, vt vel illa sola armis omnibus violentior, seductorum ciuium animis ad religionem & obsequium reducendis suffectura videretur. Non tamen hoc Regiæ Maiestatis hostem latuit, sed ad populum in cœpta defectione retinendum, animosque ad Parmensem nutantes expugnandos, maiores machinas admoendas esse censuit. Quamobrem accitis duce Alençonio Gallorum auxilijs, quos moribus & dominatus impotentiam à nostris hominibus valdè diffidere non ignorabat, planè confidebat illorum aduentum votis suis magnopere profuturum. Gallico enim principatu per nefas introducto, grauioribus populum criminibus obstringebat, eo animo & consilio, vt scelerum multitudine & immanitate, homines in eum poenæ metum conijceret, ne ab incepto abduci possent, de Regis bonitate clementiaque diffiderent, & ab omni in gratiam reditione desperarent: Exinde vt reges Catholicum & Christianissimum hoc bello committeret, & inter se collideret, dum ipse communis periculi spectator quietus sederet, & apud Hollandos Halcedonia agitare. Sed neutrum institutum ex arbitrio illi cessit. Exactis enim è prouincia Gallis, multæ ciuitates, multi viri nobiles & boni ciues egregium Reipub. officium præstiterunt, & iniuriæ opinionem beneficio extinxerunt. Qua in re illustria fortitudinis exempla Antuerpienses ediderunt, quos in dissidijs animorum intestinis, periculi societas, veluti facto syncretismo coniunxit, vt à Gallico dominatu sese armis vindicarent. A Rege præterea Gallorum reiectis Hollandorum, Zelandorum, aliorumque oratoribus, post cædem Auraici (qui à primo percussore Antuerpiæ vulneratus, ab altero Delphis Batauorum sublatus est, priusquam Hollandiæ, Zelandiæ & Transhenanæ ditionis principatum, quem à belli exordio spe deuorauerat, vsurpatum stabiliret) auxilia Britannorum implorantur, & ab eius populi regina mittuntur, subsidiarie quidem societatis titulo, quam ἐπιμαχίαν Thucydides vocat, sed quæ reuera *εὐμαχία* fuit, & *ἄσπετος* τὸ *συνάδ* nisi instituta coniuratio, quæ statim in bellum manifestum erupit. Res magnas interea gerebat Farnesius, nihilque omittebat quod ad conferuandam religionem Catholicam, & ad recuperandas prouincias pertineret. Sed vltimo imperij sui triennio, morbo impeditus, & tertio in Galliam cum exercitu profectus, tam expeditionis, quam præfecturæ munere simul cum vita functus est. Petrus deinde Ernesto Mansfeldiæ comes, ex regio mandato præfecturam suscepit, donec Serenissimo Ernesto Archiduci imperium delatum est: Cuius desideratissimus in Belgium aduentus, tantam huic populo fiduciam secum attulit, vt omnes temporis acerbitates ad eius conspectum deposuisse videatur. Hoc enim sibi persuasum habet in his Reipub. difficultatibus, se principem ad eas superan-

das meliorem, ne optando quidem informare, nec à Rege gratiorem expectare potuisse. Siquidem cum generis claritate intuemur, non alius mitti potuit, qui Regem propiore & Principem Philippum sanguinis necessitudine contingeret, aut eminentiorem huic inueneri obeundo, è domo Austriaca gradum obtineret: cuius Augustissimæ familiæ splendorem aut verbis aut scriptis ob oculos ponere tam arduum equidem ac difficile dico, ut quisquis hoc facere, pro dignitate parum putet, eundem sit necesse res maximas ingenij vel le culpa deterere, vel notissimas ignorare. Ecquis enim est hodie tam longinquis in orbe locus, aut ab hominum consortio remotus vsquam angulus, quo non gentis Austriacæ fama peruaferit? Quæ gens, quæ natio moribus & honestis excolta disciplinis, vel ab omni ciuilitate cultuque aliena, quæ non iam pridem familiæ præstantissimæ nomen, gloriam & potestatem admiretur? Veruntamen quia Principum Austriacorum virtus tam illustri & sublimi loco est posita, ut satis ipsa per se, nullo alienæ prædicationis lumine adhibito, ab omnibus conspiciatur, ab inclytæ gentis laudibus in præsens abstinere, tantum non nullas rationes persequar, cur in impeditissimis Reipub. temporibus, prouincia Belgica splendorem suum pristinum, cui in singulos dies hoc bello diurno tenebræ obscuriores offunduntur, ductu Ernesti Principis optimi se breui recuperaturam non dubitanter de eius virtute & sapientia sibi pollicetur. Quandoquidem igitur nemo vnquam bellum gessit, nisi animo debellandi, nec inimicitias immortales esse decet, neque telum quisquam sumit ut idem nunquam è manibus deponat, causas ego aliquot præcipuas deprehendo, cur hoc bellum videatur ad finem perducendum, præque necessarium ut ab omnibus expectatum. Primam harum causarum à seipsis Belgæ petunt, & à præteritorum malorum memoria. Enimuerò quicquid flagitij improborum, vel effrenata nocentium audacia, quicquid aliorum errore, vel etiam omissione peccatum est, hoc sumpto partim de damnatis supplicio, partim exilio proscriptorum expiatum est. At in reliquum Belgici nominis populum, tot hominum cædibus, tot vrbium excidijs, & agrorum vastitatibus Mats vltor in omnes promiscuè animaduertit, ut plures innocentes quam fontes perierint. Quocirca non solum qui leuius deliquerunt, è media velut Stoicorum disciplina cum facinorosis poenas æquas dederunt, sed quod in hoc bello miserimum fuit, ad innumeros peruenit exitij communio, quos nulla culpæ societas coniunxerat. Hoc autem ut ab omni iustitia alienum, Deum Opt. Max. diutius permissurum nequaquam confidimus, nec Regis clementissimi consilij defuturum, quin partis melioris commiseratione, quæ nihil prius aut antiquius habet, quam Diuinæ & Regiæ Maiestatis obsequium, horum omnium habeat salutem commendatam, finem his tandem cladibus imponendo, quorum innocentiam cum sceptro suscepit ab iniuria vindicandam. Quanquam verò non vnus sunt generis, neque numero finitæ calamitates, quibus culpa vacans & imbellis multitudo tot iam annis afficitur, à communis miseræ insuauis narratione abstinendum esse ducerem, nisi aliqua eiusdem commemoratione, vniuersum Reipub. Christianæ confessum, æquorem nos iudicem habituros putarem, cur huius belli finem tantopere efflagitamus. Quoniam igitur religione & vero Dei cultu, nullum arctius & firmitus Reipub. est vinculum, quo soluto & reuulso collabi omnia & concidere necesse est, quis hominum bene de religione sentientium, atrocissimis illam sacrilegorum iniurijs, & nefarijs hæreticorum contumelijs exponi, indignisque modis exagitari, sublato legum metu diutius ferat? Quis quæso profanatis atque conculcatis veterum sacrorum ceremonijs, ac veluti bello pietati indicto, latrones sceleratos in Ecclesiam Catholicam vltor inuadere aut grassari patiat? Quis iura diuina & humana miscere, polluere & euertere impurissimum genus hominum, prostratâ Christiani nominis verecundiâ, & fractis ad libidinem iustitiæ repagulis, amplius toleret aut sinat? Nam ex eo tempore, quo foeda & luctuosa fax seditionis in Inferiorem Germaniam illata est, qua vicinæ regiones multò antè deflagrarunt, quos non fanaticorum perditiones pulcherrimas debacchantium furores, quæ impietatis portenta non vidimus? Contempto & proiecto Regij nominis metu, & exterminata iudiciorum auctoritate, ad Diuinam Maiestatem imminuendam, & pro nihilo habendam flagitiosa continuo prorupit

prorupit audacia, vt à nulla scelerum immanitate, à nullis facinorum exemplis abstinuerit. Quantus autem horror pias mentes perfuderit, quantus sanctitate & numinis æterni veneratione imbutos credentium oculos stupor oppresserit, cum religionem, quã vna spes vitæ beatæ continetur, à pestibus illis non contaminari modò & infici viderent, sed contagiosum illud hæresis virus letalem cultui diuino perniciem tandem afflatum pio comperto haberent, quilibet ex eo coniecturam capiet, quòd animus res illas memorare refugiat, quas illi Catholicis nominis hostes, impij in Deum, crudeles in Catholicos, in ædes sacras nefarij, in Ecclesiæ bona rapaces, in omnium fortunatas insolentes perpetrarunt. Taceo solennium sacrorum ludibria; templorum euersiones & incendia prætereos, nulla enim res vsquam fuit, vel signum vel imago religiosè à maioribus posita, nec aræ Diuorum memoriæ dedicatæ, ad quas vi & armis accedere potuerunt, quæ à sacrilegis eorum manibus intacte aut inuiolatæ permanerint. Quod itaq; barbarus & Christianorum sempiternus hostis, regnis & urbibus in potestate redactis permittit & tolerat, hoc locis & opidis per nefas & iniuriam sine principi ademptis, hoc fraudibus & mendacijs personati Christiani, primùm è Rep. tollendum existimant; neq; in urbium quas inuadunt aut occupant direptionibus, prior neque maior à militiæ præfectis cura adhibetur, quàm vt loca sacra è vestigio profanentur, à donarijs & antiquis ornamentis spolientur, sacri cineres, sanctorumq; ossa & *Neliana* dissipentur, sacerdotes eiciantur, piorum virorum fodalitia dissoluantur, virgines Deo sacra è suis sedibus abripiantur, diuina denique omnia ignominia concidantur. Et huiusmodi in Deum & homines opprobria ab hoste recitibus victorijs feroculo, qui nostro vel errore vel incordia nititur, in illis quibus ipse minatur ciuitatibus, ô Belgica, expectabis? Quæ à multis retro seculis Christiane militiæ nomen dedisti, quæ facias sæpenuero expeditiones ad religionem conseruandam, eamq; in finitimis & longinquis regionibus propagandam suscepisti? Quæ tot principum, tot virorum studio & ardore pietatis flagrantium parens & educatrix exstitisti, vt ex vno ducum Brabantiæ stemmate & affinitate, trecenta numerentur vtriusq; sexus nomina, quæ ob vitam sancte & innocenter peractam inter diuos relata vel beata, memoriam in terris religiosam reliquerunt? In quibus maiorum solennibus institutis, ac debita sedi Apostolicæ obedientia, vt Belgica secure & constanter perseueret, vt ciues Catholici in officio mancant, vt populi qui sceddissimorum veteratorum fallacijs, & execrandis opinionibus ab Ecclesiâ desciuerunt, mutato consilio ad sanitatem redeant, nefaria primùm arma sunt hostibus extorquenda. Adfert enim illud etiam mali, præter cetera incommoda hoc bellum ciuile, quod in summa flagitiorum impunitate & licentia, etiam præuè opinari indulgentius permittatur, & cum sceleratè facientibus ignoscitur, à malè sentientibus difficilior sit cautio. Obmutescuntibus ergo armorum strepitu legibus, & quolibet feritatis & insolentiæ spectaculo oculis hominum assuefactis, facile in illorum cogitationibus peruersæ disciplinæ venenum instillatur, quod militis infecti similiter contagio letalius efficitur, sumpto ab illius impijs facinoribus auctoramento. Parti præterea cuius ductu & periculo bellum geritur, etiam si per se illa moderatior est, multa sunt arbitrio militaris insolentiæ impiè in Deum, in leges iniuste, nequiter in omnes faciendæ & concedendæ, & in bellicis actionibus mos illis gerendus est, per quos aut vicinè aut victurum se quis putat, neque sui iuris manere diu potest, in rebus ad religionem spectantibus quisquis cum impijs sese colligauit. Quapropter ne incendium, quo armis, penè dicam, triginta deflagamus, in perniciem animarum dilatetur vltèrius, neq; vires illi addat tēpestas diuturnior, nequando vicinas cis Rhenum & Mosam prouincias corripiat: vt illorum quintetiam saluti consulatur, qui piè de Catholica religione sentientes, iisdem in locis quos occupant hæretici, propter impedimentum rei familiaris degere atque manere coguntur, vbi patrio ritu Deum colere prohibentur, & liberos maiorum institutis educare iniquissimis edictis minaciter vetantur, decretisq; terrentur, qui vbi adoleuerint, tam erunt à verè pietatis obseruantia alieni & hospites, vt solennes Ecclesiæ Romanæ cerimonias, ceu peregrina quædam sacra auersentur & respuant, nec minor difficultas in illis Ecclesiæ reddendis versabitur, quàm in Mahumethicis vel idololatriæ Euangelicæ veritatis doctrina instruendis, vt inquam religio non

penitus intereat, castra disturbanda sunt, aciesque perripenda, & illa sanguinaria impietatis nutricula, Bellonam dico, ex urbibus atque agris est exterminanda, ipsaque, ciuiliis seditionis alimenta, arma e manibus sunt excutienda, vel quauis ratione ponenda & remouenda. Quid enim boni per Deum in mortalem, in hoc temporum turbine Reip. Christianae conciliare poterit huius belli diuturnitas? Quam non potius religioni contumeliam, calamitatem Belgio adferet, impijs audaciam, hostibus potentiam? Sed ad alteram opportunè rationem veniamus, cur regiae Maiestatis in Belgio subditi, sua permagni interesse existimant, ne serpat ulterius in patriam suam viscera intestini belli pestis, id ego Reip. detrimentum appellabo, quae priuatas cuiusque fortunas comprehendit. Nam queni tandem exitum à cadibus, incendijs & rapinis expectamus? quis iugulum à ferro, tecta ab incendio, à direptione facultates conferuabit? Quis familiam ab orbitate, coniugium à solitudine, praedium ab excidio, seipsum liberumque ab inopia vindicabit? Infinita sunt mortalium millia, qui vel in captis urbibus, in acie, in fuga, in itineribus ceciderunt. Nihil usquam tutum est, nihil securum: vitam & salutem latibulis murorum difficulter tuemur: Hostis circūcirca pro libidine grassatur, urbes expugnat, vastat opida, agros populatur, praedas abducit, latrocinatur, & spolijs prouinciae onustus reuertitur. Libera sunt illi cum finitimis & longinquis regionibus commercia: nobis nisi pretio redempta permittuntur. Omnia illi itinera sunt peruia, patent maria, portusque uenerunt: nobis omnia clausa sunt, & velut inaccessa, & nemo admittitur nisi qui hoc beneficium ab hoste impetrauerit. Eius mercatores ciues & incolae in omnibus regnis negociantur & nauigant nostri excluduntur, & à litoribus arcentur nisi hostis indulgeat, quod ut faciat, à nostris redimendum est. Huc accedunt iniquissimae tributorum exactiones, quae à miseris agricolis per latrocinium hostes, per vim sub iuris militaris specie praesidiarij extorquent. Atque ita genus hominum Reip. utilissimum, partis utriusque iniurijs obnoxium, ex arationis laboribus & fructibus nihil percipit nec retinet, nisi quantum ab hostibus & ab illis relinquitur, à quibus non defenditur. Nihil hic ad odium cuiusquam comemoramus, sed si quis militarium de se hic agi putet, is sciat querimoniam hac oratione institui, non autem contumeliam. Quisquis uero queritur, cum uerecundia flagitat, & frustra mœoris leuamentum posceremus, nisi iusti doloris significatio praecederet. Quin vel ipsis mancipijs hoc liberum semper fuit, ut exclament dum vapulant, gemant, timeantque, suo potius quam alterius arbitrio, & nemo tam iniquus in seruos est dominus, ut quos luctu affecerit, lugere non permittat. Hos igitur questus miles, haec suspiria, has lacrymas profundere nobis sinat, non modo propter mala, quae ipse nobis intulit, sed ob ea, quae ut debuit, à Rep. non auertit. Ad feras & lupos venatu capiendos generosissimos canes adhibere solemus: Sed hic quauis bellua inmaniores praedones, omnibusque flagitijs deformati *videtur pernos* per Belgicas prouincias, per omnia itinera, per omnium agros, & praedia grassantur, custodibus in sua statione sedentibus, clademque sui gregis ociose inspectantibus. Quae enim usquam regio, quae via, quis locus militari praesidio adeo tutus fuit, quo teterriorum hominum colluuiò, quae à praedandi libertate nomen habet, non accessit aut perripit? Quis unquam equestrium vel pedestrium cohortium in opidis & arcibus excubantium fiducia, e manibus praedonum incolumis euasit? Quis inter quam plurima ciuium, colonorum, & aduenarum millia, quos ab agris, itineribus, atque ipsis opidorum praesidio munitorum portis & moenibus uinctos & constrictos illi patriae patriidae crudeliter abstraxerunt, & modis indignis supplicijsque excruciarunt, militari auxilio liberatus, ereptus, aut seruatus unquam fuit? Itaque vix ullae supersunt ciuitates, municipia vel opida, e quibus tuto pedem efferre quisquam potest, vel commercij causa per Belgium proficisci, nam à paucis sicarijs obsidemur uniuersi. Nec quemquam extra muros sua euocant negotia, vel vitro citroque, commeandi necessitas, quin exercitu stipatus vel militum manipulis conductis iter faciat. Verum praetereamus minuta haec dispendia, quibus committuntur & praesidia sua vendunt: sexcentae praedandi sunt species & uocabula, & genera spoliandi ad quaestus magnitudinem immensa & infinita. Noua ciuibus miles portoria & vectigalia suo arbitratu imponit & exigit, insolitis agricolae imperatis diueantur, ut praesens rerum status cum prisco Romanorum in Belgica prouincia Imperio comparatus, in eodem

vexatores & depeculatores incidisse videatur. Hinc menstruæ pecuniæ contributiones, pabulationes, lignationes, vehiculationes, operarū ad fossatum vel ad vallum exactiones, epidemica, hospitia, cœnatica, & quæ in oleum, sal, ligna, seruitia nuncupantur, quæ repræsentata certo pretio redimuntur, quod nisi ad diem præstitutum persoluitur, quid prætoris edicto opus est: ipse sibi equos, boues & corpora addicit creditor miles, ipse ducit. Sed hoc est omnium calamitosissimum, quod parum aut nihil eiusmodi impendiorum in belligeni subsidium comparatur, nec ad insatiabilem rapacitatem explendam, tam centurionum quam militum sufficiat. Nam quicquid aut ciuium prouentibus adimitur, aut è colonorum fortunis exhauritur; quicquid ex omnium facultatibus diripitur, ad profundissimos cupiditatum gurgites obruendos haud satis est. Enimuerò si huiusmodi imperatæ pecuniarationibus ærarij militaris accessissent, cur toties legiones seditione laborassent? Cur parcius aut tardius numeratis stipendijs, Imperium miles tam sæpe detrectasset? Sed nulla vis argenti, nullum auri pondus, nulla magnificæ suppellectilis spolia, nec vlla prouinciæ ornamenta vel delicia, voraginem auaritiæ explere potuerunt. Quin etiam stipendia in prædam sunt conuersa, nec aliud ad militem gregarium peruenit, quam si quid à tribunis vel centurionibus, per luxum aut lusum absumptum non fuit, aut fide nominum traijei non potuit. Aliorum autem facta, qui dum militant in prouincia à rerum emptio-ibus tenentur abstinere, præterquam earum quæ ad victum pertinent, ad legum antiquarum rationem non exquirimus, abrogatæ sunt istæ leges & mortuæ, iudiciorumque seueritas illa à L. Pisonis temporibus exoleuit. Is enim cum esset in Hispania prætor, nescio quo pacto, dum armis exercetur anulus aureus, quem habebat, fractus est & comminutus, & alium in foro Cordubæ iussit confici, appenso aurifici palam auro, qui posita ibi sella omnibus præsentibus nouum anulum fecit. Tanta erat eius seculi religio, ne prætor in prouincia quidquam comparasse, aut ditior ex ea reuersus videretur. Nostris verò moribus non omnino improbaretur vt qui in prouinciam militatum venit, ibi rem & gloriam armis belli pareret, modò finibus legitimis & honestis consisteret habendi cupiditas, nec accisis inexplibili auaritia stipendijs, miles se reciperet in illa cohortium tumultuantium hiberna, aut in stationes seditione collectas; vnde rei bene gerendæ opportunitas negligitur, & consiliorum rationes conturbantur, ipsaque prouincia tot incommodis afficitur, vt in illis militaris insolentia per fugijs ab hoste non differat dissolutus stationarius, & vtrumque pari metu aratores reformident, ab alterutro spoliandi. Quapropter illud subditis grauissimum est, auctore Platone, huiusmodi canes à pastoribus nutriri auxilio futuros ad gregis custodiam, & eius saluti inuigilatuos, qui aut famis aut prauæ cuiuspiam consuetudinis intemperantia, immaniter in gregem sæuiant vt lupi. Quemadmodum Tiberio Dalmatarum dux Bato defectionis causam sciscitanti respondit, culpam in ipsos Romanos deriuans, quòd ad gregis custodiam non canes pastoresve, sed lupos mitterent. Taceo reliquis consultò libidines, indignitates, contumelias, taceo impudicitia & turpitudinis illecebras, morumque hoc bello corruptorum nequitiam: Mars etenim violentus magister ille, præter cætera mala quæ in se habet plurima, mentibus imprimis publicè priuatumque deterius affectis, peccandi tribuit facultatem, & hominibus rerum copia ad quotidianum vitæ usum pertinentium destitutis, conuiuendi & patierdi necessitatem imponit. Quare morum disciplinâ, quæ iam penitus exulat, non ante postliminio reuersâ poterimur, quam populus ab armis ad pristinum vitæ institutum reuocetur. Atque hæc de detrimento quòd è bello accipitur breuiter dicta sufficiant. Tertiam verò causam cur à belli assiduitate videatur abstinendum, ad Belgici principatus cuius tutela cum salute Reip. coniuncta semper fuit, & imperij rationes existimo pertinere. Quanta enim fieret, receptis prouincijs ab hoste occupatis, ad Hispanicæ monarchiæ potentiam accessio, hoc gesti plus annis viginti quinque belli difficultas declarauit, neque Belgicos tumultus parui esse momenti vsus rerum edocuit. Quod & Philippus regum maximus clementi in regiones hæreditarias animo, eaque recuperandi studio testatus est, qui nullis consilij, laboribus nec impensis infinitas aureorum myriades excedentibus, ex ærario suo, quo nullum vsquam opulentius exitit, liberalissimè de-

promptis vnquam pepercit, vt tranquillitati pristinae restitueret. Quod et si immensis opibus & nullo non virium & apparatus genere, quo potestas illa nititur, effectum oportuit, aut confieri posse nemo dubitauerit; illud tamen serio videtur expendendum, an ad regie magnitudinis dignitate pertineat, bello in plures annos vt nunc geritur protracto, hoste in augeri potentia & audacia, an sint alia rationes in eundem ad eum infirmandum atque labefactandum, vt quam primùm debelletur. Ferunt Thebanos, per frequentes in ipsos Lacedæmoniorum expeditiones, bellicosiores euasisse, & idcirco Lycurgum interdicto cauisse, ne cum vno eodemque populo sapius manum conferent, ne rudes armorum ignarique militiae bellare addiscerent. Haud aliter Regis hosti, quia duobus ultra bellum Troianum decenniis cum illo decertatur, sublatis sunt animi, vt se rei militaris peritiam committendo assiduo belli vsu & vincendi progressionem, persuasum sibi habeat. Quam ille opinionem si bello vltius producto confirmauerit, quos ex hac longitudine, nostraque lentitudine spiritus ipse efferet? Quos ille vel principes, vel populos non contemnet? Quos de pace vel induciis internuncios aut legatos ferox victor non reiiciet? Quæ pacta, quas conditiones accipiet, vel iniquissimorum iudicio æquissimas? Quo Regis potentiam argumento probabimus, & vires eiusdem ceteroquin inuictissimas reddemus formidabiles, nisi belli rationes sic instituantur, vt rerum suarum hostis instabilitate, & infirmitate consiliorum detecta, ad verus officium & obsequium reuertatur? Quod vt breui fiat, non solum Germaniæ Inferioris interest, sed ad principatus & imperij, commoda, denique ad totius Reip. Christianæ vtilitatem spectare, nemo inficiabitur. Si enim de ducum fortissimorum numero, si de militum optimorum qui hoc bello ceciderunt infinitis penè millibus, si de sumptibus in stipendia, in comæatum, in arma, in classem, in tormenta, & reliquum huius belli apparatus erogatis, si de tanta vi auri & argenti conflati, si de tam multis numerorum myriadibus ex amplissimis regionibus Hispanicæ potentia imperatis indictis, & ex nouo orbe interrogatis, cumulatis, calculus subducatur; quis rerum tam profusus aut ignarus æstimator est, qui tantis viribus & copiis & impensis non esse debellatum, non miretur & doleat? Quis publici patrimonij tam perditus erit censor, qui Regis ærarium cum liberali eius animo ad sumptus in bellum copiosè depromendos, patere semper cupiat, nisi certis de hoste operando rationibus, rectique de bello terminando consilij nitatur conscientia? Postremò quis hanc opum armorumque potentiam, cum exiguo progressu multis annis impeditam, vel Barbaris subiugandis, vel hostibus nominis Christiani delendis, vel sceptro Orientis impurissimi tyranni manibus extorquendo, imparem iudicabit? Hoc igitur belli neruo, hoc robore, hac militia, quæ Belgico tumultu iam dudum distinentur vel ad sacram expeditionem aut imperij prorogationem commodius vti licebit, si ad Belgicas prouincias quam primùm pacandas accuratè conuertentur. Non enim cuiquam videri mirum debet, si hostes se dedere tantisper recusauerint, dum ex bello molestiam sentire sese negant, dum imbecillio rem huius mali medicinam, quam morbum esse vident, dum opibus illi copiisque circumfluunt, nos funditus bonis & fortunis euertimur; dum illis exportatio rerum quibus abundant, fastidium & satietatem adimit, & earum quibus egent inuestio necessitatem anteuertit; nobis omne ius gentium & communio intercluditur, nisi pretio commercij licentiam redimamus. Verùm si correctæ militari disciplina, legumque castrensiu seueritate reducta, virtutem illam bellicam resumat exercitus, quæ imperio firmiter præsidium Reipub. hostibus terrorem adferre solet; si duces, legati, præfectique legionum ita se comparent, vt quotidie meditentur se in castris & stadio veræ gloriæ versari, non in quæstiuosa quadam officina; si tribuni meminerint se illuc conuenisse, vbi acies instruenda & in hostem sit ducenda, non vbi centurionatus & numeri ordinum vaneant; si primipilares, signiferi, decuriones, & præsidarij in suis stationibus permanendum esse norint, non in lustris & cauponis luxuria diffluendum; denique si miles non ad nundinas furtorum & seditionum sciat arma se gestare, sed nomen dedisse religioni defendendæ & publicæ saluti propugnandæ recordetur, non ancipitem belli aleam, sed certam in manibus haberemus victoriam. Præterea si ad immensam nerui bellici potentiam, optima accedat

cedat ararij dispensatio; si à cuiusque soli cælique peritis, consilia petant ij præsertim, qui in situ locorum, harumque regionum, quæ mari cinguntur, portibus distinguuntur, insulis circumdantur, peregrini sunt, qui in usu, consuetudine, in exemplis, moribus, institutis, in prouincialium ingeniis & voluntatibus sunt hospites: Si publici muneris quisque functionem ad veram laudem magis quàm ad ambitionem referat: si communis compendij, potiùs quàm priuati, omnes studio ducantur: si quantum in bello celeritas valet viri militares regiique ministri assiduè meditentur, neminem ab aditu vel congressu suo premant, neque tam seueram disciplinam domi habeant, vt vix nuncius admittatur res magnas allaturus, qui excitet dormientes, aut vigilantes interpellet, nunquam rerum gerendarum elabatur oportunitas: si per fidos emissarios & speculatores consilia hostis omnia sic intercipientur, vt quid agat, quid moliat, quibus equitum peditumque, & apparatus viribus instruat & valeat, quò & quà tendat, duces nostri militares certiores ante fiant, quàm aduentu inopinato ditionem vllam opprimat, aut improviso damno Rempub. afficiat, sæpe locus erit stratagemati & insidiis, quibus eius exercitus aut intercludi possit, aut ita cædi & deleri, vt factionis suæ homines, cladis intolerantes, primùm animis consternerentur, tum si peritia vincendi ad victoriam accesserit, ex trepidatione in tumultum prolabantur, hinc ad secessionem & civilem discordiam, quæ se ipsi expugnent, atque simul vniuersim, aut truncatim sese dedant. Postremò si cum exteris, vicinis & remotis principibus populisque (quorum Bataui commercio carere omnino nequeunt, aut quibus est perutilis negociatio in Hispania) societas contrahatur, exemplo Romanorum, qui cum essent potentissimi, haud turpe duxerunt, aut imperij Romani magnitudine indignum, gentes societas asciscere, socialia bella gerere, ipsos etiam Batauos, Æduos & Aruarnos fratres & amicos suos appellare, breui debellatum fore comperiemus. Denique si rebus omnibus ad bellum terra marique gerendum & conficiendum instructis, æquissimæ pacis conditiones offerantur, vt constet à subditis non ditionem sed obsequium exigi, Regemque imperium non perniciem petere, tum gentes illas quarum animi iam dudum, improborum hominum religionis nomen cupiditatibus suis prætexentium fallacis, conuulsi & de statu dimoti fuerunt, & à Regij nominis cultu obsequioque alieni, mutato consilio ac deposita contumacia ad sanitatem & in gratiam cum principe suo redituras confidimus. Quin etiam omnia Regis optimi consilia ad exitum belli inclinatura speramus, vt omnes gentes sciant, eum bella non minus clementer finire, quàm iustè suscipere: neque sibi ex strage subditorum suorum, cum virium insigni imminutione victoriam, sed partum sine sanguine triumphum proponere: illumque prudentium medicorum exemplo cum Repub. acturum, qui cum vrendo vel secando parum proficiunt ad morbum depellendum, sed ipsum ægrotum magis confici animaduertunt, aggredi mitiorem curandi rationem satius multo ducunt, & fomentis, malagmatis ac lenioribus medicamentis ægrom cum morbo diutius alere, quàm continuatis prioribus remediis vtrumque simul tollere. Etenim etsi animi incorporei sunt, tamen habent multa cum corporum naturâ convenientia, & eandem propemodum sanationem requirunt. Sic bellicum furorem pacis arma compescunt, & quod sine certo interitus periculo expugnare vis non potuit, concordia superabit. Rex siquidem diuinæ pietatis & clementiæ, quam multa tolerare quotidie videmus, quæ tamen non probat, benignus imitator, quædam permittere, quæ difficulter possunt prohiberi, & subditis implacabili odio dissidentibus, fœdere factò potiùs ignoscere in animum inducet, quàm ita se ad bellum internecinum cõponere, vt cum velit ignoscere, quando qui seruentur non erunt, non possit, neque videant homines quibus pepercerit, nusquam relicto mansuetudinis monumento. Itaque conuincendi necessitas illa, quæ Regis clementia ob salutem subditorum se astringi patietur, medicorum similiter exemplo comparabitur, qui ex malè affectis hominum corporibus vitiosos humores paulatim educunt, ne simul vniuersos eliciendo occidant, quos sanare receperunt. Etsi igitur vbi atroces belli impetus resederint, non statim è morbo, quo penè contabuit, euadet Respub. nec ab illis vulneribus, quæ homines profligati pestiferis opinionibus letaliter infixerunt, pristinam continuo

firmata.

firmitatem recipiet, sed cum pax illa a minorum studio partium insectorum conciliatrix, discordias, odia, & dissensiones, capitales illas Reipub. pestes, æterno fœdere primùm eliserit, cum ab agris depulerit vastitatem, direptionem ab opidis, à templis sacrilegia, quis non intelligit fore, vt ordinis Ecclesiastici auctoritate restituta, ac ritibus veteribus in iisdem prouinciis, quæ publicè illis carent, denuò confirmatis, impiorum dogmatum fibræ sensim euellantur, omnesque radices paulatim excidantur? Adimetur enim nouis veteratoribus illis, (qui fraudibus & mendacijs toti consuti, ceu nuper de cælo delapsæ & sibi solis patefactæ Euangelicæ veritatis apud plebem indoctam nomen obtendunt) suum vltius vltius spargendi facultas, & detectis simulatæ pietatis inuolucris, quibus illi personati in scenam ementitæ religionis prodierunt, cunctisque integumentis fictæ simplicitatis, quæ vulgo imposuerunt, subducis & remotis, incipient tunc homines quasi tenebris discussis lucem ex illa caligine dispicere, quæ religio Catholica oppressa & sepulta aliquot annis nunc iacuit, verusque Dei cultus belli assiduitate obsoletus & extinctus doctorum virorum concionibus reuiuifcet, & cum vitæ integritate morumque sanctimonia consentiens oratio, quam strepitus armorum aliquamdiu interceptit aut planè non admisit, & temporis diuturnitas multa conficiet, quæ vi & ferro confici difficulter potuerunt. Itaque in præsentem tam de religione quàm de Regis obedientia dissensione, non secus quàm in fidibus aut tibiis faciemus, in quibus si quid discrepat, non statim iracundè neruos incidimus, abrumpimus aut abiicimus, sed adductis vel laxatis moderatè verticillis, statuque temperato, ad concentum harmonicum paulatim redigimus. Tum malis & improbis, quibus scelerum conscientia nihil tutum aut securum in pace relinquit, qui nullum in iudicijs vel legibus locum habent, insolentia & immanitas, quæ illi multos annos in Rempub. insultarunt, infugam & trepidationem conuertetur; Bonis, qui in sordibus & mœrore iacuerunt, alacritas excitabitur, vt errantes admonere, contumaces reprehendere, instabiles audeant confirmare, omnesque sibi vitam potiùs eripi patiantur, quàm religionem. Quamobrem non ante dignitatis ornamenta, & præsidia stabilitatis Ecclesiæ recipiet, quàm ab armis recedatur, & pax illa cælo diuina animos æterno fœdere coniungat, atque ab omnium ceruicibus, relictis & fortunis, ferrum, flammam, rapinas & iniurias propulset & arceat, totamque belli molem in hostem immanissimum conuertat & retorqueat: Quo victo, præter gloriam, imperij & potentæ Christianæ amplificatio victoribus proponitur. Hoc seridè cogitandum vniuersis Christianis principibus relinquimus, qui dum inter se odijs implacabilioribus decertant & dissident, quàm factio Mahometica à Christi causa dissentit, faciunt vt hosti teterrimo sint respectui, qui animis viribusque conspirantes & coniuncti terrori esse solent. Conquiescant igitur intestina hæc dissidia, dum ad illud commune Reipub. Christianæ incendium restinguendum simul omnes concurrimus, dum ad sacram militiam expeditur vniuersi, dum vires in Belgio impeditæ colliguntur, dum arma, commeatus, stipendia comparantur, dum classis & armamenta instruantur, quibus Belgica prouincia tranquillitati restituta maximam facere accessionem poterit. Nam illa in sacris expeditionibus à suis principibus sæpenumero susceptis strenuè semper & gloriosè militauit. Huc Regis accedent ex Inferiori Germania legiones; enimuero pacato & tranquillo prouinciæ statu, facillè illa milite præsidario carebit, & adhibita vtrinque securitatis cautione, in qua pacis componendæ præcipua, vt opinor, difficultas versatur, causa nulla erit de præsidijs cogitandi. Omnes enim ditiones Principi & tranquillitati restitutæ, nil desiderabilius aut optatius habebunt, quàm in eius obsequio constanter permanere, nihil magis nefarium perfidiosumque putabunt, quàm fidem non seruare. Neque certè stabilius aut firmitus est imperium, quod metu retinetur, parum diuturni officij magistro, quàm quod moderatione & clementia adiungitur. Videmus vim sermonis, qui si lenior habeatur, furorem fremitumque indignantium demittit; contra asper iram prouocat mansueti quamuis hominis; venia concessa ferocem quemque placat, supplicium vel mitissimos animos exasperat: & actiones violentæ quantumuis iustissimæ semper omnes irritant, mitigant leniores, ideoque faciliùs persuadendo quispiam

piam quam cogendo eò adducitur vt vel grauissima subeat. Quod adeò natura compara-
 ratum est & insitum, vt brutorum animantium permulta robustissima alioquin & feris-
 sima blandiendo cificentur, inescendoque perdomentur, alia timidissima atque imbellis-
 sima malè habita aut territa, ad iram prouocentur. Adhæc multò securius cum principis-
 bus agitur, qui tutissimas excubias ciuium charitate & beneuolentia metiuntur, ac legi-
 bus & metu iudiciorum circumsepti ingenis imperant, quam qui præsidis armatorum
 stipati, ferri solo conspectu, oculis formidinem & corporibus iniiciunt. Quibus tunc
 denique venia donabitur, eos poenitebit principem vnquam lacesseuisse, vt lædere bene-
 factorem in posterum vereantur, sed spe consequendi maiora ab illo præmia, officiis
 eum colent: Qui enim ab aliquo iniuria affectus salutem concesserit eam inferenti, il-
 lum omnes confidunt accepta beneficia cumulatè pensaturum. Nec minus recentis be-
 nefacti recordatio & prosperitas illa, quam Belgica tota natio sui Principis clementiæ ac-
 ceptam semper feret, eam Regi obsequentem in officio continebit, ne si fidem promif-
 sorum semel exuat aut minuat, ea bona atque commoda, quibus pace facta perfruetur,
 excutiat, cuius illa dulcedine carere nunquam volet, quoties illam voluptatem cum tem-
 porum superiorum acerbitate comparabit. De qua felicitate, Cardinalis amplissime, in-
 credibilem spem concepimus ex aduentu Serenissimi Archiducis fratris tui, illustribus
 argumentis, firmisque fundamentis proculdubio subnixi. Cùm enim huius Principis
 virtutes intuemur, quas habet singulares, & generis claritate & imperio dignissimas, ra-
 tionem atque viam ad huius belli exitum alterutram conspiciamus: Nam summa eius bo-
 nitas, animique moderatio, quæ cùm honesta omnia, tum concordiam imprimis & pro-
 uinciæ salutem commendatam sibi habet, tantam hosti conciliabunt sui admirationem
 & existimationem, vt æquissimis conditionibus ab illo proponendis è vestigio acquiescat,
 neque pacis componendæ cautionem aliam petat, quam deprecatore apud Regem Er-
 nesto, impetratam culpæ veniam, perpetuamque *amnistiam*. Aut consilij grauitate & pru-
 dentia consequetur, vt amplissimo imperio abundè omnia suppetant, quæ ad bellum to-
 tis viribus gerendum requiruntur, & legibus, armis, militia, & ærario in vnum concur-
 rentibus, potestati eius robur & firmamentum accedat, quod ad citò debellandum & ad
 pacem prouinciæ tuendam sufficiat. Ingentem præterea fiduciam nobis addit, fraternus
 tuæ Celsitudinis amor & necessitudo, quæ non deerit præclarissimis germani conatibus
 & laboribus imperatoriis, sed ad suam & ad gentis Austriacæ dignitatem huius belli con-
 fectionem pertinere iudicabit. Vt Regiæ Maiestatis expectationi, quam de Ernesti Ar-
 chiducis virtutibus habet, & votis satisfiat, cui ingravescentis hoc vnum ætatis leuamen-
 tum erit, vitæque solatium, si Principem Philippum felicissimæ suæ indolis gloriosa pri-
 mordia à belli huius exitu auspiciari conspexerit. Ad quam etiam rem diuinus adolescens,
 qui Catholici cognomen à primo statim lucis intuitu accepit, & amorem Ecclesiæ pio-
 rumque subditorum cum ipso nutricis lacte suxit, per se ipse naturali quodam impetu fer-
 tur, & optimi parentis exemplis & consiliis, tuisque sanctissimis suasionibus incitatur.
 Quapropter in his temporum doloribus & tristitia, & in hac luctuosa tot annorum per-
 pessione, te inferior Germania consolatur & recreat pulcherrimo hoc spectaculo, patris
 in illa vitæ virtutumque maturitate salutaribus Philippum institutis & præceptis ad im-
 perium præparantis, filij, parentis maiorumque vestigiis libentissimè insistentis, Alberi
 Cardinalis omnia recta & honesta imitanda proponentis, & Ernesti Archiducis in curam
 pacandæ prouinciæ incumbentis. Quin etiam præmaturæ virtutis & prudentiæ (quæ in
 eius regia educatione, doctorumque viro-
 rum assidua consuetudine non expectauit an-
 nos) significatione, quam in hoc ineuntis ætatis suæ flore terrarum orbi dedit Princeps
 ille iuuentutis Philippus, felicitatis futuræ lætitiâ præcipimus, cùm posito à Belgica
 restituta rudimento, totus orbis Christianus in hoc vno acquiescet, tutissimis præsidis
 Philippi tertij muniendus, multorumque regnorum accessione cumulandus. Itaque in
 hac sceptri, quod iure hæreditario à parentibus accipiet, tractandi tyrocinio, nemo non
 confitebitur, quin nomen immortale iam nunc partum sibi habeat, multumque suis
 maioribus

maioribus splendoris ipse attulerit, si à Belgij tumultibus ad finem perducendis gloriæ eursum ordiatur. Quod ut fiat maturius, ita citius hostes ex proscriptione vitam illi debent, è bonorum publicatione recuperationem, è bello securitatem; nos eidem libertatem acceptam feremus, omnes salutem & prosperitatem. Cuius beneficii ut causa primaria, quam *aitias* vocat Platon, in Regiæ Maiestatis & Principis filij voluntatibus est posita, sic tua & Ernesti, Cardinalis amplissime, serenissime Celsitudines *ουαίριοι & ουρεπυοι* siue cause adiuuantes haud exiguam sibi partem meritorum vindicabunt. Hanc populi vniuersi expectantem optatissimus Archiducis aduentus declarauit, & par omnium gratulatio. In qua describenda quantum mihi animum tenuitatis meæ conscientia debilitat, tantum tuæ prudentiæ fiducia eum erigit; neque enim ex hoc scripto intelligere dedignabitur, quam de bello per Principes Austriacos absoluendo benè omnes ominantur, ad spem meliorem facta iacinatione, quod in illam familiam omnes Belgicæ ditiones non solum possidendæ, verùm etiam curandæ reciderint & pacandæ. Interea dum pares virtutibus successus, & ad statum Reipub. & Ecclesiæ necessaria Deus cepta fortunabit, nulla tam vicina aut longinqua erit natio, quod non fama conatus præclarissimi perueniet, neque vllæ tam ingratae inter Belgas erunt literæ, quæ de gentis Austriacæ præconiis conticescent.

55

F I N I S.

DESCRIPTIO
 GRATVLATIONIS
 PVBLICÆ, SPECTACVLORVM
 ET LVDORVM, IN ADVENTV
 SERENISSIMI PRINCIPIS ERNESTI
 ARCHIDVCIS AVSTRIÆ, DVCIS
 BVRGVNDIÆ, STIRIÆ, CARINTHIÆ,
 CARNIOLÆ, ET WITTEMBERGÆ,
 COMITIS HABSPVRGI ET TIROLIS,
 AVREI VELLERIS EQVITIS,
 BELGICIS PROVINCIIS A REGIA
 MAIEST. CATHOLICA PRÆFECTI,
 AN. MILLESIMO, QVINGENTES.
 NONAGESIMO QVARTO, XVIII.
 KAL. IVLIAS, ALIISQVE
 DIEBVS ANTVERPIÆ
 EDITORVM.

LABORE ET CONSTANTIA
 ANTVERPIÆ
 EX OFFICINA PLANTINIANA.
 M. D. XCV.

D E S C R I P T I O

P V B L I C A E G R A T V L A T I O N I S ,
S P E C T A C V L O R V M , E T L V D O R V M , I N

A D V E N T V S E R E N I S S I M I P R I N C I P I S E R N E S T I ,
*Austria Archiducis , Aurei Velleris Equitis , Belgicis Prouincijs à Regia Maiestate
Catholica Praefecti , anno millesimo quingentesimo nonagesimo quarto , decimo octauo
Kal. Iulias , alijsque diebus Antuerpia editorum .*

V M D I V I N A p r o u i d e n t i a p o s t h e r o i s f o r t i s s i m i A l e x a n d r i F a r n e s i j P a r m a e & P l a c e n t i a e D u c i s e v i t a d i s c e s s u m , R e g i s C a t h o l i c i P r i n c i p i s n o s t r i c l e m e n t i s s i m i c o g i t a t i o n e s & c o n s i l i a e o d i r e x e r a t , v t E r n e s t u m A u s t r i u m c o g n a t i o n e & a f f i n i t a t e s i b i p r o p i n q u u m r e r u m B e l g i c a r u m a d m i n i s t r a t i o n i p r a e f i c e r e t : A r c h i d u x r e b u s , q u a e e i u s a u s p i c i i s g e r e b a n t u r m a x i m a e , o m n i b u s p o s t p o s i t i s , & C a e s a r i s A u g u s t i , P r i n c i p u m q u e f r a t r u m r e l i c t a c o n s u e t u d i n e , a b v l t i m a P a n n o n i a , m a g n i s p e r G e r m a n i a m m e d i a h i e m e i t i n e r i b u s , P r o u i n c i a m B e l g i c a m s u b i n i t i u m m e n s i s I a n u a r i j , t e r t i o v e r o K a l .

Februarias ciuitatem Bruxellam ingressus est. Qui dies non temere à quibusdam obseruatus est, niueo certè calculo aut vnione signandus, quòd is Paci, quam pro Dea colebat antiquitas, Romæ festus erat, vt Sulmonensis vates in Fastis auctor est; & quòd omnes confidamus Archiducem auspicato in prouinciam aduentu Iano pessulum pacis obditurum, non minùs necessaria, quàm ab omnibus exoptata. In qua quidem vrbe imperij domicilio, & antiqua Ducum Brabantiae sede tanto omnium ordinum desiderio, populique in Principes officiosissimi votis, & magnificentia exceptus est, vt quantam Respub. in eo spem posuerit, sine vllis hominum sermonibus fatis superque apparatus declararit. Sed ea describere quæ ibi sunt acta, non est nostri instituti: nam ab illis exactius memoriae prodentur, qui eadem publico decreto procurarunt, & sicut accepimus literarum monumentis iam pridem consignarunt. Primo igitur trimestri exacto in admittendis legationibus, audiendisque ciuitatum Belgicarum salutationibus & postularis, rebusque nonnullis ex nouo imperio Bruxellae constitutis, cum eius Celsitudinem Antuerpiam videre velle nunciatum esset, Senatus de ea honorificentissimi excipienda pro Reipub. facultate sollicitus, curam illam, & auctoritatem in Consulem suum Blasium de Bejar, qui cum Ægidio Gerardi alterum eo anno consulatum gerebat, Carolum Malineum Senatorem, Quæstoresq; publici ærarij, & in me opusculi huius auctorem decreto suo interposito contulit. Tum à me inuentis & excogitatis spectaculorum argumentis, quæ oblata magistratui magnopere placuerunt, omnes quotquot in vrbe sunt artifices, architecti, statuarij, pictores, fabri, & alij opifices commissariorum mandatis accersuntur.

Ex quibus aliqui redemptores effecti, propositis prius conditionibus, vt integris mensuris, ac proba materie opera locanda curarentur, additisque præmijs quibus donarentur, qui precio minori facienda conducerent, structuræ confestim accinguntur. Eiusdem etiam Senatus iussu cum exterorum negotiatorum, seu nationum Antuerpiæ degentium consilijs egerunt idem Commissarij, & facile illis persuaserunt, vt pro solita in huiusmodi actionibus liberalitate, & magnificentia communem Reipub. gratulationem adiuuarent, suamque in Principem aduenturum obseruantiam, opere publico, vt cuique videretur eleganti declararent. Quid autem ab illis præstitum sit, sigillatim infra describemus.

Cum ergo Ernestus Bruxella digressus Idibus Iunij Machliniæ pernoctasset, postmodum in iurisdictionis Antuerpiensis opido Lyra aliquot horis commoratus, post meridiem ad

urbem Antuerpiam rheda vectus vsque ad pagum Berchemum aduenit, vbi à ciuibus armatis, qui eius Celsitudini obuiam prodierant, cum magno desiderio expectabatur. Nam cum rumore allatum esset eum Machliniam peruenisse, ac eodem die quo urbem ingressus est, Lyram venturum esse constaret, sex vrbis collegia sagittariorum, siue centuriæ in sex classes distributæ, quæ constant ex ciuibus selectissimis antiquissima totius ciuitatis præsidia seu nerui quidam Reipub. ac robora, & viginti armatorum ciuium cohortes, iussu magistratus intra mœnia in agro qui inter urbem & arcem medius est, (castrî planitiem vocant) in aciem processerant, eodem quo extra urbem disponderentur ordine. factò igitur agmine, & in ordines composito, porta Cæsarea armati ciues egressi, sex eadē collegia paulò longiùs quàm ceteræ cohortes in Berchemicum agrum progressa, ad pagi templum duobus ab vrbe passuū millibus, opportuno loco substerunt, & in acie hoc modo se disposuerunt.

Hastati numero centum quinquaginta, fronte per quindenos iastructa, decem ordines constituebant proportione sesquialtera: signa militaria in medio locabantur. Iungebantur fronti quini vtrinque sclopetarij, quorum viginti ordines dextrum latus, totidem læuum custodiebant. Centum quinquaginta collegæ eiusdem armaturæ, eodem quo hastati ordine dispositi, à tergo iisdem præsidij loco erant. Tota phalanx quingentorum armatorum, quinque ordinibus à fronte protensior, videnos ordines continebat. Frons septentrionem spectabat & viam publicam, qua Principi erat transeundum. Nec ita multis à phalange passibus bina vtrinque cornua accedebant, centum quinquaginta armatorum singula, symmetria similiter hemiolia, collocata: quindecim ordinibus ita constitutis, vt frons quæ decem armatos continebat, ad Septentrionem sese obuerneret. Ea autem aciem per latitudinem ratione cornua tegebat, vt linea per primum phalangis ordinem ducta, cornuum vltimum tetigisset. Constabat autem dextrum cornu ex ferentariis qui maiores gestant sclopos cum furcillis, mosquetæ vulgò nominantur, notum tormenti missilis genus, cuius vsus in primo statim pugne loco est, quem olim sagittariis dabant, eaque de causa formidabilius, quòd reliquos sclopos magnitudine superent, & vi certa ferendi. Sinistrum cornu sclopetarij occupabant, pari cum dextro cornu ordine, numero, & spatio à phalange distiti. His armis atque telis omnes sagittariorum centuriæ belli tempore in excubiis vtuntur, sed in publicis certaminibus, quibus honestè exerceri solent, earum binæ quæ D. Georgium tutelarem habent chalybeis arcibus siue balistis spicula eiciunt, vnde arcubalistarij vocantur; Binæ verò D. Sebastiani tutela insignes, sagittas acernis arcibus emittunt; Quinta sub D. Christophori patrocinio, nouo tormenti manuarij genere vtitur, quos sclopos nominamus, Sexta denique, quæ in D. Michaëlis clientelam se dedit, gladiatorum more quouis armorum genere cominus pugnat, hinc illius Centuriæ collegæ Dimicatores nominantur. Factitijs vt nominibus in præsentî descriptione, armorum nostri æui ignara concedet antiquitas, quam huius teli inuentione, vt nouis alijs rebus plurimis, longè superamus. Sclopetarios enim à sono qui ex buccarum inflatione erumpit, appellauimus. Alio quoque nomine arcubusios vocamus, ficto ex Italica lingua vocabulo, à foramine scilicet quo ignis in puluerem pyrium tubulo contentum immittitur, & arcu, quod plumbeas glandes sagittæ loco eiacularur. Tales digressiunculas nonnullas inspersimus, quas non iniucidas fore putamus. Pergamus vltimus. Ante frontem aciei stabant Decani cum suis singuli eiusdem muneris collegis, qui tanquam præfecti res Collegiorum administrant, & vt tribuni, aut centuriones ordines ducunt. His ita constitutis, Petrus Ernestus Mansfeldiæ comes, & Christophorus Mondragonius arcis Antuerpienæ præfectus, accedentem propius Archiducem honorificè salutant. Tum Antuerpiensium Consulum alter (sunt enim duumviri tertio post Pascha Dominico die cum reliquis Senatoribus magistratum annum ineuntes) Eduardus vander Dilft qui cum Carolo Malineo 1111. Consule, v. Consulatum Kal. Maij inuit, (ad cuius officium præcipua spectat Reipub. administratio, vt ad alterum Consulem iurisdictio) Principem aggreditur, cui aciem ostendit, & ex quibus ciuibus illa constabat, disertè significat; accititque ad se Decanis, ad salutandum Archiducem admitti curat, qui manu eius deosculata, ad stationem suam reuersi, signo dato dispositis tormentis, siue vtriusque generis sclopis, ingentem sonitum gratulationis testimonium edi iubent.

Quæ quidem principia Archiducem Ernestum admodum delectarunt, tam rei militaris quam animaduvertebat in ciuibus peritia, quàm armorum habitusque elegantia, Nam aded se omnes armis expeditos, aded nitidos exhibebant, vt singulos milites singulos ordinum duces crederes. Addebant multum inter cetera splendoris candidæ & rubræ struthiocamelinæ ex Africa pennæ, quibus ferè omnes, galeæ conos, aut galeros adornarant.

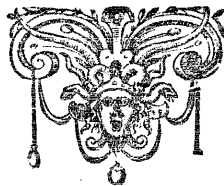
Non ego hîc Pœni Imperatoris Annibalis, de forti magis & strenuo exercitu, quàm de eleganti admitto iudicium. Nec illum Venusini poëtæ versiculum;

Nil pictis timidus nauita puppibus Fedit.

vel si qua sunt alia quæ in eam sententiam Antuerpiensis splendoris æmuli solent obiicere. Distincta enim officiorum & temporum ratione, semper publica magnificentia laudi fuit. Et sumptus veterum Romanorum, si Tullio credimus, priuatim tenuissimi, publicè fuerunt splendidissimi. Nam in rebus tantum domesticis parsimonie locus est, in publicis autem dignitati. Quæ verò oportunitas ostentandæ amplitudinis publicæ, maior aut melior esse queat, quàm dum excipitur ille Princeps, qui per se amplissimus est, & augustissimus? Vel ad cuius honorem conferre facultates rectius quisque potest, quàm eius qui venit cum summo imperio, ad omnium fortunas è bello teterrimo vindicandas? Neque certè in apparatu militari damnandus est nitor, ne Platonis quidem præcepto, nec ipsius etiam Tullij, quorum vterque hic duodecimo, ille secundo de legibus libro, ad nullos alios vsus *Barbata* vult seruari vel adhiberi, quàm ad bellica ornamenta. Ipse etiam Cæsar Iulius fortissimus Imperator milites suos tam cultos habebat, vt argèto & auro politis armis ornaret, simul & ad speciem, & quò tenaciores eorum in prælio essent metu damni; teste Suetonio. Ipsorum præfectorum curæ etiam incumbit, vt miles veste nitidus, armis fulgens incedat, vt Vegetius tradit. Ceterùm quàm fortiter collegiorum horum ciues, in vrbis custodia & defensione, quam curam præcipuam illi sustinent, aliisque obsequiis Brabantia Ducibus olim præstitis, sese gesserint, plurima ab iisdem concessa priuilegia fidem faciunt. Denique extra omnem controuersiam est, ciues & incolas Antuerpienses, tam animi magnitudine, quàm morum facilitate, reliquis Belgij ciuitatibus quàm maximè semper præstitisse.

E 3

Progre-

FECHT PETRVS.
VANDER BORCHT

SCHEMATISMVS ACIEI.

Progrediente porrò Archiduce acies in agmen denuo soluta est, cuiusque comitatum septemplici ordine subsecuta, Consule cum Decanis collegiorum ordines ducentibus. Nec iam pago Princeps excesserat, quin alteram viginti cohortium aciem, in campo qui inter pagi limites, & leproariam: medius est, militariter instructam, in conspectu habuerit. Hattatorum quadrata phalanx viginti quinque ordines conuenienti proportione ex omni latere ostendebat, vt armatos sexcentos & viginti quinque complecterentur: viginti signa militaria in medio volitabant. Duces militares vel centuriones pro fronte stabant: latera cingebantur septenis sclopetariorum ordinibus in triginta nouem protensis, vt cum fronte aquarentur. Claudebant autem à tergo phalangem viginti quinque sclopetariorum ordines, ex quatuordecim armatis singuli, qui totam aciem quadratam reddebant, armatos triginta nouem ex omni latere continentem, ac viros mille quingentos viginti & vnū in vniuersum complectentem. Cornua similiter sic erant disposita, vt postremi eorum ordines, primo frontis ordini ad lineam responderent. Constabant singula ex viginti duobus ordinibus, quatuordecim armatos continentibus, & in longitudinem fronti aciei vtrinque præpositis. Dextrum cornu trecentos & octo sclopetarios minores, sinistrum totidem maiores obtinebat. Tota viginti cohortium acies, bis mille centum triginta septem ciues egregie armatos spectandos exhibebat. Magnam ex hoc spectaculo Princeps capiebat voluptatem. & equo conscenso gratum sibi esse hoc officium, collaudata ciuium opera, & nutu, & verbis declarauit. Nec milite præsidario ciuitatem illam indigere perpexit, quæ ciues haberet tam frequentes, armata militia non imperitos, quorum fidei tutam custodiam fortunarum propriarum, & Regiæ Maiestatis securitatem posset committere; Neque enim minorem fortitudinem, aut animorum viriumque consensum ab iisdem exspectabat, quam cum equestres & pedestres Gallorum copias sub Francisco Valesio Andium Duce ciuitatem inuadentes, eiicerent, profligarent, ac mille quingentos dimidiata hora cæderent, multos caperent, ciuibus tantum octoginta desideratis.

Conspecto statim Archiduce magna omnium fuit alacritas, illoque non nihil præterueto, displosis maioribus & minoribus sclopis, aduentum sonitu gratulabantur, & circumducto agmine per Tiburtium Coradinum, cui vigilum præfectura à Duce Parmensi inclytæ memoriæ, extra ordinem fuit delata, sex vrbis collegia septeno ordine incendia subsequuntur.

Processerat etiam obuiam eius Celsitudini ciuiratis Scultetus noto Germanis vocabulo sic dictus, tanquam culpæ vel pœnæ pro noxis exactor, siue regius officarius quem Marchionem quoque nominant, Henricus Tseraerts domi nobilis, rerumque foris gestarum laudibus hæud obscurus, qui præter summam rerum capitalium & criminalium potestatem, quâ Principem refert, (quemadmodum in causis ciuilibus Ammannus) omniumque rerum, ad ius eius & maiestatem conseruandam attinentium auctoritatē, Præfecturæ quoque maritimæ à Mansfeldiæ comite Carolo vicarius constitutus est. Is bonam classiariorum suorum cohortem armis instructam secum eduxerat, vt totus armatorum numerus qui obuiam exierant, ad quatuor lectissimorum peditum millia proximè accederet.

Hoc ciuium comitatu à tergo sequente, Archidux urbem decimo octauo Kal. Iulias, omnium votis exspectatus, sereno cælo ingressus est, vt vel ipsa auræ temperies, quæ præcedentibus aliquot diebus pluuiis continuis fuerat molestior, quin etiam ipso aduentus die ante meridiem parum firma, discussis ex templo nubibus ingressui eius aspirare, & velut blanditi videretur, quæ repentina aëris clementia in latum publicæ tranquillitatis omen abiit.

Appropinquantem mœnibus Principem vniuersa tormenta arcis bellica sonitu horrendo significarunt. Eodem quoque indicio ciuibus factu per ingentis pulsū campanæ, quæ nulla in Belgio, nec vsquam ferè, magnitudine vastior (octo enim pedes capit eius altitudo, septem cum semipede hiatus in diametro) nec sonitu suauior, ad locum capiendum spectaculo opportunum quisque discurret: vt breui momento via tota triumphalis, omnes aedes, omnes fenestræ, omnia tecta confluyente multitudine innumerabili, confertim stiparentur & implerentur: & quod erat admirabile, vt tot armatorum aliorumque ciuium qui obuiam processerant, extra ciuitatem conspecta frequentia, nemo in vrbe desiderari videretur. Duo-

decim

decim præterea armatorum cohortes, ex utroque portæ, quâ ingressus est, latere, in mœnibus dispositæ, sclopis vtriusque generis dispositis, armorumque & vestium cultu & nitore, haud exiguam Archiduci iucunditatem adferebant.

Porta ingressus est Cæsarea, cui Carolus V. Cæsar Augustus nomen imposuit, vt ex inscriptione liquet, quæ talis est:

C A R O L V S V. C A E S.

HANC PORTAM PRIMVS MORTALIVM INTROGRESSVS
CÆSAREAM NVNCVPAVIT, DIE XXV. NOVEMBRIS
ANNO M. CCCCC. XLV.

Est autem hæc porta structuræ solidæ, & elegantis, Hetrusci infra operis, cum suis fascijs quas Rusticas vocant, supra Dorici, ex viuo saxo, & quadrato, pedibus quinquaginta quatuor sublimis, in pedum octoginta latitudinem protensa. Hiatus seu aperturæ altitudo viginti & vno pedibus definitur, latitudo quatuordecim: profunditas transitus, pertingit ad septuaginta quinque pedes. Hac pedis Antuerpiensis dimensione (qui in se pollices vndecim recipit, passus autem quinque pedes) tam in nostra descriptione, quam in figurarû declaratione passim vtemur. In quibus si quis fortè admoto, vt sit, circino, à nostris quædam scriptis disfidere deprehendet, is paucis mihi verbis videtur præmonendus, ne iudicio me arcessat, aut erroris insimulet, interualla & magnitudines, quales illæ fuerunt secutum describendo: & ne causam hanc sustineat pictoris ignorantia, qui primæ lineamenta duxit, vel incitiam cælatoris qui icones in æs incidit. Cùm enim quædam imagines animaduertent artifices tam inæquabili symmetria à reliquis distinctas, vt si fingerentur, & in lucem ederentur seruata ex præscripto vbiq; pedum normâ, delicatis hominum curiosorum oculis non vtiq; fatiscerent, depressiores icunculæ vix semiplenis tabulis spatium vacuum relinquere, latiores excurrerent, excederent altiores: Quædam igitur deprimendo, aliquas coarctando, nonnullas attollendo, illam inconcinnitatem ad æqualem commensus proportionem redegerunt, & ceu Lesbiam, cuius meminit in Ethicis Aristoteles, regulam adhibuerunt, quæ ad formam lapidis magnitudinemque transmouetur & flectitur, ita vt spacij dimensio ipsam normam constituat, non autem ad regulam aperitur superficies.

Portæ reliquam spectatæ proportionis rationem, & molis ornatum figura eius adiecta designat.

In eiusdem portæ summa coronice recenter est posita, tredecim pedum, præter basim quinque pedum, ingens statua, habitu antiquo, & militari sago cum paludamento, fortissimum heroem Brabonem referens, qui cæso Antigono giganteæ structuræ tyranno, abscissaque illi manu talionis supplicio, quo ille in viatores graue vestigal soluere detrectantes feruire solitus esse dicitur, patriam tyrannide liberasse, & nomen Antuerpiæ dedisse fertur: Etiam si verò non me præterit hanc narrationem quorundam argumentis vel potius coniecturis, quarum fidem à seipsis vt argumenta petunt, refelli & explodi, nos tamen in Colosso Antuerpiensi describendo ab eius historia desistere non potuimus, quam si minus aliis nationibus probabimus, quod scripta nobis desit auctoritas, solis Antuerpiensibus constare sufficiat, ad patriæ suæ antiquitatem commendandam, quæ publicâ famâ à maioribus tradita, vetustatis quibusdam retentis vestigiis, ad nostram vsque ætatem peruenit. Quoniam autem, auctore Thucydide, coniecturis, & teste Liuius, famæ rerum in historia standum est, cùm nihil certi habeamus propter æui longitudinem, vel cùm fidem vetustas derogat, & quia sine vlla examinatione aliorum relata in rebus etiam domesticis admittimus, non magis æquum est, difficilem rei gestæ inuestigationem ab Antuerpiensibus morosè exigere, quam incertas, & obscuras aliarum gentium origines admirari. Neque enim minus credibile est, quod de Brabone suo Brabanti, & Antuerpienses dictitant, quam quod de Romulo suo Romani, de Theseo iactant Athenienses. Quòd si mihi de manibus, Antuerpiæ insignibus, diuinare liceret, non video commodiorem neque verisimiliore huius symboli originem, quam à perantiqua Romanorum militia, qui inter cetera signa militaria, manuum etiam simulacra retulerant, ad fidem aut concordiam exercitus denotandam, vt ex nummo M. Antonij apparet, in quo labarum in medio, duo utrobique signa visuntur, quæ manuum

in fastigio

in fastigio singula habent informatam, cum his literis: Concordia exercitus: sicut & in aliis veterum numismatibus huiusmodi signa militaria adhuc exstant. Decreuerant itidem Commissarij simulacra Virtutis & Honoris ex S. C. vtrinque apponere, antiquo ritu effingenda, quod temporis angustia exclusi distulerunt. Ipsius etiam Brabonis basi has notas literarum in sculperè statuerunt, ad posteritatis memoriam sempiternam.

BRABONI INVICTO, OB VINDICATAM
TALIONE TYRANNIDEM,
S. P. Q. A.

Hic ego à quibusdam vel præposterè religiosis, vel imperitis antiquitatis veniã deprecari, qui S. P. Q. A. aut similes notas reprehendunt, & nulli nisi libero populo convenire illas existimant, non autem Reip. sub principatu constitutæ, nisi me antiquæ marmorum scripturæ, aliæque auctoritates sustentarent. Nō enim Romani rerum domini, qui nec pares, nec æmulos ferebant, tales inscriptiones in municipiis tolerassent, si populi Romani maiestatem per illas minui credidissent. Sic autem in variis marmoribus reperimus S. P. Q. Tiburs, Lanuvinus, Nolanus, Ceres, Signinus, Saguntinus, & aliorum municipiorum. Nec ipsum etiam populum Romanum, sub Imperatorum principatu, aliis notis usum legimus. Pro cuius scripturæ defensione plura adferre argumenta non opus est, cum sufficiat illam multarum gentium imitatione, & plurimarum civitatum Belgicarum usu & consuetudine, omnium denique Principum nostrorum permissione & præsentia fuisse comprobata. Iisdem terminis & angustiis Reipub. nomen, quo sæpe in hoc opusculo utimur, à quibusdam circumscribitur, qui si antiquas inscriptiones inspiciant, sexcenta municipia Reip. nomine expressa deprehendent, tam antiquis Reip. Romanæ, quàm longa serie Imperatorum temporibus. Infinita fidem marmora faciunt, in quibus exstant, Resp. Aquensis, Afulana, Atesinorum, Barcinonensis, Bergomatium, Comensium, Mantuanorum, Nepefinorum, Pisarenis, Nolanorum, Tusculanorum, & in Codice fit mentio Heliopolitanorum, Thessalonicensium, & civitatis Comanensium Reipub. quas tamen minus propriè republicas dici, scribat Bodinus rerum politicarum vir peritissimus, nos tamen eodem sensu Reipub. vocabulo uti non verebimur, quo Cicero Arpinatium municipij Remp. Lib. ad Famil. XIII. M. Bruto commendavit. vel eadem sententia, quæ de iure Reip. & de rerum publicarum administratione tituli exstant in Codice, legesque reperiuntur de solo, fundis, locis & procuratoribus Reip. & de ijs qui eius nomine agunt: quibus legibus non modò Remp. Romanam uti voluerunt legislatores principes, sed ab omnibus civitatibus opidisque observantur, quæ ius scriptum receperunt; neque quisquam negaverit quin legatus municipij, abesse Reip. causa dicatur; quin inò suam municipiis Remp. constituit Bartolus Codice de iure fisci, & de iure Reip. in Rubric. ut & glossa L. procuratores. Cod. de decurionibus, & in Authent. de hæred. & Falcid. in princ. & Baldus in proëm. ff. const. omnem, numero 5. annoravit, quòd inter ceteros modos Respublica accipitur pro quacunque civitate. Aut hac saltem significatione Reipub. vocabulo uti nobis liceat, quàm apud Plato, Physicique scriptores suam tribuunt Rempubliam, Aristoteles etiam gruibus & formicis assignavit. Sed Reip. Antuerpiensis apparatus, sicut incepimus, prosequamur.

In Zophoro autem portæ Cæsareæ supra descriptæ, duos triglyphos & tres ferè metopas abscondebant depicta Archiducis Ernesti insignia, usque ad cuneos fornicis dependentia, Intercolumnia sub epistyllo coronamentis hederaceis, lana & bractea circumligatis ornabantur. Sic triumphales corollas appellamus, quæ à Vitruvio encarpa vocari Philander annoravit, seu florum frondiumque, & pomorum implexus atque contextus, coronario luxu foliis, flores & fructus intercurstantibus; Itali festones à festiuitate appellant. Tamen Turnebibus ornamenta capituli columnarum encarpa esse putet. Sunt qui coronas longas vocent, quibus sepulcra, sellas, curules, & triumphales currus ornare consueverunt, quarum in legibus XII. tabularum, & apud Cicronem lib. II. de legibus mentio est. Originem à Græcis habere

habere existimo hæc stemmata lemniscata, apud quos *eiperiavm* ramus erat oleaginus lana obvolutus, quem circumpendentibus arborum fructibus antennis adium suspendere solebant, ad famem arcendam ex oraculi præcepto; Plutar. Theoco, Aristophanes in Pluto & in Equitibus, & ibi Scholiastes, & ex eo Suidas. Quo nomine etiam *eiperiavnc* carmen exstat in Samo ostiatim ab Homero decantatum in eius vita apud Herodotum. Pendebant verò hæc coronamenta, sericis lemniscis candidi, & rubri coloris alligata, qui augustissimæ domui Austriacæ, & huic ciuitati gentilitius est. columnarum interuallo erant affixæ duæ quadratæ vtrinque tabulæ, sequentibus verbis inscribendis idoneæ:

QVOD BONVM, FELIX, FAVSTVMQVE SIT VNIVERSO ORBI
CHRISTIANO, ET DIVO PHILIPPO II. CATHOLICO HISPANIARVM
INDIARVMQVE REGI, MONARCHÆ POTENTISSIMO, DVCI
BRABANTIÆ, ET S. R. IMPERII MARCHIONI, PRINCIPI NOSTRO
CLEMENTISS. EIVSQVE PROVINCIIS HÆREDITARIIS BELGICIS,

S. P. Q. A.

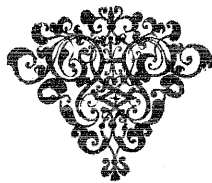
ERNESTO CÆSARIS FILIO, ET FRATRI SERENISSIMO
ARCHIDVCI AVSTRIÆ, GERMANIÆ INFERIORIS ADMINISTRATORI
A REGIA MAIESTATE PRÆFECTO, OMNIVM VOTIS EXOPTATO,
FELICISSIMVM IN HAC VRBE ADVENTVM GRATVLATVR.

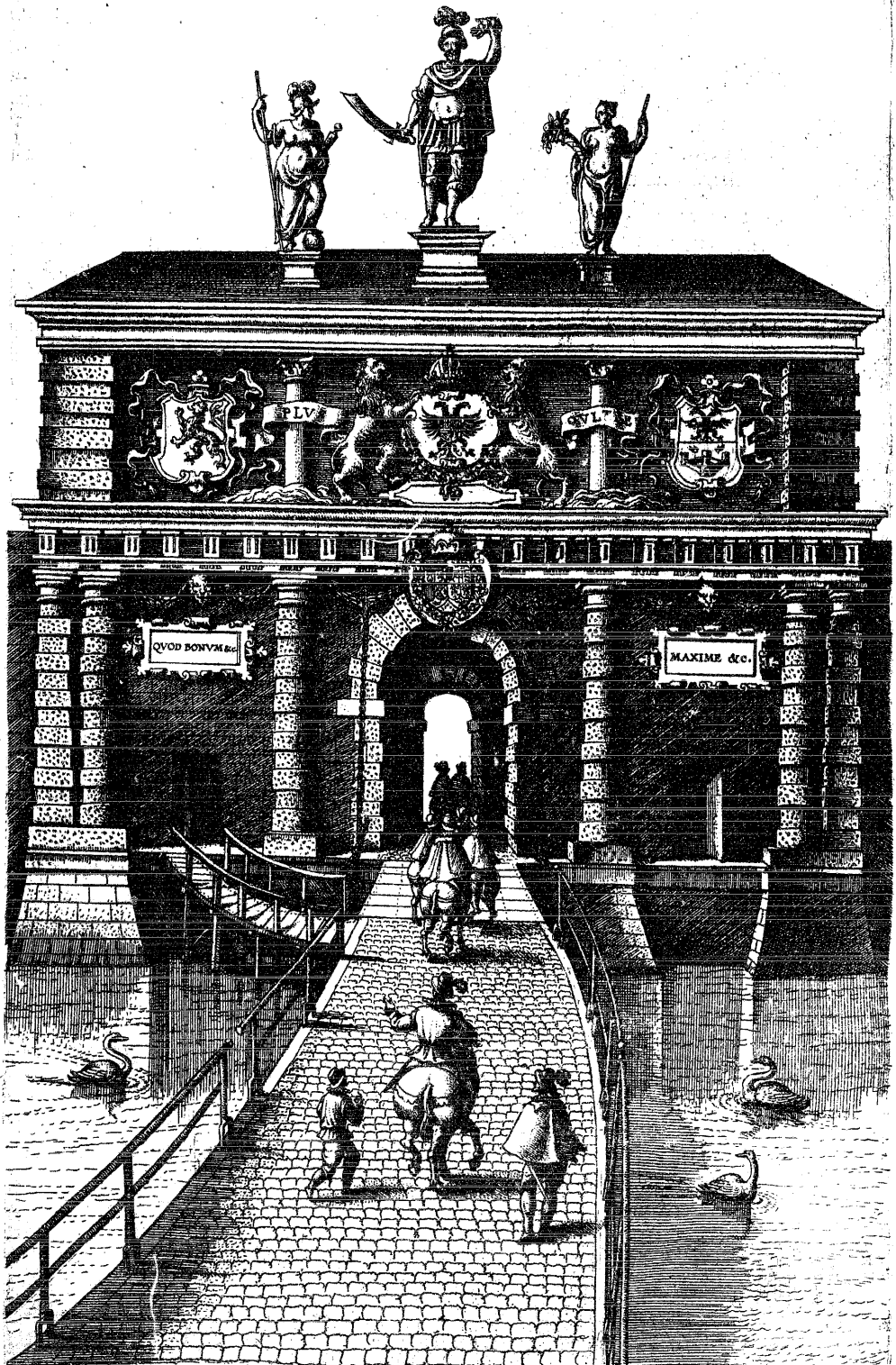
Altera tabula horum versuum capax erat:

*Maxime, Casarem fausto, Dux, omine portam
Ingraderis, qui Casarea de gente, Philippo
Huc nuctore venis, bis ternis Belgica lustris
Ut depressa grani bellorum mole resurgat
Auspicijs, Erneste, tuis, & vindice priscum
Austriaco decus obtineat, qui pace, vel armis
Belgica Pannonijs adiunget, bella triumphis.
Et quisquam votis aliud queat addere nostris?*

Supra portam tibicines consistebant, & buccinatores publico ciuitatis ministerio ad dicti, qui Principem transeuntem musica symphonia perquam suauiter con salutabant.

DESCRIP-

SCHEMA PORTAE CAESARAEAE.

DESCRIPTIO PUBLICAE GRATVLATIONIS
 DESCRIPTIO CVRRVS TRIVMPHALIS
 P V B L I C I.

61

HINC Archidux urbem auspiciò ingressus, porta Cæsarea à tergo relicta, primo prospectu currum triumphalem obuium habuit, in cuius folio deaurato venustissima, & cultissima sedebat puella, ciuitatem Antuerpianam virginali habitu præ se ferens. Candida erat superior vestis, pauloque breuior inferiori, quæ coloris erat rubri, vtraque serica, & limbis aureis prætextata. Manu tenebat coronam lauream, sericis vittis ex iisdem coloribus colligatam, quam venienti eius Celsitudini verecundè assurgens porrigebat. A dextra eidem assidebant, à summo folio gradatim descendendo, tres elegantis formæ nymphæ; Religio scilicet candido virginis Vestalis amictu, auream manu crucem tenens. Post hanc Obedientia, iugum argenteum penes se habens. Quam sequebatur Reuerentia, tecta velo byssino facie, quod Principe veniente vtraque manu compositè subduxit, & facie detecta reuerenter eundem salutauit.

A sinistra, simili ordine assidebant, primo à summo gradu Fidelitas, in candido amictu clypeum tenens, cum candida catella in eo depicta.

Secundo sedebat Beneuolentia, non inuenusto vultu puella, quæ super hastili oblongo argenteo, cor humanum Laurea cinctum corona gestabat, quod geminæ dextræ in fidei symbolum complexæ tenebant.

Tertium gradum occupabat, gratissimo vt reliquæ aspectu virgo, cui nomen erat, Beneficij recordatio, quæ scutum tenebat orbiculare, in quo depictus agnoscebatur Androdus ille seruus Dacus, Numidico leoni porrigenti pedem sanguinolentum spinam eximens.

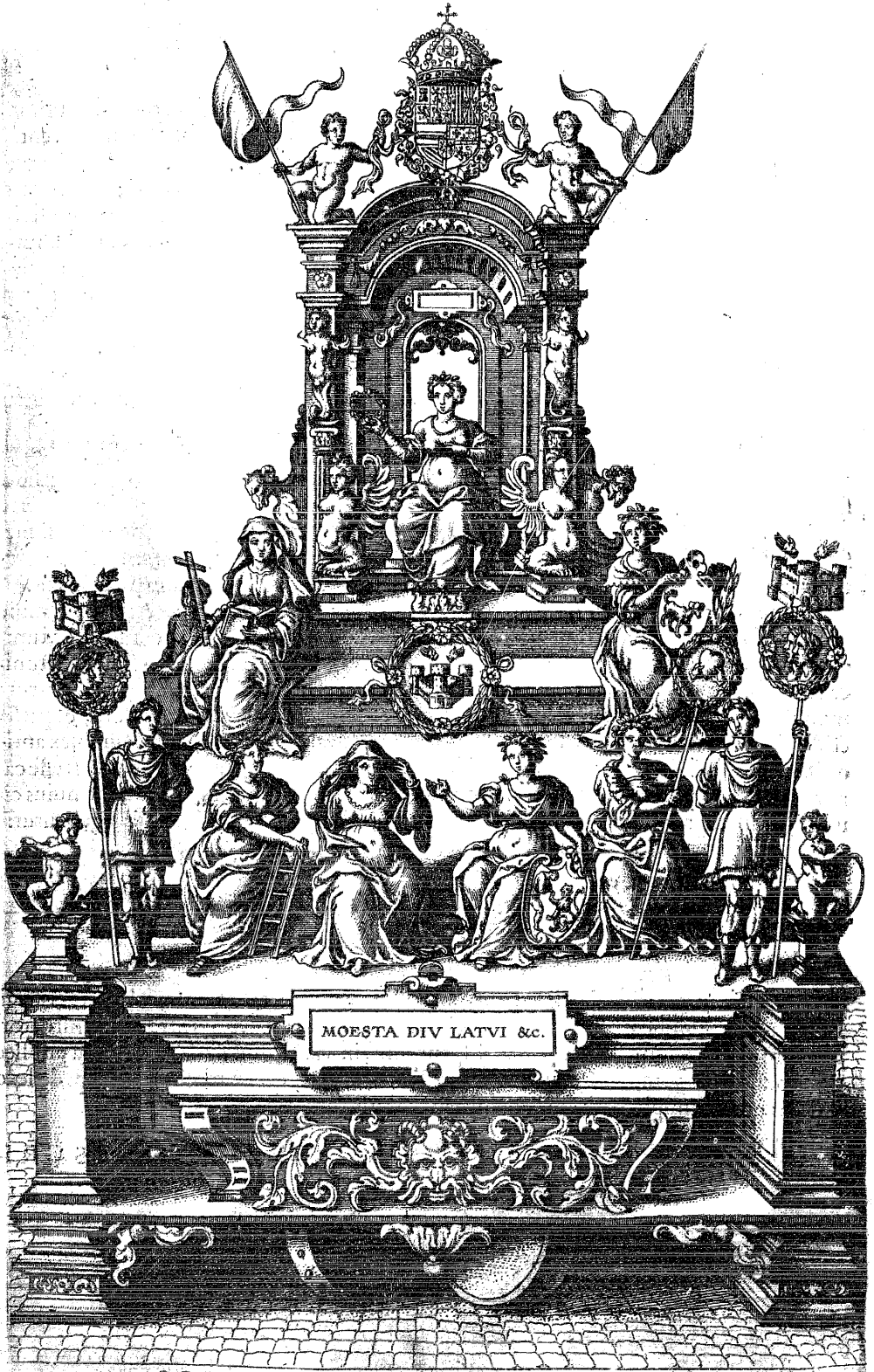
In anteriori currus parte duo virili forma stabant Dij Penates Laureati, & antiquo more tunica vestiti manicata, hac tamen colorum vicissitudine, vt qui à dextra consistebat, tunicam haberet ex serico candido, manicis, cingulo & tibialibus ex rubro; qui à sinistra, è tunica rubra, brachia & crura albata exfereret. Nec verò silentio prætereunda sunt prædictarum nympharum splendidissima vestimenta; omnia enim ex serico erant versicolore, & perfectissimo. Penates autem super hasta gestabant Deorum Penatium in ferto laureo, ex antiquis nummis effigies, cum hirundine ibidem apposita, quod eam auem Penatibus esse caram ex Æliano quidam notent. In summo hastili arx argentea erat informata, quæ huius ciuitatis sunt insignia. Tabulam habebant ante pedes oblongâ, in qua hi versus legebantur:

*Mæsta diu latui patrijs Antuerpia muris:
 Ingredior nunc lata, nouos actura triumphos
 Auspicijs, Erneste, tuis: te vindice præscum
 Clementi sub Rege decus, splendorque redibit,
 Vbertasque meos cumulat præscæ Penates.*

Stabat hic currus triumphalis ad D. Georgij cœmeterium, ante ædes ex obliquo collegij Dimicatorum publicas, facie ad portam Cælaream conuersa, latere sinistro nonnihil detorto ad prospectum triumphalis portæ Hispanorum, in via Hospitalaria (sic dicta à publico nosocomio) prope monasterium virginum Tertiariarum, quam molem Princeps deflexo equo à curru triumphali, statim in conspectu habuit.

F DESCR-

MOESTA DIV LATVI &c.

SCHEMA CURRVS TRIVMIHALIS.

63

DESCRIPTIO PVBLCÆ GRATVLATIONIS.
DESCRIPTIO ARCVS SIVE PORTÆ
 TRIVMPHALIS HISPANORVM.

RAT hæc porta tam sua structura, quàm picturis, & ornatu statuarum valdè magnifica, ex architectonica dispositione, infra Dorica, supra Ionica, transitusque triplicis amœnitate perelegans opus; ad rectæ viæ Hospitalariæ, & transuersæ quæ dicitur Arenbergia commoditatem constitutum.

Tota altitudo cum insignibus, & statuis, ad pedes sexaginta quinque pertingebat, latitudini quadraginta pedes assignabantur. Transitus pedibus triginta finiebatur: patebat verò pedibus quindecim. Porta ad pedes viginti septem attollebatur. Frons anterior marmore versicolore illustrata, binis ex vtroque portæ latere columnis nitebatur, quarum scapi exactè depicti ad lapidis cœrulei, quem lazuli vulgò vocât, imitationem, aureis venis intercurrentibus, cum plinthis, toris & capitulis deauratis, magnam aspectui iucunditatem dabant. Inter columnium dextri lateris Ferdinandi regis Hispaniarum præstantissimi depictam effigiem humanâ staturâ maiorem continebat, cum hac sub pedibus inscriptione:

*Auspicijs inuenta tuis noua, Ferdinande,
 Terra, tuum memori nomen grata imprimet auro.*

Infra autem in stereobate vel potius interstylobatio, cõspiciebatur vmbatili pictus monochromate Imperator, Hispaniæ genu sinistro innixæ, & ramum oleæ prætendenti manum porrigens, cum cuniculo ante pedes, quod eius animalis genere, teste Plinio & Aliano abundet Hispania. Sumptum verò est hoc emblemata ex nummo Hadriani Imper. Hispaniæ restitutori conueniens, qualis reuera Ferdinandus fuit. Ab eius latere in sinistro intercolumnio simili magnitudine pascibat oculos spectatorum Regina Isabella, omni laudum genere ornatissima, cum hoc disticho infra eius pedes descripto:

*Nec te celsa silent hoc auro, Isabella, nepotes,
 Te pietas iubet æternum superesse, pudorque.*

In stereobate ex simili monochromate videbatur templum pietatis, lituum manu tenentis, ex veteri nummo pro emblemate ad pietatem Isabellæ relatum.

Supra portam podio infra scripto affixa p̄debat tabula, & aureis literis in eadè exaratum:

OPT. INVICTISSIMOQVE PRINCIPI ERNESTO AVSTRIACO
 DESIDERATISSIMVM ADVENTVM GRATVLANTES HISPANI POSS.

Sub hac inscriptione, Archiducis hærebant insignia, ornata encarpis, seu fertis vtrinque arcuatim dependentibus. In medio secundæ elevationis inter duas columnas Ionicas, vastum erat hemicycli forma tabernaculum, cum Meniani operis podio, mutulis suis, vt par est, suffulto. Spectabatur in eo, tanquam in folio, procera decem pedibus sedentis reginæ statua, quæ cum sceptro & diademate, amictu & ornatu splendidissimo, Hispaniam referebat. Eius latera vtrobiq; claudebant ad extremam coronicis partem duo Colossæ molis signa deaurata, duodecim pedum altitudinem exæquantia, quæ latè radiantis auri fulgore, opulentiam gentis & magnificentiam ostentabant. Vtrique tridentis argenteus in manibus; sub pedibus ex eodem metallo delphinus cauda reflexa partem tegebant nuditatis, quæ publico aspectui fuisset indecora. Hoc Oceano attribuebatur, illud maris mediterranei Deo, per ascriptum singulis dialogismum; hunc priori,

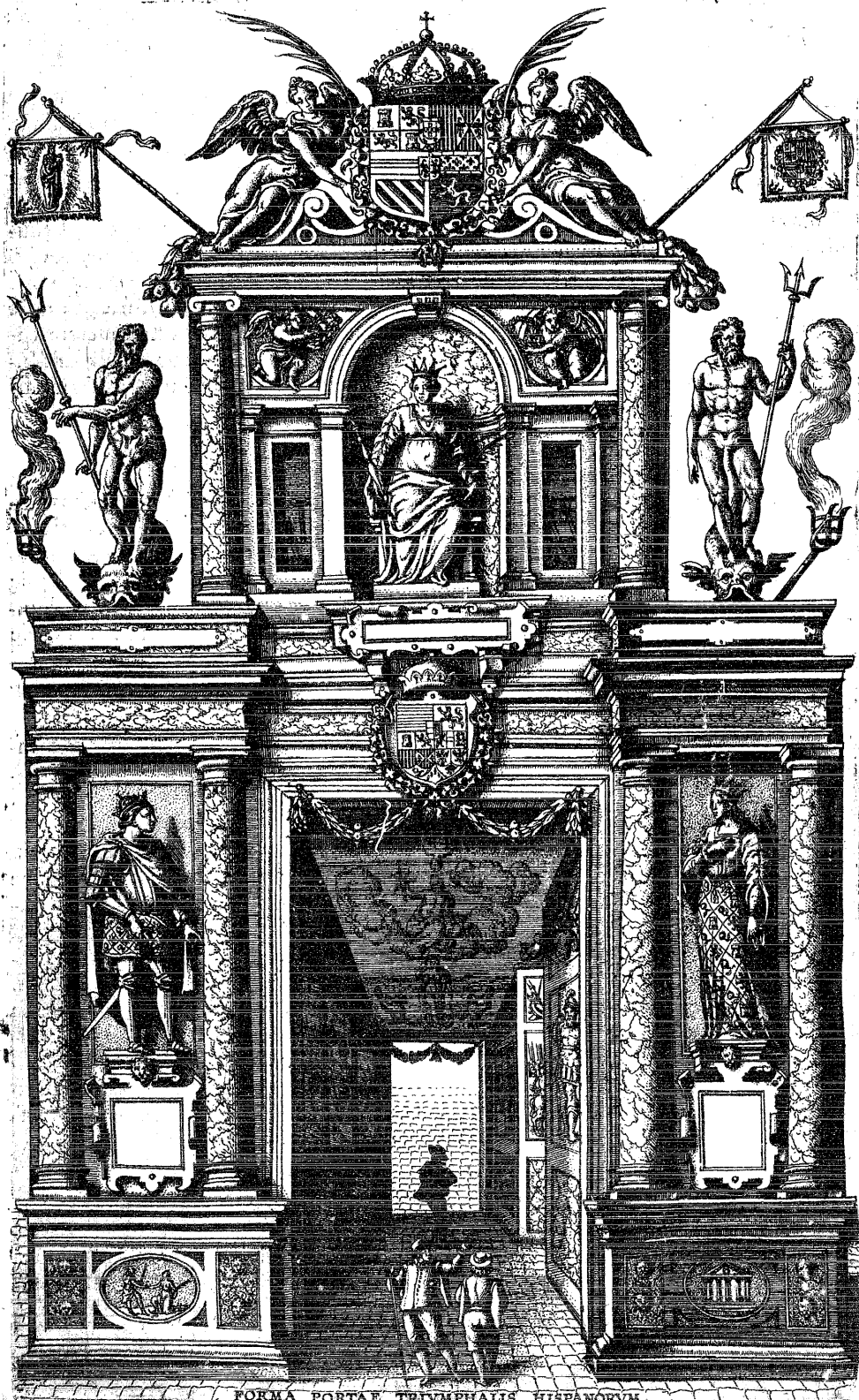
Cui regem Oceani debentur sceptræ Philippo.

Illum alteri,

Aquoris & reliqui cui iura tridentis eidem.

In summo fastigio alatæ victoriæ manibus vtrinque apprehendebant Regis Catholici Principis nostri clementissimi insignia. Ab vtroque fastigij angulo labarum coccinei coloris hastili affixum volitabat, in dextro Diuæ Virginis genitricis, Hispaniæ tutelaris, veneranda effigies, in sinistro regia insignia continebantur.

Hæc autem sunt omnia quæ in fronte anteriori fuerunt obseruanda.

FORMA PORTAE TRIVMPHALIS HISPANORVM.

SCHEMA ADVERSÆ FACIEI PORTÆ
HISPANORVM.

IN ADVERSA verò facie, pari cum prioribus numero, magnitudine & artificio columnæ attollebantur, ad marmoris Numidici similitudinem, cum plinthis, toris, & capitulis inauratis. Dextri lateris intercolumnium, Herculem populo spectandum proponebat, monochromate coloris ænei depictum, & geminas brachiis humerisque columnas magno conatu asportantem. Ea nimirum de causa, quòd inter primos Hispaniæ reges Libyum quendam Herculem historici numerent, siue quòd ad columnas Herculis Hispaniæ propinquas referatur inuentio, cum qua concordat hoc distichon sub eius pedibus annotatum:

*Amphytrioniade, ter magno cede Philippo,
Tu veteri, ille nouo defixit in orbe columnas.*

Stereobaten Honoris & Virtutis notissimum antiquitatis studiosis emblemata, insigniuerat, congruo Herculeæ fortitudini argumento.

In alterius lateris columnarum interuallo, Mars æneo colore depictus erat, galea, sago, clypeo & stricto gladio cuius notissimus, subscriptumque illi erat:

*Præsens Ausonijs olim Graduum in oris
Numen, ad Hesperios flectit meliora secutus.*

In stereobate ex nummo Constantini emblemata Imperatoris exhibebatur, labarum dextra cum hoc decussatæ crucis signo ✠ tenentis, cuius capiti Victoria alata lauream imponit, ipsa palmam læua gerens.

Medio portæ Zophoro appendebant Archiducis Ernesti insignia.

In secunda similiter eleuatione super coronice in tabernaculo sedebat Hispania, reginæ habitu coloribus inductis coronata & exculta, cui suberat in tabula quadrata penicillo descriptum hoc carmen chronographicum:

*SALVE, DVX ANIMI PRÆSTANS, CVI DIVITE CORNVS
AFFVNDVNT SVÆ VIRTVTES PRÆLVSIVIA DONA:
ASPICE FRONTE HILARI, TERRA, Ô OPTATE, POLOQVE,
GENS HISPANA TVO DIGNÈ QVA PONIT HONORI.*

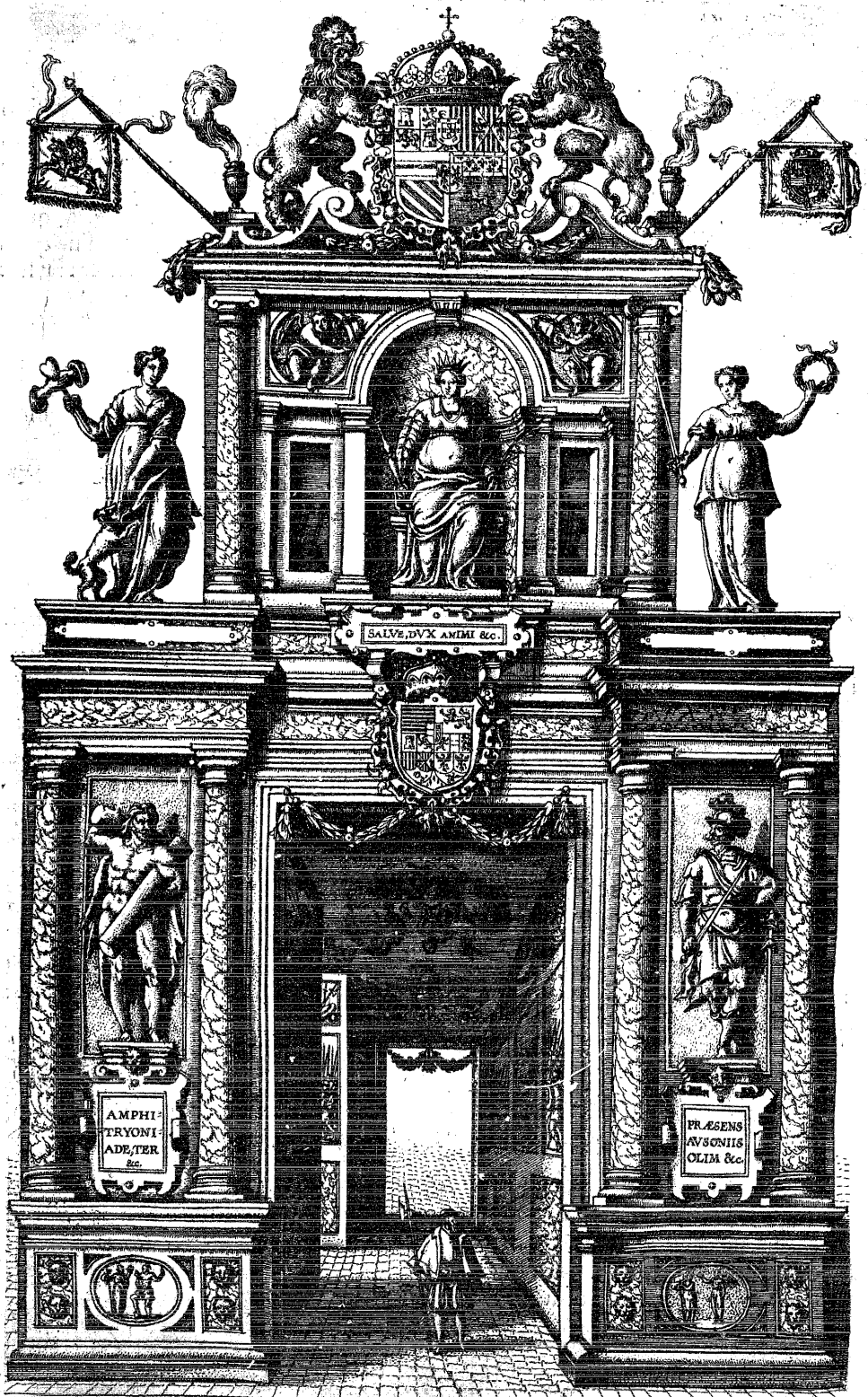
Super extrema coronicis parte Fidelitatis stabat simulacrum, geminas manus dextra tenens, cor humanum circumplexas, eiusque pedibus candida catella tanquam blandiens affiliebat, eratque in Zophoro sic ei subscriptum:

In regem sincera fides genti utilis omni.

Cui ex altera parte respondebat hoc scriptum:

Insidos nam pœna manet, sed præmia fidos.

Quod referebatur ad virginis effigiem, gladium dextra, coronam tenentis læua, hunc pœnæ, illam præmij symbolum, Philippo Regi quondam proprium. In summo fastigio duo leones deaurati, insignia Regis vnguibus tenebant. Ex vtraque parte è serico coccineo labarum prominebat, in dextro diuus Iacobus eques Hispaniæ Apostolus, & protector, in altero regia itidem insignia ex auro erant delineata.

SCHEMA FRONTIS ADVERSÆ PORTÆ HISP.

DESCRIPTIO PVBLICAE GRATVLATIONIS.
 SCHEMA TERTIÆ FRONTIS PORTÆ
 HISPANORVM.

67

IN TERTIA portæ triumphalis fronte, quæ ad medium eius transitû ab Oriente accessum aperit, picturæ similiter cernebantur insignes. Nam etsi columnis non erat substructa, in planis tamen eius lateribus loculamenta suis umbris distincta, & effigies in iisdem pictor ediderat: In dextro scilicet latere, Nobilitatis imaginem, cum ense, hasta, & casside: Palladis esset figuratio, si ægida haberet, sed eius loco clypeum tenebat, & in eo pictas quadrigas triumphales, cum hac inscriptione:

*Nobilitate potens, & belli clara triumphus
 Austriaca tollit calo se gloria gentis.*

In latere sinistro nudus Vulcanus, armorum fabricator, spectatores oblectabat, qui in sua fabrilis officina malleo immanibus brachiis suis lato, ferri massam forcipe prehensam procurdebat; non incommoda certè ratione, siue Martem Hispanicum quem supra descripsimus, cui arma cõueniunt, seu ferri in Hispania fertilitatem, præstantiamq; respiciamus, in quam sententiam non inconcinne ad eundem Vulcanum ascripta erat hæc apostrophe:

*Arma acri facienda viro, da Mulciber ignes,
 Hesperisq; suant excoctas met alla carinis.*

In Zophoro supra portam Sol oriens cum suis quadrigis depictus erat, & ibidem ascriptum hoc elogium ænigmaticum:

IAM ILLUSTRABIT OMNIA.

In fastigio Victoria alata dextra lauream, palmam læua stringens, frontis huius altitudinem ad XLVIII. pedes educebat:

Adeò autem circumspectè procurata erant omnia, vt nec quartum portæ latus, ad Occidentem spectans, relicto inter vicinas ædes, & ipsam molem exiguo spacio, ornatu suo omnino caruerit. Sedebat ibi fluuius Bœtis sub arbore citria, inter duas vtrinque urnas aquaui emittentes, & ibidem sic legebatur:

*Ostia Getulos pandit sua Bœtis ad Austros,
 Hic videt Austriacos lata quoque mente triumphos.*

Interior quoq; portæ ornatus nõ minoris erat momenti. In medio lacunari diuim pater cum fulmine & aquila Iupiter sedebat. Versus meridiem nuda Tethys Oceani vxor curru equum marinum iunxerat, duabus Sirenibus hinc inde alludentibus. Ad Septentrionem in eodem lacunari spectatæ formæ nuda nymphea, ingenti conchæ striatæ insistebat, Galathæam lacteo candore repræsentans, ad maris mediterranei declarationem, cum Tritonibus vtrinque; adnatis. In latere transitus versus Occidentem, tres erant magnæ quadratæ tabulæ, quarum media spectantium oculis obiciebat equestrem Romani Imperatoris effigiem, cum spoliis Barbarorum supra caput in trophæum congestis. Dextra tabula historiam exhibebat, quam eius inscriptio explanabat:

FERDINANDI GONDIALVI CASTELLÆ COMITIS IN ALHABIGVM ALMANSOREM
 CORDVBÆ REGEM VICTORIA, PETRO HITERO TERRÆ VORAGINE ABSVMPTO,
 DVV TRANSEVGIVM MEDITATVR: ANNO IX. LII.

Tabula sinistra spectandam dabat suam historiam his verbis ascriptis significatam:
 QVINQUENNIO POST IDEM FERDINANDVS ALMANSOREM MAVRVVM CVM
 EXERCITV FVNDIT, FVGATQVE, OPITVLANTE DIVINO NVMINE, ANNO IX. LVII.

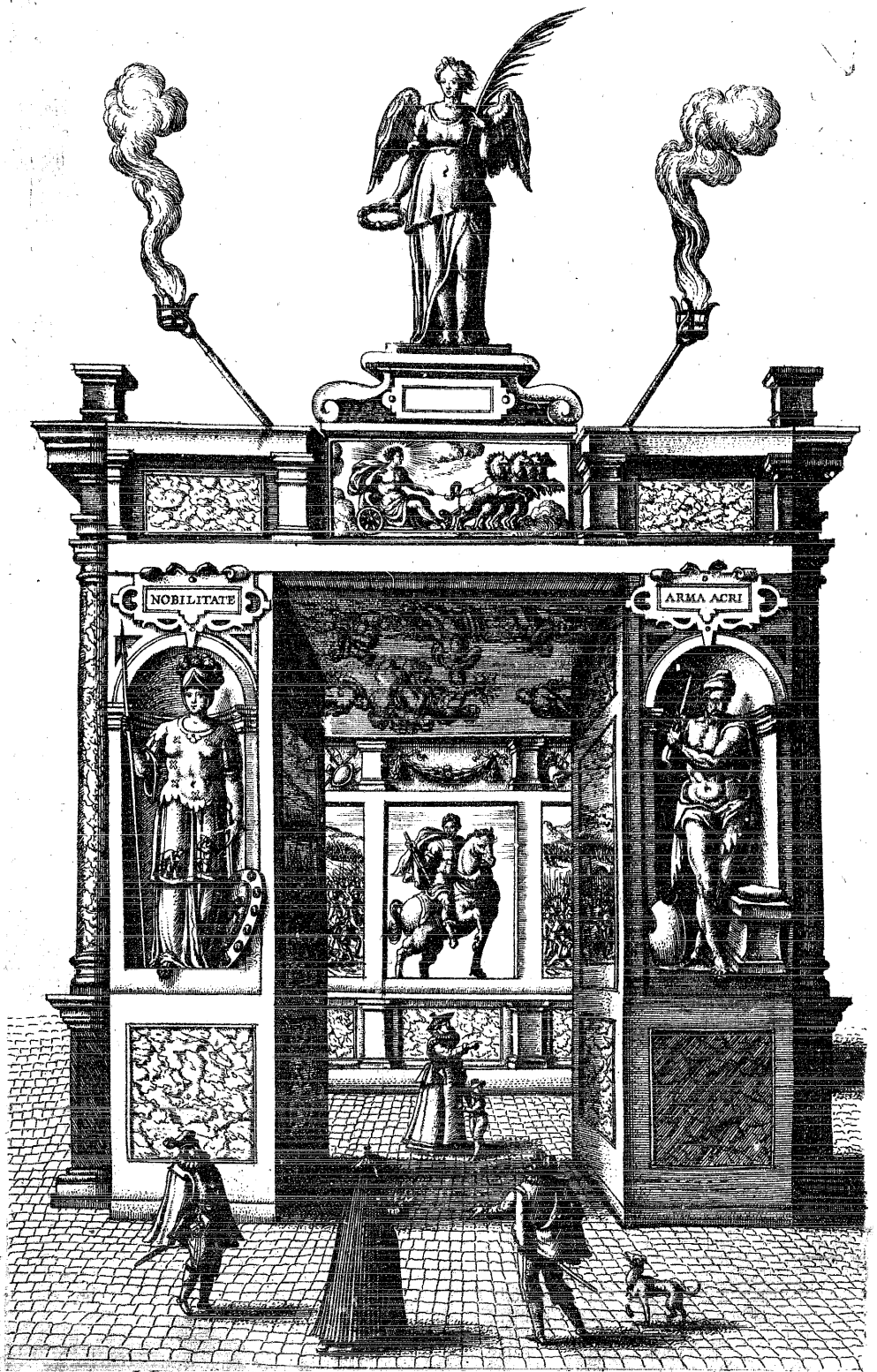
In portæ latere interiori è regione tertiæ frontis, duo paludati Imperatores cum Romana panoplia ad suam spectabant singuli victoriam; priorem hæc verba indicabant:

CALATRAVA CAPTA ALPHONSVS CASTELLÆ REX MIRAMOMELINO
 AERO OCCVRRIT. ANNO M. CC. XII. MENSE IVNIO.

Altera sic intelligebatur:

MIRAMOMELINVS AD INTERNECIONEM TOTO CVM EXERCITV DELETVR.
 C. MILLIBVS MAVRORVM CÆSIS XVII. KAL. AVG. M. CC. XII.

Nec deerat lacunari eiusdem transitus quod spectatores detineret: pulcherrima enim Amorum mater, conchæ Veneriæ decorè insidens, oculis lepidè blandiebatur, prænatabat Triton, Cupido delphino colludens adnatabat. Supra lacunar tibicines dispositi Principem venientem tibarum concentu periuicundo excipiunt.

SCHEMA III. FRONTIS PORTAE HISPANOR.

DESCRIPTIO PVBLICAE GRATVLATIONIS.
 PEGMA PVBLICVM AD
 TRIANGVLVM.

69

PORTAM triumphalem Hispanorum transeuntibus continuè se obtulit Pegma publicum, ad Triuium, quod & Triangulum vocant, à S. P. Q. A. positum, altum pedibus triginta duobus, latum triginta, cum nouem pedum profunditate. Agricultura erat scenæ argumentum, in qua maxima sita sunt, & præcipua Reip. præsidia. Columnarum loco duo vtriusque sexus Termini siue Hermæ duodecim pedibus alti, Zophorum tribus pedibus latum, Cariatidum more sustentabant. Terminos dixi recepto & vñtato recentioribus Architectis vocabulo, quod Termini quos pro Diis habuit antiquitas ita fingerentur, superiori scilicet corporis parte formam humanam referente, inferiori in cippum quadratum ab umbilico desinente. Rectius tamen Hermas dici tam scriptorum grauißimorum, quam ipsius Ciceronis testimonio comprobatur. Græci enim ἑρμαῖς non solum Mercurio, sed aliis etiam Diis, virisq̃ue illustribus, forma quadrata statuas ponebant, præcipuè Athenienses in ædibus sacris, & priuatis vestibulis, vt Plutarchus & Æmylius Probus Alcibiade, & Thucydides auctor est: cuius Scholiastes hanc reddit rationem: Quia Mercurius Eloquentiæ & Veritatis præses est, simulacra eius cubicâ figurâ, seu quadrangulâ conficiebant, quòd illa forma in quamcunque partem cadat, stabilis & erecta sit: sic etiam Veritas & Eloquentia vndique sibi semper constant. Et simili translatione apud Platonem in Protagora Simonides, & Aristoteles Ethicorum Nicomacheorum libro primo virum constantem & propositi tenacem appellarunt τετραγώνος siue quadratum: eaque de causa Philosophis, aliisq̃ue eruditibus & fortibus viris ἑρμαῖς in Græcia passim erectæ. Ceterum meminit ἀιολων ἑρμῶν in Atticis Pausanias, & quadrangulos Mercurios Athenis coli solitos idem in Messenicis, & Phocicis tradit. Teste etiam Macrobio pleraque Mercurij simulacra statu quadrato figurabantur solo capite insignita, vt etiam ex Epigram. Xenocratis liquet lib. quarto Antholog. Sed eiusdem figuræ Hermas Ammonis, & Apollonis Pausan. describit in Arcadicis, similesq̃ue antiquorum quadratæ formæ Hermæ ad nostram vsque ætatem peruenerunt, vt in illo libro videre est, quem Fuluius Vrsinus Romæ edidit, Imaginibus & Elogiorum virorum illustrium & eruditorum, ex antiquis lapidibus & numismatibus expressorum, quemadmodum eodem argumento Achilles Staius ibidem nobis curauit excudendos illustrium virorum, vt in vrbe exstant, vultus, Hermarum forma figuratos. Truncos autem & mutilos fuisse etiam ex Iuuenale constat Satyr. 8. Nil nisi Cecropides truncosq̃ue simillimus Hermæ. Talibus igitur siue Hermis siue Terminis pegmata construere hoc seculo passim in vsu est. Super coronice prædicti pegmatis, viri feminæque siluestris imagines è tabula excisæ & depictæ, altera manu Brabantæ insignia, altera verò funale tenebant. In extrema coronicis proiectura, Sacri Imperij Marchionatus, & huius ciuitatis insignia, alati vtrinq; Cupidines exhibebant, cum funali singulis apposito. In medio Zophoro è tabula quadrata scenæ argumentum hoc modo legebatur:

PIO ET INVICTO PRINCIPI, ERNESTO AVSTRIO, QVI AGRVM
 BELGICVM SOLI FERTILITATE, ET SITVS AMOENITATE CELEBERRIMVM,
 AB OMNI DIRIPTIONE, ET VASTITATE D. PHILIPPI CATHOLICI
 PRINCIPIS NOSTRI CLEMENTISSIMI NVTV VINDICATVRVS, ET
 PACATVRVS, AB EXTREMIS VSQVE PANNONIIS AD NOS VENIT,

S. P. Q. A. P. C.

Termini pensilibus inscriptionibus lectores admonebant, quænam personæ in scena sederent:

*Ernestus solitos iubet instaurare labores.
 Agricola, conferte manus poscentibus aruis:
 Non cines furor hostilis, nec militis horror
 Infesti, panidos arcebit rure colonos,
 Diva sed externas terrebant classica gentes.*

Alteri.

Alteri, hi versus Elegiaci appendebant:

*Aureus Ernesto ueniente renascitur orbis,
Cur ita? conueniens nomen, & omen habet.
Austria gens illi Diuum genus, aurea dico,
Splendida mens, uirtus aurea, pura fides.
Austriacis armis, auroque, aut fœdere, pacis
Austriata nobis aureus auctor erit.*

In spatio tabularum à proscenio ad terram vsque, quod pedibus septenis terminabatur, non in scitè depicta erant varia rustica armamenta, cum frugibus, & cranio bouis labris symbolo. In utroque stylobate Cupidines, hic, tellurem ligone fodiebat, ille, effusa per clepsydrum aqua, fruticem rigabat. Pendebant è scenæ epistyllo concinnè complexa ex uirenti hedera, ferta siue encarpa, cum bractea crepitante, & albis rubrisque ex serico fascioliis. Scenæ porro drama ex sequētibus constabat personis, ornatissimè, & opulētissimè excultis.

In medio sedebat, editorii ab aliis loco, spectatæ formæ uirgo, habitu & amictu elegantissimo, cū aureo penes se aratro, ut eam esse Agriculturam quilibet conijceret. Ab eius dextra sedebat Natura, brachiis nudis & mamillis perquam uenustè compta puella. Ceres eidem assidebat, falcem messoriam in manu habens, capite spicis coronato.

Pales cum pedo, & bidente, pro dea pastorum se gerebat. Pomona calathum fructibus omnigenis refertum habebat. Napea quasillum flosculis lectissimis copiosè confertum, capite floribus exornato, tenebat, apum alucare à latere astabat; quæ nymphæ dextrum scenæ locum occupabant. A sinistra Agriculturæ, sedebat Annus, indole & habitu scitus puer, lauro coronatus, dextra tenens magnitudinis insolitæ aureum anulum, quo annus in se recurrens notatur; læua, cornu Amalthææ omni frugum genere plenum, ut eum in Pompa Ptolomei Philadelphi describit Athenæus. Sequebantur ordine anni partes. Ver, impuberis adolescētis forma, floribus varijs coronati, scutum orbiculare manu tenebat, & in eo tria signa Zodiaci depicta; Arietem, Taurum, Geminos.

Æstatem agebat brachiis, pedibusque nudis, forma & amictu perlepada puella, maturis aristis coronata, scutum tenens cum suis signis, quæ sunt, Cancer, Leo, Virgo.

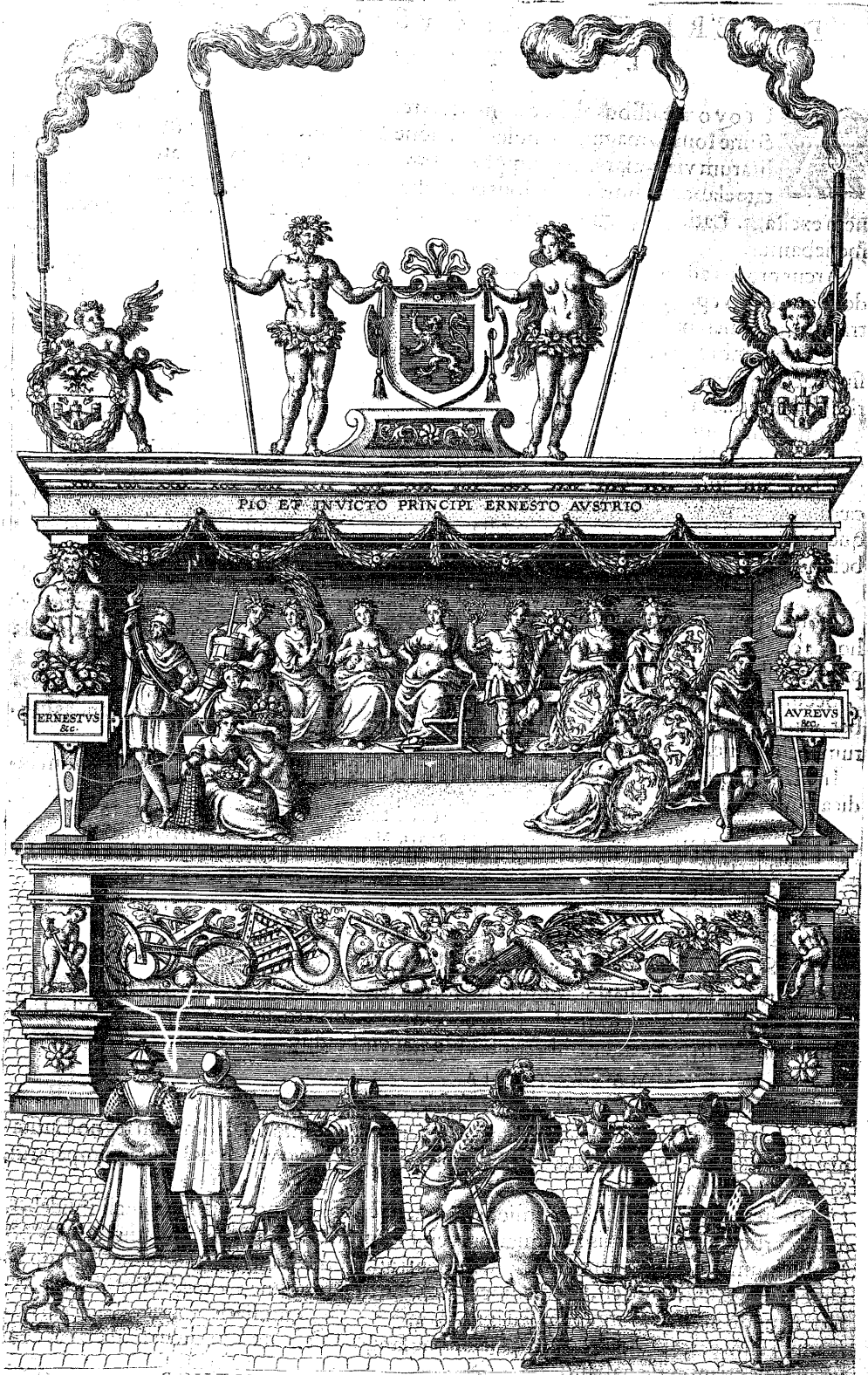
Pro Autumno adolescens assidebat uis coronatus, in scuto habens hæc signa depicta, Libram, Scorpionum, Sagittarium.

Hiems, puella coronam gerebat in capite hederaceam, & in scuto, Capricornum, Aquarium, Pisces.

Stabant in scenæ extremo loco, uelut apparitores, personati duo viri, Diem & Noctem significantes, ardentis facies manibus tenentes, Dies sursum suam eleuans, Nox inuertens, candida veste Dies, Nox uerò fusca induebatur, eo cinctu atque habitu quo figurantur in tabula marmorea quæ Romæ exstat, inter cætera signa aut symbola, quibus rerum naturalium periti, optimi agricolæ munus expresserunt.

Omnium vestes erant sericæ, aut bombycinæ, varijs coloribus, pro cuiusque personæ decoro, gratissimum præbentes intuentibus spectaculum. Aduenientem coram pegmate Archiducem, Annus his uersibus salutauit:

*En cui distulimus m. iori digna metallo
Secula Ducitor adest, uiles mortalibus anni
Currite, pacato ducentes tempora mundo
Austriaci uirtute Ducis, florescite rursus
Ingenijs, telluris opem, frugumq; feraces,
Nomen & aternis Ernesti inscribite fastis.*

SCHEMA REGMATICIS AD TRIANGVLVM.

BIBLIOTHECA
UNIVERSITATIS
GRANDIS

D E S C R I P T I O
 DESCRIPTIO ARCUS TRIUMPHALIS
 LVSITANORVM.

AL: vor passibus ab hoc pegmate Archiduce digresso, cōspectui occurrit structuræ Ionicæ magnifica moles, à natione Lusitanica ante monasterium Carmelitarum via coriaria in triumphalem arcum erecta, operis varietate, & concinnitate elaboratissima, quæ tribus constabat eleuationibus in LVII. pedum altitudinem excitatis. Latitudo triginta sex circiter pedes fortiebatur, transitum triginta pedibus metiebamur.

Arcus pro sua ad columnas symmetria eleuatioer erat, ex duobus quadratis ad triginta pedes ascendens, vt publica spectacula quæ pompa amburbali quotannis deducuntur, suum transitum retinerent.

Ornabatur hic arcus in suis eleuationibus gradatim ascendentibus, variis vtriusq; sexus simulacris, quæ etsi è tabula plana erant excisa, & coloribus adumbrata, sua tamen peripheria solidæ statuæ videbantur.

Summum gradum ipsumq; fastigium Neptuni simulacrum occupabat, nouem pedum magnitudine sublime, inter duos equos marinos, quibus inequitare erectus videbatur. Dextra, spheram auream Astronomicam, læua, tridentem argenteum tenebat, ex humeris eius cærulea chlamys velut vëto sublata volitabat. Sub pedibus, Lusitaniæ regni insignia, vtrinque serica candidi & viridis coloris vexilla, cum cruce rubra prominebant. Subscripta habebat Neptunus hæc verba:

TELLVRIS ÆQVORISQVE HIC POTENS.

Conuenit hoc symbolum Monarchæ maximo Regi Philippo, cuius potentia præter reliquias opes, & commoda cum regno Lusitaniæ acquisita, imperij maritimi, quo gens illa præ cæteris clauit, permagna profectò venit accessio.

Secundà autem à fastigio eleuatio, grandem in medio quadratamque tabulam excipiebat, cuius Zophorum gemini vtrinque maritimi Hermæ, in duplices piscium caudas crurum loco desinentes, sustentabant.

In planitie quadrati, quæ cærulei coloris erat, flauæ litterarum notæ hunc sensum indicabant:

PHILIPPO CAROLI V. CÆS. AVG. FILIO, EMANVELIS REGIS EX FILIA
 N. LVSITANIÆ, ALGARBIORVMQVE REGI, MAVRETANICO, ÆTHIOPICO,
 INDICO, ARABICO, PERSICO, IBERICO, ATLANTICO, BOI
 TRIUMPHATORI, GENTIVMQVE DOMITORI: QVOD ERNESTI
 AVSTRIACI INVICTISS. PRINCIPIS CONSILII, AVSPICIISQVE, MARE
 INTER LVSITANOS; BELGASQVE BELLO DIV CLAVSVS, APERIRE
 AC PACARE DECREVERIT. N. LVSITANICA. P. DD.

A dextra eiusdem eleuationis, muliebri forma Mauretania è tabula plana affabrè excisa, leoni Punico insidebat, seminuda, veste coccinea ex humero demissa, dextra hastile, læua palma ramum stringebat, cui subscriptus hic erat versiculus:

MAVRETANIA.

Incensus Hercules quod desuit ante columnis.

Respicens ad illud Hispanicæ potentia incrementum, quod partum cum regno Lusitaniæ obtinet in tota Mauretaniæ ora, & in ipsa passim Africa, vbi reges Lusitani imperarunt, & præsidia sua habuerunt.

A b altera parte, similis nudæ mulieris figura, fusco colore, noui orbis animali insidebat, quod cortice testaceo, durisque squamis, velut munimento quodam armatur, erinaceum Brasilianum quidam vocant. Primum intuenti animal est haud absimile crocodilo, quod tamen indigenis in cibo est, nec mediocri porcelli magnitudinem excedit. Brasiliam referre non modo inscriptio arguebat, sed ipse etiam ἀνδρροποφάου mulieris actus, quæ pedem humanum cum parte cruris a recenti truncatione sanguinolentum, mordicus attrectabat. Hi versus hoc etiam explanabant:

BRASILIA.

*Mente ferax equare truces, passisque solebam
Visceribus, sed nympha Tagi contermina ripis,
Indidit humanos hominum pro sanguine mores.*

Primi enim Lusitani eam noui orbis regionem, quæ Brasilia appellatur, duce Caprali inuenerunt, illamq; à ferina immanitate ad politicæ vitæ studiū, Deique cultum traduxerunt.

Tertia eleuatio habebat in medio magnā tabulā & oblongam, quæ Ianū bifrontem cum sua clauis spectandū dabat, cuius templū ex aduerso sitū Consul Romanus cū suis licitoribus occludebat, delatū Archiduci belli pacisq; imperiū significans, vt ex ascriptis notis constat.

APERIT CVM VULT, SI LIBET CLAVDIT.

In eiusdem tabulæ medio, Principis Ernesti pendebant insignia, quæ sequebatur ab altera parte muliebris formæ sedentis simulacrum, quæ face radiis solaribus accensa, aceruū armorum incendebat, læua lauream cuidam imponebat, additumq; elegium:

TIMIDIS QUIES, VISVS CAECIS.

Quod populis Regiæ Maiestati obsequentibus summam nunciabat tranquillitatem, cæcos verò & errore deuios adhortabatur, vt fausto fidere per aduentum Ernesti Germaniæ inferiori affulgente, oculos aperiant, & cum Rege in gratiam redeant. Ad dextram eiusdem eleuationis, immani elephantō insidebat feminuda Æthiopissa, linteo amiculo cæruleis lineis distincto, negligenter cincta, thuris ramum dextra tenebat, sinistra figuræ semicircularis stimulū habebat, cuiusmodi instrumento ad cogendos & stimulandos Elephantos vtuntur Æthiopes. Huius autē animalis conspectum, post inclinatā Ro. Imperij amplitudinem, Lusitanorum beneficio orbis noster primum habuit. Inscriptio Æthiopiā esse arguebat:

ÆTHIOPIA.

*Me famulam, Rex magne, tui Tartessia clas
Reddidit imperij, mea nec conuiuia spreuit
Iupiter, & nigri est coniux Aurora mariti.*

À læua mulieris itidem fuscæ figura Rhinoceroti insidebat, feminuda, reliqua corporis parte parum tecta. Infantulum illa dorso gestabat, colore matri suæ simillimum. Indiam esse non solum fistulæ cinnamomi, quas dextra tenebat, aut nux Indica quam sinistra, sed ipsa quoque inscriptio enarrabat:

INDIA.

*Primus odoratos Liber deuicerat Indos,
Altera palma Tago debetur, at vltima regni
Gloria Nisei titulus accessit Iberis.*

Rhinocerotem sola Lusitania post collapsam Romani populi maiestatem, orbi Christiano spectandum exhibuit.

Quatuor verò prægrandibus columnis pars operis infima nitebatur, cum stereobatis, basibus, scapis, capitulis & volutarū ornamentis, epistylis, zophoris & coronicibus ad amulsum Ionicis, nec indiligenter ab artifice instar lapidis Africani marmoratis. In earum intercapedine, hinc Rex Philippus regio diademate redimitus, & recentiori panoplia armatus, chlamyde purpurea decorē ab humeris dependente noscebatur. Inde Philippus Hispaniarum Princeps magnum orbis desiderium, omnium oculos in se conuerterat.

Nec carebant ornamentis interstylobatia, in quorum vno depictum erat velut ex antiquo numismate emblema, Victoriæ alaræ, cum laurea & palma, pede super aquilam posito, oleæ ramum vncis stringentem, cum his notis literarum:

VICTORIA PHILIPPI.

In altero, Spei simulacrum dextra ramū oleæ tenebat, sinistra vestem non nihil subducebat, ad veterum nummorum Hadriani, Antonini, & aliorum imitationē, cum hoc elegio:

SPES POP. LVSITANI.

Supra fornicem in triangulari spacio, muliebris imago ænei coloris cornu Amaltheæ sinistra tenebat, globum orbis ante pedes positum indice digito demonstrabat, fere vt in quodam Traiani numismate, cum his verbis:

PROVIDENTIA PHILIPPI.

G

In altero

In altero latere, similiq; colore & triangulo muliebris effigies curuaturæ arcus innitebatur, fulmen trifidum stringens dextra, hastile sinistra, cum leone ante pedes, & inscriptione

INDVLGENTIA PHILIPPI.

Laqueare interius testudinatum in principio curuaturæ (incumbam vocant Architecti) limbo erat exornatum, quem nudæ Sirenes, & monstra marina alternatim, hæ caudis bifidis, illa simplicibus, permixtis aliquot Cupidinibus, qui in delphinibus equitabant, quadrato ambitu, monochrome repleuerant.

In medio lacunari, quod cæruleo colore & stellulis aureis cæli conuexa imitabatur, sedebat depicta magnifico habitu Iuno regina, cū aureo sceptro, & pauone ante pedes. Quatuor angulos occupabant, veluti penicillo poetico adumbrati, quatuor venti principales, maiori, quàm humana statura est, imagine, omnes alati, & plenis buccis aërem efflantes.

Orithyiam rapiebat Boreas, non sine quorundam spectatorum inuidia, qui ignari antiquitatis, senem canum, & aspectu formidabilem, pedibus in caudas serpentinis desinentibus (sic eum describit Pausanias in Fliacis) nudam roseo corpore puellam, brachiis stringere indignè ferebat.

Auster stabat ex aduerso, forma senis, truci vultu, nimbis atris circumseptus.

Nudi adolefcentis specie Eurus solem in capite gestabat.

At Zephyrus formoso aspectu adolefscens, coniugem Floram amplectebatur, non inuenustæ formæ nympham: vterque floribus varij generis corollam capiti imposuerat, illa etiam veste flosculis picta sibi ipsa placebat.

In arcus transitu latus dextrum tribus magnis tabulis pictis spectatores morabatur. Vna dabat statuæ equestris Romano ritu laureatæ, & sagaræ similitudinem. Supra hanc tuba canens Fama volabat, utrobique vrbium captarum imagines, sub pedibus spolia erant, & signa militaria Barbarorum, Zamorino Calecutij Indorum rege debellato, cum hoc hemistichio ibidem ascripto:

Gens superis inimica ruat.

Altera, nauem ob oculos ponebat bellico apparatu instructissimam, Prætoriam esse ex Lusitanorum insignibus apparebat, quales sunt illæ, quibus in Indiam ad Orientis merces nauigant, quod liquebat ex hoc versiculo:

Nec sicut Xerxes Neptuno vincla missamur.

Tertia tabula naualem, ac litoralem pugnam referebat. Nauis tabulæ, dux habitu militari gladium stringens insistebat; Goam ibidem Indiæ metropolim, duce Albuquerque scalis milites capiebant: Pugnae nauali congruebat hemistichium Virgilianum:

Ipsos potuit submergere ponto.

Ex latere aduerso tres erant tabulæ pari cū prioribus capacitate. In prima, sedebat Alphonsus Rex primus Lusitanorum. Qui anno 1492. c. xxxix. Rex in castris salutatus, Vrichij planitie ad pugnam delecta, cum Ismare, qui alios quinque, Maurorum Reges in auxilium euocarat, eo euentu depugnauit, ut eum prostrauerit, captis regibus auxiliariis, idq; numinis beneficio: Nam priusquam manus cōfereret, Seruator Christus cruci suffixus apparuisse ei dicitur: Vnde in quinque stigmatum Domini, siue vulnerum memoriam, quinque scutorum regni insignia sumpserunt originem: alij à quinque simul regibus vno prælio superatis, profecta existimant: quod versus Maronis videbatur indicare:

Imperio premit, & vinclis, & carcere frenat.

In altera tabula, nauis oneraria seu prædiaria, ad præcedentis similitudinem delineata cernebatur: cui ascriptum erat in solertiae naualis, quæ excellunt Lusitani cōmendationem:

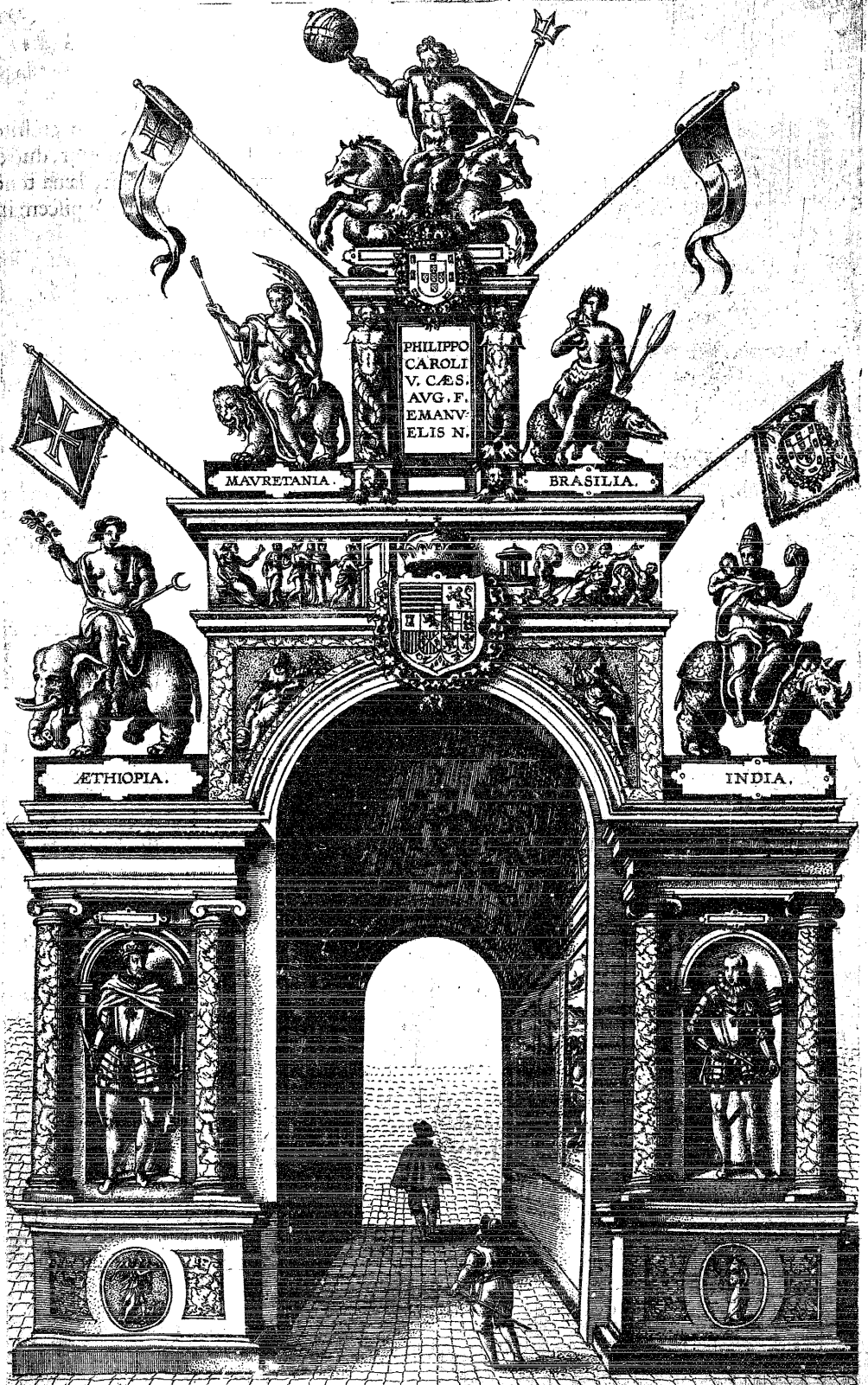
Vela damus, nastumque causa trabe currimus æquor.

Tertia tabula continebat seminudi Turcæ, oculis vultuq; terribili imaginem, anchoræ insistentem, aliisq; nauticis armamentis. Captiuum esse, seruilem catenam, & vincus in collo ferre dōcebant. Pugnabatur acerrimè è triremibus, aliisq; nauigiis, quorum aliqua incendio cōflagrabant. Exprimebat autem Hali Turcicæ clauis præfecti, cū triremibus LXIII. à Vasco prætore prope Diu victi veram historiam: cum huiusmodi ex Virgilianis carminibus scriptura:

Scuta virum, galeasque, & sortia corpora in vnda

Voluit.

Quæ quidè omnia ad præclaras Lusitanorum victorias, terra mariq; partas, de Indis, Turcis, Persis, Arabibus, aliisq; barbaris nationibus deletis, victis, captis aut fugatis sunt referenda.

ARCUS LVSPANORVM .

D E S C R I P T I O
S C H E M A T I S P O S T E R I O R I S I N
L V S I T A N O R V M A R C V D E S C R I P T I O .

Porro in altera arcus fronte, quæ spectabat Septentrionem, ex eadem architecturæ dispositione, latitudine & altitudine, qua constabat frons anterior, duo ex cœtu marino Dij summo fastigio insidebant, dextraque bidentem, laeva tenebant Lusitanix insignia. Sub iisdem, Zophiorum muliebres figuræ in piscem infra desinentes fulciebant: vbi descripta rubris literis legebantur hæc verba:

ERNESTO AVST. ARCHIDUCI, PRINCIPI VIRTUTE FORTISSIMO,
PIETATE CLEMENTISS. BONO REIP. NATO: QVOD BELGIVM OPT.
LEGIBVS, SANCTISSIMISQVE INSTITVTIS REGET, LVSTITANI EREXERE.

In tertia frontis posterioris eleuatione, spatio quadrato affixa pendebant Archiducis insignia. A dextra, ex æneo monochrome, quatuor anni tempora muliebri forma delineata ex Philostrati descriptione Phœbus ducebat. ascripta ibidem hæc prosopopœia:

Expectate venis nostri spes altera seculi.

A sinistra, Terra sedebat, altero brachio vrnæ innixa, ex qua vitis assurgebat, cum globo astronómico ante pedes: quatuor muliebres imagunculæ, prima vuas, altera floridum ferunt, tertia vasculum liquore aliquo plenum, quarta palmam ceu Victoria ferebat. Sumptum est hoc emblemata ex aduersa parte cuiusdam numismatis quod Commodus eudi fecit: cum optimi augurij notis ex Marone ibidem ascriptis:

Talia Saturno quondam sub rege fuerunt Secula.

Erat in eadem eleuatione effigies fluminis Indiæ Gangis, ex tabula plana diligenter excisa, senili forma, barbâ & canis, iride palustri redimita: Vrnæ incumbebat pedibus protensis ultra coronicis proiecturam. Aduersus effluentes ex vrna aquas crocodilus ascendebat: Diuitias fluuij hoc distichon recensebat:

G A N G E S .

Mittit ebur, mittit fragrantia cinnama Ganges,

Et quas aurifero flumine voluit opes.

Ex aduerso à sinistra, barba cana & promissa, in alga iacens vrnæ Hydaspes innitebatur, e qua cum aquis insignes margaritæ, & magni pretij conchæ abunde effluiebant: & erat ascriptum:

H Y D A S P E S .

Quisquis Hydaspæo pretium de gurgite concha

Non probat, ingenio se probat esse rudi.

In infima autem eleuatione Tagus sedebat, aureis citrijsque malis coronatus, senis anno si figura dedolatus, cum hirsutis supercilijs. Dextra pyxidem nauticam tenebat, vrnam verò auratam sinistra, ex qua aureæ profluebant arenæ, nauesque aureæ flumine vehantur; in quam sententiam hæc symbola tendebant, è versu ascripto agnoscebatur:

T A G V S .

Lydius amnis opes rutila ne iactet arena,

Nam vehit hac multa munera classe Tagus.

Alterum eius ordinis latus, flumen argenteum denotabat, Rio dela plata vulgò dictum, simili cum reliquis figuratione, argenteis vndis ex vrna argentea profluentibus, quod distichon ascriptum manifestum faciebat:

R. D E L A P L A T A .

Amnis in orbe nouo tumidis Argentæ vndis

Quia ferat, è solo nomine scire potes.

Infima pars eiusdem frontis constabat ex columnis, opere, numero & magnitudine cum illis quas supra descripsimus, æqualibus; sed superficie differebant, quæ Laconici siue viridis mar-

dis mar-

dis marmoris erat. Interstitia columnarum, Ioannem II. & Emanuelem Lusitaniæ reges optimos principes exhibebat. De quorum laudibus multa narrare non est huius instituti, hoc enim egregiè præstiterunt historici, & aucta per eos regni potentia testatum reliquit.

Conueniebant emblemata rebus per eos fortissimè gestis. In vno enim stereobate claua Herculis erat depicta vmbra tili monochromate, inter arcum & pharetram sagittis plenam, apposito eiusmodi Horatij elogio:

Perrupit Acheronta Herculeus labor.

In altero, Taras Neptuni filius delphino insidebat, dextra Victoriæ cum geminis corollis, tridentem tenens sinistra, ex antiquo Tarentinorum numismate, cui erat ascriptum ex eodem Poëta:

Illi robur & æs triplex Circa pectus erat.

Exteriora etiam latera quæ vtrinque adibus imminet, non vacabant ornamentis. In vno, depicti duo signiferi militares Romani triremi insidebant: causa erat:

I N D I A C A P T A .

Victoria ibidem super triremi, ramum oleæ tenens dextra; læua lauream Crucis signo imponebat, cum hæc emblematis explicatione,

T V R C A C L A S S E F V G A T O .

In altero latere, symbolum Victoriæ, trophæo corollam imponebat, ad cuius palum reliquatus captiuus, indicabat,

D E A R A B I B V S P E R S I S Q V E V I C T O R I A M :

Cum altero ibidem trophæo de Barbarorum spoliis erecto, seruo ad eiusdem palum manibus post terga reuinctis sedente, & serua reclinato in manum capite, conditionis suæ dolorem indicante, quod esset

D E B E L L A T V M

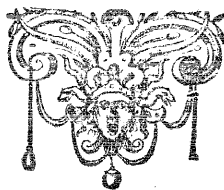
A E G Y P T I I S , A C M A M A L V C C I S D E L E T I S .

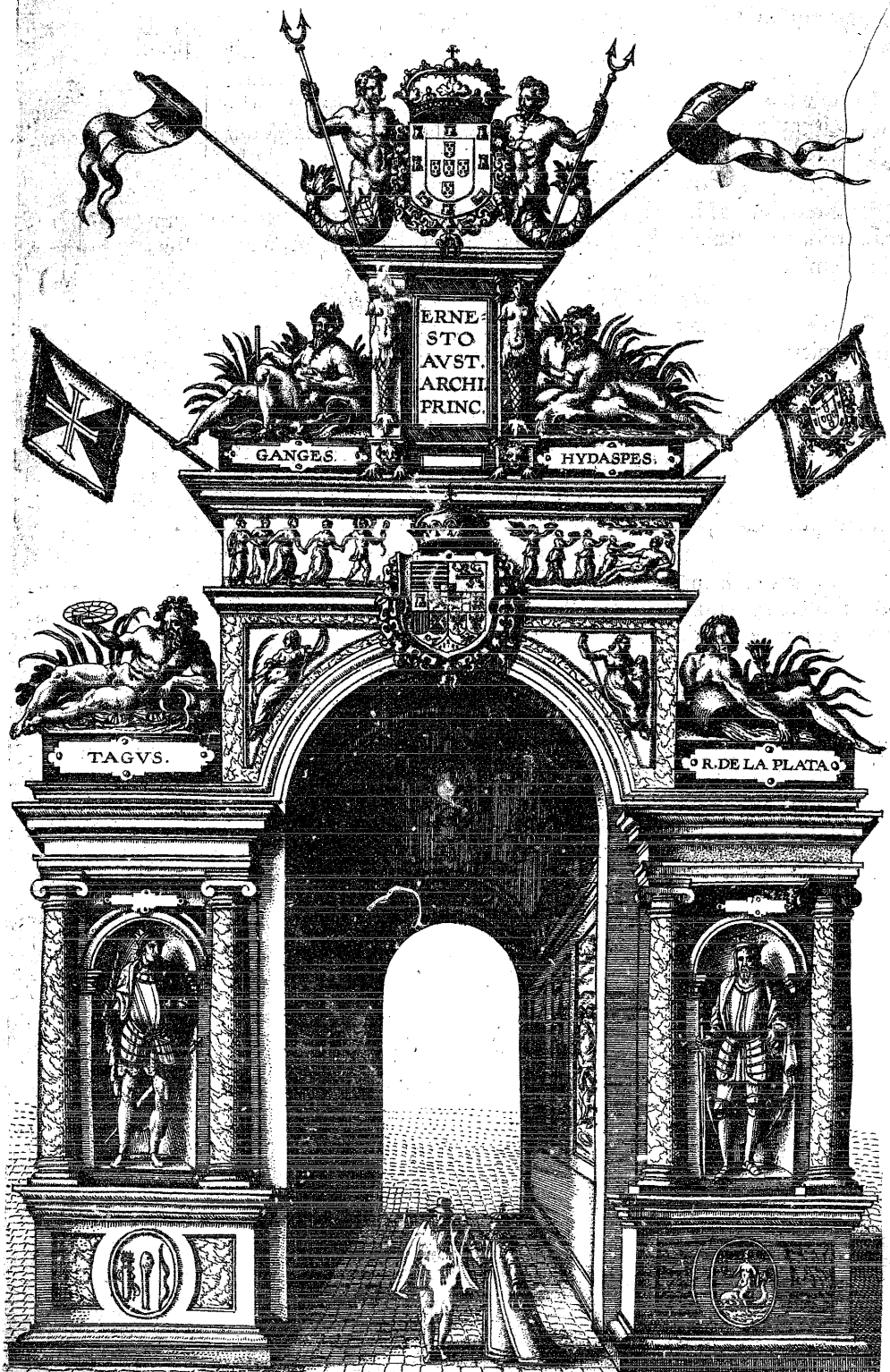
Quatuor præterea serica vexilla, quo crucis signo conspicua, forma à Lusitanis recepta, ex coloribus albo & viridi, è summo arcus prominebant: alia duo, sphaeram auream continebant, propter navigationis industriam, qua gens illa ad inaccessos mundi angulos, & ad remotas ab omni hominum consortio terras, laboris admirabili contentione penetrauit.

Principem venientem plurimi tibicines & cornicines, ex prima operis contignatione ingenti clangore salutabant.

G 3

DESCRI-

SCHEMA POSTERIVS ARC. LVSITAN.

DESCRIPTIO THEATRI PACIS
AVSTRIACÆ IN PONTE MARINO,
PUBLICO SVMPTV POSITI.

VT VENTVM est ad spaciosissimam & amœnissimam totius vrbis viam, quæ Pontis Marini nomen habet, publicum Pegma theatro simile, Principis oculis sese obtulit: Mole sua ingens opus, ornatu autem personarum delectabile, sed re per actum significata, longè gratissimum: Machinæ enim siue scenæ nomen erat, Theatrum Pacis Austriacæ. Constat schemate hemicycli, quod tamen quartam circuli partem non excedebat. Exterior eius peripheria ad pedes nonaginta septem porrigebatur, internam quinquaginta quatuor pedes terminabant. Profunditas siue diametrus ad pedes triginta duos se protendebat. Altitudo pedibus quadraginta atollebatur.

In summo fastigio plutei tripedales (balustrias vulgò vocant) ex humilioribus columellis & coronice totum opus ambiabant, & ab vtroque latere descendebant, ad ascendentium fulcimentum.

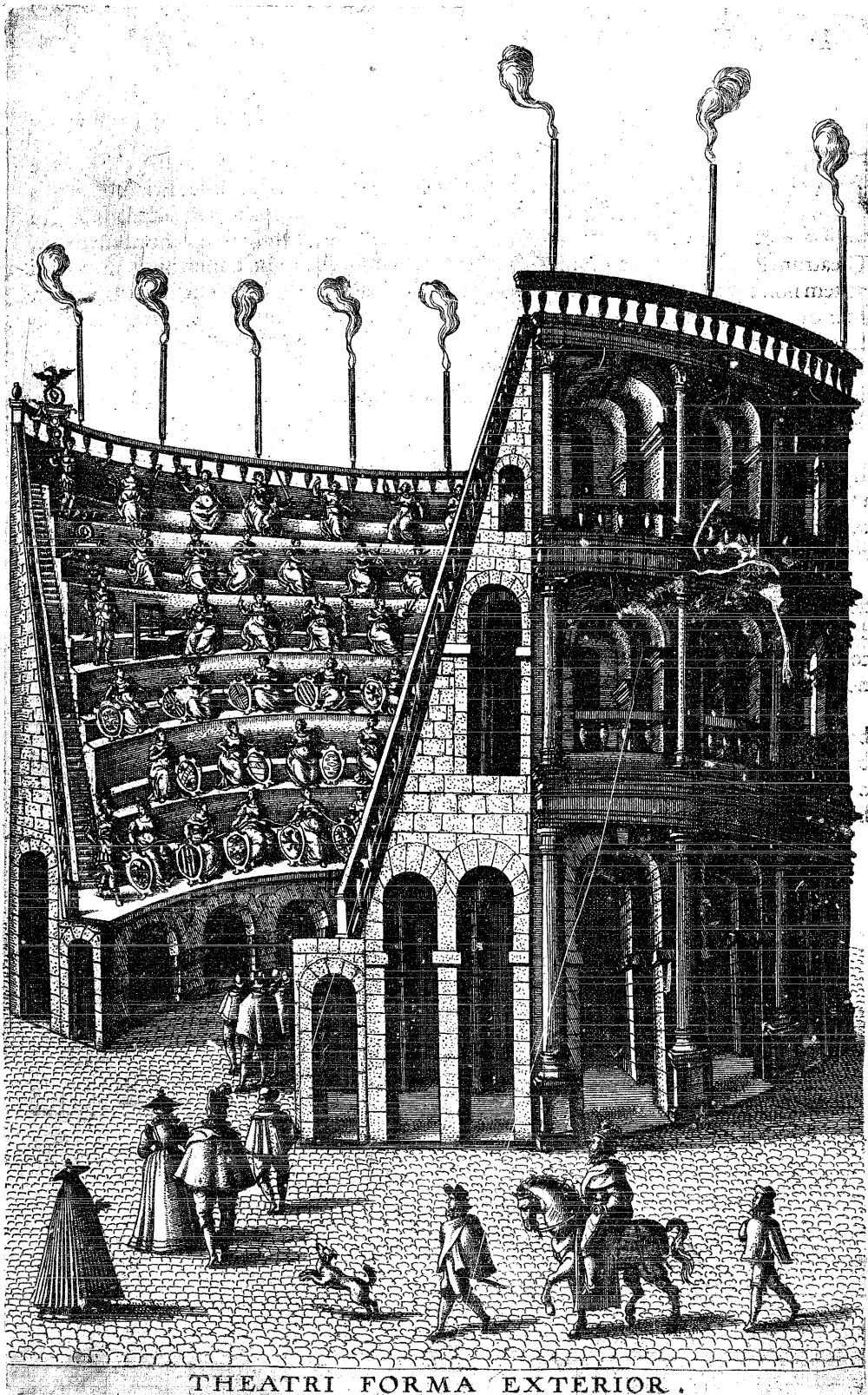
Gradationibus constabat duodecim, quæ sex præstabant personis sessiones, quas infra sigillatim explicabimus. Moles erat firma & stabilis solidis fundamētis, nexibus ligneis, & adminiculis perquam tuta, intrinsicè ab imo sensim aëliuibus. Scalas vtrinque habebat commodas, ad personarum citra impedimentum in sua sessione collocationem; singuli gradus sua habebant suppedanea.

Exterior autem machinæ forma triplici columnarum ordine constabat, ad opticam rationem æquabili mensura depictarum, ad theatrorum antiquorum æmulationem. Prima dispositio à terra surgens, Dorica erat; huic ordo Ionicus succedebat, quem Corinthius consequebatur, cum suis singulis stylobatis, capitulis & zophoris ad perpendicularum lineamque formatis.

Gradus verò siue sessiones, à summo ad imum tam vastæ molis panno rubro obducebantur, quod non solum magnificum erat, & aspectu periucundum, verum etiam sefforibus, qui vestibis sumptuosus in scenam prodibant, nitidum erat, & percommodum. Sed hæc quod ad structuram attinet, dicta sufficiant: pergamus ad Personas, quæ scenæ insidebant, actusque in theatro eleganter exhibitos.

DESCRIP

THEATRI FORMA EXTERIOR.

DESCRIPTIO PERSONARVM
THEATRI PACIS.

IN SVPREMI gradus medio, solium erat eminentius, cui insidebat non vulgari forma virgo, amicta veste argento intexta, reliquo corporis capitisque ornatu egregie compta, oleæ rānum dextra tenebat Pacis symbolum, cuius personam designabat.

A tergo eius, supra solium, alate quinque pedū Victoriæ statua, lauream Paci imponebat.

A dextra Pacis, in eodem gradu Virtus sedebat, dextrā parazonium (quæ & παραζώνιον Hesycho, & παραπίριον Nouella 85. cap. 4. quod cum Isidoro semispathiū interpretes, Vegetius semispatham vocauit lib. 2. cap. 15.) læuā hastam tenens argentēā, sicut in nummis antiquis effingitur. Quam ordine sequebantur Prudentia, speculum habens, cui gemini angues circumplicantur. Iustitia, cum gladio & libra. Fortitudo, rictui leonis manum inserens. Temperantia ab horologio quod gremio tenebat dignoscebatur. Et Gloria, quæ virtutum merces est, magnifice exulta diademate imperiali redimita, sceptrum & aureum sertum gremio, manu flabellum tenebat pauonaceum.

Sinistram verò Pacis occupabat Honor, qui Virtuti, cuius ille comes est, ex altero latere respondebat, qui vt variè solet effingi, virginali habitu, & lauro tempora ambiente, fasces laureatos amplectebatur.

Honori ratio assidebat, quæ aduersæ Prudentiæ congruebat, cū freno in manu deaurato.

Nobilitas è regione Iustitiæ sedebat, quod nobiles sint custodes Reip. & Iustitiæ administratores: manu sericum vexillum tenebat, & in eo sedecim scuta depicta. Sic enim inter nobiles more maiorum receptum est, vt ex hoc ordine excludantur, qui genus paternum & maternum vsque ad abauos continuata nobilitate referre nequeunt.

Constantia, Fortitudinis ex aduerso comes, columnam pro symbolo complectebatur.

Liberalitas, affecla Temperantiæ, cornu Amaltheæ gestabat pro insigni.

Fama, partæ per virtutes gloriæ præconem agebat, duabus buccinis inauratis, de quibus serica vexilla prominebant, linguis & auribus sparsim depicta.

Stabant præterea in eodem gradu, in extremo vtrinque angulo duo signiferi militares, vel imaginiferi, quos etiam imaginarios vocat Vegetius, a neo thorace præci ritus perpulcrè armati, & cothurnati, genibus vsque ad tibias nudis Romanam exhibentes antiquitatem. In cassidis apice, plumei albi rubrique coloris fasciculi eminebant. Qui stabat à dextra, D. Philippi regis hastæ affixam ad viuum delineatam gestabat effigiem, aquila aurea seroto laureo insidebat. Hinc labarum sericum albi rubrique coloris, sericis itidem funiculis dependebat. Alter in simili signo militari Philippi III. Principis imaginem, seculi nostri delicias prætendebat.

In secunda gradatione, nouem cum suo Apolline sorores, concentu musico, & admodum suauis harmonia, totum theatrum oblectabant. Ipse Phoebus amictu suo, & cincinnis per humeros demissis, personam sui Dei egregie sustinebat, choroque suo dignus præses, cum quatuor Musis fidibus canebat, Musis quinque symphoniacis, hoc tetraorchor. in musicam harmoniam ex arte redactum, voce suauis accinentibus:

*Ernestum cantate Dea, celebrate sorores,
Auspicio cuius munera nostra vigent.
Præmia cultores nostri desueta resument,
Laurus at Ernestum gloria, lausque manet.*

H

Ernestum

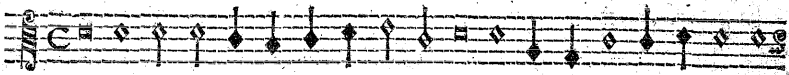
Ernestum canta te De a, ce le bra te so ro res,
 Au spi ci o cu ius mu ne ra no stra vi gent. Præ mi a cul-
 to res no stri de sue ta re sument. Lau rus at Er ne stum glo ri a laus que
 ma net. Lau rus at Er ne stum, glo ri a laus que ma net.

R ne stum can ta te De a, ce le bra te so ro res,
 Au spi ci o cu ius mu ne ra no stra vi gent. Præ mi a cul-
 to res no stri de sue ta re sument. Lau rus at Er ne stum glo ri a laus que
 ma net. Lau rus at Er ne stum glo ri a laus que ma net.

R ne stum can ta te De a, ce le bra te so ro res,
 Au spi ci o cu ius mu ne ra no stra vi gent. Præ mi a cul-
 to res no stri de sue ta re sument. Lau rus at Er ne stum glo ri a laus que
 ma net. Lau rus at Er ne stum glo ri a laus que ma net.

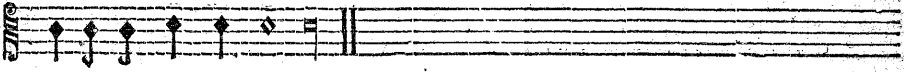
Rnestum canta te De æ, ce le bra te fo ro res,

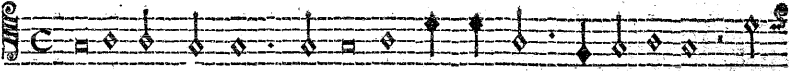
Au spi ci o cui us mu ne ra no stra vi gent.

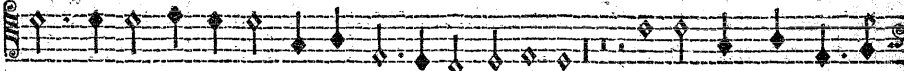
Laurus at Er nestum glori a lausque ma net Laurus at Er nestum,

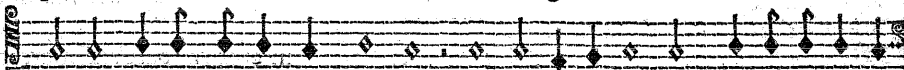
glori a lausque ma net

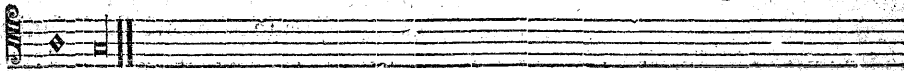
Rnestum canta te De æ, ce le bra te fo ro res, Au-

spi ci o cui us mu ne ra no stra vi gent. Laurus at Er ne-

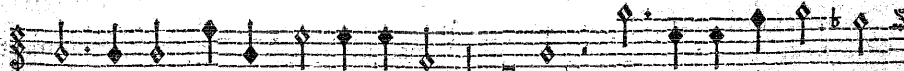
stum glo ri a lausque ma net Lau rus at Er ne stum glo ri a lausque

ma net

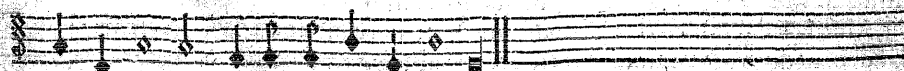
R ne stum can ta te De æ, ce le bra te fo ro res, Au-

spi ci o cui us mu ne ra no stra vi gent. Præ mi a cul to res

no stra de sue ta re su ment. Laurus at Ernestum glori a lausque manet laurus

at Er ne stum glori a lausque manet.

Erant Musæ amictu cultuque venustissimæ, & more antiquo adornatæ. A latere autem Apollinis sinistro, nympha sedebat, quæ casside & hasta Palladem referebat, cui septem artes liberales ex ordine assidebant. Grammatica quinque pedum virgulam rectam dextrâ, gremio, librum Prisciano inscriptum contrectabat.

Rhetorica caduceum alatum habebat, Mercurij eloquentiæ præfidis symbolum.

In gremio Dialecticæ duo iacebant librorum volumina, Aristotelis & Libanij nominibus inscripta.

Geometria, globus geometricus, Astronomiæ, horoscopus aderat.

Arithmetica, sectilem è saxo tabulam aureis numeris inscriptam habebat.

Musica, capite laureato, libros Musicos gremio fouebat.

Sequebatur porro in eadem sessione ad explendum dextri lateris nouenarium numerum, Virgo cui nomen Industria erat, in cuius gremio vas vitreum iacebat (cucurbitam chymici vocant) quo succos vel aquas ex imposita materia, igne subiecto eliciunt: dextra tenebat boldem nauticam deauratam, è serico albi rubrique coloris funiculo pendulam. Diligentia, ordinem vltima claudebat, calcaria deaurata manibus tenens, de collo pendebat cornu inauratum, quo in publico cursu vtuntur veredarij.

Tertiæ sessionis personæ erant: In medio Mercurius, amictus eo quo pingitur modo, cum galero, caduceo, & talaribus alatis. Quinque illi à dextra assidebant virgines, à sinistra totidem, nympharum habitu vt & reliquæ insignes.

Architectura cum circino, norma, & perpendicularo aureis.

Pictura cum suis penicillis, aliisque pictorum instrumentis.

Statuaria, cœla, malleum, aliaque eius artis habebat armamenta.

Ars nautica, nauis gubernaculum antiquo more fabri factum, penes se tenebat, pyxidem nauticam in gremio deauratam.

Typographia aureum prælum ostentabat.

A sinistra Mercurij, Negociatio sedebat, quæ syngrapha & chirographa in manipulum, & libros rationum in gremio habebat.

Mercatura, vasculum mercibus refertum, vt ex signo numeroque; apparebat, mercatorum more ascriptis, aliaque merces in sarcinam colligatas, penes se vtrinque habebat, in manu extendebat distentum multis loculis marsupium, ex inaurato corio confectum.

Piscatio, præter piscatorium rete pedibus adiacens, aureum hamum è serico funiculo albo & rubro pensilem tenebat.

Textura, à pectine & radio textorio aurato noscebatur.

Opificina, nympha variis opificum instrumentis, malleo aureo, incude & trulla cœmentaria argentea, se à reliquis distinxerat.

In quarta autem gradatione, duodecim virgines habitu cultuque sumptuosissimæ, totidem regna Hispaniarum Regis designantes, cum suis singularæ regnorum insignibus in scuto depictis hoc ordine sedebant:

Castella, Legio, Tarraconense regnum, Neapolis, Sicilia, Hierosolyma, Lusitania, Nauarra, Granata, Toletum, Valentia, & Sardinia.

Hic in extremo rursus loco, duo vtrinque imaginiferi stabant, Romana armatura vt præcedentes, ac simili ornatu longè conspicui, plumarum fasciculis in cono galeæ decorè assurgentibus. Prior, Isabellæ regiæ filix omnibus animi & corporis dotibus incomparabilis, imaginem intra coronam lauream gestabat. Alter, effigiem Archiducis Ernesti spectatoribus ostendebat.

Reliqua regna & ducatus, per vndecim virgines in quinta sessione cum suis insignibus declarabantur: Galicia, Insulæ Baleares, & Fortunatæ, Burgundia, Mediolanum, deinde seorsim ab aliis, propter actus dignitatem: quem in Archiducis ante theatrum aduentu exhibebat, Austria sedebat, deinde Habsburgum, Barcino, Cantabria, & latus vtrinque extremum claudebant due Æthiopiæ, patrio more seminudæ, vtramque Indiam, Orientalem, & Occidentalem denotantes.

Sextum & infimum gradum obtinebant septendecim virgines formosissimæ, totidem Germaniæ

maniam inferioris siue Belgij prouinciarum personas agentes, quæ ob præsentem rerum statum & discessionem separato loco confidebant; Dextrum enim latus occupant Brabantia, Limburgum, Luxemburgum, Flandria, Artesia, Hannonia, Namurcum, Marchionatus S. R. Imperij, Machlinia, Groeninga.

A sinistra, Geldria, Hollandia, Zelandia, Zutphania, Frisia, Ultraiectum, Transilulana.

Priores decem virgines, suæ singulæ patriæ insignia, sericâ rubri candidique coloris fasciâ, habebant colligata, cuius longiusculam partem extremam, Austria in gradû editiori sedes, dextra prehenderat. Reliquæ porro septem virgunculæ sua similiter quæque insignia simili vitta connexa tenebant. Austria, extremam eodem modo partem sinistra attrahebat.

In eiusdem gradus, qui septem à terra pedum altitudine eleuabatur, extremis vtrobique locis, duo lictores confitebant, capite vt reliqui galeato, & antiqua Romanorum armatura decori, cum fascibus laureatis.

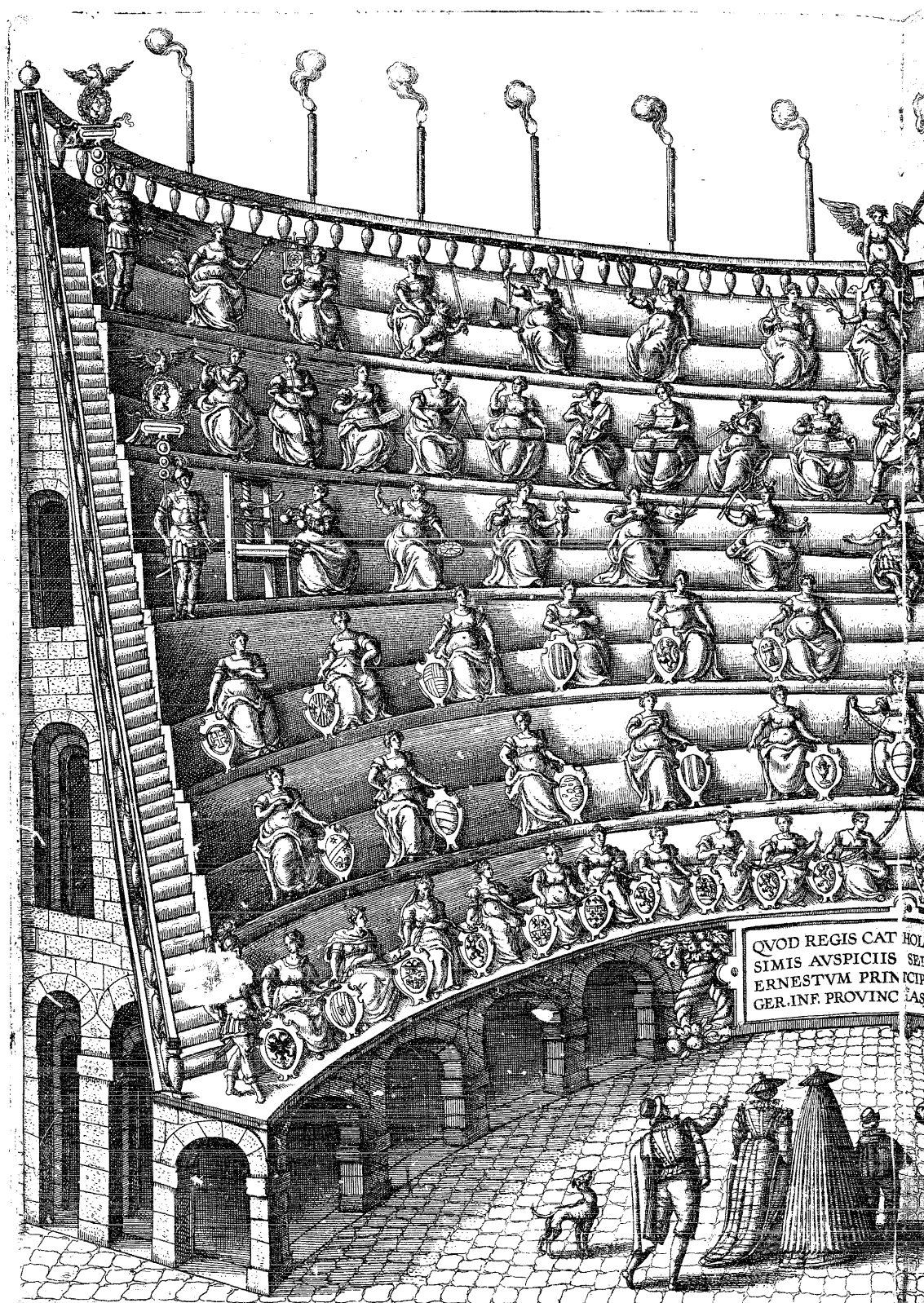
Procedente igitur pompa ac Principis comitatu, cum ante scenam Archidux ipse peruenisset, Austria virgo lepidissima & ornatissima reuerenter assurgens, honore Principi summa cum modestia exhibito resedit, & fasciam vtramq; in nodum colligauit. Incredibile dictu est, quanta hominum multitudo totam viam, omnia tecta, fenestras omnes, vnanimi videnti desiderio oppleuerat, quantoq; intuentium animi stupore, & lætitia perfundebatur. Austria enim actus ille, à spectatoribus cum maximo applausu, & hilaritate exceptus est, multisque ob eundem sic animus gestiebat, vt continere lacrymas non possent, gaudij indices, non doloris; hinc enim Principem intuebantur, per quem in columes fieri sperabant; illinc verò desideratissimus Austriae gestus, futuræ pacis cogitatione blandiebatur, vt spectatores publici boni optatos fructus gaudio præciperent, & futuram tranquillitatem, animi votis repræsentarent. Hæc omnium studia, & populi vota, inscriptioni in infima theatri parte positæ literis maiusculis cum Austriae actu conueniebant:

QVOD REGIS CATHOLICI FELICISSIMIS AVSPICIIS SERENISSIMUM
ERNESTVM PRINCIPEM OPT. XVII. GER. INF. PROVINCIAS,
CONFECTO BELLO PERNICIOSISSIMO, CONCORDI VINCULO
COPVLATAS, CVM CETERIS REGNIS ET REGIONIBVS, OMNIVM
ARTIVM ET COMMERCIVM VIRTVTVMQVE ORNAMENTIS,
REDDITVRVM FLORENTISSIMAS BENE OMNES OMINANTVR,

S. P. Q. A.

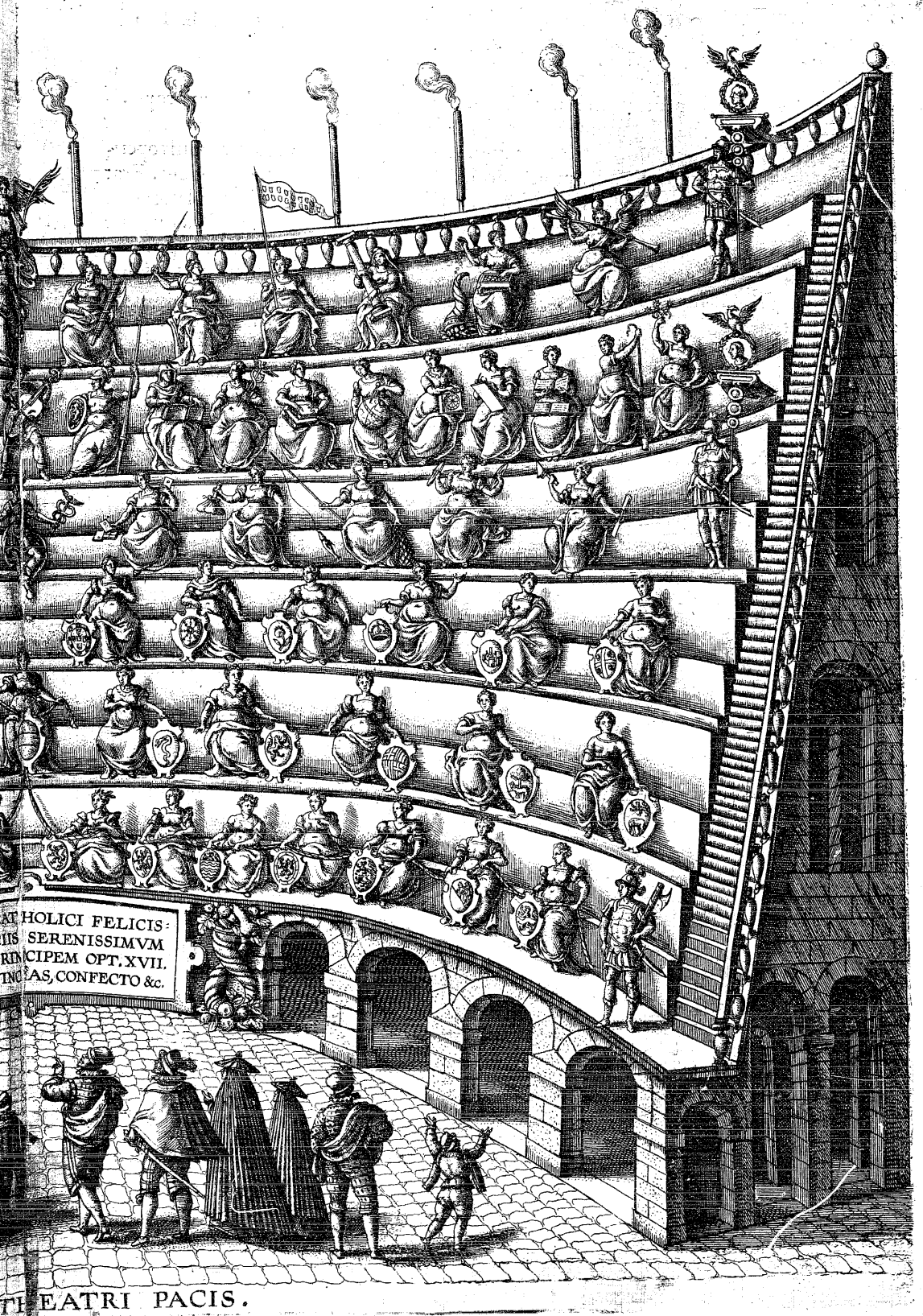
THEATRI MOLEM ERIGI CVRAVIT.

Quantopere hoc spectaculum Archiduci placuerit, intentus in scenam, ac præcipuè Austriae gestum, aspectus eius declarabat. Erat certè splendidissimus apparatus, nam præter aurum & argentum, quæ sole aduerso oculorum aciem præstinguebant, colores varij, floridi & viuidi, quibus totum theatrum vernare videbatur, magnam intuentibus iucunditatem adferebant. Erant enim non sine magna concinnitate intermixti, cæcidus, violaceus, flauus, ruber, viridis, coccineus, argenteus, cæsius, hyalinus, fuluus, rufus, cœruleus, citrius, venetus, amethystinus, niueus, luteus, roseus, glaucus, purpureus, croceus, puniceus, melinus, cinereus, prasinus, cyaneus, rutilus, scutulatus, & si qui sunt alij non insuaues nec infauste notæ colores, qui in vestimentis personarum decenter radiabant. Reliqui verò, niger, fuscus, pulchus, ater, liuidus, & similes funesti, & inauspicati colores, nusquam admissi. Personæ in scena numerabantur nonaginta & vna, omnes vestibus bombycinis & sericis distincto habitu & forma ex professo ad hunc actum amictæ: quarum impensæ non obscure demonstrabant officiosas ciuium nostrorum voluntates, qui magistratui roganti potius quàm iubenti, in sumptu faciendi ad exornandas filias suas, & in scena collocandas, nec parcè nec grauatè paruerant. Quod etiam liquebat ex torquibus aureis multiplici ordine de virginum humeris dependentibus, armillis, inauribus, monilibus, margaritis, gemmisque pulcherrimis & magni pretij lapillis confertis, bullis & emblematis quibus puellas sumptuosissime adornant. Ipsa Austria mundo muliebri præter ceteras erat cultissima. Sed reliqua opera describendo prosequamur.

QVOD REGIS CAT HOLI
SIMIS AVSPICIIS SEN
ERNESTVM PRINCIPIS
GER. INF. PROVINCIAS

DRAMATA THEATRA

AT HOLICI FELICIS:
IIS SERENISSIMVM
RINCIPEM OPT. XVII.
INGAS, CONFECTO &c.

THEATRI PACIS.

DESCRIPTIO ARCUS TRIUMPHALIS GENVENSIVM.

Arcus inde passibus Genuensium natio insignem arcus machinam propè vicum, cui à diua Clara nomen est, magno sumptu exstruendum curauerat, tam exquisita dispositionis Corinthiæ symmetria, & elegantia, vt cum reliquis operibus eodem animo publicè positis, de palma ferenda videretur contendere. Erat siquidem omnibus absolutū opus, vt siue artificium & antiquitatis æmulationem, vel nationis liberalitatem, siue architecturæ venustatem respicias, nihil addi vel demi posse putares. Frons anterior quatuor ingentibus columnis fulciebatur, quæ vsque ad primam coronicem ad xxx. pedes educebantur. Secunda eleuatio quindecim circiter pedibus, fastigium, & itatua eidem superimposita, viginti quinque pedibus assurgebat, vt tota altitudo ad septuaginta pedes attolleretur. Arcus seu portæ altitudo pedibus viginti & vno eleuabatur, latitudo eiusdem, pedibus quatuordecim, singula latera, vndecim cum dimidio, tota vero latitudo, triginta septem pedibus terminabatur. Profunditas comprehensis stylobatis in pedes xxiiii. protensa excurrerat.

Erant columnæ ad Lucullei marmoris imitationem summa diligentia fabricatæ & varietate luculenta adumbratæ, cum suis plinthis, & parastatis Laconico marmoris haud dissimilibus. Epistylum, zophorus & coronix Parij lapidis candorem adæquabant.

Secunda eleuatio in tres abacos siue quadrata, quatuor pilis structuræ Corinthiæ distinguebatur. Medianum quadratum duobus extremis erat latius, pedes sexdecim latitudine complectens, alia vtrinque quinque pedibus finiebantur. Medium, manu pictoris celeberrimi, tres spectatissimas forma & cultu nymphas continebat penicillo expressas: Hispaniam nimirum, quæ cum diademate & ornatu reginæ sumptuosissimo, aureum dextrâ sceptram protendebat, cum quatuor orbis partibus ceu Phrygio opere vestimento intextis. Astabat eidem alatus Cupidinis in morem puer, qui Hispaniarum Regis insignia è fascia tenebat. Alteram constabat Austriam esse non solum ex habitu Imperiali, & depictis in cyclade veste aquillis, sed ex augustissimæ domus insignibus, quæ similis alteri alatus puer è tænia suspenderat. Tertia Belgicam præ se ferebat, & septem artes liberales vestis suæ gestabat inductas. Duo manibus scuta tenebat xvii. provinciarum insignibus notata, & vitæ candida, rubraque colligata, hæc illa vicinæ sibi Austriæ porrigebat, quæ vittis in nodū arctissimum constrictis, Belgica insignia Hispaniæ tradebat, vultu benigno ea recipienti. Insignium in scutis eadem distinctio conspiciebatur, quam paulò antè in theatro descripsimus, vt decem prouinciæ Regi obsequentes dextro scuto, reliquæ læuo continerentur. Sic quod in scena fuit actu exhibitum, hic per picturam ob oculos ponebatur.

Alterum à dextro latere quadratum Caroli V. Cæsaris Aug. habitu imperatorio effigiem exprimebat: cum his nominibus:

CAROLVS V. AVGVSTVS, VICTOR, TRIVMPHATOR.

In latere sinistro ex habitu & scripto dignoscebatur:

MAXÆMYLIANVS II. ROM. IMP. PACIFICVS.

Infra similiter in spatio vtriusque intercolumnij, hinc pictus videbatur, & legebatur,

MAXÆMYLIANVS I. ROM. IMP. FORTISS.

Illinc, habitu antiquo Imperatoris Romani

HENRICVS V. ROM. IMP. SAPIENTISSIMVS.

De zophoro pendebat, epistylis intersecto, quadrata, & encarpis ornata, literis inscripta semipedalibus hoc sensu tabula:

ERNESTO AVSTRIACO OPT. PRINCIPI,

**IN OPTATISS. ADVENTVM, ET GRATAM DE SE BENE MERITORVM
CÆSARVM MEMORIAM, GENVENSES PP.**

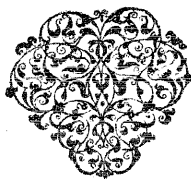
Ex quo

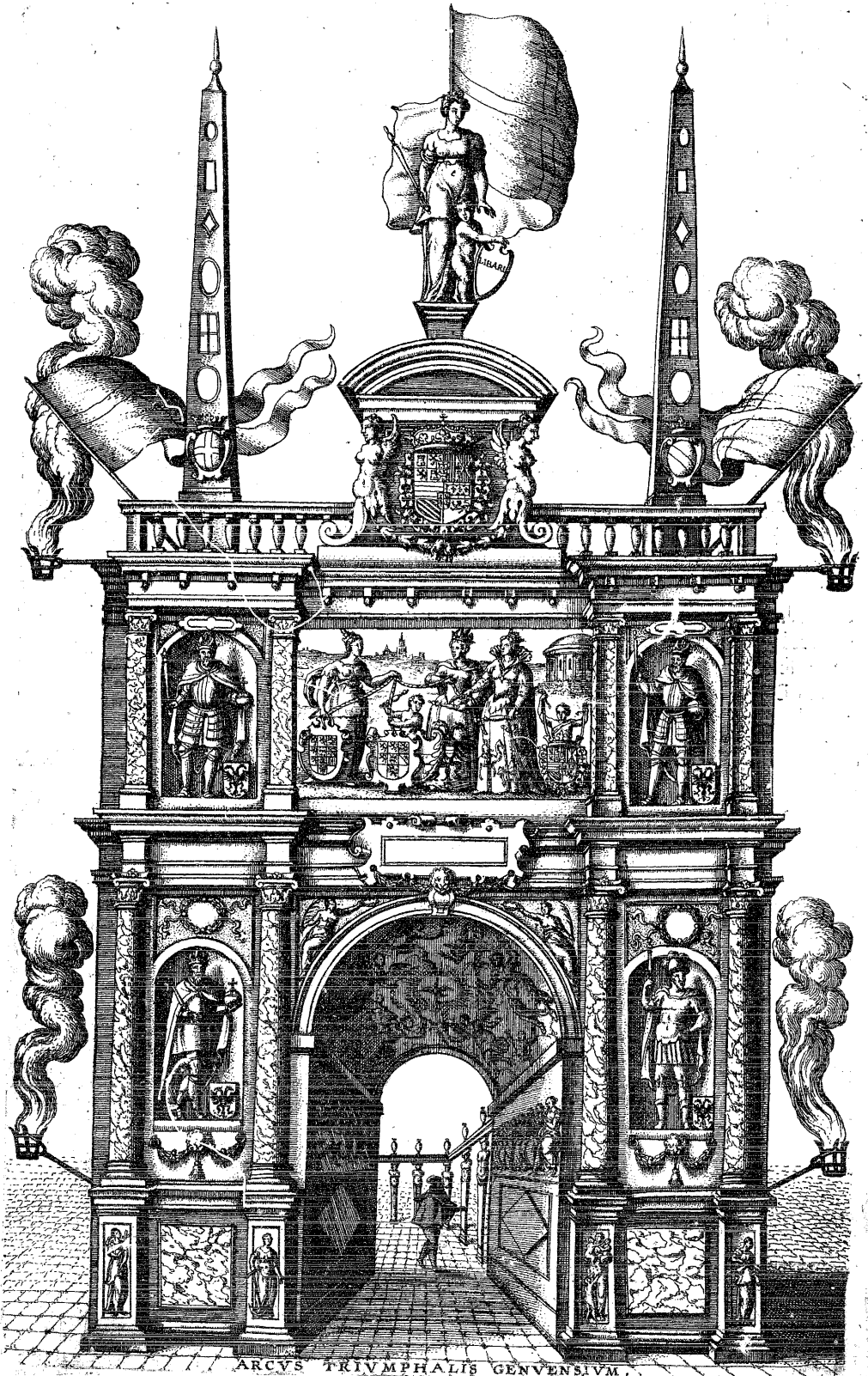
Ex quo apparebat, quod non solum de structura, eiusque ornatu solliciti fuerint, verum etiam de historiae veritate, & argumenti dignitate. Nam fere omnes Romani Cæsares quos in vtraque molis suae fronte spectandos ediderunt, praesentia sua Genuam decorarunt, magnisque beneficiis multisque affecerunt. Ipsi vero vicissim Genuenses, mirifico eisdem gratulationis apparatu, in urbem suam exceperunt, plurimisque officiis, & obseruantia coluerunt. Quas quidem res gestas hic recensere cum longum foret, tum cupidum lectorem compendij gratia ad Ligurum annales euoluendos ablegamus.

Erant columnarum stylobatae monochromate adumbrati, vt Fides, Spes, Charitas, & Temperantia ex ordine noscerentur. Super fornice in suis triangulis sedebant Victoriae cum palma vtrique & laurea corolla. In conuexo lacunaris tertiam indiuidue Trinitatis personam, forma columbae candidissimae, ramum oleae rostro tenentis, informatam eleganter referebat. Hanc quatuor humanae statura Angeli cum palma & laurea venerantur, alijs duodecim minoribus Angelis, cum floribus & fertis circumuolitantibus.

Latera transitus infra testudinem septem Artes liberales aeneo colore reddebant adumbratas, duobus Hermis ad Naturae simulacrum figuratis, singula latera vtroque claudentibus. Supra secundam eleuationem in fastigio, quod sphinges auersae vtrique ornabant, Regiae Maestatis Hispaniarum fulgebant insignia. Super fastigij rotundiori peripheria, statua muliebris undecim pedes alta cum sua basi erecta locabatur, sceptrum dextra, laeva scutum complexa, cui literis aureis Libertatis nomen inscriptum erat: ex quo signo apparebat, eam pro Liguria esse positam. Totam itidem machinam super secunda eleuatione, quadratus ambitus tripedalium pluteorum seu repagulorum percommode cingebat, cum quatuor obeliscis angularibus, qui pedibus triginta sublimes ac specie quadrata paulatim gracilescentes, in acutum verticem producti assurgebant. In eorum concauitate viginti quatuor pensiles lampades, oleo vitreis vasis infuso, & ellychnio accenso, per fenestellas vitro versicolore pellucidas, gratissimum praebant obscura nocte intuentibus spectaculum. Obeliscis praeterea affixa erant, tam suae Celsitudinis quam amplissime Reip. Genuensis insignia. E quatuoritem pluteorum angulis, totidem hastata vexilla eminebant, permagnum vexillum superius in arcus medio erat positum, omnia cum eiusdem Reip. insignibus.

SCHEMA

ARCUS TRIUMPHALIS GENUENSIVM.

DESCRIPTIO PVBLICAE GRATVLATIONIS. 91
 SCHEMA FRONTIS POSTERIORIS
 IN ARCV GENVENSIVM.

FRONS posterior, eiusdem cum anteriori architecturae & mensurae, colore tantum marmoreo differebat: nam maculis variis intermeantibus Chiorum lapicidas pictor imitatus existimabatur. In summo fastigio XI. similiter pedum statua, habitu Vestali crucem amplexa religionem denotabat: sub qua in tabula quadrata ita exaratum legebatur:

BALDVINVS HIEROSOLYMÆ REX, LOTHARING. ET BRABANTIÆ
 DVX INVICTVS, POP. GENVENSEM, PRO EIVS IN BELLO SACRO
 PIETATE ATQVE AVXILIO, AMPLISSIMIS PRÆMIIS REMVNERANDVM,
 ET CLARO ELOGIO ORNANDVM CENSVIT.

Declarabat inscriptionem media maximaque in secunda elevatione tabula, in qua Balduinus regio habitu, & sago militari, sanctissimo Seruatoris sepulcro astat, in cuius aræ hapside hæc verba incisa conspiciantur:

PRÆPOTENS GENVENSIVM PRÆSIDIVM.

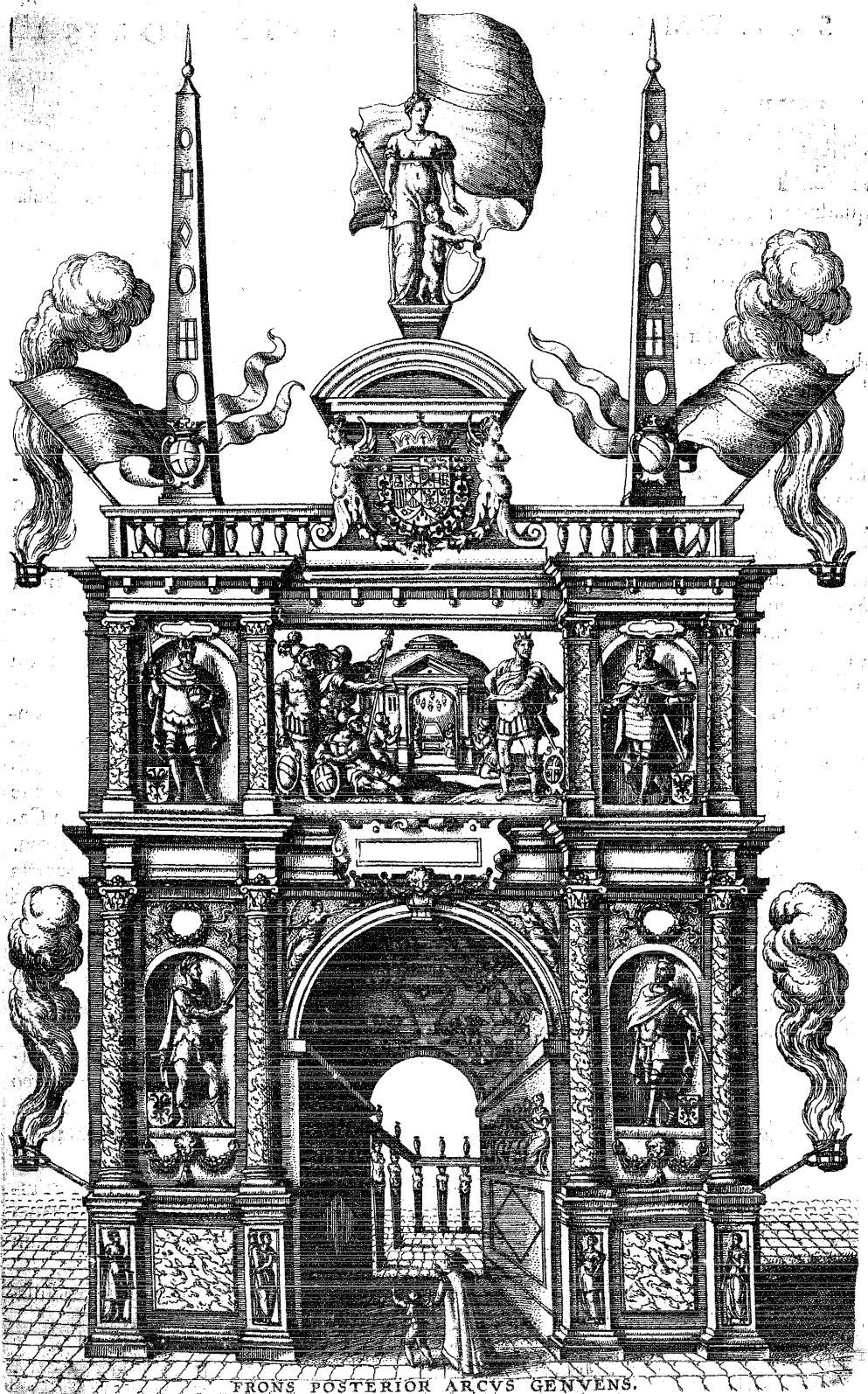
Ex altero salutaris Sepulcri latere, milites Genuenses Romano ritu armati hastis suis innitebantur. Etenim Hierosolyma anno millesimo, & centesimo duce Gothofredo Bullionio expugnata, præcipua totius victoriae gloria Genuensi auxilio attribuebatur. Qui cum eodem anno sancta sui nominis relicta memoria satis concesserat, Balduinus eius frater in locum demortui successus est: cui Genuenses belli naualis & pedestris apparatus instructa classe, octo hominum millia subsidio aduexerant. His Balduinus, ut ob egregiam quam in Syria expugnanda operam nauauerant, gratum sese memoremque ostenderet, tertiam prædæ urbium capiendarum, bonamque maritimorum vectigalium partem, multa opida, magnasque immunitates concessit: quorum munerum regium diploma anno cLs. c. v. editum adhuc Genuæ asseruatur, & ab Vberto Folieta præclaro eius Reip. historico libro primo insertum recitatur. Ceterum quod ad insignem monumenti titulum hapsidi aræ prægrandibus literis inscriptum attinet, is longo post tempore ab Almerico Solymorū rege vi. sublatus, auctore pontifice ibidem est repositus. Hæc ideo ex annalibus Genuensium adscripsimus, ut Gothofredi & Balduini Principum nostrorum inclytam memoriam, & cum gente Ligustica societatem grato animo recolere mus. Dextro huius tabulae lateri adhærebat Caroli Magni Cæsaris, Imperij in Germania fundatoris effigies. Sinistro, Henricus vii. Rom. Imp. clementissimus, qui habitu Cæsareo insignia Luxemburgi, in ferreo thorace depicta gestabat. Hic anno cLs. ccc. xi. ex comite Luxemburgi ad culmen S. R. Imperij euectus, ad Cæsareum diadema accipiendum Romam petens, cum coniuge Margareta Ioannis primi Brabantiae Ducis filia, in itinere Genuam diuertit, à cuius Senatu, ceterisque ordinibus regio apparatus, omni que honorum genere accepti sunt. Tum Cæsar ibi laboranti intestinis malis R. p. primo extero dominatu introducto, vxorem amisit, eiusque corpus in aede D. Francisco sacra, in marmoreo monumento ibidem reliquit.

Inferius porro intercolumnium occupabat Fridericus primus Rom. Imp. bellicosissimus: & Conradus Rex Rom. laudatissimus, cuius nomen adhuc exstat in nummo aureo Genuensi, quod anno cLs. c. xxxix. ius nummi signandi ab eodem Principe Resp. accepit.

Stylobatae colore monochromateo, Iustitiam, Fortitudinem, Prudentiam & Famam adumbratas exhibebant.

Ad eandem posticam triumphalis arcus partem, quadratum ex quatuordecim Hermulis peristylum cum suis zophoris, & stemmatibus hederaceis (sernicorollas aliqui vocant) ab intercolumnio dependentibus, latam viam coartabat, ut arcum transgressis ad vicum D. Clarae pateret aditus.

Tibicines, liticines, & cornicines supra arcum ad pluteos dispositi, periuendo modulamine, tibiis, lituis & cornibus insonantes Archiducem incedentem comitabantur.

FRONS POSTERIOR ARCUS GENVENS.

93

DESCRIPTIO PVBLICAE GRATVLATIONIS.
PEGMA PVBLICVM IN VIA QVÆ
LONGA NOVAQVE APPELLATVR
 EXSTRVCTVM.

AD EXITVM vici D. Claræ perbellum pegma Reip. nomine constitutum cernebatur, heroici planè argumenti. Ab humo ad profcenium vsque, septem pedes altitudini, viginti quinq; latitudini dabantur, in cuius spatio, armorum genera infinita, & belli apparatus ex arte pictus, militiæ peritis spectatoribus placebat. A scena duo militares Hermæ ad pedes duodecim assurgentes, Zophorum tribus pedibus latum sustinebant, cum fastigio acuminato, cuius angularia acroteria in galeas ornatas desinebant, medianum, in tropheum terminabatur, totamq;ue altitudinem ad triginta sex pedes sublimem eleuabat, hac adnotata in tympano sententia:

NON MINVS GLORIOSVM EST EXTREMA DELERE, QVAM PRIMA
 DEPELLERE: NAM ETSI PRIMA PRÆSIDIA REIP. VTILIA SVNT,
 TAMEN EXTREMA SVNT GRATIORA.

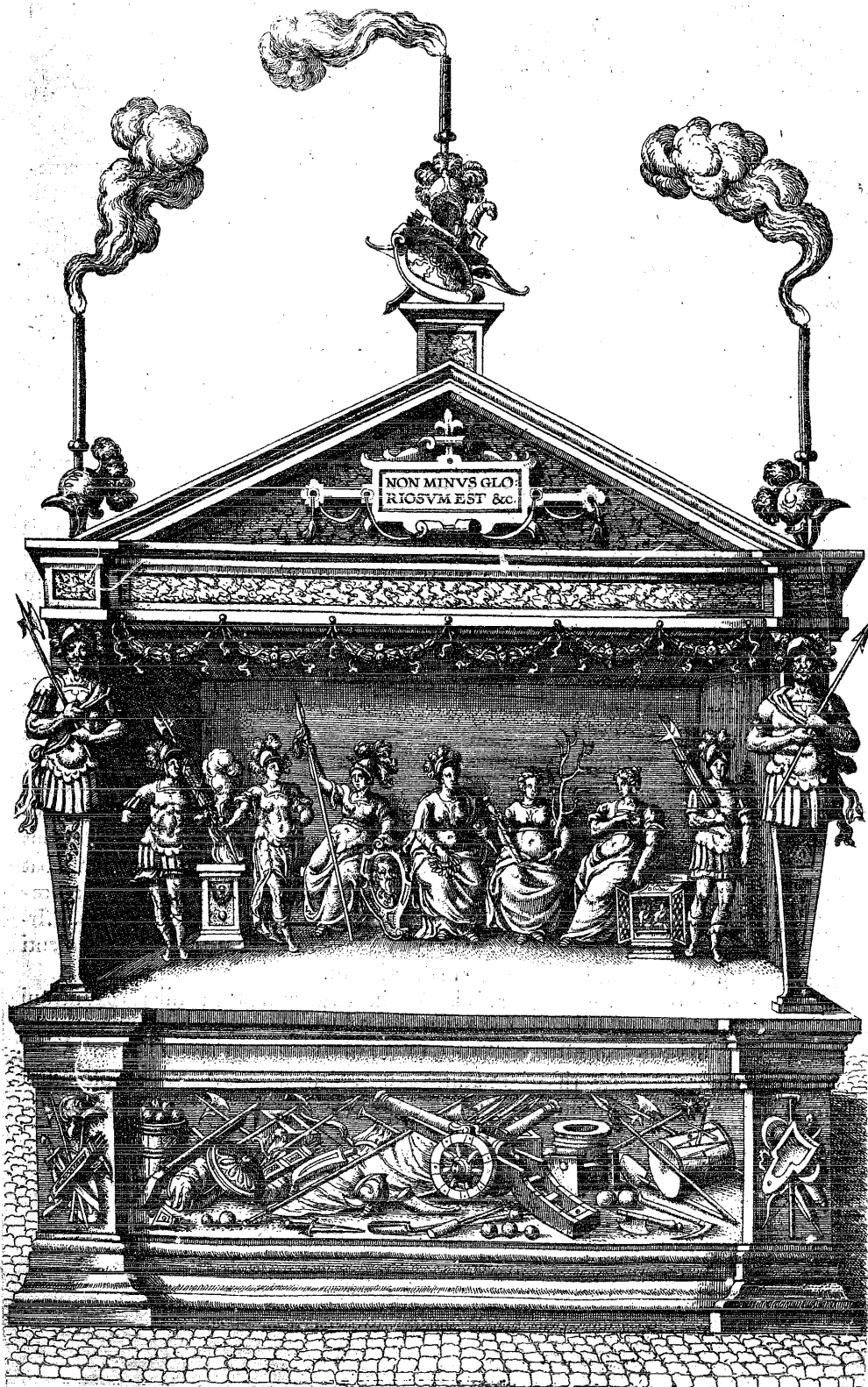
Oratio spectabat ad Archiducem, qui si teterrimæ huius discordiæ reliquias oppresserit, totius belli confector censebitur.

Scena quæ septem pedes profunditatis capiebat, rubris velabatur peripetasmatis. In eius medio sella curuli sublimis sedebat Ars Imperatoria, simili habitu quo Roma figuratur in antiquis marmoribus, & in hortis Cæsij exstare conspeximus, lauream dextra, pugionem stringebat sinistra. Quatuor Virtutes Imperatoriæ vtrinque assidebant: Peritia rei militaris, cum agide & hasta; Virtus bellica, præsentis animi virgo casside ac reliqua armatura & amictu antiquitati nihil cedens, nudis brachijs, dextram, qua pugionem tenebat, igni super ara exstructo intrepidè admouebat, figurata fortitudinis & magnanimitate, quam Romanus ille Scæuola reliquit prædicandam. Nec deerat Auctoritas, seu Disciplina militaris, quæ teretem dextra baculum bipedalem, tortili flexu, albo rubroq;ue colore distinctum, more tribuni militaris tenebat, læua vitem centurionalem, Notum est antiquitatis peritis in milites extra ordinem deprehensos, animaduersionis per vitem genus, vt ex nummo gentis Didix, L. i. uo, Plinio, Tacito, Plutareho, Iuuenali, Silio & Lucano, Apuleio etiam & Festo didicimus. Sub vineam, ait Festus, iacere milites dicebantur, cum astantibus centurionibus iacere cogebantur fudes; quod in illa iactus exercitatione, vite quam ad manum habebat centurio, velut parato victis supplicio, milites officij admonebantur, aut cæsi ignauitæ pœnas dabant. Eiusdem militaris castigationis in iure ciuili mentio est, L. Milites agrum. §. Irreuerens. ff. de re militari, vbi Macer Iurisconsultus militi qui centurioni castigare se volenti restiterit, vitemq;ue tenuerit, militiam mutat in deteriorem.

Quarta nympha, Imperatoriæ Artis assecla, Felicitas erat, cum cauea pullaria ex antiqui marmoris figura fabricata, sumpto ex veterum religione argumento, qui nisi saluis ex pastu pullorum tripudio auspicijs, vllam belli gerendi occasionem admittebant. Duo lictores sagati Romæ more, & galeæ crista plumatili insignes, cum fascibus laureatis profcenium tuebantur. Per... vero omnibus vestes erant sericæ, versicolores, & perquam decore.

I

DESCRI-

PEGMA AD D. IACOBI.

DESCRIPTIO PVBLICAE GRATVLATIONIS. 95
DESCRIPTIO ARCVS NATIONIS
MEDIOLANENSIS.

Ioc pegmate præterito, triumphalis arcus ante oculos erat, prope vicum Marchionis, quadrangulum vocant eum locum Itali, ex Corinthia dispositione à negociatoribus Mediolanensibus, vt inscriptio indicabat exstructus, picturarum varietatibus affluentissimus: In quadraginta pedum altitudinem sublatus, xxxii. pedibus latitudini, viginti verò profunditati in transitu assignatis. Columnæ in anteriori facie, binæ vtrinque cum suis capitulis, & stereobatis, Synnadicum marmor albis venis & rubentibus imitabantur. Intercolumnia Rudolphi II. Cæsaris Augusti in Romana panoplia paludati & laureati, & Ernesti Archiducis imaginibus ornabantur, additis vtroque singulorum insignibus. In fornice arcus Victoriæ sedentes Principem transeuntem lauro coronabant. Super Epistyllo & coronice fastigium quadratum atollebatur, continens hæc verba:

E R N E S T O

IMP. CÆS. RVDOLPHI AVGVSTI FRATRI, MAXÆMYLIANI AVG. F.
FERDINANDI AVG. N. INSVBRES OPTATISS. DICARVNT.

Fastigio infidebat venustæ formæ nympha, altera manu Mediolani insignia, altera hastatum protendens vexillum, cum deauratis Hispaniæ Regis eius Prouinciæ Ducis insignibus. Sellæ cui Insubria infidebat, duo vtrinque Amalthææ cornua inuersa innitebantur, copiam rerum omnium vbertim diffundentia.

In coronicis extremitatibus ab vtroque nymphæ latere, hinc Padi fluuij, inde Athesis simulacrum, senili forma, palustris alga & arundine coronati, protensis vltra coronicis proiecturam pedibus, urnis suis incumbebant, aquis & pisciculis affatim effluentibus. Dextra sua Mediolani insignia in labaro serico protendebant. In lacunari, duodecim alati volitabant Cupidines, flosculos lectissimos velut ex alto spargentes. Interiora arcus latera insignibus Archiducis vtrinque ornabantur, quæ pueri aligeri è fascia suspendebat, inter duos vtriusque sexus Hermas omni florum genere abundè cumulatos.

I 2

SCHEMA

ARCUS MEDIOLANENSIS.

DESCRIPTIO PUBLICÆ GRATVLATIONIS.
 SCHEMA ALTERIVS FACIEI IN
 ARCV MEDIOLANENSIVM.

97

ALTERA eiusdem operis facies, intercapedines columnarum hinc atque hinc depictas ostendebat, duobus augustissimæ domus Austriacæ Imperatoribus, antiquo ritu Romano armatis. Fastigij quadrato litteris maiusculis inscriptum legebatur:

LIBERALITAS ET CLEMENTIA PRINCIPVM DECVS.

Quod referebatur ad duas muliebri forma effigies, summo fastigio insistentes, quarum altera inuerso cornu Amalthææ Liberalitatem, altera agni & liliorum simbolo Pietatem, quæ innocentiam & candorem postulat, significabant. Fluuij similiter ex vtroque imaginum latere, eodem habitu quo in fronte anteriori, assidebant, Ticinum, & Adduam referentes, Infubriæ amnes haud ignobiles.

Exerant præterea paulò vlteriùs pegmatium quoddam classarij, ante ædes Viceameralij cuius supra mētionem fecimus: quem Præfectus rei maritimæ Illustris Carolus Mansfeldiæ Comes vices suas tueri iusserat. Eratque non modò spectatu dignum, quòd ex marinorum genere nudi & semiferi vtrinque Dij Archiducis insignia complectebantur, sed quòd immensæ longitudinis vexilla, & naualia ex serico aplustria, cum Regis & Ameralij insignibus, ad nauem Prætoriam exornandam comparata, totas à summo fastigio ædes operuerant, ingensque classariorum tubicinum numerus auras omnes sonitu oppleuerat. Nec displicebat pegmatij inscriptio:

ERNESTO AVSTRIACO SERENISS. CAROLI MANSFELDIÆ COMITIS
 REI MARITIMÆ CLEMENTISS. REGIS CATHOLICI IN BELGIO
 EIVSDEMQUE EXERCITVS GALLICI PRÆFECTI

N O M I N E

FIDEI, OFFICII, OBSEQVIQVE TESTIMONIVM CLASSARIJ PP.

Sed quoniam in nomen Ameralij incidimus, notum quidem omnibus vocabulum, sed fatis obscura sui origine, quæ nos in commentarijs de eo habemus non incommodum erit adijcere: Sic ergo à Ioan. Lucio placit. libro quarto, titulo sept. scriptum inuenio: θαλασσοπάρχων quam latine maris præfecturam vulgò Amyralitatem appellamus καὶ τῆς, nisi fallor, ἀλυμνίδος, hoc est salugine vel re maritima, voce vt quidam existimant Gallis cum Græcis, Maurisque communi: hæc ille. Sunt qui aliter ex Græco fonte hanc vocem deriuent, & ἀλυμνίον ab ἀλυμνός, hoc est falso, quod mari proprium est, & ἀρχον deducant, ex quo vulgus Euphoniae gratia amyralium constauit. Ceterum cum Ameralij dictio nusquam exister antiquior, quòd equidem sciam, quam in libro Curopalatae de officialibus palatij Constantinopolitani, qui ita scribit, ὁ ἀμυραλῖος κατὰ τὸν μέγαν δέικαν ἐπίστυνεται, ἠγείται δὲ τὸ σῆμα πάντως, Ameralium magno duci subest, præest autem classi vniuersæ, alijs item duobus locis Ameralium suo ordine idem auctor recenset, & apud Rob. de Monte ad Chronologiam Sigeberti, qui ad annum c. lvi. c. lvi. ita scribit: Stulus etiam Amiralij Babylonie obsedit Accaron: facile quiuis animaduertit vocem hanc ex lingua peregrina in Græcam migrasse, declinante Orientis imperio, quo tempore idem auctor scripsit, cum ocellus orbis Græcia multarum gentium concursatione, à prisca sua eloquentia desciiuit, vocesque infinitas origine Hæbræas, Chaldæas, Arabicas, Italicas & Germanicas suo admiscuit idiomati. Facta igitur compositione ex Arabico Amira vel amiras Græca terminatione, id est, præfectus vel imperium obtinens, & Græco ἀλιος, id est, marinus, dictio Ameralium in vsu venit. Est autem vox Amera siue amiras pro summo præfecto, vel eparcho apud recentiores historicos frequens, Zonaram, Cedrenum, Nicetam & alios: vt etiam ille annotauit qui in Curopalatem notas scripsit. Hinc gentes omnes Europæ Ameralij vocabulum ex Arabico & Græco acceperunt. Tamen non desunt qui aliter sentiant, & inter ceteros Renatus Choppinus vir eruditissimus, libro de Domano Franciæ primo, vbi de Gallicæ Nauarchiæ potestate tractat, & Vincentius Lupanus de Magistrabus Francorum; Sed penes lectorem esto iudicium.

FRONS POSTERIOR ARC. MEDIOL.

PORTÆ TRIUMPHALIS FLORENTINORVM

DESCRIPTIO.

RERGAMVS ergò ab Ameralitatìs pegmatìo ad pulcherrimam Ionici operis triumphalem portam, à natione Florentinorum qui numero admodum pauci sunt, in Archiducis honorem exstructam, prope sacellum D. Nicolai in eadem via raro artificio compositum opus, & prædiuite ornamento. Quod ad eius mensuram attinet, prima arcus eleuatio ab infimis columnarum stybolatis, plintho, basi, scapis, capitulis, epistylìo, zophoro, & coronice, xxv. & semis pedum altitudinem attingebat. Latitudo pedibus extendebatur triginta duobus. Transitus sex & viginti pedum longitudine finiebatur. Totum ferè opus Thebaicum in marmor colore coarquabat, venarum meatibus in lapide nigro decorè candescentibus.

In spatio vtriusque stylobatæ emblemata erant ex vmbatili monochromate, nimirum ara, cui adiacebant ægis & hasta, cum his notis:

ARMORVM ET SAPIENTIÆ PRÆSIDI.

Palladi scilicet, cuius statua intercolumnium exornabat, in suo loculamento (quod à forma lintris excauatæ scapham vocant nonnulli architecti, aliqui etiam hemicyclia, vulgus nicciam) collocata, ad humanæ staturæ proceritatem, cum Gorgone, hasta & casside sua, ea tantum nuditatis parte velo tecta, quæ castos oculos publicè offenderet. Supra caput infra epistylium aliud emblema ex nummo Lyfimachi adnotatum erat:

MINERVÆ PACIFERÆ.

Zophoro inscriptum erat hoc distichon:

*Hic vir, hic artificis restaurat dona Minerva,
Redde pares eius meritis, Antuerpia, laudes.*

Archiducem intelligit, quem lanificium & pannarium, quo nullum vtilius huic emporio commercium, breui restauraturum confidimus.

In altero intercolumnij latere, humanam staturam egregiè referebat Hercules simulacrum, in simili quo Pallas receptaculo positum, cum exuuiis leonis & claua deaurata. In stylobatæ, aræ astabat nodosa eiusdem Hercules claua, cum his verbis:

INVICTÆ VIRTVTIS HONOS.

Supra caput sub epistylìo emblema Hercules reductoris boues à Caco abactas reducētis, in zophoro eidem & Archiduci hos versus attribuerant:

*Viribus Alciden superas, Erneste, potentem,
Funesi qui monstra domas immania belli.*

In arcus fornice pendeabant coelata Archiducis insignia, quibus ingens aquila infidebat, & gemini semiplanæ coelaturæ leones vnguibus eadem vtrinque tenebant, sex pedum singuli magnitudinis. Supra coronicè in secunda columnatione, ex humilibus columellis quadratum erat sepimentum, cum pulchro fastigio, quod inter quatuor Ionicas columnas elegantè assurgebat, vbi ingens tabula quadrata auctores machinæ, & causam declarabat:

ERNESTO AVSTRIO OPT. PRINCIPI CÆSARIS FILIO, CÆSARIS FRATRI, MVLTORVMQVE IMPP. LONGA SERIE N. IN TESTIMONIVM OBSERVANTIÆ ERGA REGEM PHILIPPVM II. CATHOL. AVST. OMNESQVE PP. AVGVSTISSIMÆ DOMVS AVSTRIACÆ, FLORENTINI DD.

In dextro eiusdem eleuationis, & intercolumnij interstitio, commodo pro operis conuenientia loculamento, nudæ mulieris anguem in se reuolutum stringentis, stabat simulacrum, Æternitatis ex Boccacio symbolum.

Ex altero latere, simili loco Famae effigies. Coronice extremis vtrinque angulìs tripedales Cupidines insitebant, hastarum vexillum dextra tenentes, læua tabulam oblongam fasciis

fascioliſ ſuſpenſam, quæ ſtatuz in ſupremo ſaſtigio poſitæ nomen proponēbat in hunc modum:

*Iure tibi, ô Virtus, locus eſt in cœrtice ſummo,
Nam calum petis, cœt calo eſt affinis origo.*

Simulacrum Virtutis, pedibus decem ſublime conſiſtebat, quemadmodum in nummiſ Vitellij, Adriani, & aliorum figuratur, cum caſſide criſtata, parazonio & haſtilli. In baſi eiuſdem, galerus Ducaliſ ſerto laureo concludēbatur, cum hoc elogio:

SOLI DEO GLORIA.

Quod Archiducis Erneſti ſymbolum eſſe quidam ferunt, pio Principe, & Chriſtiano reuera dignum. Hæc ſtatua, molis altitudinem ad quinquaginta tres pedes euehebat. Quatuor ad hæc obeliſci angulares ad pedes viginti in ſaſtigio eminebant. Infra quatuor ſcalpti leones vnguibus tenebant ſereniſſimæ familiæ Mediceæ, magniq; Hetrurię Ducis in ſignia.

Inteſtini quoque operis nitor cum reliqua molis elegantiâ cerrabat, nam in ſummo lacunari aſpiciēbantur roſæ deauratæ, ingentiſ foliaturę, ad veterum laquearium imitationem, Nec minus laterales ibidem picturæ contemplatione tranſeuntē detinebant. Quarum altera huiuſmodi hiſtoriam exhibebat:

C. IVLIVS CÆſAR OCTAVIANVſ, M. ANTONIVſ, M. LEPIDVſ, III. VIRI
COLONIAM FLORENTIAM EX NOBILIſſIMIS QVIBVſQVE FAMILIÆ
TRIBVſ SCAPTIÆ DEDVENDAM, ET PRIMA VRBIS FVNDAMENTA
FACIVNDA CVRANT.

Tiberis & Arnus vtrinque aſſidebant, hic, penes ſe lupam, leonem ille depiſtum habebat. In ſignia ſimiliter hinc S. P. Q. R. illinc noſcebantur Florentinorum, In ſpatio niueo lilium rubrum, cum hoc pentateſtico infra aſcripto:

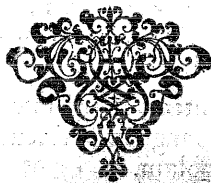
*Me verum domini fortes genere Quirites,
Aſiduusque labor belli, generoſique Virtus
Protulit imperij fines concordibus armis,
Mox armis iuncta ingenua victricibus artes,
Promexere opibus cunctis & honoribus auctam.*

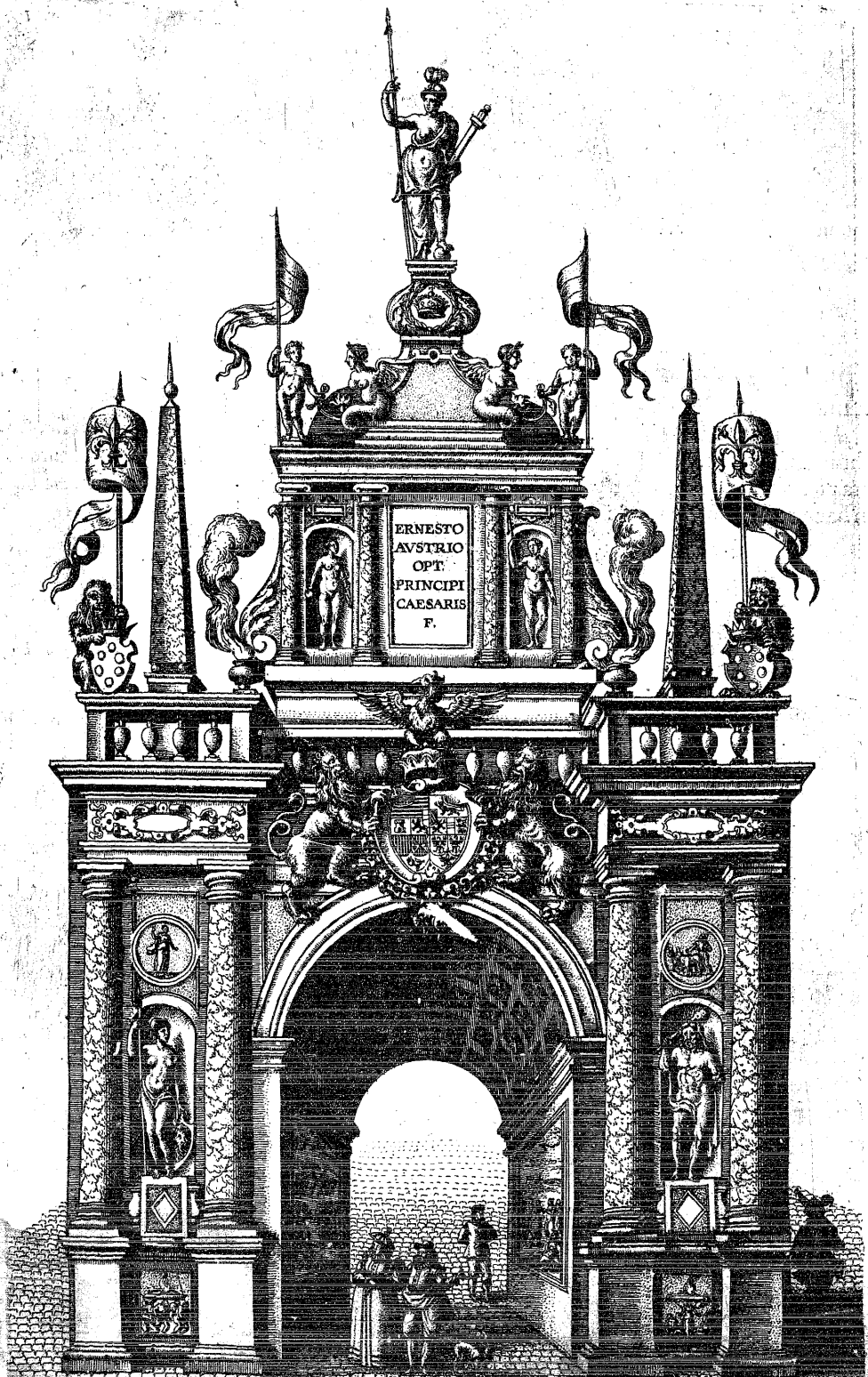
Alterâ tabula continebat Feſulanorum cum Florentiniſ coniunctionem, quod hæc verba indicabant:

FESVLANI IN VNVM EVNDEMQUE POPVLVM CVM FLORENTINIS,
A QVIBVſ DEBELLATI CAPTIQVE FVERANT, COALEſCVNT,
cum hiſ verſibus infra exaratiſ:

*Filia cui Mauri fecit cognomen Atlantis
Feſula, quanquam altis iacet cœſque oppreſſa ruinis,
Eſſe tui partem tamen, ô Florentia, gaudet.*

POSTE-

ARCUS FLORENTINORVM

DESCRIPTIO PUBLICÆ GRATVLATIONIS.
 POSTERIORIS FACIEI IN PORTA
 FLORENTINA DESIGNATIO.

FRONS machinæ posterior simili ordine columnarum, colore, elegantia, emblematis & symbolis condecorabatur. Ipsum fastigium Regiæ Maiestatis Hispaniarum insignia, dextram Pietas, læuam verò Iustitia occupabant.

In spatio inter maiores columnas imago Victoriæ cum palma & laurea humanam staturam exæquabat; Templo Virtutis & Honoris supra caput appicto, cum propopœcia in zophoro scripta:

*Hac iter est, Erneste, tuis hac laurea factis,
 Et meriti virtute tibi debentur honores.*

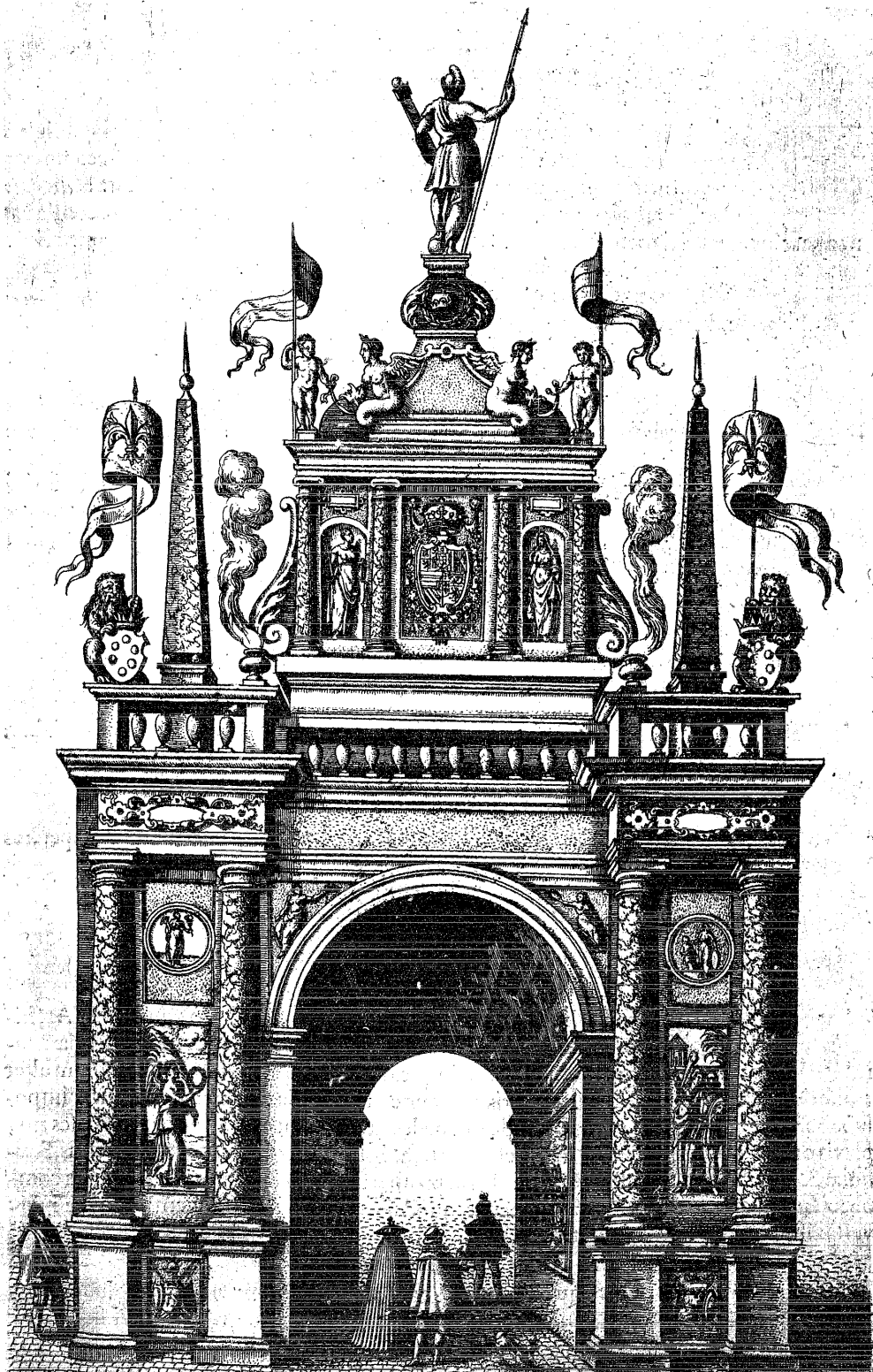
Emblema similiter Felicitatis publicæ, ex nummo Titi super hac imagine erat collocatum. Infra inter stylobatas gemina vtrinque de Barbaris trophæa.

Alterum verò intercolumnium, Religionem intuentibus exhibebat, quæ Ernesto Archiduci militari habitu & clypeo insigni, Victoriæ digito ostendebat, cum emblemate supra picto ex nummo antiquo: Restitutori Belgij. Erant & in zophoro annotati versiculi in hanc verborum formam:

*Robore Religio Belgas defensa tuetur
 Austriaco, monstratq; Duci sua præmia magno.*

SEQVI-

SCHEMA ADVERSÆ FRONTIS ARCUS FLORENTINI.

DESCRIPTIO PUBLICAE GRATVLATIONIS
 SEQUITVR DESCRIPTIO OPERIS
 LVCENSIVM.

ROST vbi in Viam nouam peruentum est, quæ Breuis dicitur, ad alterius differentiam, quam Longam supra appellauimus, conspecto foro quod Lacteum vocant, Corinthij operis arcus à Lucensibus erat erectus, mira venustate & elegantia, ac genere ornamenti vario locuples. Qui licet vna tantum fronte constabat, nec peruius erat, sic tamen ex optica ratione depictus prospectu suo, & abscedentia ardebat, vt reliquis operibus triumphalibus nihil cederet. Nam transitus loco, ciuitas Luca graphicè depicta spectabatur, supra quam magna volabat aquila, in cuius alis aureæ notæ ad S. R. Imperium spectabant:

FOVEO ET FAVEO.

Quatuor columnæ Corinthiæ, quæ varietate marmorei coloris illustres, lapidem Arri- cum imitabantur, opus fulciebant, cum stylobatis, plintho, scapis, capitulis, epistylis, zophoro & coronice sublime quadraginta quinque pedibus fastigium euehentes; latitudo quadraginta pedibus producebatur. In harum dextro intercolumnio absolutissimè picta Diana statura plusquam humana, Laconico more *φανοιρής*, vel iuxta Virgilium nuda genu, venatricem referebat; nam arcum manu, pharetram ex humeris pendentem gestabat, astantead pedes venatico cane. Erat & supra caput ascriptum hoc distichon:

*Ille diem reddit pallentes dum fugat umbras,
 Tu pacem reddes sedato, Erneste, tumultu.*

In zophoro harum duarum columnarum legebatur hic versus dialogisticus:

Quid Belgas sperare iubet Erneste? Quietem.

In medio zophoro super fornice hæc inscriptio causam operis, & auctores denunciabat:

ERNESTO AVSTRIACO ARCHIDVCI SERENISS. ANTVERPIAM
 FELICITER INGREDIENTI, LVCENSIS AD SINGVLAREM
 OBSERVANTIÆ DECLARATIONEM.

In sinistro verò intercolumnio, Palladis armatæ venusta effigies ad Archiducem per hos versus referebatur:

*Monstra domus animi gladio virtutis, et hostes
 Vincit casta suos vltimæ cuspide virgo.*

In zophoro supra columnas posito ad eundem spectabant hæc verba:

BELLA CIVILIA EXPELLO, BONOS CONFIRMO.

Super torius machinæ coronice fastigium eleuatum in suo quadrato continebat Archiducis Ernesti insignia. Tres autem in summo alari Cupidines humeris connixi Regiæ Maiestatis insignia sustentabant: astantibus vtrinque duobus aliis Cupidinibus, quorum alter ciuitatis Lucæ, alter Reip. siue Libertatis prætendebat insignia. Extremo coronicis impositi obelisci cum argenteis pilis ad duodecim pedes attollebantur. Stylobatæ & bases trophæis ornabantur ex vmbatili monochromate, & historiis Romanis Curtij, Cochlitis, Scæuolæ & Cincinnati collustrabantur. Infra prospectiuam prope humum panthæra complexa saxum quadratum vnguibus tenebat, quod sermone ad Archiducem pertinente huic versiculum inscriptum habebat:

Mœnia Luca tibi pandit sua, pectora ciues.

A dextro verò molis latere, quod ad eam accedentibus læuum erat, sex columnarum porticus quedam cum sua coronice viam munitabat, vt ad dextram Archiduci flectendus esset vltior progressus.

ERNESTO AVSTRIACO &C.

OPVS TRIVMPHALE LVCENSIVM .

DESCRIPTIO OPERIS MATERIATI AD
INGRESSVM VIÆ VACARIÆ POSITI.

BREVI autem à Lucensium machina interuallo, simile opus è plana materia ad prospectum seu opticam artem haud negligèter adumbratum, ad Vicum Viteum statui iusserat magistratus, quod ex obliquo viam Vaccariam obstruebat, forum-que ad læuam flectentibus ostendebat. huius operis altitudo, triginta & vno pedibus educta, latitudo ad viginti quinque pedes pertingebat. Super pictarum columnarum coronice tria quadrata loculamenta columnis separatis insignes quatuor effigies continebant. In medio ceteris capaciori Regiæ Maiestatis imago ad viuum depicta statura naturali, & habitu domestico venerationem intuentibus excitabat; & astanti Archiducum rerum Belgicarum imperium committebat. Super coronice Aquila vnguibus diadema suspendens, cum palma & sceptro Maiestatis erat emblema. Tertia effigies Principis Philippi diuinam indolem præ se ferebat; erat enim ad viuum reddita ex autographo recenter Madriccio Bruxellam allato. Pro eius symbolo supra eminebat, Sol oriens cum quadrigis, & his versibus in tetragono scriptis:

*Cum Phæbo imperium diuisa sorte Philippus
Tertius Austriacæ gloriæ gentis habet.
Hæc sua signifero distinguit tempora circo,
Seruat & ætherias nocte diæque vices:
Ille sed in terris est sidus, & orbis ocellus,
Est Helice, populus & Cynosura suis.*

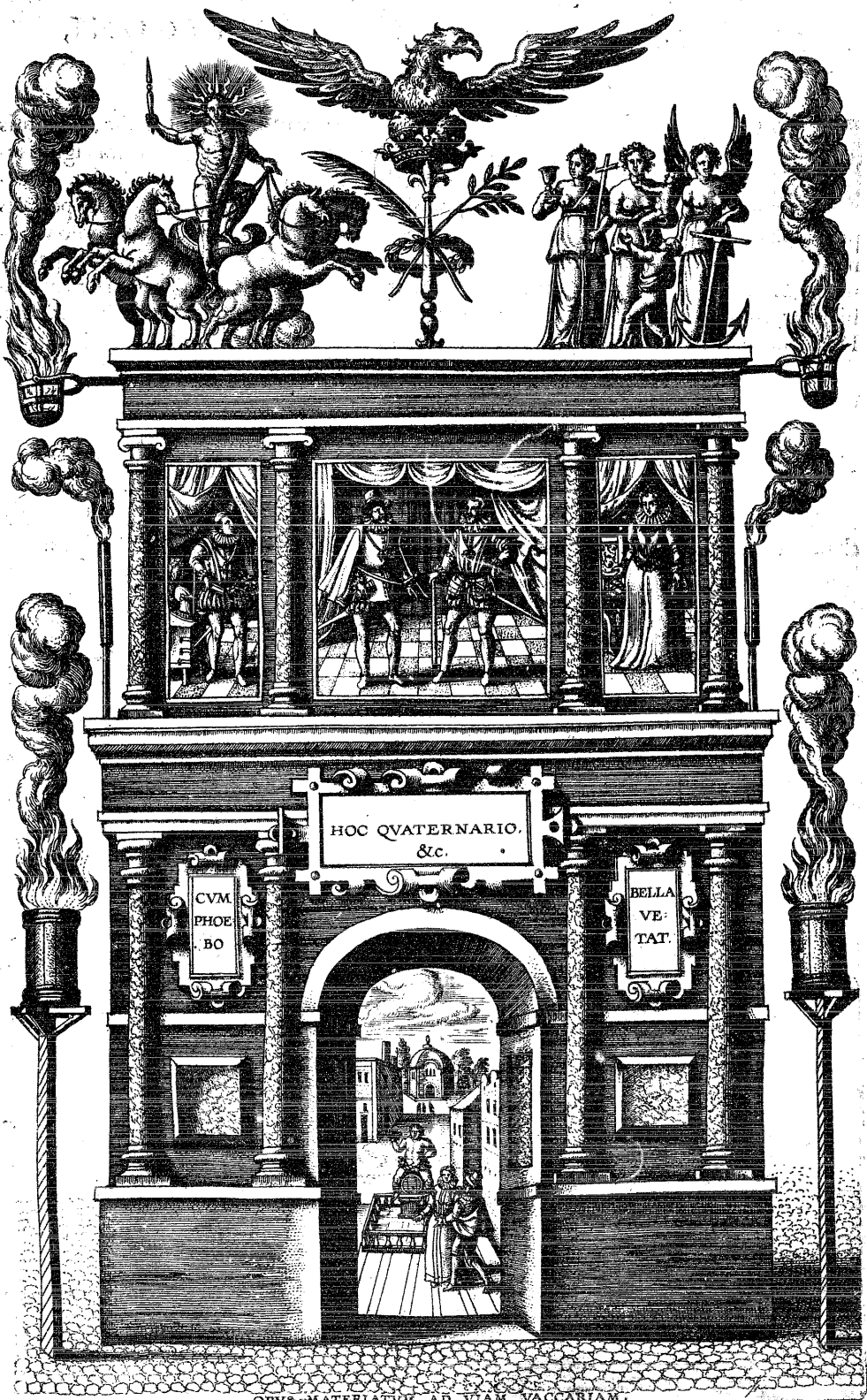
Cuius eximia virtutum tyrocinia oculos omnium quas sol aspicit gentium, hoc in se modo conuerterunt, vt felicissimis indolis eius beatissimæ auspicijs, Christianus orbis se confoletur, hostes verò coniunctam virtutibus potentiam horreant. Nec minus placebat quarta ordine imago filiæ Regiæ Isabellæ, quam ob prudentiam singularem, præter ceteras animi dotes, quæ in illa sunt plurimæ, omnium rerum & consiliorum Rex consciam facit & participem: pro cuius symbolo tres Gratiæ Theologicæ, Fides, Spes & Charitas, more Charitum sese mutuò complectebantur. Inscriptio quoque non illepidò argumento talis erat:

*Bella cœtat positis Isabella resumere telis
Austrias, & sexus gloria prima sui.
Commendat que Duci te, Belgica bella, benigno,
Confecta ut solitas pace reducat opes.
Tolle caput, medijs pacem bellator in armis
Reddet, & imperio secula bella suo.*

Erat præterea pari cum imaginibus verborum numero ascriptum in medio hoc elogium:

HOC QUATERNARIO FELIX BELGICA.

Cuius auctor siue ad illam Pythagoræ *τετρακτύς* & Hieroclis philosophi in canone eius aureum commentarium respexerit, siue ad Platonis libri quarti de legibus locum, vbi res humanas omnes à quatuor quibusdam existimat gubernari, Deo scilicet, Fortuna, Opportunitate & Arte, nemo est qui hanc *τετρακτύς* Belgio salutarem esse diffiteatur.

OPVS MATERIARVM AD VIAM VACCARIAM.

DESCRIPTIO PUBLICAE GRATVLATIONIS.
 SCHEMA GIGANTIS ANTIGONI,
 QVEM DRVONEM ALII VOCANT.

QOSITVS erat in Fori medio immani corporis vastitate coloffus ille, Gigantis Antigoni, cuius supra meminimus, sedentis simulacrum, cuius statura viginti septem pedibus attollitur, artificiosè elaboratum cum Romana panoplia. Antigonus ille à Brabone superatus, punita meritis contumeliis tyrannide, posteris pro trophæo constitutus est. Sceptri loco teretem habet in manu baculum flexuoso volumine albo rubroque coloribus inductum. Comites ante pedes habebat sui similes, personatos & fericis amictos vestimentis, Furorem, armis & face ardenti horridum senem, rabiem oculis & gestu demonstrantem: Discordiam flammæ seditionis folle animantem. Diffidentia lartus duabus personata sedebat, cum ascripto hoc tetra-sticho:

*Vidimus Austriacos toties, Erneste, triumphos,
 Nunc eadem fortuna manus dare cogit eidem
 Imperio, victos amen oppressosq; fateri
 Non pudet, Austriacis nam flectitur orbis habenis.*

Nec longè hinc ante ædes collegij Dimicatorum, quas habent in foro, D. Michaëlis Archangeli imago de victo diabolo triumphum agebat: cum his verbis ibidè affcriptis:

DIVO MICHAELI ARCHANGELO,
 PROPVGNATORI CÆLESTI, TVTELARI. N. S.

Infra verdè sic legebatur:

ERNESTE DVCVM MAX.

QVOS

DIVVS MAXÆMYLIANVS I. CÆS. AVG. ABAVVS TVVS SIBI SVISQVE
 POSTERIS DVCIBVS BRABANTIAE, CORPORIS CVSTODES
 CREAVIT, HIC IN OCELLO VRBIVM SE DEO OPT. MAX. REGI,
 ATQVE TIBI DEVOENT.

LL. M. Q.

Ex aduerso Stygius ille Python hos versus è collo suspensos habebat:

*Cælestis belli dux magnus vt ille Michaël
 De septemgemino victor serpente triumphat;
 Sic debellato malefido protinus hoste,
 Magnæ, nec immeritos perages, Erneste, triumphos.*

VIDIMVS AVSTRIACOS &c.

SCHEMA GIANTIS COLOSI

DESCRIPTIO PUBLICÆ GRATVLATIONIS.
 PEGMATIS PVBLICI IN FORO
 POSITI DESIGNATIO.

NT E ædes Senatorias egregium pægma, & loco suo non indignum erat erectum, in tres scenas siue tabernacula decenter distinctum: in quibus octo forma & habitu lepidissimæ puellæ, statum Reip. benè ordinatæ, eiusque personas concinnè sustinebant. Pægmatis altitudo ad triginta tres pedes, latitudo ad quadraginta pro-
 tendebatur. Kubri intus coloris pannus periperafmatis loco erat. A proscenio quod septem ab humo attollebatur pedibus, quatuor vtriusque sexus Hermæ tria tribunalia separabant, ex quorum epistyllo, quod capite portabant hederacea stemmata cum lemniscis depende-
 bant. Supra zophorum fastigium assurgebat acuminatum, in cuius acroterio biceps Aquila passis alis mundi globo infidebat, In tympano scripta erant hæc verba:

DEO AVCTORE,
 PHILIPPO AVSPICE,
 ERNESTO VINDICE.

Personæ pægmatis erant amicte & ornate radiantibus auro & argento, variisque colori-
 bus vestimentis: Quarum duæ in medio sedebant, loco non nihil editiori. Religionem, vna
 amictu Vestali, stricto altera gladio Iustitiam referebant: vtramque in nube descendentes
 Angeli lauro coronabant, duoque adolescentes cultu angelico in proscenio stabant, ceu ta-
 bernaculi apparitores laureati. In altero ad dextram tabernaculo, Lex sedebat cum duo-
 bus voluminibus & his notis ff. & Cod. Æquitate cum benè recto hastili, seu regula argen-
 tea, illi assidente, & Consuetudine ad sinistram, quæ in libro notato ciuitatis insignibus Ius
 municipale conscriptum ostendebat. In altero prætorio tres virgines sedebant: Annona
 aristis maturis coronata, cum panibus canistro vimineo impositis. Moneta ex astante sibi
 incude, malleo & forcipe monetilibus instrumentis dignoscebatur. Politea, quo nomine
 vitur abusive pro parte publicæ administrationis, quæ cognoscit de rebus numero, pon-
 dere & mensura constantibus, tria eadem verba in scuto argenteo aureis literis notata pro-
 ponebat. In vtroque pægmatis angulo, liçtor astant cum sago Romano, casside & fascibus
 Consularibus. Pægmatis inscriptio & sensus erat:

D. . . O. M.

QVOD INSTINCTV DIVINITATIS ERNESTVS AVSTRIACVS PROVINCIAS
 BELGICAS IN CATHOLICA RELIGIONE, IVSTITIA INTEGRA, LEGIVS
 PATRIIS, AC MAIORVM INSTITVTIS REGIÆ MAIESTATI FIDELES,
 OBSEQUENTES, ET BEATAS CONSERVABIT,

S. P. Q. A.

HANC ARAM D. D.

Domus autem Senatoria, dum hac Princeps iter faceret, tibicinum Magistratus ministe-
 rio additorum cantibus tota perfonabat.

SCHEMA

SCHEMATIS PEGMATIS IN FORO.

DESCRIPTIO PUBLICÆ GRATVLATIONIS.
SCHEMÀ ELEPHANTI.

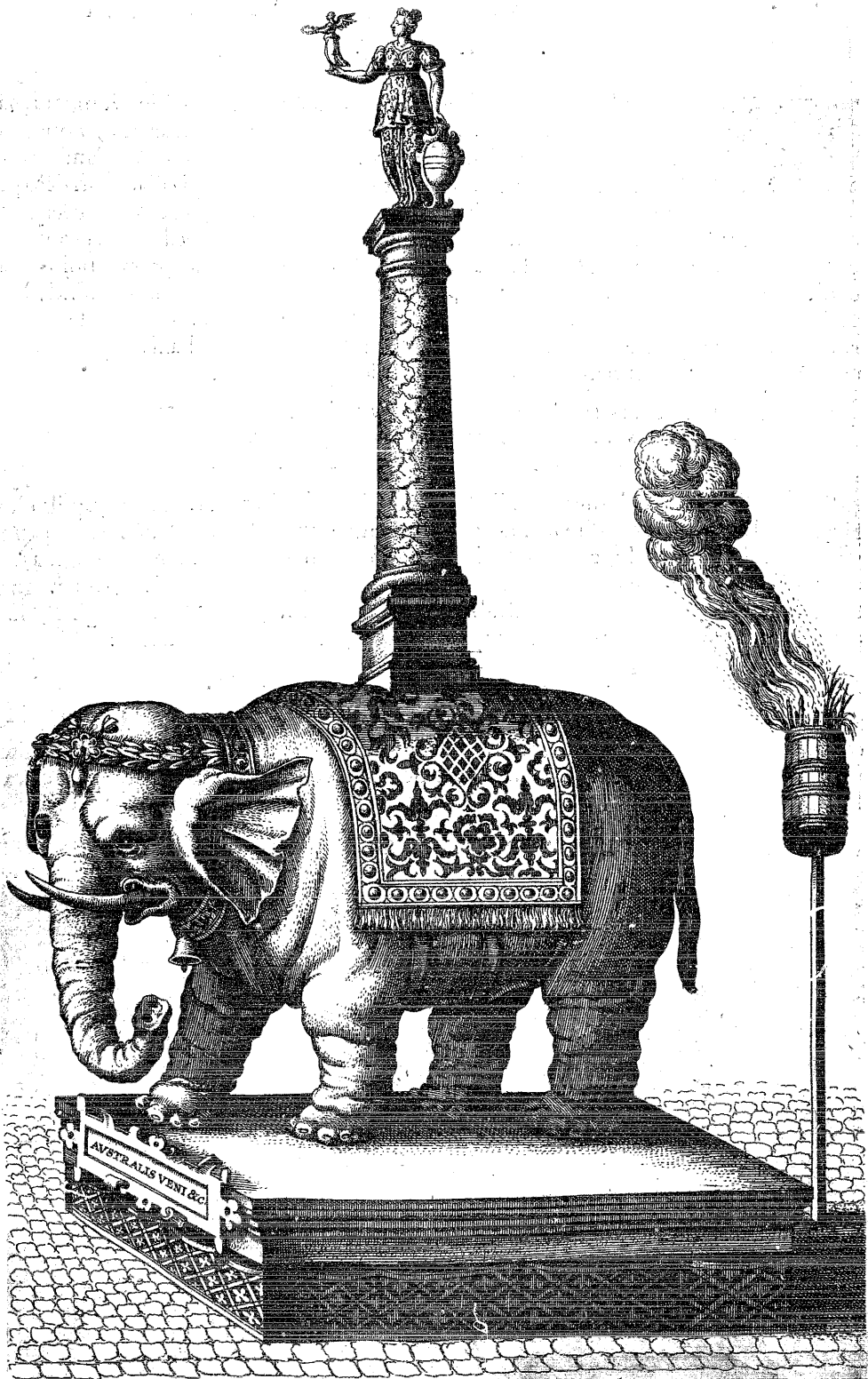

Ec longè progresso ad vetus forum Frumentarium, Archiduci obuium se dedit vastæ magnitudinis Elephantus, quod genus animantis, quia tam Belgis quàm ceteris Europæis perrarò videtur, in anniuersariam pompam producunt Antuerpienses, à quibus Elephantus postremò visus fuit quem Rex Lusitanæ fortissimus Emanuel Ferdinando Cæsari Augusto dono misit, anno his literis numeralibus incluso: BrabantInI VIDERVnt ELEphantEM. Columnam XIII. pedibus sublimem cum basi & capitulo bellua dorso gestabat, & super eâdem Austriæ simulacrum Victoriæ alatam manu tenentis, insignibus domus augustissimæ astantibus. Serica veste instrata erat bestia, quæ per virum intromissum proboscidem attollebat, & huc illuc detorquebat. Versus quoque pari cum basi lateribus numero, rationem statuæ hanc reddebant:

*Australis veni Libya, spectator, ab oris
Austriacum subiturus onus: nam maxima magno
Pondera conueniunt, animantia cetera gestent
Vulgus, ad Austriacos non suffectur a triumphos.*

ARCVS

AVSTRALIS VENI & C.

SCHEMA ELEPHANTI.

DESCRIPTIO PUBLICAE GRATVLATIONIS.
 ARCVS PVBLICVS AD FORVM
 LINARIVM.

HIC spectaculo arcus successit via Alta exstructus ad forum Linarium, qui magnam adferebat intuentibus voluptatem. Nam super prima eleuatione, quæ erat ab humo xxxi. pedibus erecta, ingens columna attollebatur, cuius diameter tres pedes semis in crassitie vindicabat, altitudo cum basi & capitulo viginti octo pedes attingebat, cui nouem pedum Gruis effigies erat imposita pro recepto Vigilantiæ symbolo. Tota altitudo lxxxviii. pedes assequebatur. Latitudo molis ad pedes xxx. promouebatur. Columnæ autem quæ Constantiæ symbolum est, gemini angues pro symbolo Concordiæ appendebant ad formam caducei circumplexi, fasces Romani vtrinque affixi, Imperium denotabant, seu publicam eius exercendi potestatem. In parte scapi inferiore, in laureo ferto, duæ dextræ sibi mutuo iunctæ Fidei symbolum exprimebant: Quæ omnia ad talem pertinebant sententiam hac inscriptione ibidem propositam:

SVB PRINCIPIS INVICTI, ERNESTI AVST. BELGICO IMPERIO,
 CONSTANS FIDES, VIGILANSQVE CONCORDIA METV
 MALOS COERCEBVT, AD BONORVM SECVRITATEM.

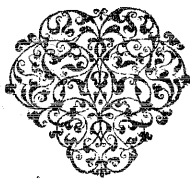
Super basi eiusdem columnæ Scaldis fluiuius depictus sedebat, cui aduolans aquila oleæ ramum rostro adferebat. Basim leones vtrinque deaurati vnguibus tenebant. Super extremis coronicis partibus, hinc Regiæ Maiestatis, illinc S. Imperij Marchionatus insignia feris laureis continebantur. Zophorus & intercolumnia encarpis cum suis lemniscis ornabantur. Stereobatæ emblematis illustrabantur. Muliebres in vtroque latere imagines, Hæc dextra hastam, cornucopiæ sinistra complexa tenebat, cum his notis literarum:

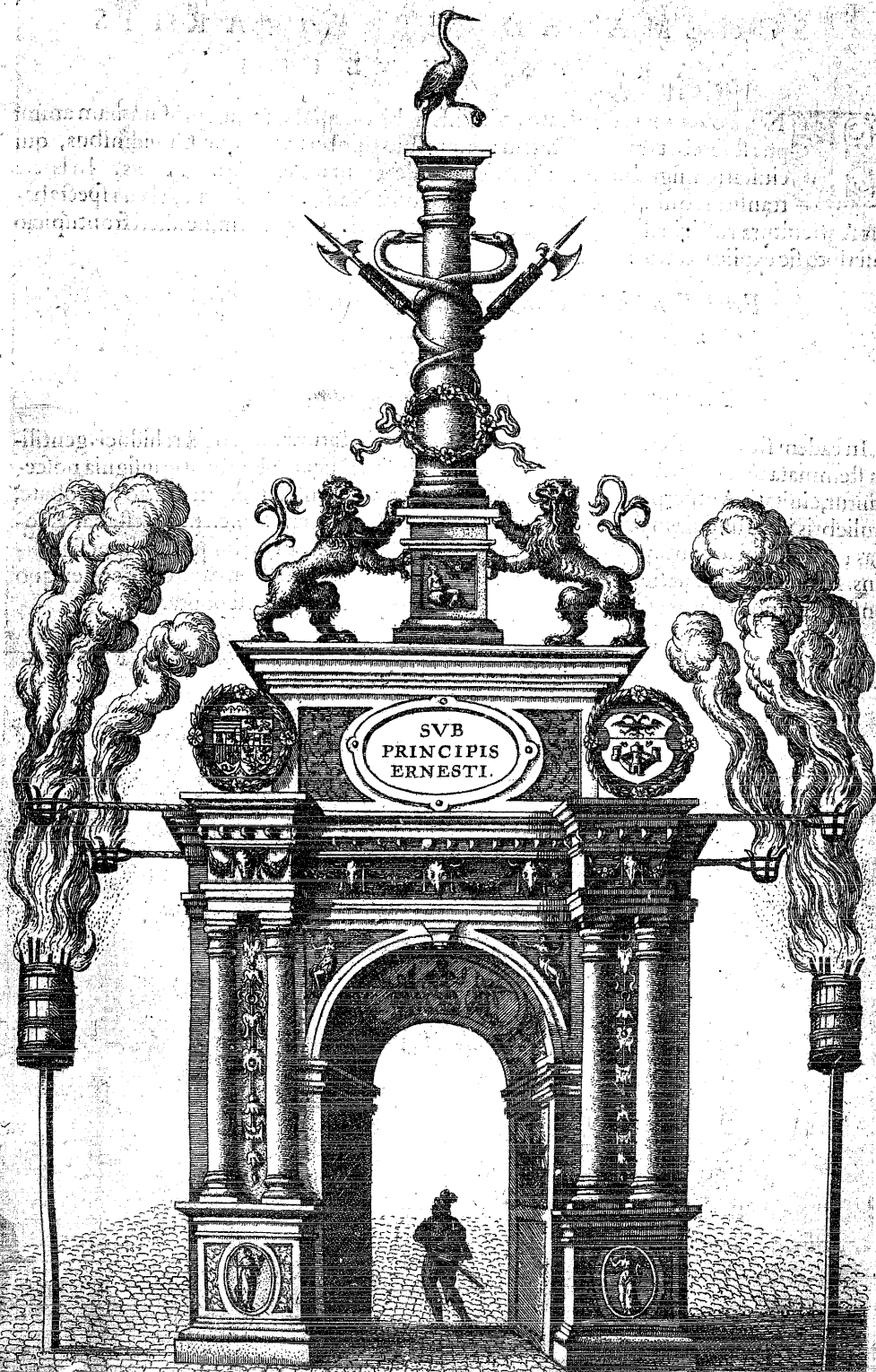
IN VTRVMQVE PARATVS.

Archiducem intellige, qui bellum non metuit, & honestis æquisque conditionibus pacem inire, rerumque omnifariam copia affluentes Belgicas regiones efficere desiderat. Altera, Victoriæ dextra tenebat subductis læua non nihil vestibus, rostrum nauis pede calcabat, cum ascriptis literis:

VOTA POP. BELGICI.

SCHEMA

ARCVS PVBLICVS AD FORVM LINARIVM.

DESCRIPTIO PVBLICAE GRATVLATIONIS.
 SCHEMA ADVERSÆ PARTI
 ARCVS PVBLICI.

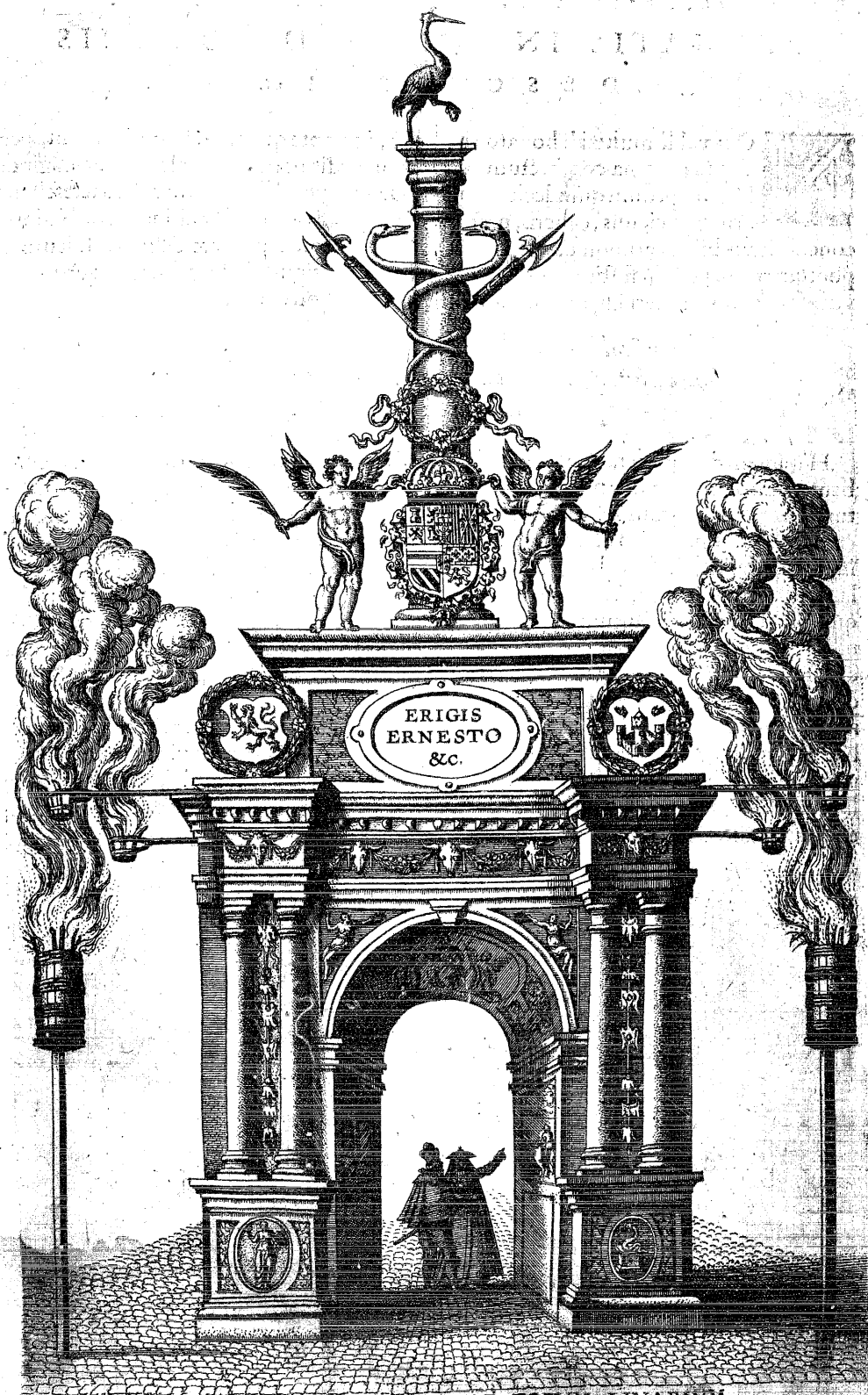
IN LACVNARI fornicato, virginis habitu depicta Antuerpia summam animi præ se ferebat tranquillitatem: astantibus duobus vtrinque Cupidinibus, qui ciuitatis insignibus incumbentes, similes erant quietè dormientibus. In latere transitus, qui ad pedes XII. se protendebat, Nauigatio à dextra, à læua spectabatur Agricultura rustici effigie iugatis bobus tutò arantis. Quæ carmine alteri frontispicio inscripto sic explicabantur:

*Erigis Ernesto cur celsam
 Quid spes sic animo, vixit ille meos.
 Illius auspicijs pulso quod Marte, venisset
 Tecta quies, portum nauita, taurus agrum.*

In eadem fronte posteriori super coronice duo virilis staturæ aligeri, Archiducis gentilitia stemmata tenebant. A dextra ibidem lauro redimita Ducatus Brabantie insignia noscebantur, ciuitatis Antuerpiæ à læua stabant in rosaceo, vt solent, ferto. In dextro stereobate, muliebris imaguncula super cornu Amalthæe duas se inuicem aspicientes gestabat ciconias; sumptum ex antiquis numismatis emblemata, Pietatem vtriusque Philippi significans. In sinistro iacebat super aram spiris suis inuolutus, erecto tamen capite serpens, ex quo constabat, quòd esset ara salutis publicæ quæ in vtroque Philippo est posita.

PEGMA-

ADVERSA FRONS ARCUS AD FORVM LINARIVM.

PEGMATIS IN PONTE D. IOANNIS

D E S C R I P T I O.

NON valdè multis ab hoc arcu passibus, in ponte quem D. Ioannis vocant, perelegans pegma conspectum fuit, latum pedibus triginta, altum quadraginta. Hermæ pedum quindecim proceri, Deum nymphamque marinam referebant, ornati pisciculis, cancris, pectunculis, conchis striatis & echinatis, turbinibus, conchiliis, vmbilicis, arundine, alga, iuncis, aliisque æquoreæ pompæ deliciis. Idem zophorum trium pedum sustinebant, in cuius medio fastigium assurgebat, in quo marini vtriusque sexus semiferi Dij in circulo ouato hoc tristichon exhibebant:

*Ernestus Scaldi, Nereides, arcta leuari
Vincta iubet, resuòque vadum sulcare meatu
Rursum, & aquoreis iterum collidere nymphis.*

Hic autem dramatis erat sensus. Scaldis fluuius Antuerpiam præterfluens, per incumbentem capacissimæ vrnæ nudo corpore virum, glauco velo parcius cinctum, exprimebatur. Is propter sublatum vel potiùs clausum hoc diuturno bello commercium, catenis vinctus fingebatur, quas eius Celsitudine coram pegmate veniente, cum magna alacritate, & immensæ multitudinis acclamatione sex nymphæ marinæ dissoluebant. Doris scilicet, Galathea, Panopœa, Nisea, Anymone & Nais, puellæ lepidissimæ, & sericis indumentis aliòque mundo muliebri cultissimæ. Solutis catenis quas nymphæ præ gaudio subsilientes manibus tractabant, & concutiebant, copiosam aquam magno cum impetu ex vrna sua Scaldis effundebat, ceu referatis, vt omnes confidimus, Archiducis Ernesti fortitudine & prudentia fluuij faucibus, & nauigatione restituta, qua hæc ciuitas olim floruit, & in celeberrimum excreuit emporium. Decem tubicines classarij ingenti clangore hunc actum celebrabant. Duo præterea in vtroque pegmatis angulo nudi Tritones virili supernè forma, pinnis infra vmbilicum adglutinatis, reliquum corpus sub proscenio abscondebant, & velut Scaldis ministri aut præcones æneis cornibus intus occultatis horrendo strepitu conchas inflabant.

SCHEMA

PEGMA AD PONTEM D. IOANNIS.

SCHEMA NAVIS VELIFICANTIS.

ACCEDEBAT ad dramatis perfectionem spectaculum navis velificantis, quæ ad onerariæ similitudinem omnibus armamentis & ornamentis instructa, à primo aquæ ex Scaldis vrna fluxu, cursum cum magna facilitate perfecit. Nec erat quem non magnopere oblectaret mira duodecim nautarum cum suo nauarcho, habitu thalassico, & causia ferruginea cultorum agilitas. Eorum enim alij per foros curiabant, malum ascendebant, alij reliquis classicis muneribus ex arte nautica peritè fungebantur. Altitudo nauigij cum malo & aplustribus triginta tres pedes efficiebat, latitudo à pro- ra ad puppim vsque in pedes viginti distendebatur. Tabulis etiam vtriusque lateris sic erat inscriptum:

*Ernesti Ducis imperio, qui vellere sulget
Aesonio, non Cyanici Symplegada ponti,
Non hostes horremus, ariet gens omnis in altum
Vela dare, & soltas inuisere puppibus oras.*

SCHEMA

DESCRIPTIO PUBLICAE GRATVLATIONIS.
SCHEMA BELLVÆ MARINÆ.

Ecce deerat ficto in terris mari æquoreum numen; nam eodem in litore (sic foro aut viæ nomen est) immani septendecim pedum altitudine, viginti & octo longitudine, cetacei generis belluæ insidebat nudus Oceanus, cum glauco amictu circum femora negligenter reiecto, qui magno molimine tridentem argenteum hac illac protendens, ceu maris imperium periucundè exercebat. Bellua autem per suos phœteres aquam copiosam eiacularatur. Duo præterea Dij marini illam procedentem comitabantur, quorum alter, Phorcus nimirum, super Delphine Castoris gestabat & Pollucis effigiem, cum singulis supra caput stellis, vt eos è numinis antiquis depinximus: cum his verbis ibidem ex Propertio ascriptis, breui quidem sed illustri elogio:

Vince mari, nam terra tua est.

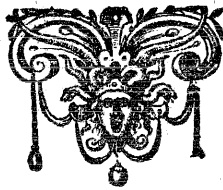
Magnorum certè Principum est, efficere, auctore Thucydide, nequa gens alia illis classe præpolleat; sin minus, vt quæque munitissima & firmissima est, ita eam amicam habere: tantique momenti maritimum est imperium, vt ex militiæ naualis vsu, facilius sit terrestris, & relicta continere, maris custodiam difera oratione apud eundem Historicum suadeat Pericles.

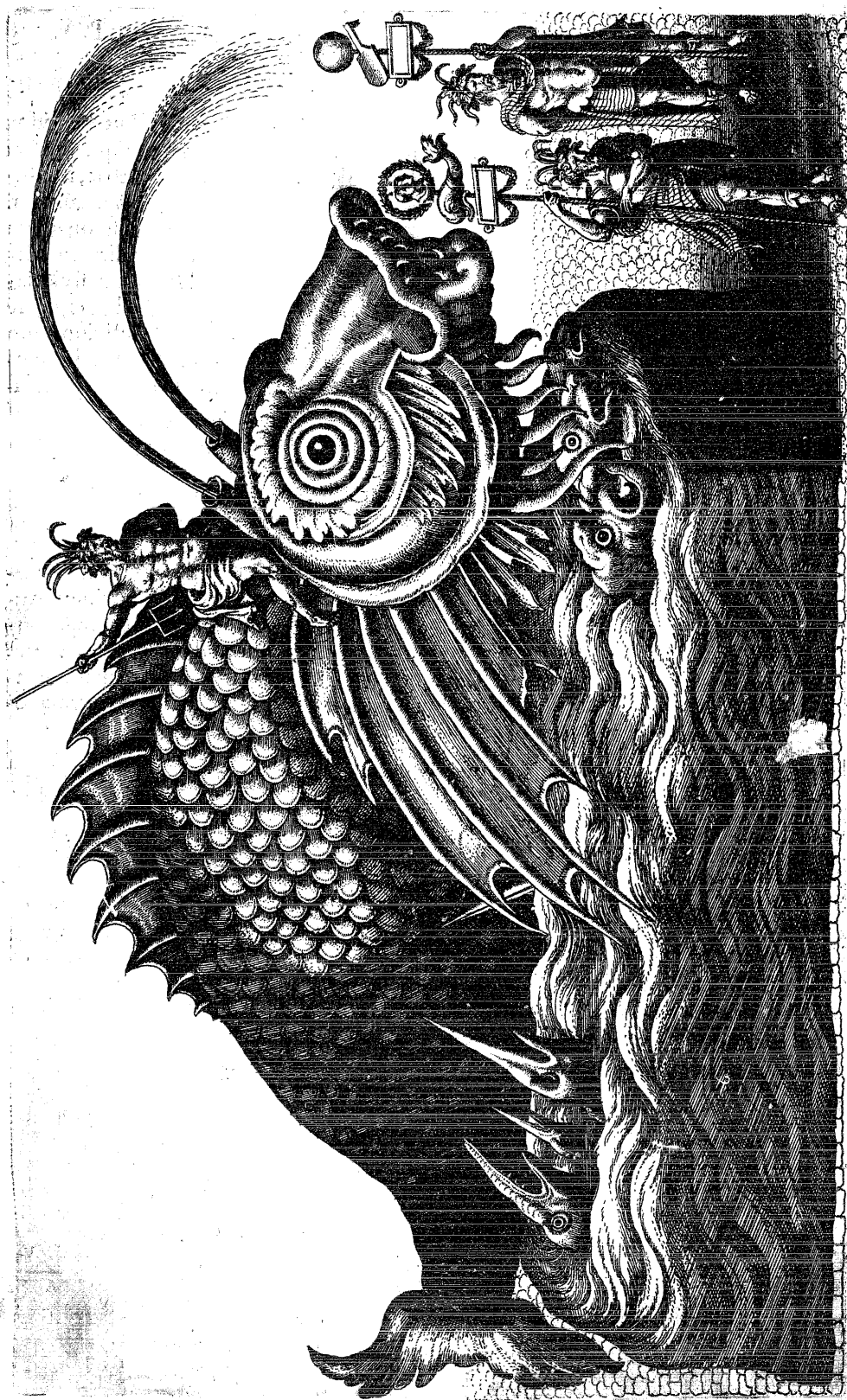
Palæmon verò Deorum alter, pro emblemate ferebat globum geometricum super naua-
li gubernaculo, cum his verbis oraculi vice cum præcedenti inscriptione consonantibus:

CONSILIO THEMISTOCLEO.

Nota sunt τείχη Ἑλλάδα ex Apollinis oraculo, quod Themistocles intellexit, prudentissimus Imperator, cui cura fuit ad bellum antiquissima, naualis apparatus, vt rerum in Græcia portiretur: Siquidem ad summam Remp. pertinet (ita legit Cuiacius) nauium exercitio, l. i. §. licet. ff. de exercitor. actio: idque tam præsidij, quàm ornandi imperij causâ, vt pro Flacco Cicero.

SCHEMA

DESCRIPTIO PVBLICAE GRATVLATIONIS.
 SCHEMA PORTICVS TEMPORARIÆ
 FVGGEROVM.

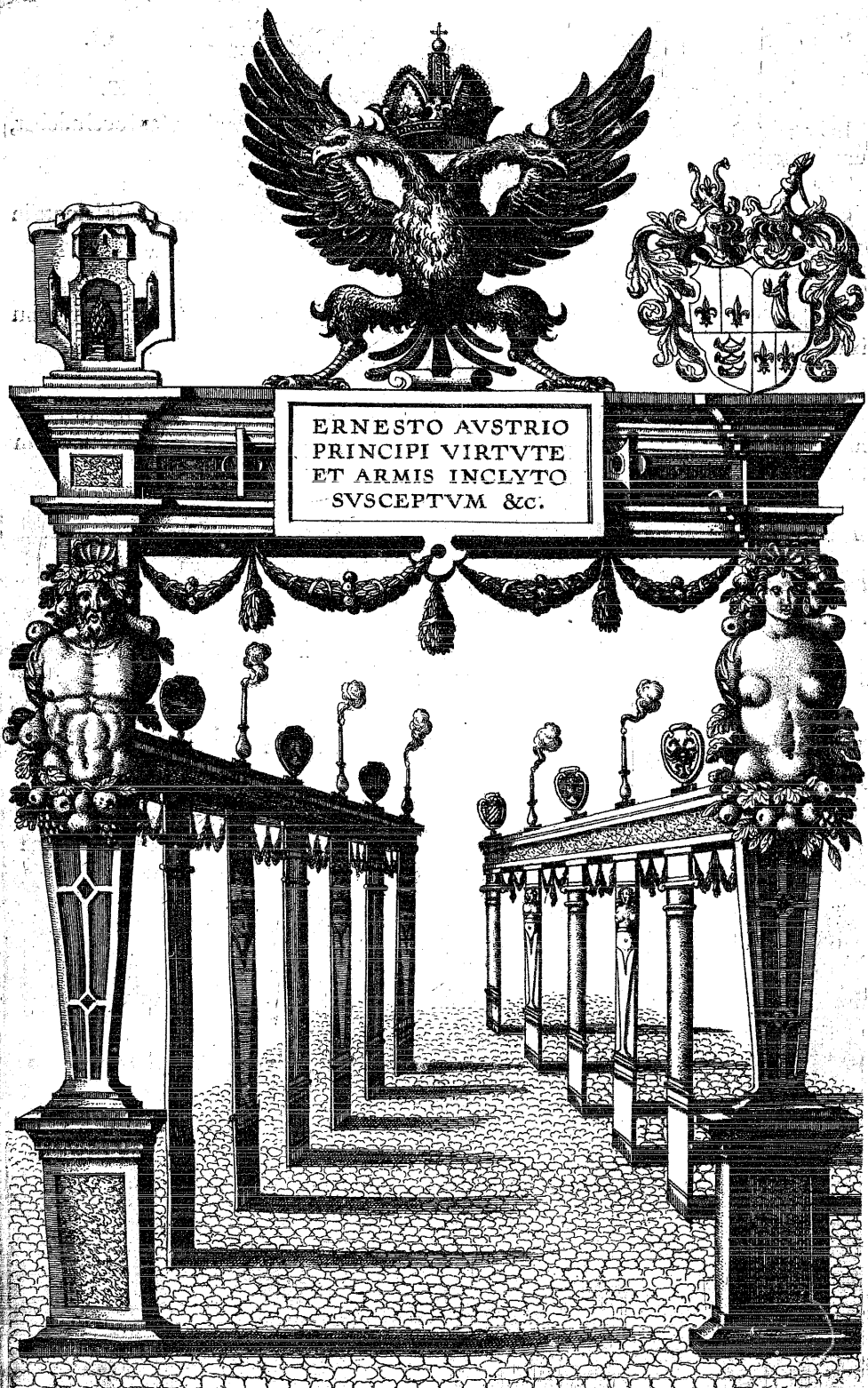
PECTACVLIS hifce marinis præteritis, seu ludis Neptuniis, quibus Archidux oculos vehementer pafcebat, ventum est ad porticum temporariam, quæ duplici ferie ab officina Monetaria, vſq; ad D. Michaëlis abbatiam pertingebat, ipſumque Principem in palatium deducebat, in pedum mille protenſa longitudinem. Pilæ ſiue columnæ arte pictoria effictæ, cum Hermulis numero centum & quinquaginta duæ, ex vtroque latere ſic erant diſpoſitæ, vt ſingulis Hermulis ſingulæ pilæ, relicto duodecim pedum intercolumniis ſpatio, alternatim ſuccederent: altitudo pilarum cum ſtylobatis, epifyliis, zophoris & coronicibus pedibus quindecim eminebat, ſtemmatibus ex opere topiario hederaceis ab intercolumniis arcuatim dependentibus. Introitus faſtigium cum aquila Cæſarea & diademate, ad triginta quinque pedes aſſurgebat. Porticus latitudo pedibus viginti terminabatur. Zophorus hoc ſcripto auctores indicabat, & in publica gratulatione priuaram Fuggerorum liberalitatem:

ERNEſTO AVSTRIO, PRINCIPI VIRTUTE ET ARMIS INCLYTO,
 SVSCEPTVM GERMANIÆ INF. IMPERIVM, ET ADVENTVM
 GRATVLANTES, MARCVS, IOANNES, ET IACOBVS FVGGERI
 FRATRES, BARONES IN KIRCHPERG, ET VVEIſSENHORN,
 PORTICVM TEMPORARIAM EXSTRVI CVRARVNT.

Ab aquilæ dextra, Auguſtæ Vindelicorum inſignia erant poſita, à ſiniſtra familia Fuggerorum. Alternis autem pilis & Hermulis, in tabulis ad ſcuti formam exciſis, Principum Auſtriorum ſuperſtitum effigies, cum ſymbolis eorum & ſtemmatibus gentilitiis pingebantur: alternæ pilæ funalia affixa ſerie continua ſuſtentabant, donec ad duodecim Cæſares peruentum eſt, qui impenſis eorundem baſibus impoſiti, pedibus ſeptendecim ſublimes conſiſtebant, & quatuor optimorum Cæſarum Rom. totidem Græcorum, ac Germanorum auguſtum collegium hoc ordine exhibebant:

XII. CÆ.

ERNESTO AVSTRIO
PRINCIPI VIRTUTE
ET ARMIS INCLYTO
SVSCEPTVM &c.

PORTICVS FVGGERORVM.

XII. CÆSARVM DESIGNATIO.

C. OCTAVIANVS CÆSAR AVG. PATER PATRIÆ.

In basi verò sub eius effigie emblematis loco depictus Cæsar, templum Iani occludebat, cum hoc scripto:

IANVM QVIRINI CLAVSIT.

Sequebatur Titus Vespasianus, amor & delitiæ generis humani, pro cuius emblemate in basi depicto, ipse & pater quadrigis inuecti triumphabant de

IVDÆA SVBACTA.

Tertius, Nerua Traianus Cæsar Germanicus, pro emblemate Cæsar Germaniam genu nixam dextra porrecta eleuabat, cum hoc elogio:

GERMANIA MANSVETVDINE IMPERIO ADIECTA.

Quartus, Imperator Antoninus Pius Aug. Cuius symbolum Cæsar erat sella curuli sedens, ius dicturus, coram astantibus viris Senatoriis, causam aliquam disceptantibus; cum hoc scripto:

IYSTITIÆ CVLTORI.

Primus autem Græcorum Imperatorum erat

IMP. CAES. CONSTANTINVS MAXIMVS FVNDATOR PACIS.

cum hoc emblemate; ex quo liquet quòd

IDOLORVM TEMPLA CLAVSIT.

Alter erat Theodosius Cæsar, Pius, Victor. Cum imagine in basi D. Ambrosij, Cæsari in genua procumbenti manum imponentis, per quem

DEO ET ECCLESIAE RECONCILIATVR.

Sequebatur Fl. Iustinianus Cæsar Aug. In cuius basi Cæsar in regio sedens folio, gemina legum volumina ad pedes habebat,

LEGIBVS RESTITVTIS.

Quartus Græcorum, Imp. Rom. Heraclius Victor, fidelis & pius in Christo. Emblema habebat ex aduerso magni sui ænei numismatis, vbi currui insidet Imperator:

CRVCE DOMINI RECEPTA.

Sequebantur quatuor Germanorum Cæsarum lumina:

IMP. CAROLVS V. AVG. PIVS, FELIX, VICTOR, TRIVMPHATOR.

cum emblemate Religionis inter trophæa spoliorum barbarorum, & verbis ascriptis:

CHRISTIANÆ RELIGIONIS VINDICI.

Post hunc Ferdinandus Cæsar Aug. piiss. opt. Max. eius symbolum Victoria erat globo insistentis Geometrico, cum naui gubernaculo, & hoc elogio:

ORBE RESTITVTO.

Tertius erat, Maxæmylianus II. Imp. Aug. virtute fortissimus, pietate clementis. In cuius basi pro symbolo sedebat Clementia cum Ciconia ante pedes, & his notis:

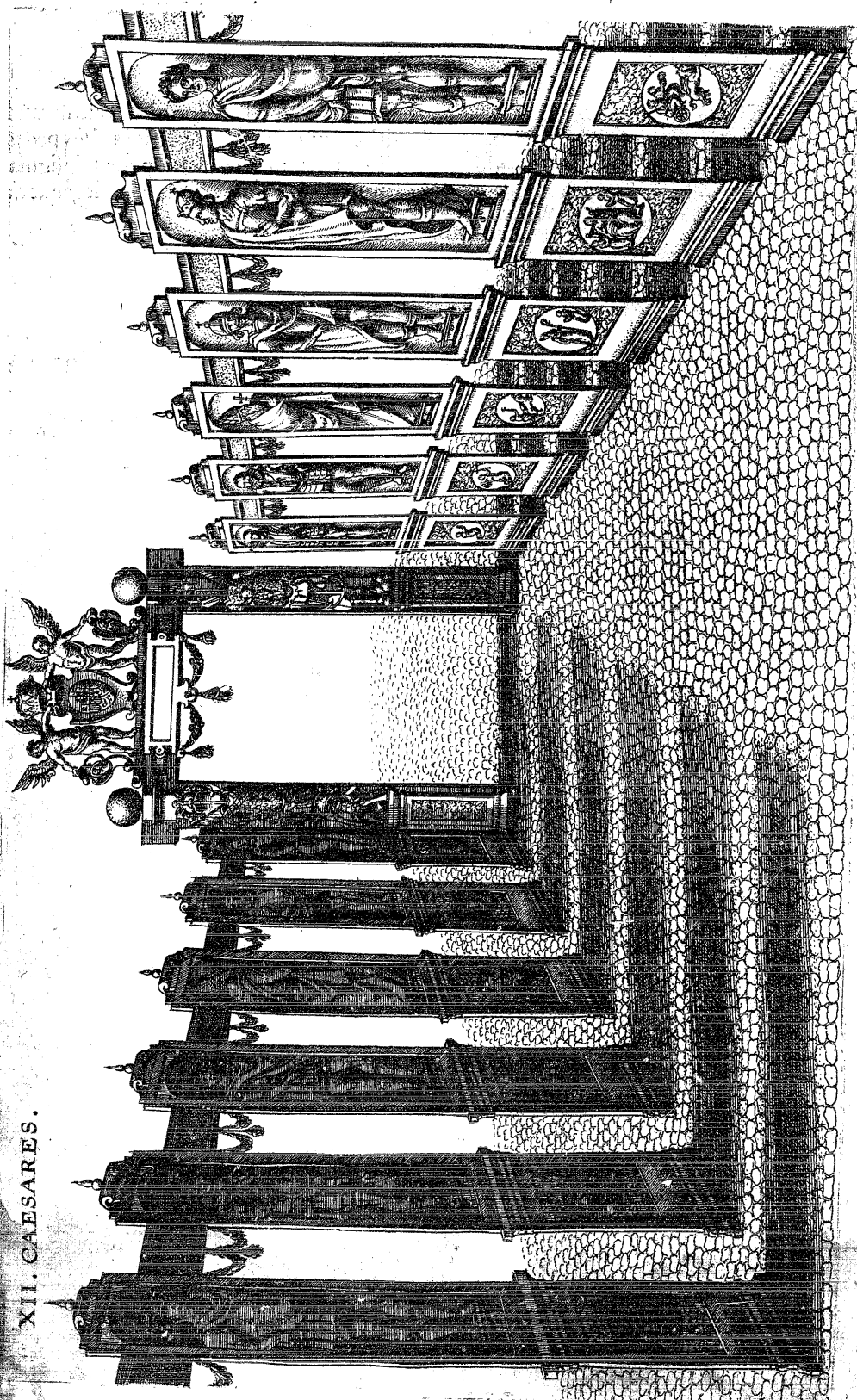
CLEMENTIÆ, ET PIETATI CÆSARIS ÆTERNÆ.

Vltimum locum obtinebat Cæsar Rudolphus II. Aug. opt. fortiss. felicissimus. Cuius emblema trophæum erat, religatis ad palum captiuis Turcis, ascriptoque elogio:

TVRCA DELETO, PANNON. LIBERAT.

Faxit Deus Opt. Max. vt eius auspiciis & consiliis felicissimis victoria termini hæc non consistant, sed propagatis in Græciam finibus, ab hostis immanissimi teterrimo dominatu Christianus orbis liberetur, ac restitutum Orientis Imperiū Romano iterum coniungatur.

TROPHÆA,

XII. CAESARES.

T R O P H Æ A.

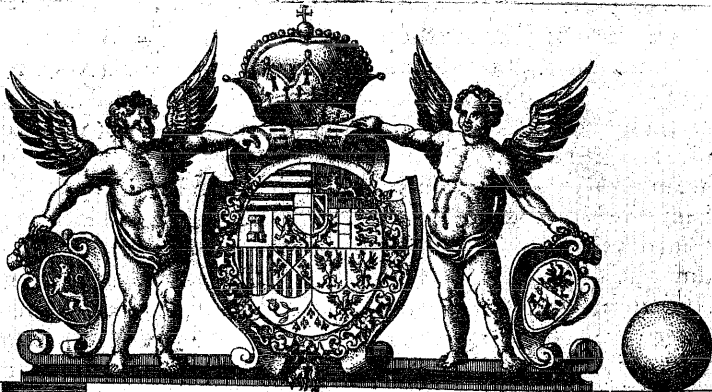

LAVDEBANT porticum, totamque viam triumphalem è spoliis terrestribus & maritimis bina trophæa, ceu conficiendi belli præfagia, quæ ad triginta sex pedes erigebantur, in triginta pedum latitudinem extensa; cuius Zophorus insignia Archiducis super coronice sustinebat, talemque inscriptionem legendam proponebat:

*Aspice, magne Ducum, terras, marisque trophæa
Factis digna tuis, ad quam te Belgica palmam
Fata vocant & vota, Deus tua cepta secundet.*

Interea

ASPICE MAGNE DVCVM
&c.

TROPHAEA.

M

INTEREA dum hæc passim in vrbe peraguntur, in Principis Aula ciuitatis Ammannus siue causarum ciuiliu[m] prætor Ioannes D'ament equestribus à Rege ornamentis donatus, & Magistratus Archiducem exspectabant, quem vbi honorificè consalutassent, Philippus Ayala ciuitatis Orator seu Pensionarius sic dicere aggressus est, eiq[ue] totius Reip. nomine aduentum gratulari.

Ad primam aduentus Celsitudinis tuæ serenissimæ famam, S. P. Q. A. existimauit D. O. M. imprimis immortales agendas esse gratias, D. Philippi Regis ac Principis nostri clementissimi prudens consilium laudibus extollendum, toti verò Belgio quàm maximè exultandum, quòd te potissimùm tantum Principem, tam præclaris animi ac fortunæ dotibus ornatissimum, publicæ salutis gubernaculis admotum, ac nos tuæ curæ commendatos intelligeret. Verùm quum hæc congratulationis ac gaudij causæ minimè videantur tibi communes, qui propriis rebus commodisq[ue] postpositis, quin etiam ommissa Principum fratrum suauissima consuetudine, rantam mole[m], tot difficultates subire dignatus es; in communi omnium gratulatione, & ex tuo aduentu percepta lætitia, immensas Sereniss. Celsitudini tuæ per me gratias agere Senatui visum est; quòd tantùm illa oneris boni publici causa suscipere voluerit, nec ab optimo Principe in laboris consortium assumi recusauerit. Non enim te propria quædam cupiditas, sed vtilitas aliena, nec prosper ac lætus Inf. Germaniæ status te huc euocauit, sed ad sananda infelicis Belgij vulnera commiseratione permotus accessisti. Non ergo quemquam ætas, non sexus retardauit, quo minus animum oculosq[ue] recrearet exoptatissimo huius diei spectaculo. Hinc illa multitudinis propè infinitæ, paruulorum, iuuenum, senumq[ue] concursatio, hinc illa tam virginum, quàm matronarum, videndi tui causa vbique frequentia. Vidimus oppletas vndique vias, tecta repleta ac suo ferè pondere laborantia conspeximus. Vidisti ipse ciuium, ac populi vniuersi par vbique studium & contentionem; Hos armis decoros, strenuos, alacres, illos theatris, pegmatis & arcibus vidisti obsequium, fidem, obseruantiam tibi declarare. Exigua quidem illa, nisi & à tua benignitate, & ab animo nostro pondus accipiant. Rogat igitur obnixè oratq[ue] Senatus, vt hæc qualiacunq[ue] grati animi indicia, Serenissima tua Celsitudo boni consulat, hanc vrbe[m], ciuesq[ue] omnes beneuolentia complectatur, & in animum inducat suum, hæc arma pro Catholica religione defendenda, pro fide & obsequio Regi debito, pro tua salute quoque comparata: omnes verò ciues sanguinem profundere, vitamq[ue] deuouere pro incolumitate & patriæ concordia lubentissimis animis paratos esse, hanc denique nostram congratulationem tantùm abesse ab adulatione, quantum illa abest à necessitate.

Hæc Pensionarius, ab honorario, vel annua pensione, quæ tanquam ordinario, perpetuoq[ue] magistratus assessori illi soluitur, iuxta Romanam analogiam ita dictus.

Ad quæ in hanc sententiam ab Archiduce responsum est:

Pergrata sibi esse ciuitatis Antuerpiæ in se studia & officia, nec Principi immemori exhibita fuisse. Regi placuisse eum Belgij rebus administrandis præficere, eandem prouinciã à se susceptam esse, non quòd ignoraret quibus illa tempestatibus iactatur & affligitur, sed quòd diuino fretus auxilio ad eas sedandas huc se contulisset. Quibus miseriis vt finis imponatur, operam se omnem clementer daturum, ciuesq[ue] Antuerpiæ, ipsumq[ue] magistratum se semper benignè commendatos habiturum.

I G N E S T R I V M P H A L E S .

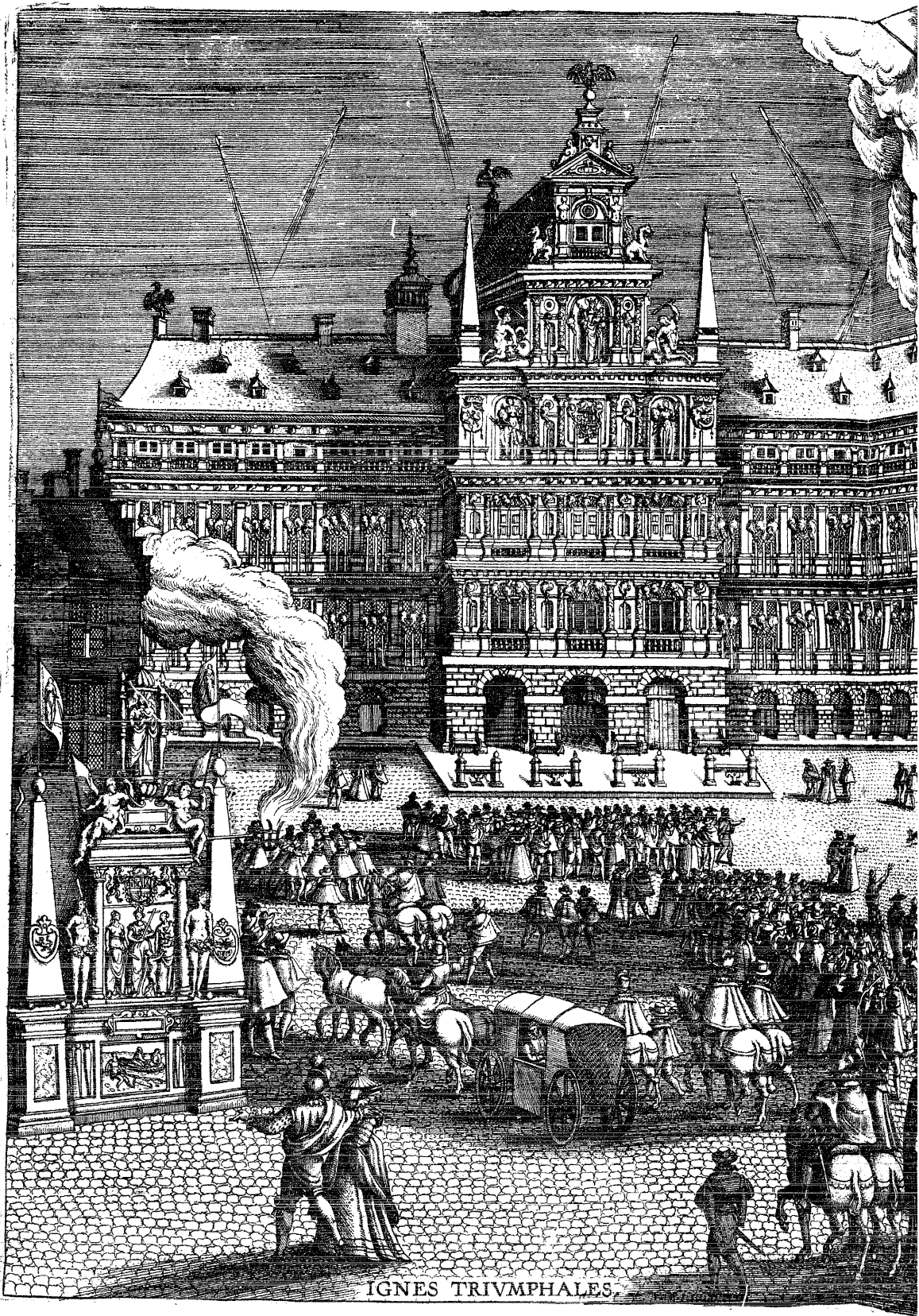
Hoc apparatu viam triumphalem emenso Archiduce, & palatium suum ingresso, ciuitas vniuersa ad ignes triumphales exstruendos accingitur. Qua etiam in re admirabile pop. Antuerpiensis studium enituit. Nam præter impensas in vasa picata & funalia à Rep. factas, tam ingentes in foro à sex vrbis collegiis, à nationibus apud arcus triumphales, & in omnibus passim viis, vicis & regionibus, ab optimatibus, aliisque ciuibus ignium strues erant erectæ, vt omnia vrbis tecta conflagrare viderentur, quum tamen in tanta flammaram congerie nihil planè incommodi ciuitas acceperit, nam periculo incendij Senatusconsulto prospectum erat, aquis publicè & priuatim in vasa dispositis, ad noxios ignes, si qui fortè euagarentur, restinguendos. Fuit hoc etiam à plerisque obseruatum, qui omnia prospera & felicia ex hoc aduentu omina captabant, quod in tanta populi tam varij frequentia, in angustiis viarum, in pegmatum ascensu vel descensu, nemo obritus, nemo lapsus, nemo vsquam læsus fuerit; quod in similibus spectaculis rarum est, quia sæpissimè luctus pro ludis, dies pro festis funesti redduntur, & ex celebritate calamitas oritur.

Postridie sunt ignes denuò instaurati, pari ciuitatis applausu & letitia, nec minorum spectatorum quàm pridie frequentia, nec inamœniori tubicinum, tibicinum, cornicinum, buccinatorum & liticinum concentu, totam ferè noctem infomnem traducentium.

M 2

Sequenti

IGNES TRIUMPHALES.

SEQUENTI die decimo sexto Kal. Iulias eius Celsitudinem Classiarij oblectarunt, ludicro admodum & nauali spectaculo. Nam classe subducta ad eam fluuij oram, qua muros ad D. Michaëlis præterlabitur, in Principis conspectu naualia prælia hoc modo exhibebant: Ex selectis Classiariis natandi peritis, duo se mutuo ad certamen prouocabant, qui scapha conscensa in extrema puppi stabant. Hastam vterque manu tenebat, qua alter alterum cymbis aduerso remigio collisis tanto impetu excipiebat, vt vel alteri cedendum esset, & prolapsus enatandum, aut vtrisque simul cadentibus certamen iterandum. Victores tubicinum præconio declarati, victi omnium risu excepti, eoque maiores plausus sublatis, quo frequentiores aduersarij concurrebant. Præcipuam stantes in ripa spectatores ex deturbatorum ridiculo gestu capiebant voluptatem, vt ea de causa non solum deiecti, verum plerique etiam victores in vndas se ipsi præcipites darent, qui membris aqua refrigeratis, ad pugnam velut integri redibant, dum prælia nocte dirimerentur. Fuit & aliud ab iisdem Classiariis certamen exhibitum, non minus ludicrum nec iniucundum. E duobus nauigijs in anchoras fixis transuersus funis & ex eo anser suspenditur, ab aliquo eorum detrahendus, qui singuli in scaphæ puppi constituti velocissimo remigio aduehebantur, vt nimio impetu delati vel errarent, vel auem prehensam non satis stringerent, & in aquas excuterentur, dum aliquis collo anserino disrupto, & aue detracta victor euaserit.

Decimus tertius Kalendarum dies binis spectaculis fuit solemnis: nam annuam Dominicæ Circumcisionis pompam, ante annos ferè quingentos institutam, quæ more maiorum die Sanctissimæ Trinitatis, Nonis Iunij per urbem ducta fuerat, Senatus iterum decreuit exhibendam, tum vt hominum multitudinem, quæ cum Archiduce illuc confluerat, hac anniuersaria celebritate reficeret, tum quod Principi omni honoris genere dignissimo, quodcumque officij & publicæ beneuolentiæ testimonium, haud ingratum fore putaret. Facta est igitur cum summa diligentia solito auctior pompa, spectaculis illis eidem accedentibus, quæ in optatissimo in urbem ingressu, in publicis pægmatis recenter conspexerat. Nec displicuisse hoc genus officij, præsentia sua comprobauit: è domo enim Senatoria hilari vultu ferculorum & ludorum incessum, & Collegiorum armatos ordines, cum clero & magistratu subsequenteribus spectauit, dum ad vnum omnes præterissent.

His verò spectaculis hastæ ludi successerunt, ceu in quandam festiuitatis & oblectamenti à ciuibus dati compensationem. Germani & Itali quidam nobiles, prope Pontem marinum commodo loco hos ludos ediderunt. Quintanam vulgò hoc ludi genus vocant, quæ palatia antiquis erant, quia ad palum exercebantur milites. Pali in terram figebantur, vt nutare non possent, sex pedibus ad viri staturam eminentes, cum palum cominus sudibus, eminus missilibus feriebant, teste Vegetio, & eius commentatore doctissimo Godescalco Stewechio, varios ibidem auctores citante, qui huius prolusionis militaris meminerunt. Ceterum palum etiam fuisse imaginem ligneam terra fixam, quam vel ense, vel hasta petebant, & cum qua certatim tanquam cum hoste congredierentur, Volaterannus memoriæ prodidit, hanc ego pedestrem exercitationem & ὀπλομαχίαν ad equites tandem transiisse existimo. Cum quodam igitur simulacro versatili, & armis induto, lusorijs hastis equites concurrebant, illique palma cum plausu dabatur, qui cursu equi velocissimè concitati, iætu relictis destinato imaginem figeret, & frequentiores lanceas frangeret.

Sexto porro Kal. Iulias interfuit Princeps festiuitatis actiuncula, quam patres Societatis Iesu bonarum literarum professores per discipulos suos ediderunt. Argumentum erat Belgij status, olim quidem florentissimus, sed in cuiusvis generis luxum effusus incolis, hinc autem in cultus diuini negligentiam, inde in seditionem & hæresim prolapsis, perturbatissimus & miserrimus. Sed Belgica sanæ iam menti restituta, & Ecclesiæ reconciliata, rerum suarum in aduentu Archiducis spem omnem collocabat, eiusque auxilium implorabat, vt confecto tandem bello, pristini status prosperitatem, splendoremque reciperet.

LVDI EQVESTRES APPARATISSIMI.

IN TANTA ergò per totam ciuitatem studiorum in Archiduce colendo, & voluntatum consensione, statuit & ipse ludorum apparatu nonnihil laxamenti à laboribus sibi dare, per opportunam ratus è nobilium quarundam feminarum sermonculis, quos de sua Celsitudine serebant, offerri occasionem. Nam cum inter egregias virtutes, quæ in hoc Principe plurimæ sunt, vitæ seueræ, continentis & sobriæ semper amauit honestatem, eandem cum nouo hoc Belgico Imperio continuandam sibi proposuit, vt aptior illo digniorque haberetur, quo suis ipse affectibus imperiosior esset. Nec minus illi curæ fuit domesticam aulæ suæ disciplinã, ad sui exemplum & formam componere, neque solum putauit magnificum esse, immunem ab omni vitiorum contagio seipsum præstare, nisi & omnes quos circa se haberet similes sui efficerentur. Quam quidem vitæ morumque rationem omnes sperabat imituros, correcto prioris seculi malo, eoque obsequij peruenturos, vt quod à Principe probari viderent, in se transferrent vitæ genus. Nec malè respondit consilio euentus, permulti siquidem reuerentia honestatis, quam illi placere animaduertent, ad seueriorem disciplinam transierunt, quorum alij comitatum, alij cœnarum apparatus minuerunt, & si qua sunt alia quibus opum impendia, vitæque liberiùs agendæ institutum metiri solemus. Solis mulierculis quibusdam nobilibus, quæ Principum crebris salutationibus, epulis nocturnis, & saltationibus, ac eiusmodi blanditiis ex aula sublatis, exiguam sui rationem haberi arbitrantur, res illa videbatur ad sui sexus dignitatem pertinere. Quemadmodum autem in vitij excusandis ad proximæ virtutis simulacrum confugimus, & in virtutibus attenuandis, easdem in confinio vitiorum collocamus, sic multæ mulieres quantumuis honestissimæ, viros vxorios & mulierosos, ne dicam *γυναικωναντις*, tanquam liberaliter institutos, & aliis omnibus præferendos existimant: continentes & modestos, pro ignauis & inertibus, pro immanibus temperantes habent. Hinc illa moderatæ disciplinæ reprehensio, ac si cum morum suorum grauitate Dux temperamentum nesciret coniungere, & ab illa seueritate nonnihil remittere, ab animi quoque contentione ad leuamentum, à labore ad quietem, ad ludos & conuiuia nonnunquam descendere. Hæc apud plerosque multorum sermonibus iam percrebuerant, vt causâ indicta ceu parum *φιλόλογος*, censendus videretur, nisi perlato ad aulam rumore, affixo palatij valuis programme, ius dici pro equestri, qua ceteris antecellit, dignitate postulasset. Programmatiss autem hæc erat sententia:

Eques quidam peregrinus vbicunque terrarum occasionem quærens, qua suæ virtutis specimen daret, in hanc percelebrem frequentemque nobilibus aulam tandem appulit. Qui cum se tacitè coargui rescierit, ac si non pari cum sui similibus cultu ac studio, mulieres genere formaque præstantes obseruare videretur, plerasque hoc etiam de illo suspicari: Hanc opinionem vt à se amoueat, in arenam prodire in. Kal. Iulias statuit, probaturus iniuriam sibi fieri, cursuque equestri & hasta certaturus, se tanta illas obseruantia, quanta vlli vsquam equites, colere, nec se in hoc officij genere cuiquam cedere, cuiuscunque fuerit nationis aut dignitatis.

Hac prouocatione sic diuulgata, instructus est ludorum in Ponte Marino exhibendorum sumptuosissimus apparatus.

Tres portæ ad ingressum in arenam eriguntur, media, lateralibus duobus pedibus altior, cum Cupidine orbis globum Herculeo more sustinente, ad pedes viginti sublimis attollitur, vno pede lateralibus protensior, quindecim pedum dimensione comprehenditur, tota arena latitudo quadraginta tribus pedibus, longitudo trecentis quinquaginta terminatur. Cupidini hemistichium tale ascribitur:

Non Atlante minor.

Vt

Vt in exitu arenæ simili portæ fastigio innititur cum leone ferocissimo decertans Cupido, affcriptis his verbis:

Doctus sufferre labores.

Postes portarum ex Hermulis Cupidineis similiter constabant omni florum genere ornatis, fornices ex fertis & stemmatibus lemniscatis. Ex quatuor sepimentis duo arenam in medio concludebant, & stadia lateralibus ab extremis repagulis distinguebant, quibus cursu confecto ad caput arenæ redibatur, nam exteriora sepimenta populum spectantem ab arena secludebant. Meta ducentis ab ingressu pedibus hoc modo distabat: Duo Cupidines fericum funiculum transversum distendunt, de quo tres annuli deaurati, paulo plus vinctiæ pedis diametro, suspenduntur, qui effusis habenis currentibus equis cuspidate hastæ ab equitibus figendi, & ad ludices erant in lancea deferendi, vt præmia pro annuli cuiusque forte, propositisque conditionibus cuique decernerent, non procul à meta in suggesto sessuri, & præmia ad manus ibidem habituri. Dicto autem certamini die, ob cœli intemperiem in posterum dilato, pridie Kal. Iulias ludi sunt editi, quibus nihil elegantius, si spectes argumentum, vidit Antuerpia; si magnificentiam, nihil sumptuosius. Conscenso igitur agonotheatæ pulpito, palam præmia proponi iubent, scyphos, pateras, aliaque vasa & pocula argentea, cæclata, deaurata, coniectas in lineam margaritas, elenchos, cylindros, adamantes, carbunculos, aliasque gemmas & lapillos auro inclusos, torques, armillas, in aures, stalgmia, monilia, & si qua sunt alia mundi muliebris in delicijs ornamenta. Erant athlotheatæ siue arbitri delecti, Illustrissimi Generosissimique Petrus Ernestus Mansfeldiæ Comes, & Marchio Varembonus, Aurei Velleris Equites, & Ducis Sabaudia Serenissimi Legatus, Illustrissimi præterea Cenomannorum Ducis Orator. Quibus cum nobiles duo veredarij, quos tres sequebantur equites personati tanquam è longinqua regione venientes, conditiones prouocatorias scripto tradiderunt; tota equitum personatorum pompa cum suo pediatu in arenam descendit. Princeps Ernestus ceu agminis ductor omnes habiturus antagonistas, ex habitu regali & suo comitatu bene noscebatur, & à tympanis æneis illi præcedentibus, Germanico more à tympanista equite non incitè percussis. Præcedebant similiter octo tubicines, & sex à pedibus ministri personati, vestibus fericis omnes adornati, & ex suæ Celsitudinis recepto colorum symbolo candidati, ruffati, flauoque colore conspici. Principis galea ex ricu leonis erat deaurata, & pellis pantherina tota fuit aurea, qua eius equus insternebatur. Reliquus amictus, eiusque quatuor affeclæ Illustrissimi & Generosissimi Petrus Henricus de Gusman Fontium Comes, ex regio Gothorum in Hispania stemmate oriundus, cum mandatis amplissimis in Belgium ablegatus, & Carolus S. R. I. Princeps Comesque Arenbergius, torquatus aurei velleris Eques, Carolus Comes Egmondanus, cum D. de Fresin, eodem quo Princeps ornatu Romano ferè more exculi, cum personatorum à pedibus ministrorum ingenti multitudine magnam maiestatem præ se ferebant. Sequebantur duo nobiles adolescentes equites, lanceas gestantes flexuoso volumine coloribus inductas, quibus Archidux certaturus erat. Tum prodiit in arenam manipulus Æthiopum festiuè personatus, ductu generosi Baronis Ioannis de Bernestain cum tribus S. Celsitudinis cubiculariis nobilibus, qui regio habitu & diademate Æthiopiæ Regem folio hexaphoro sedentem & gestatum, cum satellitio, & frequenti Æthiopum seruulorum numero in pompam prodixerant. Ad cuius spectaculi iucunditatem accedebat admiratio, tam Æthiopum multitudine, erant enim nonaginta, plurimi natiua, reliqui inducta nigredine splendentes, quam exempli nouitate. Pueri Æthiopes numero septuaginta omnes nudis corporibus incedebant ludibundi & saltantes, alij fistris, crotalis, tympanis, alij fistulis & clamoribus totam caueam strepitu implebant. Duæ etiam ex Pannonia adductæ cameli, quod genus animantis à plurimis annis Antuerpia non viderat, quinos singulæ pueros Æthiopes dorso gestabant. Arabicas esse ex Aristotele & Plinio discimus, differunt enim à Bactrianis, singulis in medio dorso tuberibus, vno in pectore, cui incumbunt sessorem vel aliud

aliud onus admissuræ: Nam ita eas edoctas vidimus, vt agitatore virga leuiter crura tangente, in genua procumberent, rursus admonente in pedes surgerent. Tribus mulis dossuarijs pueri Æthiopes similiter gestabantur spicula & hastilia per ludum vibrantes, arcubus & pharetris à tergo dependentibus. Sex Æthiopissæ saltatrices crepitacula digitis percutientes patrio more circa suum Regem ad numeros saltabant. Reliqui porrò equites hoc ordine sequebantur, cursu equestri de præmiis certaturi, mira elegantia personati, ex Germanica nobilitate, Belgica, Hispanica & Italica. Prima post Æthiopes societas ingreditur Alberti Fuggeri cum aliis sex equitibus & duobus asseclis, tunicis Asiatico more demissis, ex candido & cæruleo coloribus ornata, & hastilibus peltisq̃ue Amazoniis arnata. In eodem quoque grege cum plausu excipiebatur equestris regina vel herois personata tres equites captiuos in mediam pompam trahens, pedicis & catenis argenteis constrictos seruli etiam vno similiter argenteo ceruicem inferentes. Sex deinde Belgicæ nobilitatis proceres ab Illustris Comitibus Florentij Balaymontij equitis Argonautico vellere decorati partibus stantes, per amœno pompam auxere spectaculo. Nam ex opere plumatili siue Brasiliano ornabantur vniuersi, toti que operiebantur, sumpto à Regibus noui orbis exemplo, qui plumarum vestibus intextarum varietatem, artificio vix nostris phrygionibus imitabili, in magno pretio habent. Hos duo equites venusti sequebantur, amictu toti candido, & plumeis fasciculis densissimis & altissimis præ ceteris eminentes, ac speculis in umbonibus clypeorum latè radiantes. Ab hisce venustaribus non absuit Cupido, qui & ipse eques suo more personatus fidibus canebat, sua que potentia & oblectamento duas nymphas equestres in pompam atrahebat splendido reginarum habitu exultas. Venit & sodalitas D. Iacobi de Pimentel sex equitum Hispanorum cum duobus asseclis tunicis amicta nigris heteromallis, limbis ex argento confertim prætextatis. Quinque post illos incedebant equites à ceteris habitu, ex viridi, albo cæruleo que coloribus egregie distincti, qui cæterus Marchionis Badensis erat. Nec erat illepidus piscatorum equestrium personatus quaternio, ex Germanicarum legionum legatis, pisciculos hamo capientium similibus; nec inanis captura spectatricibus puellis, quibus illi obijciebantur: nam exenteratis iisdem pisciculis chirothecas vnguentis delibutas eximebant, vel tale quid munusculi ex illecebris amatorijs. Claudebat totum agmen in arenam descendentium eques magnifico laruatus apparatu, qui sua solitudine pullo que colore frondi aride simili, quo totus amictus & ornatus constabat, subtristis videbatur. Venere fortassis non satis propitia. Sumptum erat argumentum è Ludouico Ariosto, amoris in virgine Bradamanta ludibrium, veste virili sexum ementita, festiuissimè describente. Aderant & ad scenæ ioci que supplementum equestres Sanniones, ex comicis Itatorum vel potiùs Atellanis delicijs parasiti, quorum actio perridicula plausum vulgo concitabat. Semel igitur atque iterum pompâ vniuersâ per arenam circumductâ, ad cursum equestrem quisque se parat. Ter erat vnicuique in hoc stadio decurrendum, toties Principi præcurrendum. Tum signo per eius tubicines dato, Archidux prouocator certamen aggreditur, ac equo incitato effusissimo freno, annulum primo cursu tetigit, altero vero hastâ transfixit, victor que omnium applausu euasit, & repetito sapius cursu neminem ex omnibus antagonistis parem habuit: Nam plura solus præmia vicit, quàm reliqui omnes. Si tam frequenti vno die victoriâ Græcorum aliquis potitus fuisset, apud quos vicisse in Olympico certamine propè maius erat & gloriosius, quàm Romæ triumphasse, quibus illum celebrasset gens illa præconijs? At sibi satisfactum Ernestus Princeps existimauit, quod victor suffragijs arbitratorum declaratus, & populi plaudentis hilaritate, sexum eundem testem habuit, & spectatorem virtutis suæ & magnanimitatis, cuius gratia certamen suscepit. Præmiis ergo inter illustres nobiles que mulieres distributis, ad epulum quod erat in domo Senatoria apparatusissimum, sub noctem itum est. Mensæ ibidem erant opipare & splendide iussu sumptu que suæ Celsitudinis dapibus conquisitissimis instructæ. Conuiuiorum numerus cum aulica familia ad quadringentos accedebat. Multa ibi epulantium colloquia, sermones de Principis dignitate plurimi, qui illustrium feminarum, omnium que assensu non solum absolutus à suspitione, sed etiam adeptus est, vt reuera merebatur, eam

fui existimationem, quod grauitatem Principe dignam morum sciret condire suauitate, & imperij animique labores facilitate & remissione temperare, & post res serias non nihil ludis dare: quodque illa naturæ sensuumque blandimenta non more Stoicorum omnino respueret, sed vt in odoribus vnguentorum moderatiores commendantur, nec placet gustui nimia dulcitus; sic ille in rerum iucundarum varietate, aliqua quidem voluptate fruere-tur, sed minus affectato & rariori condimento. Ab hoc igitur otio honesto, & laborum tem-peramento, postero die curis omnibus & cogitationibus ad Remp. reuocatis, de qua tamen vel in mediis ludis sollicitus esse non desijt, ad militaris ærarij vires confirmandas, per nego-ciatores operam dedit, vt stipendiorum solutione tumultum militum quorundam compri-meret. Inde Bruxellam Idibus Iulius nauigio profectus, summa rerum feliciter gerendarum expectatione omnium animos mirifice erexit: Quibus vltierius describendis operam meam libenter addicerem, nisi me ingenij mei tenuitas, & argumenti amplitudo deterre-rent, ne quid de illius dignitate imminuerem. Iustum enim metum vel disertis scriptori-bus incutiunt ea, quæ spem omnem amplificandi sua magnitudine & splendore sus-tulerunt.

Sub digressum Archiducis in mandatis recepit Antuerpiæ Senatus, omnium symbolo-rum, inscriptionum, & emblematum, in arcubus, pægmatis, aliisque spectaculis exhibito-rum descriptionem. Quæ vt in manus suæ Celsitudinis accuratè & exquisitè facta perueni-ret, vniuersus apparatus in magnum volumen depictus redigitur, seruata mensuræ diligen-ter symmetriâ, & colorum venustate. vt picturam intuentes nihil inuenirent archetypo dissimile, nisi aurum & argentum ex arte inductum. Singulas imagines singulæ paginæ explicabant, tam scitâ manu scriptæ, vt ab opera typographica difficulter discerneres. Libri latitudo siue chartæ, quam Imperialem vocant, duobus pedibus constabat, altitudo duo-bus cum triente. Inuolucrum holosericum erat acu pictum eleganter, & auro perquam splendide elaboratum, cum insignibus Archiducis sero laureo inclusis in fronte anteriori, ciuitatis Antuerpiæ in posteriori. Deauratis quinetiam libri crepidinibus pictor flosculos superinduxerat, ne operis vllus angulus elegantiam vacaret. Hoc munus magistratus etiam verbis ornat, & ascripta hac oratiuncula:

SERENISSIMO PRINCIPI ERNESTO AVSTRIÆ ARCHIDVCI,
DVCI BVRGVNDIÆ, &c. COMITI HABSPVRGI, AVREI
VELLERIS EQVITI, BELGICIS PROVINCIIS A REGIA
MAIESTATE CATHOLICA PRÆFECTO

S. P. Q. A.

SALVTEM OPTAT ET FELICITATEM.

Si Antuerpiensis populi vota, studia, voluntates, Serenissime Princeps, quibus tuam Cel-situdinem decimo octauo Calendas Iulias primùm vidit & excepit, describere quisquam veller, & si veller posset, non vnus vel ingentis voluminis magnitudine se oratio contineret. Neque pictor vel cælator artificio effingeret, aut opere perficeret pulcherrimum trium- phum, quem in omnium oculis eo ipso die & pectoribus egisti, cum in vrbs ingressu tanto tui desiderio, tuarumque virtutum admiratione ciuium animos compleuisti, vt quisque maiorem gratulationis apparatus cogitando informaret, acclamando decerneret, nec vllò officij genere, pro tua amplitudine, votis suis satisfaceret. Etenim cum omnes intenti in te ora atque oculos conuertissent, in illam continuò cogitationem inciderunt, vt se coram in-tueri iam tum arbitrantur Reip. formam in melius commutatam, & antiquum Belgij statum, quem ex tuo aduentu optatissimo expectabant. Atque iis animi sensibus eò sua- uius blandiebatur futura felicitas, quò superiorum & præsentium temporum difficultas & tristitia illis propius & acerbius in memoriam incurrebat. Quanto autem illam spem, quam à primo suscepti imperij tui nuncio iam dudum conceperant, effectui te præsentem

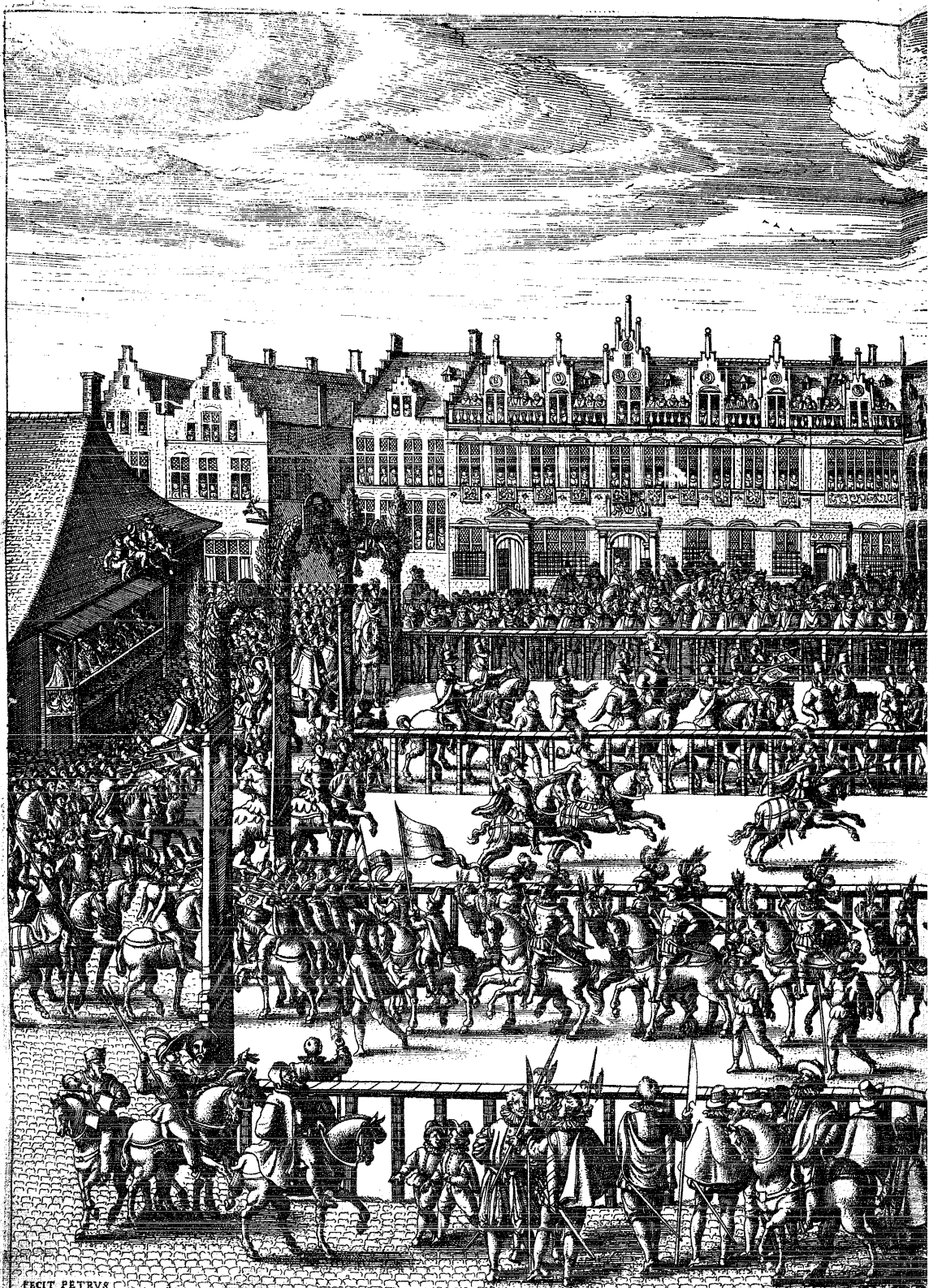
ciniorum

ciniorem collocabant, tantò cultus & honoris elegantia atque copia digniorem aestima-
 bant. Præstitit tamen quod potuit Respublica, & in ærarij sui angustijs, & attenuatis de-
 pressisq̃ue priuatorum facultatibus, si qua ratio dignitatis aut splendoris fuit habita, se hoc
 vno testimonio fidem Regiæ Maiestati, deditum tuæ Celsitudini obsequium, vniuersæ ve-
 rò domui Austriacæ obseruantiam, probasse tibi existimat, ac iustissimi triumpho quod-
 dam specimen dedisse, qui pacatâ prouinciâ, integrisq̃ue fortunis, quas nemo hoc bello cer-
 tas habet, pro diuino quo Remp. afficiis beneficio, iam nunc destinatur ad gloriam tuæ
 Celsitudinis sempiternam. Quæ dum vtrinque fiunt, dum præclari tui conatus benè me-
 reñdo progrediuntur, nobis autem curæ est, maximos tibi honores ad gratiam referendam
 architectari & fabricari, solennem illius diei, quo primùm hanc urbem ingressus es, appa-
 ratum, describendum & edendum Senatus idem censuit, ne pompæ triumphalis auspicata
 primordia, temporis futuri longinquitas obliteret, neque vlla sit vnquam tam furda poste-
 ritas, quæ clamores nostros in aduentus tui applausu & læticia excitatos non exaudiat. In-
 terea dum spectacula, triumphales illi arcus, ludi atque pegmata in æs inciduntur, &
 typis excuditur illorum descriptio, hoc opus manuscriptum & coloribus inductum,
 velut quoddam *αὐτόγραφον* præmittit Antuerpia, pari mentis affectu, quo ea,
 quæ hoc libro continentur, exhibuit; quæ tuæ Celsitudini eò
 magis placuisse, & honoris illa officia fuisse grata
 iudicabit, quò minus hoc munusculum
 qualecunque displicebit.

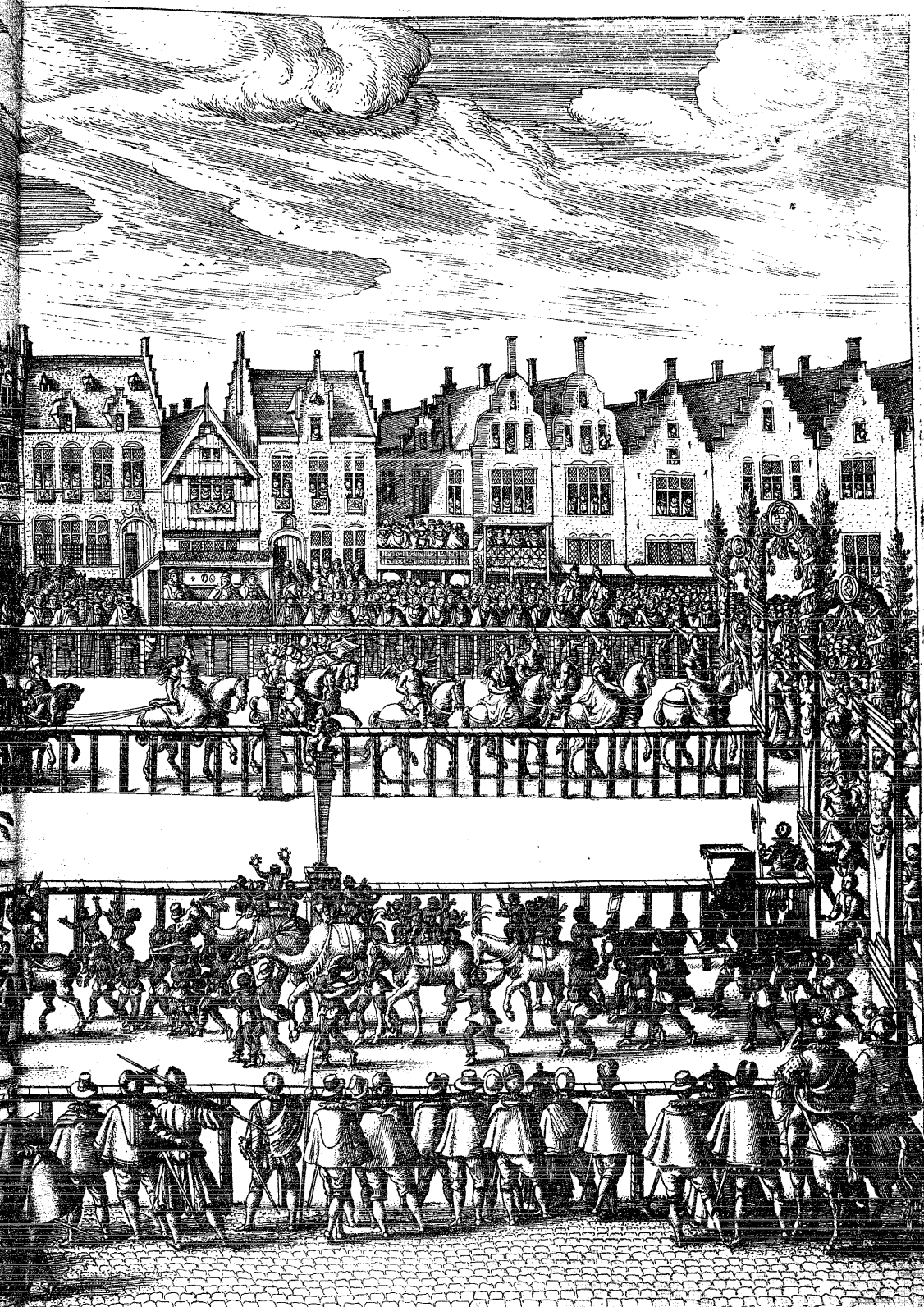
F I N I S .

FEICIT PETRVS
VANDER BORCHT

LVDI EQVESTRES

IS APPARATISSIMI.

A D L E C T O R E M.

ABES hoc volumine, Lector benevole, opuscula quaedam nostra, varia, ut vides, materia & disciplina: eaque de causa aequiori te animo & benigniori has operas subscepias, si minus probaturum, saltem aestimaturum lecturumque confidimus, & de censoria severitate non nihil remissurum. Quamvis enim negare nec possim nec velim, quin omnia tractari accuratius potuerint, & limari politius, In huiusmodi tamen descriptionis instituto, curisque perfunctorijs, quas rebus forensibus difficulter eripimus, si quisquam maiorem elegantiam desiderat aut perfectionem, is videtur ignorare haec eodem consilio conscripta fuisse, quo fuerunt exhibitae. Nam decrevit Senatus, incisae in aes impenfis Reip. apparatus imaginibus, non ad exteros modo qui gratulationi non interfuerunt, sed etiam ad posteros memoriam transmittere, ut quam spectatores ceperunt voluptatem, eandem quoque lectores consequantur, & sicut horum votis semel iterumque videndo satisfactum est, ita illi evolviendo & semel haec legendo cupiditatem expleant. In rebus aestimandis non semper necessitas & utilitas spectatur, sed multa ad ornatum, quamvis cito vanaescentem, multa ad delicias momentaneas comparantur. Atque omnia improbare, quibus sensus humani pauculis horis oblectantur, & honeste detinentur, non est hominis nisi sensu communi carentis, qui eadem ratione in hoc publico apparatu desiderare potuisset, pro theatris & arcubus materiatis, lapideis vel marmorea. Haec dico vel respondeo quibusdam delicati fastidij hominibus, qui de scriptis & laboribus alienis ita iudicant, ut nihil admittant, nisi ex eo genere, quod diducantur, quaedam, ut versetur inter manus, habeat, reliqua aspernantur, vel ut hortos Adonidis diebus paucis vernantibus, huiusmodi scripta dicunt semel visa placuisse. Nihil amplius vel ab illis, vel a quoquam hic requirimus. Sed ut spectatores in magifico apparatu, licet temporario, Reip. in colendis Principibus studiose officium collaudarunt, ita nostram lectores in hoc opere subitatio sine tumultuario, diligentiam, ad alios, qui melius hoc praestarent, tantummodo excitandos, benevolam amplectantur. Ceterum quae de Belgij principatu praefiximus, continui loco habetis, ea enim mente Principes praefectosque provinciae recensuimus, ut serie quam maxime possimus, prope ad Ernesti Archiducis praefecturam veniremus. Quam quidem rem est arduam esse, & ocio liberiori, librorum supellectile instructiori, & diuturniori lectione indigere animadvertimus, aggressi tamen sumus non tam perficiendi spe, quam experiendi voluntate: Quam sua brevitute putamus eò minus tibi displicituram, quò gratior legenti & utilior foret rerum Belgicarum accurata descriptio: ut quicquid apud omnes historicos & auctores de Belgis reperitur, per annales digestum ad manum haberemus, neque tantum sciremus, quis prisco, vel medio, vel posteriori aeo (quod vnum nos attigimus) hos populos unquam rexerit, sed à gentis origine res belli togaeque, terra marique gestas, sacras & profanas, harum provinciarum & imperij incrementa, occasus, vicissitudines, motuum externorum & civilium causas, consilia, euentus, situm etiam regionis, & distinctos limites, nomina item populorum, portuum, fluuiorum, urbium, opidorum antiqua, mutata, & extincta vel deleta, scriptis cum delectu omnibus excussis, collatis, conciliatis, exploratisque fabulis, nostrae quoque tempestatis facta memorabilia, historica fide conscripta legeremus. Hoc ab illis expectamus qui cum se totos in literis abiderunt, in omnium munerum vacatione ab eiusmodi labore excusare, non possunt, quum cum nos, quorum animus, industria, voluntas, aures & domus semper omnibus patet, in publicis privatisque officijs implicati, constititque tenemur, illi suas vigilias & sollicitudines, quae alijs non deseruiunt, praeflo sunt nemini, ad communem fructum adferant, & patriae ornamenta in aspectum eius, & in lucem proferant: Vel si à scribendo cessare se negant, ne scripta sua celent, quod esse intemperantis M. Varro dicebat: vel dum ea occultant, & in castigatione atatem omnem agunt, temporales aliorum commentationes, quae moram illam non ferunt, ea lege admittunt, ut si qua obelisco notanda videbuntur, sit & locus asterisco. Reliqua enim non minus grata fore speramus, si quaedam non placebunt: Sed ut in re metallica, tantum praestat qui purgat, quam qui è terra egerit, ita purum purumque ex scoria proijcere, non est hominis frangi. Itaque animadvertio, cum discrimine aliquo, non cum stomacho fiat, ut sit vobis, etiam potius, quam idcirco, & cohortatio magis quam contemptus, qui omnes à similibus corporibus deterreret. Plus in corrigendo benevolentia quam severitas valet, plus charitas, quam potestas, ut est in Decretis distinctis. XLV.

Sic correctae magis quam condemnata vocabo,

Interea arbitrij subiturus pondera tanti,

Apponet docti quae mihi lima viti.

Optabo ut placeam, sin minus, ut taceam.

Ut in eodem sensu cecinit Plinius. Ceterorum verò Criticorum vulgus, morbo animi quodam non ratione iudicantium, censorumque, gerentium sine Musarum iussu, earum adytis explodimus. Quoties enim illi ab omni disciplina, quam in rebus vocant, averse, & alieni, in sanctius hoc tribunal irumpunt (in id a quibusdā philosophis & scriptoribus non intelligunt, carpunt vel condemnant, ab eorum sententia, ut à non iudice lata, appellare non opus est. Imò, ut impunitus ea, quorum sunt ignari, fastidiant in. vobantque, quod vel laudari ab illis, argumentum sit erroris minus absolutae, ipsique, approbationibus labeculam suae scriptis aspergi auctores putent, & illorum in numero penè malint esse, qui ab his vitiantur. Enumerò

non me ut mirerur turba laboro.

Non apud Syriam, &

an cruciet, quòd

Vel in athenis Demetrius, an quod ineptus

Fannius Hermogenis laedat conuiva Tigellae

Porro carmen aegyptium, licet morte Archiducis laudari videatur, suppressere nolumus, nec orationem favebram, nostra erga Principem viuum, defunctumque observantiae monumenta.

Sed haec, candide lector, ad vacuam paginam explendam sufficiant, ut intelligas nihil aliud à nobis expectari, quam ut conatum probes, eumque animi tui aequitate exstimules ad maiora. Vale.

P A N E G Y R I C V S
 IN SERENISSIMI PRINCIPIS
 ERNESTI, AVSTRIÆ ARCHIDVCIS,
 AVREI VELLERIS EQVITIS, SVSCEPTO A REGIA
 Maiestate Catholica Belgicarum ditionum imperio, in easdem prouin-
 cias aduentum omnium votis exoptatum.

AM noua mutatis orditur secula rebus
Janus, & exactis redeuntem mensibus annum
Auspicio meliore creat; iam clarior exit
Phœbus, & astriferum splendentior occupat orbem:
Latior & geminas inuertit Aquarius urnas,
Quem supra volucres pandens Iouis armiger alas
Plaudu, in aduersum defixo lumine solem.
Quid subiti causa rear, o Natura, sereni?
An positis belli signis sua limina bifrons
Claudere numen auet, pacemque reducere mundo?
An Latia venient aquila comitante secures
Rursus, & annales Romano Consule fasti
Signabunt primas veteri de more Calendas?
Musa refer, plaususque noui da noscere causas:
Vel tu Casareo diuum de sanguine vati
Hoc munus concede tuo, dum tangis habenas
Imperij, & curis inimum grauioribus aptas
Intentus, sternisq; viam quâ gloria ducet
Te factis, Erneste, tuis, dum laurea fronti
Nectitur, æternique tibi conduntur honores.
Nam variam se nostra tibi prouincia laudis
Dat segetem, tua lætitiâ presentia nobis
Materiem, te nostra sibi fiducia constat
Obside, quod magno regimẽ tradente Philippo
Suscipias: Hinc ille nitore presagus, & aether
Venturam fausto pronunciat omine pacem,
Lata quod Austriaci sumant exordia fœces.
Sed mihi virtutum præconia vera tuarum
Tentanti, & primo laxanti carbasa vento,
Laus meritis, Dux magne, suis blanditur, at horror
Æquoris insoliti, sinuosaque vela morantur
Attonitum: Ceu cum pelagi nouus hospes amantis
Consendit puppim Zephyris, dum murmura pontus
Nulla ciet, placidaque silent statione rudentes
Gaudet aquis, facilesque vias miratur, at altum
Vt tenet, obducto vanescere litora cælo.
Prospicit, & fræmitus undarum, nescius anis

Mense Ianuario
 Anni cto. 16. xcv.
 Archidux Ernestus
 prouinciam ingres-
 sus est.

Æquorea.

Aequorea, timet horrifonos, cursusque marini
 Pernitet, & seris inclamat numina votis:
 Sic tua me virtus inuitat, & erigit omnem
 Spes animum, grauitate sua seâ terret eundem
 Austriacum decus, & ventura copia laudis
 Maior, & exiles suspendunt caepa Camæna.
 Aggrediar tamen, & secura sequentibus Austris
 Vela dabæ, fluctus te promittente secundos,
 Remigioque tua ferar imperterritus aura.

Maximus. Austriaca diuûm de gente Philippus
 Gesserat ut magnos terraque marique labores,
 Post celebres quondam Gallorum clade triumphos,
 Attritasq; Ducis vario certamine vires
 Jsmarij, post imperium tot gentibus auctum,
 Firmatumque opibus, seu quâ contingit Eoos
 Seu Thetis occiduos terrarum circuit orbes,
 Post operum moles tantorum, & bella per omnem
 Etatem positus feliciter acta trophæis,
 Jam vitæ properare diem vergentibus annis
 In senium, & sacro maturos vertice canos
 Sensit, & à rebus mentem reuocauit agendis:
 Sidera sola placent, celoq; affinis origo,
 Hanc repetit, voluens animo caelestia tantum:
 Ut qua gesta DEO fuit ADIVTORE potestas,
 Rursus ad auctorem delata feratur eundem;
 Huic fasces dicat imperij, sceptrumq; datori
 Reddit agens grates, Dominumq; amplexus inhaeret.
 Tum de legitimo ditionum herede suarum
 Sollicitus, nato regnum vitamq; Philippo
 Incolumem, titulisq; aptam regalibus orat.
 Hac spes una patris, votorum hac summa, superstes
 Cernat ut à prima natum tractare iuuenta
 Imperium, tenerisq; vices & frena lacertis
 Admoueat, populos olim domitura feroces.
 Sed nondum validis humeris, onerique ferendo
 Principis imparibus geminos de sanguine fratres
 Deligit augusto, & rerum committit habenas:
 Albertum (qui purpurei collega Senatus
 Rexerat aequoreas Hispani limitis oras,
 Quâ fuit & salis aurum Tægis abluit undis)
 Dat nato comitem, tanta moderamina molis
 Ut subeant, studijsq; regant, communibus ambo.
 Tum fractis animo Belgarum rebus eodem
 Consultit, & curam reparandis destinat omni
 Ernesti naturamq; vocat, dehinc talia fatum.
 Inclinare meam bisseña ad iustra senectam
 Nate vides, dum tu mundi spes à terra surgis,
 Me tranquilla decem, & sedem fata quietam

Affectare iubent, actisq; laboribus atas
 Imponit prouecta modum, te postulat orbis,
 Te populi, te sceptra vocant, oriensq; cadensque
 Phœbus, & igniferi subdent se legibus axes
 Me cedente tuis; primi sed flosculus aui
 Pondera ferre naquit, nec adhuc est viribus aequum
 Inualidis totam regnorum imponere molem.
 Sed tibi Casarea consanguinitate propinquos
 Albertum, Ernestumq; dabo, fastigia tecum
 Qui teneant, laterique tuo societur ut alter
 Quem Latius commendat apex, Romanaque velat
 Infula, fatidicas versantem cardine sortes.
 Ille vices curasque tuas ceu fidus Achates
 Suscipiet, donec plenis robustior annis
 Ipse gubernaculo subeas, mundumq; magister
 Firmata ceruice feras, teque ille Philippi
 Hæredem & fidei cum nomine semper eundem
 Sentiât, & numero tantum differre secundo.
 At germanus opem Belgis feret alter, & armis,
 Aut graue perpetuo componet fœdere bellum.
 His velut Herculeis stabit librata columnis
 Machina, nec dubijs errabit signifer astris
 Circulus, Austriaca sub gente nec ordine verso
 Turbabit solitum nouitas securâ tenorem.
 Hac non gratâ minus, quàm conuenientia regnis
 Consilia in tanto bellorum turbine cernis.
 Rectorémque suum tempestas Gallica poscit:
 Admonet & nostris vicina Britannia Belgis
 Quo sit opus ductore, viâ qui dirigat aquâ
 Vectorem auersum, & fluitantia frena resumât,
 Præcipitêsque metu nostrisq; coërceat hostes
 Auspicijs, qui subiectos sperare salutem
 In scopulis iubeat medys, ventosque furorem
 Ponere, quo tumida sileant, veniente procella,
 Undarum & reliqui pulsus fluctusq; residant.
 Ut pacata tibi cedat Respublica, nulla
 Naufragium factura die: tua cæpta secundet
 Sic Deus, ut multos regnes feliciter annos.
 Hac genitor, qui dum calo se reddere differt,
 Omnia plena sui primum vult esse laboris
 Tempora, nec vacuâ molitur sceptra senectâ.
 Securus non ante sui, quam tramite recto
 Hæredis consistat iter post terga sequentis,
 Nec careant regni post ultima fata perito
 Successore vices: hinc artibus instruit illum
 Imperij, dum vitâ manet: quodque abstulit atas
 Roboris annorum numero, vel æficit illi,
 Germani solidis supplebunt viribus ambo.

Felix iudicij Princeps, vestigia magna
 Indolis à prima cupiens formare iuuenta,
 Fratribus & natum sociis rerumque magistris
 Reddere consortem sibi maiestatis, ut eius
 Virtutes, ceu vere nouis, cum robore crescant!
 Nunc omnes auferte metus, deponite curas
 Pectora Christiadium, coniunctas cernite vires,
 Unanimésque Duces, equali sorte labores
 Cernite diuisos; genitor grandaeuus ab ipso
 Vertice regnorum communi prospicit orbi,
 Omnibus & nutu partitur fata benigno,
 Sontibus insensus, bellis dat lata gerendis
 Auspicia, aut pacto iungendis fœdere dextris,
 Præmia pro meritis reddit, pro tempore leges
 Condit, & humanos inuitat ad optima sensus.
 Sic natum docet imperium, qui se quoque regno
 Preparat, exemplo dans mollia iussa paterno,
 Legatis responsa dare, & mandata vicissim
 Discit, & orantùm consuescit vocibus aures.
 At populis præcepta dabunt, effectaque reddent
 Heroes gemini, mundi quacunque saluti
 Expedient, superique probant & uterque Philippus.
 Quattuor ergo virum sensu firmabimur uno
 Consilium, mens una suo ceu pondera centro
 Excipiet, varias at habebunt singula vires.
 Haud secus ac pueres dum plura negotia dextra
 Conficiunt, tum seruet opus studiumq; laboris
 Crescit, & in magnos rerum cumulatur aceruos.
 His ita conceptis placuit sententia nato,
 Hanc probat, & dictis genitorem affatur amicis;
 Non pater, arbitrio locus est imbellibus annis,
 Nam mandare tibi, mihi iussa capeffere fas est.
 Cedant cuncta tibi, solus tu congrua mundo
 Scire potes, nam quis longo prudentior usu,
 Quis melior, Regésque inter felicior omnes?
 Iudicio quis stare tuo, aut parere recuset?
 Amplector mandata lubens, an gratius vllum est
 Cuique magis rerum cupiam committere summam,
 Casarea quam stirpe genus, fratresque parentis
 Defunctæ? cuius vita quàm dignior et æt?
 (Heu lacrymis ignosce piis) quis carior illis
 Principibus, regniq; loco quis dignior illo est?
 Alberti perspecta fides, constantia, virtus,
 Quum Tartesiacas aquo moderamine gentes
 Rexit, & aduersus pradonem tuta Britannum
 Litora seruauit, quem vertere terga coëgit,
 Et Rutupina salo deflectere vela remenso.
 Praclarus meritis at auunculus aliter iisdem,

Factaq; Pannonijs in sinibus inchoita gessit
 Ductorem Odrysum contra, rabiemque tyranni
 Indomitam, fuditque suos & Numinis hostes
 Hunc etiam votis, hunc Belgica postulat unum
 Supplicibus, praterq; alios succedere magno
 Optat Alexandro, calo se gloria cuius
 Tollit, & insignes ostentat Roma triumphos.
 Quas vrbes captas bello, populique furores
 Audiu puer oppressos, narrantis ab ore
 Pendulus, & quoties, genitor, gratissima vidi
 Munera, victrices quas miser at ille coronas!
 Tum laurus mihi ludus erat, sed quanta recent er
 Agmina Sequanicas duxit bellator in oras!
 Magnam dira fames urbem, tristisque premebat
 Obsidio, nullamq; moram ieiunia plebis
 Imperiosa dabant, numero finita nec vlllo
 Corpora crudelis leti genus hausit egestas:
 Cetera depastis macie gens ossa trahebat
 Visceribus, vix effectis harentia nervis,
 Venarum exangues turpi squalore meatus
 Arebant, omnisque genas & lumina succus
 Fugerat, horrendi formam referentia monstri.
 Jamque aderant extrema, cibus fit gramen, & herba
 In paucos alimenta dies, orbisque propinquat
 Excidium, nisi deletis cum millibus heros
 Longum iter emensus, mediósque illatus in hostes,
 Gallica dispositis turbasset castra manipulis.
 Nec minor est simili post hac virtute redempto
 Gloria Rothomago, cum Sequana ponte parato
 Victorem excepit, tumidumque exercitus hostem
 Lusit, & incolumis patrias remeavit adoras.
 Rursus at in Gallos Farnesius arma capessit
 Tertia, quum magno, producere longius actus
 Desiit, exuto caelestem corpore patris am
 Dum capit, è medijs sublatius in aethera castris.
 Hic ego sidercos inter mortalia ciues
 Facta reor curare Ducem, votisque futuro
 Numina sollicitum de successore precari:
 Ne partum quodcunque suis virtutibus olim
 Accessit, contemnat atrox, aut vindicet hostis.
 Sic ait, & magni sequi ut suffragia patris
 Tertius exemplar genitoris antique Philippus.
 Nec regina minus monitis Isabella paternis
 Obsequitur germana, sui praestantia sexus,
 Et diuos genitura, probat censetque tenendum
 Constituit quodcunque parens, animoque benigno
 Prosequitur geminos virgo ter maxima fratres.
 Quis nunc Oebaly sobolem iactare Tonantis

Audeat.

Audeat, & nautis felicia sidera partus
 Laudet Amyclæos, tales non Sparta gemellos
 Edidit, ornandis quales Germania regnis
 Obtulit, Et speriaq; duces velut astra carina.
 Casarea sunt illa domus, sunt lumina gentis
 Austriaca, qua nil terris augustius ullis,
 Nil minus est splendoris egens. Non imputat illis
 Hunc fortuna gradum, quo per se dignus uterque est.
 Non fauor huius populique dedit concessus honorem;
 Ulla repentino nec gratia reddere magnos
 Euentu potuit, nec calculus arbiter aura.
 Nascendo meruere decus, primoque sub ortu
 Felices, partumque domi sumpsere, quod ulli
 Non datur in tota per mille pericula vita.
 Est res magna suo prosectum munere cunctos
 Maxima mortales inter fastigia posse
 Scandere, sublimemque soli natalis honore,
 Fortuna propriis excedere culmina factis.
 Nec modo supremum sperare, at habere cacumen.
 Alterius nec laudis eget gens Austria, nulli
 Concedens animosa locum, gens si qua secundum,
 Nulla parem capiet meritis, nec origine stirpis.
 Ex hac gente vi. um plectro celebrabimus unum
 Austriaca, licet vnus amor debet in omnes,
 Vnus honos: verum ut superi sunt laude colendi
 Assidua, & sacris venerandi in sedibus omnes,
 Dona tamen diuim solennia reddimus vi. i
 Interdum, votisque unum placamus, & aram
 Cuique suam struimus, propriosque adolemus honores:
 Haud alia in laudes citharam ratione Camæna
 Ernesti sumpsere mea, presentia cuius
 Hoc monet, & stimulos subdunt benefacta recentes
 Imperio sperata nouo, qui Belgica sumpsit
 Frena manu, trepidos inter suscepta tumultus,
 Non alio tractanda Duci, quam gentis alumno
 Austriaca; velut Herculeo de sanguine Regi,
 Non alio, sua sceptrata solent conferre Lacones.
 Sic Belgis, Erneste, praes, quo munere dignum
 Imperij, tantoque parem Deus ipse labori
 Censuit, arbitrio cuius paretis uterque;
 Rex legit ipse Ducem, tu suscipis ardua rerum,
 Non aptum magis ille potest huc mittere, nec tu
 Materiem magis insignis contingere palma.
 Rex quoque consilium, dum te legit, omine firmat,
 Lumine Pannonias animi lumen respicit vrbes,
 Auspiciis & gesta tuis cum bella recenset.
 Sic natus non ille suo te legit, at illud
 Iudicium virtutis erat; nam partibus orbis

Omnibus excussis, omnes examine vincis,
 Atque Duces superas meritis, animoque legentis.
 Nec Regis modo consilium te Belgica fecit
 Sumere lora manu, ratio sed publica suavit,
 Et tua te pietas commouit, amorque, fidesque,
 Ei belli momenta grauis, qui conscius esses
 Quanta forent, orbi pacatis commoda Belgis.
 Huc populi studium conceptaque vota fauentis
 Accedunt, omnes te delegere, futi que
 Assensum, non te presente, sed ante probarunt
 Quam fieret, te cuncta palam suffragia vulgi
 Signarunt, oculis, & prouenere legentis
 Arbitrium, tibi detulerant, quodcumque Philippus
 Obtulit, ille dedit, dandum quod vidimus omnes.
 Nam vexata modis cum Belgica nostra iaceret
 Indignis, iam fracta malis, & roboris expers,
 Exanimisque metu, circumuallantibus illam
 Hostibus, effugique locum vix dantibus ullum,
 Omnibus afflictis, primoque minantibus ictu
 Interitum, vasti quaesitum est orbis in omni
 Concilio, quis fata manu titubantia rector
 Susciperet, qui nutantem virtute ruinam
 Fulciat, extinguatque faces, & ciuibus vrbes
 Reddat, opesque suas dominis, agrisque colonis,
 Quo veniente caput, quo defendente resurgens
 Erigat, infestas metuat nec Belgica flammis:
 Omnes te populi, suffragia cuncta, tribusque,
 Centuriisque legunt, tantisque parentibus ortum
 Declarat sibi quisque Ducem, Regique propinquum.
 Expetit, & dandis maturos legibus annos,
 Ciuisisque rei studiis, vsuque, peritum
 Militia, moresque tuos curasque requirit.
 Hoc omnes tamen unanimi candore queruntur,
 Imperium non ante datum, tibi gloria tanto
 Ocyor, & nobis properassent, fata salutis.
 Jamque ad Casarcam Regis decreta Viennam
 Perueniunt, missusque Duci legatus, & insit:
 Magne Ducum, satis hic te poscentibus adsit,
 Hesperij mandata ferens gratissima, Regis:
 Ille quiescendi nactus tranquilla senectas
 Tempora, secessumque, petens labentibus annis,
 Tradere surgenti statuit sua regna Philippo,
 Et curas dum vita manet, sed viribus impar
 Natus, & inualida necdum cervice labori
 Sufficiens, opus auxilio, rerumque magistro
 Hanc molem subiturus habet, ne machina nutet,
 Et iuuenis sacros humeros sua pondera ladant.
 Ad qua cognatos delegit munera fratres,

Distinxitq; vices aquaratione, deditque
 Albertum nato Comitem, tibi Belgica cecidit,
 Quam tibi prima sui quondam ceu pignora sceptri
 Commendat, quã nulla fuit ditionis amica
 Carior, aut meritis provincia gratior ullis.
 Hanc, Erneste, fove, et blanda complectere mente.
 Dixerat, ille graui defixus lumina vultu
 Annuit, et paucis respondet talia dictis:
 Cognatus quacunq; subet me nulla videbit
 Detrectare dies, nec me subducere bello
 Difficili, quod ter decimus non terminat annus.
 Munera oblata felix sequar omen, et ibo
 Quò me fata vocant, armis pacare furores
 Experiar, seu pace feros lenire tumultus,
 Auspicijs opibusq; tuis, cognate, virumq;
 Robore delecto: Nec me Germania bello
 Detineat turbata suo, tu maxime Caesar,
 Sufficis imperio solus, fratresque laborem
 Suscipient reliqui, gentisque potentia nostra
 Viribus immensa flectet communibus orbem.

Tum nutu placido, et multa grauitate seuerus
 Caesar ait: Diuum monitis auctore Philippo
 Ad magnas, germane, vices accede vocatus,
 Casarea securus opis, Regisque potentis
 Imperij, referatur iter virtutis utrumque
 Jam tibi, sublati hosti concurrere signis,
 Victricisque referre aquilas, et Marte Quirinum
 Bellator prestare potes, vel legibus vi
 Pacificis, facilesque Numa tractare labores.
 Hoc magis Inferior votis Germania poscit
 Omnibus, et longo certamine fessa quietem
 Optat, et affini motu sine cade sabacto,
 Rursus ad antiquum demissa mente reuerti
 Obsequium, nullisque fidem violare diebus.

Talibus Augustus: Tum sese accingit, iterque
 Apparat Ernestus, comites legit, atque ministros
 Instruit. Ex templo sublimibus opida linquit
 Mœnibus, Austriadumque lares: pars tristis eunt em
 Prosequitur, nec tunc moras in limine mallet,
 Et patriæ seruare virum, pars omine dextro
 Gaudet abire Ducem, factis maiora petentem
 Præmia, communesque sibi cum Principe laudes
 Iam numerat, reducensque fouet spes ampla triumphos.
 Obuius ante alios solitis haud turbidus vndis
 Ister adest, et fronde caput redimitus adorat
 Errantum, rapidosque iuber consistere fluctus,
 Donec in aduersam iniecto gurgite ripam
 Exposuit venientem, et mollibus intulit herbis.

Inde per aërias superatis rupibus Alpes
 Tendenti, nemorosa fuit submittere montes
 Rhætia visa suos, & sternere culmen in aquam
 Planitiem, facilesque Duci concedere gressus.
 Augetur numerus comitum, populique caterua
 In medias effusa vici, faustoque salut at
 Alite pergentem, primisque à fontibus Albim
 Casarei studio ingenti liquere Bobemi,
 Inuia quarendis penetrantes saxa metallis.
 Transit & Hercynia iam tuta silentia silus,
 Norica regna petens, & flauos crine Siseuos
 Præteriens, Mœnum dextrâ, Nicrimumque sinistra
 Linqvit, & ad magni diuertit flumina Rheni.
 Occurrit mirata novos Germania fascies,
 Grataturq; vicem populi miserata propinqui,
 Belgarumq; sibi communia damna repelli
 Non alia scit posse manu: faustumque precatur
 Rhenus iter, meliora tuis, ait, omnia ceptis
 Dent superi, Fleui pandantur ut ostia Belgis
 Germanisque meis, at perdat in aquore classem
 Hostis, ut omnigena repetant commercia gentes.
 Hac ubi dicta, vado compellat Naiades vado,
 Et fluctus sedare iubet, dum traicit amnem
 Ernestus, ienibique manu propellit euntem.
 Ventum erat ad sedes populis ubi mœnia Trevis
 Fortibus antiqua sublimia condidit urbis,
 Quam rigat & fluuio præterlabente Mosella
 Muneribus cumulat varijs, qui margine Belgas
 Terminat, & vitreis interluit arua fluentis,
 Prima Philippus tetigit qua Ductor in oris.
 Calcata quis læta mihi primordia terra
 Commemoret, Ducis aduentu quis ruris amœni
 Gaudia, quis pressa referat tellure nitorem?
 Vix, Erneste, pedis primo vestigia gressus
 Belgica sensit humus, te præta nouella terentem
 Nouit, & Austriacæ surrexit ad oscula planta.
 Floribus baud aliter varijs, & mollibus herbis
 Ornavit natura solum, cum Jupiter alto
 Æthere terrenas descendit amator in oras,
 Et viridi tellure sedens amplexibus hæsit
 Coniugis, ipsa nouas stupuit Saturnia frondes:
 Belgica sic positis squaloribus arua resummat
 Ernesto calcante decus, vestigia circum
 Illius antiquas at tollere mœnia turres
 Incipiunt, urbisque illo veniente renasci.
 Permeat exigua muros Alifontia ripa
 Ingentes, arcemque lauat, quo limite Belgis
 Accola Germanus vicinæque Gallia differt.

Hac tranquilla fuit multis prouincia lustris
 Ernesti ditione Petri, qui rebus in arctis
 Claruit, obsequioque fidem seruauit in omni,
 Jam senior, meritisque sui venerabilis aui.
 Excipit ille Ducem hospitio, sequi abdicat ultro
 Fascibus imperij, fuerat quibus ante potitus,
 Cessit ut aetherias vitæ Parmensis in auras.

Est locus in summo scopulosi vertice montis
 Asper et incultus quondam, nunc regia magni
 Tecta nitent operis, viuoque palatia saxo.
 Hanc molem comes à fundo Mansfeldius imo
 Extulit, et secto penetrauit marmore nubes.
 Fontibus hic riguo Ductor spatiat in horto,
 Imperijque nouas meditat in pectore curas
 Intentus: studio at voluit dum singula magno,
 Ecce venit placidum gradiens pulcherrima virgo,
 Diuinum cui forma decus, cui cultus honorem
 Regalem addiderat, sociam quam ponè sequuntur
 Ornata et simili præstantes corpore nympha:
 Religio velata comas, et tempore nullo
 Infirmam Fides, comes Observantia dextrum
 Occupat, atque latus claudit Reuerentia laeuum,
 Et memor accepti iungit se Gratia facti.

Ut stetit ante Ducem vultu regina benigno,
 Purpureas suffusa genas, sic voce profatur:
 Illa ego qua reliquas inter Germania gentes
 Inferior, cumulatæ bonis et nomine quondam
 Clara fui, nunc ornata spoliata prior:
 Infelix, facibus belli consumpta nefariis,
 Attritas, Erneste, mei tibi dedere supplex
 Reliquias venio regni, mandante Philippo,
 Et, Dux magne, meam tibi committente salutem.

Non fati me præteriti, non ante malorum
 Nunc meminisse iuuat, durasque referre labores,
 Scis, Princeps, scis ipse quibus iactata procellis
 Jamdudum, quantisque fui suppressa ruinis,
 Et quàm multa meis arsere incendia tectis.
 Nunc aduersa tuo vanescunt, fata sereno,
 Incipio nunc lata meos attollere vultus,
 Atque renascentis primordia sumere vitæ,
 Aduentu recreata tuo; nec gratior ulli
 Fluxit præsentis dies, te cernere coram.
 Qui dedit, afflicta solatia certa ferentem.
 Quo me ferre moras animo potuisse, tuumque
 Aduentum sperasse putas, cum credita scirem
 Cuncta tibi, Belgasque tuo cessisse labori:
 Heu quoties spatiumque via, numerumque dierum,
 Et tempestiuas mens agra recensuit auras!

Ernestum nunc Ister habet, nunc traicit Alpes
 Nubiferas, iam sauit hiems, iam purior exit
 Phœbus, & ad nostros propior venit ille penates.
 Et quoties votis rumor delusit anhelam
 Sollicitis, cum fama citos prauerteret Euros
 Nuntia, venturusque die dum crederis omni!
 Auspiciis accede bonis, & collige vindex
 Naufragij fragmenta mei, fulcique ruinam,
 Es tectis auerte faces: & me quoque dignam
 Finge tibi, qua cura tuis maioribus olim
 Austriacis non parua fui, me semper amauit
 Caesar, & affectu coluit Germania summo.
 Quis collata mihi numeret benefacta tuorum?
 Virtutem meritis quæ laudibus æquet auorum?
 Hæc cæptis, Erneste, iuis hortamina laudis
 Addere non opus est, qui præstantissima factis
 A proprijs exempla petes: Nec Belgica magnum
 Efficiet, qui summa tenes fastigia laudum:
 Paruus at hic titulis accedet fomes auitis,
 Et tua paratis fulgebit gloria Belgis
 Clarior, astriferi condens se margine cali.
 Da veniam tamen, & facili præconia vultu
 Me sicut decantare tibi, quæ debita soli
 Unus habes, alijs & conuenientia nullis.
 Nec meritis sic te proprijs ornamus, ut ulli
 Quadret idem: nam quos generis splendore vel æquas,
 Vel superas, magno discrimine tempus eosdem
 Vincit, & ad palmam quærendam oblata facultas.
 Hac facit ut nequeat laus importuna videri
 Nostra, vel in summis tantum consistere labris,
 Blanditijsque leues virtus animosa recusat,
 Nec quarit sermonis opem: nam dicere de te
 Nos ærumna iubet, fore quod confidimus ambo,
 In trepidis ego seruari, tu ferre salutem
 Rebus, & alternis connectere gaudia votis.
 Quæ tanto sunt, grata magis, quod fingere tempus
 Non sinat, & renuat simulatos gloria plausus.
 Et virtus tua sincera sibi conscia laudis.
 Contigit egregium multis ob plurima nomen
 Munera Principibus, bellis hic clarus & armis,
 Dediticit sed pace Ducem, quem blanda rogatum
 Sors fouet, indignata sago sedauit amictum.
 Hic terrore sui cultum, captauit amorem
 Moribus humanis alijs, priuatus honorem
 Perdidit ille domi, quem publici contulit aura.
 Hic generis splendore nitens sit tarpis, at illum
 Nobilitant, dotes animi, nec singula quisquam
 Solus habet, quem non vitij consilia ledant.

Omnibus at laudum concordia summa tuarum
 Emicat in rebus nec te virtutibus ornat
 Diuisis fortuna, dedit collecta, beatos
 Singula qua faciunt, animo nil detrahit aquo
 Nobilitas, generi diuina modestia cultum
 Addidit, & factis ingentibus utilis at as.
 Nec mea te moles, vicinaque bella mouebunt,
 Impavidum, crescit duro certamine virtus
 Maior in aduersis, tantoque illustrior extat
 Gloria, que maiore fuit quasita labore.
 Corpora perpetuo gaudent caelestia motu,
 Aeternumque wigent, actiueque agitata perenni
 Machina tranquillam renuit victura quietem:
 Sic & semideis facilis natura vocatur
 Principibus, studio reliqui quodcumque molesto
 Aggrediuntur opus. Qualis vertigine m^o adus
 Voluitur asidua, refluxoque impellitur astu
 Oceanus, Solis nequeunt, nec stare iugales;
 Haud aliter procerum virtus exercita curis
 Continuis, semperque suo redeuntibus orbe
 Durat, & officium nunquam defessa remittit.
 Omnia velocis perlustrat sideris instar,
 Et fouet, & presens miseris ubicunque vocatum
 Numen adest, primasque tenet clementia partes.
 Et tua, magne Ducum, pietas violentior armis
 Omnibus, obsequij captos dulcedine Belgas
 Non faciet parere modo, at superare iubentem
 Coget, & indictas facto prauertere leges.
 Geris quoque nunc animos tollens inimica feroces,
 Expugnata tuis monitis exempla sequetur
 Mollia, pacificas nec detrectabit habenas.
 Nec feret aquoreos posthac exosa Britannos,
 Diraque finitimi fugiet contagia Galli.
 Nam velut infectis annus cum letifer auris
 Incipit exiguo morbos afflare veneno,
 Mox ubi se magnam diffudit pestis in urbem,
 Vicinos innadit agros, calumque propinquum
 Polluit, & totas incestat funere gentes:
 Sic animi traxere luem, vitiumque medullis
 Hasi, & erroris tetigit precordia virus
 Vicino corrupta malo, flammisque Megara
 Subdidit, & furias ciuilibus intulit armis,
 Docta nouas animare faces, & mobile vulgus
 In Reges armare suos, nunc sedibus illa
 Tarantis, imoque redux dat gurgite poenas.
 At freti auxilijs hostes, opibusque Superbi
 Feminis, terrore sacri tua iussa sequentur
 Imperij, metuentque aquilas, Martemque Philippi

Te ductore ferum, Scythicas quem robore turmas
 Inuicto fuisse sciunt, hostisque phalanges
 Bistonij, populósque suo qui sidere fortes
 Tam calo armantur quam sumptis ad classica telo.
 Et vos qui flumijs, Batavi, pontóque salutem
 Fiditis, & Regem propriis excluditis armis,
 Cingitis aggeribus, captásque opponitis vrbes,
 Ne dura ceruice moras producite belli,
 Ne vires aquilasq, suas extendere ductor
 Debeat Ernestus, veraq, cupidine laudis
 Ingenium tentare soli, quod suggeret illi
 Nobilitás, milésque loci rerúmque peritus
 Vestrarum, facilesque vias, ubi cornua tendi
 Aptius, & campos acies ducenda per aquos,
 Difficilesque aditus, quid clasis & aura requirat,
 Ernestúmque comes fortuna, & causa sequetur
 Justior, Austriacis virtutibus omnia cedent
 Peruia, subsident montes, & flumina cursus
 Intercepta ferent alio, subductaque ventis
 Equora sustenso linquent vada sicca meatu,
 Donec ad imperium demissa mente reuersi,
 Obsequio mecum vnanimi seruetis eundem
 Principe sub facili, viguit quo prisca tenorem
 Belgica, nec similis posthac vos implicet error.
 Ergo agite, ingenij submittite signa quietis,
 Austriaci non illa Ducis conferre decorum
 Est aquilis, tutúmque minus: nec tendere contra
 Est opus, aut dubio committere praelia Marti:
 Pacem amat arratus, medióque imponere bello
 Fædera Ductor auet, nec de quacunque triumpho
 Materiem ratione petit, nec bella veretur,
 Nec mouet, inuitusque suis accingitur armis.
 Nec vos officij memores ad prisca reuersos
 Iussa, supercilio ceu victos ille superbo
 Excipiet, nec fronte reos auersus habebit
 Frata, nec vos pretij ceu pignora vilis
 Contemnet, titulisque parum regalibus aptos
 Credet, at ingenua cum libertate clientes
 Esse volet, Belgásque simul complexus amabit,
 Restituet vobis Regem, vos ille Philippo.
 Agmina sic iunctis coeant, ciuitia signis,
 Membraaque diuisi recant ceruice sub vna
 Corpora, & soluis concrescant viscera nervis:
 Possit ut aequales exercitus edere plausus,
 Hic opera studiisque sui benè conscius, ille
 Concessa letus venia: sit gratus utrique
 Exitus, & nullum miscens victoria luctum.
 Hinc solidus tibi seruetur, Dux magne, triumphus,

Veraque non fuso de sanguine gloria surget.
 Nam cedent qui deuinci potuerunt, dabit que
 Vincendum tibi se nemo, sed viribus ultro
 Se dederunt armisque tuis. Tum litora reddes
 Æquoribus, solis atque suis stationibus undas.
 Securum telluris iter, patet facta recludes
 Compita, miscébunt que fide commercia gentes.
 Ut quidquid natura sinu ceu prodiga fæto
 Extulit, utendumque dedit mortalibus usquam,
 Orbis idem regione satum videatur in omni.
 Tunc agros urbésque meas, adésque videt bo
 Detereso florere situs, non tecta vereri
 Interitum, studio fati sed structa perennis
 Viuere, seque tuis at tollere rursus eodem
 Presidijs animo, latósque resumere vultus,
 Et dominis gaudere suis, quæd libera pandant.
 Limina, nec famulas intret possessor in ades.
 Sed meritis, Erneste, Lares Geniũmque reuisat,
 Et penetrare tuis, sacris ubi sedibus hærens
 Fronde coronatos adiungat ad oscula postes,
 Et senio longum felici transigat æuam.

Talibus oranti Ductor placidissima nympha
 Ernestus responsa dedit. Pergrata loquent
 Audisti, quod, nympha, mecum sperasse fideli
 Aduentum studio, et votis gaudere potitam
 Aspicio; Regi placuit ditiosis habenas
 Arbitrio deferre meo, Belgasque regendos
 Tradere, præteriti nec me discrimina belli
 Presentisque latent, sortisque misertus acerba
 Huc veni laturus operam, finemque labori
 Numinis auxilio fretus, vel pace, vel armis
 Facturus, semperque pari tractabere cura
 Qua rerum commissus apex, ut recta sequentem
 Me videas et ames maiorum exempla meorum.

Sic fatus, iungit dextram, præsaque firmas
 Omina, nec tanto diuellitur obside virgo,
 Hæret, et ingenti saliant, præcordia motu
 Latitia, roseoque madens inscribitur ori
 Limes, et excernat lacrymarum gratia formam,
 Commendantque suam vultus dispendia causam.

Quis gestus tunc ardor erat, cum stringere dextram
 Principis Austriaci fuit Ernestumque, tueri
 Affarique datum! quo promissere salutis,
 Nympha, potes trepidam formidine soluere mentem.
 Te quoque pollicitis fac sentiat ille manentem,
 Et merito contende pari, seu vince fideli
 Obsequio, longamque, trahat sententia literam
 Partibus ambiguis, certes moderata potestas

Hinc Ducis, hinc populi ferat observantia palmam.
 Nec Regis modo Praefectum, te pignus habere
 Deposuimque puta, quod munere carius omni
 Sit tibi, concessa tantum sed lege fruamini,
 Ne repetente suum domino, te crimen abusive
 Damnet, & ultrices iniuria prouocet iras.

Postera lux aderat, digressaq; tendit ad oras
 Aulica finitimas acies, ubi flumine rupes
 Mosa cauat rapido, terrasq; voragine sorbet:
 Hic ubi non magnis Sabis rigat arua fluentis,
 Fertur & in socium iam viribus auctior amnem.
 Eminent atx scopulo, decliui in parte coloni
 Martia gens habitant, pandis Florentius urbem
 Obuius, atque Ducem celsa Comes excipit arce.
 Inde nemus, Bruxella, tuum transiuit, & ubi
 Austrius hospes adest, quem circumfusa frequenti
 Agmine vicinos deduxit turba per agros.
 Gens studiosius unanimi, niretur ut ipse
 Ingentem Ductor numerum, deserta videbat
 Qui prius incultis horrere pradia campis.
 Rustica sed pubes confluxerat omnis, ut illum
 Cerneret, incolumes armis qui reddere Belgas
 Posset, in externas & vertere classica gentes.
 Hic vir, hic est, magnis iuuenes clamoribus aiunt,
 Bella ferens hosti, pacem urbibus, ocia ruri.

Jamq; propinquabat portis Ernestus, & eius
 Aduentu enituit, quantis suffragia votis
 Imperio natura dabat, quantoque serenus
 Lumine discussis rutilaret nubibus aether.
 Haud aliter prima quam fulsit origine mundus,
 Mutauitque die tenebras; sic Belgicus aer
 Ipse fauet captis caligine purus ab omni:
 Vernat hiems, conditque niues, & temperat auras.
 Lata sinum tellus surgentibus explicat herbis,
 Ceu partus enixa nouos. Stipante caterua
 Ductor adest, urbisque aditum cingente corona.
 Obuia nobilitas omnis, procerumq; Senatus
 Jbat, & equali certat plebs amula voto
 Cum patribus, numeroque fauor maiore videndi
 Principis, & vulgi crescit concursibus ardor.
 Ingreditur portam Dux optatissimus, albo
 Vestus equo, vultum grauitat augusta prererrat,
 Lumina maiestas, frontemque, sed omnia fastu
 Alta carent, animum produunt externa modestum.
 Signa, nec humani possunt se condere mores.
 Omnis in aspectum populus conuertitur unum,
 Firmantque oculos, & Principis ore pependit.
 Non atas, non sexus erat, quin gaudia gestu

Publica, seu plausu manuum, seu voce iuuaret.
 Enumerant, sua fata senes, & temporis acti,
 Venturique fidem rerum presentibus aptant
 Auspiciis, factisque natant meliora futuris
 Secula, belligero non distinguenda metallo:
 Obsequiumque vouent pueri crescentibus annis,
 Spectatumque nurus veniant cum matribus omnes,
 Virgimbusque palam, peragunt secreta pudoris
 Gaudia, femine paulum grauitate remissa.
 Exultat varioque fremit per compita vulgus
 Assensu, clamore via, collèsq; resultant:
 Ductor iter quacunque facit, nutare videres
 Tecta referta viris, densosque ferentia cætus
 Culmina faultrices populo substernere moles:
 Ni faciant, onerata graui, nec viribus a quo
 Pondere, precipitem traherent depressa ruinam.
 Mutæ sed Austriacos omnique carentia sensu
 Subiecta ceruice colunt fastigia vultus,
 Intenduntque suum tignis firmantia robur.

Descriptio
 quorundam
 spectaculorū
 Bruxellæ edi-
 torum.

Plaudet tuis, Bruxella, bonis, & innumere tanti
 Hospitis, Austriaco frueris qua lata triumpho.
 Tu quoque Casarea referentes numina veste
 Cerne viros, bisseña tua spectacula gentis,
 Magnæ Ducum, qua constructis Bruxella theatris
 Exhibet, & generis seriem studiosa recenset
 Austriaci, quod sceptræ diu Romana tuerur.
 Ut quantis illam meritis, & honoribus illi
 Affecere, minor tua ne clementia tendat
 In ciues, animo sed complectatur eodem.
 Legibus illa tuis nunc est victura, tibi que
 Officium persoluet idem, quod prestitit illis.
 Aspice latitæ quàm per strepat illa tumultu,
 Quàm ueheris, quàm cuncta nitent! qua carmina Phœbus
 Dictat, & eloquium quanta Cyllenius arte
 In laudes, Erneste, tuas producit ad vnda
 Castalias, quàm læta sonant Heliconis amœni
 Plectra iugo, quos Aonio dant vertice cantus
 Principis Austriaci celebrantes ceptæ sorores!
 Parte rogas alia vasto Cyclopes in antro
 Quid faciant? non tæla fœni, non fulmina cudunt
 Fræto, nec Martis opes inenitibus augent
 Indomiti, solitum ferri mortalibus usum
 Mulciber instruit, candent fornacibus enses,
 Imaque vulnificus telluris visceræ mucro
 Non posthac humana petet glebæque recoctus,
 Non hominem feriet gladius, date fallibus auræ
 Erneste veniente, refert. Liquefacta carminis
 Æra fluunt, famuli Brontes, Steropèsque facessunt

Sudantis mandata Dei, fremit ictibus antrum
 Alternis, iterante vices include sonoras,
 Concinnumque cievit, certantia brachia murmur.
 Iam propè sublimis fastigia conspicias aula,
 Hospitio frui iura tuo, rectoribus orbis
 Assuetos, Erneste, lares, hac limina Casar
 Trivuit auiæ, posuit vestigia sedibus illis
 Carolus, vos tenui, postes arasque Philippus,
 Cum iurata noui sumpsit primordia regni
 Belgarum: nunc te similem virtute penates
 Excipiunt, faciles aditus, aurésque daturum
 Supplicibus. Properate viri quicumque salutem
 Urbibus, aut proprijs petitis solatia rebus.
 Occurret precibus vestria Ernestus, & vltro
 Orantes, qua vos urget fortuna? rogabit.
 Limen adire sacrum licet, & contingere passim
 Ductorem, laterisque potest herere benigno
 Quisquis auct, farique licet patientis ad aurem
 Principis, & finem votis non ante loquentum
 Facturi, suus admoneat sermone peracto
 Quàm dum quemq, pudor. Nunquam responsa morantur
 Admissum, veniens omni dimittitur hora.
 Legatusque fores non obsidet, ostia cunctis
 Blanda patent, adituq, ferox non iam tor arcet.
 Tanta Ducem pietas, & tanta modestia nostrum
 Ornat, & hoc solo censendus nomine maior
 Quo melior, varijs animi se dori, us effert.
 Omnibus indulget, se iusta petentibus equum
 Præbet & assensu facilem, patiturq, repulsam
 Inconcessa rogans, & qua sperare decorum
 Non foret, aut patrijs haud congrua legibus essent.
 Promittit quacunque, dabit, facietque, nec unquam
 Pœnitet in quenquam meritis certasse, vel vlli
 Obstrinxisse fidem, quam seruat, & inserit actis
 Omnibus, & nullo temerandam censet in suo.
 Consona mens lingua est, animo nec disidet illa,
 Vera probat, cunctisque insunt, oracula dictis
 Certa, nec ambiguo secum pugnantia sensu.
 Quis reliquos eius trahat in præconia mores?
 Virtutesque viri, laudesq, recenseat omnes?
 His capient vitæ iuuenes exempla, fenesque
 Auspicjs, trahitur studijs à Principe sumptis
 Vulgus, & in partem serimur quamcunque sequaces
 Arbitrio rectoris, eget tam moribus orbis
 Imperij quàm sape metu, censura vocatur
 Vita boni ductoris, agit reuerentia cuius
 Ut populus vitijs animi se corrigat vltro
 Exultis laudemq, ferat quem pœna manebat.

Hac ratio fuit Ernesto, præscriptæque recti
 Regula propositi, sceptris aptanda gerendis;
 Se primum formare sibi, tum reddere dignum
 Imperiis, aliisque sua virtute monendis.
 Supplicij terror mentesque exasperat, vltima
 Pœna magis, blandè vitâ meliusque iubetur.
 Exemplis, cum nil faciat Dux, ipse licenter
 Qui potuit, nunquam voluit: sic incipit uno
 A Duce iudicium, quod deriuatur in omnes,
 Ut potius suadere bonum quam cogere Princeps.
 Austriacus monitis animi videatur honesti.
 Eriget his mentem stimulis accensa iuuentus,
 Optabitque sibi quos audiet amula mores
 Laudari, vitæque Ducis meliore probari.
 Non iam delitiis census impendia vanis
 Euertent, necluxus opes, rebûsque nonandis
 Prodigæ mollities aditum non sternet, & aula
 Pœstus semiuiros repetet lasciuia cœtus.
 Matronamque boni rara est, cui forma pigebis
 Haud illo rectore sui, speciesque pudorem
 Ornabit, non virgineos effrena libido
 Insidijs adimet, nec vitentabit honores.
 Cunctorum probitate sua connubia Princeps
 Muniet; hoc veris docuit Babylonius augur
 Iudicijs, certisque notis signauit aruspex.
 Nam cum prima solo posuit vestigia nostro
 Ernestus, P: ubi concepit Aquarius ignes
 Latior, hoc fetus nascentes sidere castos,
 Et sanctos perhibent: Nobis veniente renatis
 Ernesto, rediit probitas antiqua, decusque,
 Et thalami correctæ fides. Pretioque pudoris
 Poscere venales turpis mercator honores
 Desinet, & titulos non conferet empta voluptas.
 Pellet auaritiâ, nec corruptentiâ fidas
 Dona manus sacro patietur limine quemquam
 Ferre, nec imperij commercia sæda ministros
 Exercere sinet, nec vendere Principis auras.
 Publica non aliquo captabit munera quæstus
 Ambitus, at merito tantum virtutis ementur
 Præmia, constabit fidei mercede potestas.
 Euehet ille bonos, campisque aperitur honoris
 Omnibus, ingenium si paupertate sepultum
 Neglectumq; iacet, si vilis inertia fructum
 Præripit, indignoque gradu subuecta potitur,
 Conuersa ratione locum mutabit utrique.
 Et Musa patriam sub Mæcenate remissent
 Austriaco, frontisque decus despecta virebit
 Laurus, & Aonijs velabit tempora cœtus.

Ipse suis reduces Princeps amplexibus artes
 Suscipiet, studioque pari praconibus illis
 Illius immensum se gloria sparget in orbem.
 Sola comes lateri sapientia Principis haeret,
 Omnibus hanc adhibet caeptis, hanc purpura vestit
 Oebalia, hac solio regnans consedit eburno.
 Nullus ad arcana penetralia peruenit aula,
 Séque ministerijs offert regalibus aptum,
 Quin prius ingeniumque Duci, vitæque probauit
 Innocuam, cuius nemo est examine dignus,
 Quam bonus est frugi. Nec se modo praestat ab omni
 Immunem vitio, sed ne contagia sacrum
 Inficiant, aliena laerem contendit, et arcet
 Sollicitus, ne disparibus cingat ur alumnis,
 Quos similes vult esse sui, propriosque penates
 Non secus ac totum summittit legibus orbem.
 Sic primus mandata subit communia Princeps,
 Ne populus parere neget, cum rector eodem
 Vitur imperio, nec legem negligit auctor.
 Sancta quoque ad longam venient decreta senectam,
 Desuetique nouam mores et scita resument,
 Canit iem, nec supplicijs vindicta remisit
 Extinguet contempta metum, sed iudice surget
 Acror Ernesto, frenumque licentia sumet.
 Nullus at arbitrio reus accusantis iniquo
 Succumbet, comprehensa suo sed iure potestas
 Omnis erit, se quisque foro priuatus eodem
 Et fiscus defendet, erit lex omnibus vna,
 Euentusq; manet damnatum legibus idem.
 Alterius non sector opes, non hasta nefandis
 Artibus, aut odijs, vitrix damnabit acerbis,
 Fruit os inuita reos censura notabit.
 Pignora sic animo genitor dilecta benigno
 Format, et offensas natorum sponte remittit,
 Si renuant, mandata sequi, pietate paterna
 Increpat, et durum faciliis clementibus orget
 Legibus ingenium, donec moderamine sensus
 Molliat, aut prauos insleat verberare mores.
 Haud secus Austriaci clementia Principis omnes
 Excipiet, patrioque sinu complexa fovebit.
 Nullus erit vacuas dominus quis liquerat ades,
 Quin redeat, pulsoque metu desueta retrahet
 Munera, pacatosque operi quin destinet agros,
 Et diuim cumulet solui is altaria donis.
 Jam, Dux magne, tuum latis Antuerpia votis
 Flagitat aduentum, sperat te cernere Scaldis
 Iam dudam, et vinculis solui stringentibus optat.
 Hic tibi vitricæ hederam distinguere lauros,

Hic muros portasque vides vestire corymbos,
 Effusamque foras contendere plausibus urbem.
 Cernis ut ingressu gens arseat obuia primo,
 Accessumque frequens adimat? vix submouet armis
 Licitor, & obstantes percurrunt vota secures.
 Tantus amor studiumque tui, dum quisque videndi
 Officio ruit, & certamine flagrat eodem,
 Impatiensque mora, decorisque oblitus, in unum
 Mente virum fertur tota, qui spectat ad omnes.
 Ingressum variis populis comitatur euntem
 Vocibus, urbanasque vias concursibus opplet,
 Pergat ut Augusto stipatus tramite Princeps
 Hinc atque hinc, alacres tollens Res publica vultus
 Latitia fremit unanimi, clamoris ubique
 Personat equalis tenor, ut sese omnibus equum
 Exhibet Ernestus: cumulant vestigia plausum
 Singula, felices oculos qui cominus illum
 Aspiciunt propiore vocant à sede remoti.
 At quos transferat, tacito mœrore sequuntur,
 Dumque valent signant oculis, alioque recurrunt,
 Nec satis est vidisse semel, inuat ora tueri
 Sapius, optatam vultu spirantia pacem.
 Presentis nec sola boni se mentibus offert
 Materies, sed venturis blandita voluptas
 Promittit maiora, salus ut quemque fatigat
 Expectata diu, discretæque tempore iungit
 Fata, nec Austriaco quemquam spes obside fallit,
 Corda sed accendit dulcedine capta futuri.
 Interea dubij qua cernunt, credere multis
 Hærebant animi, sic obstupuer: videntes
 Delapsam armisonæ simulacræ: vix ex aethere diua.
 Quis canet immensis exstructos: molibus arcus,
 Instar montis opus, quis nubibus aqua theatri
 Pegmata, quis festos referet per compita ludos?
 Omnibus idem animus, certant concordia votis
 Gaudia, peruisilem superant funalia noctem,
 Ardentesque faces spargit Vulcanus, & ignes
 Sufficit, innocua lambunt fastigia flamma.
 Talibus auspicijs Antuerpia lata triumphos
 Edit, & eximia peragit spectacula pampæ
 Venturi prasaga bonæ: sic limine primo
 Vestibuli decus, interius regalia produnt
 Atria, splendorumque domus sua ianua pandit.
 Ipse regens sortes felicia spondet Apollo
 Secula, siderei veniens stat ione, Juuenci.
 Nam Taurus ceruice ingum, solis osque labores
 Ruris, & absidui cultus deposcat aratri,
 Seranos optans iterum de vomere fascis.

Facturam Cytherea dabit, nam sidere diua
Gaudet, Agenorei non immemor illa iuenci.

Cynthius orbe, suos sed cum radiante Gemellos
At tegerit, procul arma viris et tela cruentis
Executiet, lituos plectra mutabit eburnis,
Ingenioque dabit calamos tractare benigno,
Et curas gelidi cantando molliet aui.

Delius at Libyci complexus brachia Cancrī,
Privat as auget opes, commercia Belgis
Restituet lucri Cyllenius arbiter omnis.

Nauta peregrinas inuiset puppibus oras
Auspicio Ducis Austriaci, pelagoque remenso
Deposita grauida capiet, vix ripa carina.

Sumque Cleonai, fuluas, Thymbræ, Leonis
Incipies flammare subas, visesque potentem
Mydonia cum matre Jouem, regnabit in orbe
Maestas secura sui, magnoque Philippi
Barbarica imperio venient, se subdere gentes.
Belgica nobilitas posito teret oia bello,
Et studium venatus erit, formidine siluas
Eximet, et vastos cingens indagine saltus
Inferet arma feris, spolijsque potita redibit.

Phœbus at Erigones cum se conuertet ad astrum,

Tum leges, Erneste, tuo morésque vigebunt,
Imperio, castusque pudor, tum lilia cœtus
Virginei violasque tibi vernantibus hortis

Purpureasque rosas carpent, noctentque coronas,
Ornabuntque suis, victricia tempora fertis.

Te quoque maturas defendet vindice fruges

Flaua Ceres, nemiles opes prædator agrestes.

Auferat, aut grauidas lixarum vulgus aristas.

Spem seges agricolæ superabit, et horrea mæssa

Vincet, et ingentes de fenore condet acervos.

Libra sed aequali cum cramide pendula currum

Solis aget, paribusque rotis, noctemque diemque

Diuidet, arbitrio, causarum examina recto

Consistent, nec iura fora poscentur iniquo,

Iusta sed ambigua dirimet sententia lites.

Auctor ut aquato suspendit pondere Libram

Mulciber, et partes aptavit lancibus ambas,

Sic Themis ad trutinam fas omne rependet eandem.

Servabitque parem cum litæ censura tenorem.

Scorpius, æthæra sed cum regione quadrigæ

Ducet, et ardentem Rhæbeo lumine Chelas

Contrahet, Auspiciis cassidem legibus ætem

Pacifica tellure, Deus bellator utrumque

Soluet, et innocui pascunt per rura iugales.

Belga sed armorum posuone torpenti usus,

Parta viri fido miscebunt, otia bello,
Aut explorandis pugna simulacra ciebunt.
Viribus, & sumpto ludent, certamina ferro.

Post ubi semiferi Sol Arcitenentis in orbem
Plaustra vehet, mensamq; reges signumque Diana,
Cornipedes Ernestus equos frenare iubebit,
Sessorumque pati, facilesque inflactere gyros,
Cervicemque rotis domini submittere currus,
Austriacus facta cum deditio vel armis
Pace, triumphales tractabit victor habenas.

Cum inbar è gelido Capricorni sidere sacros
Accendet radijs Vesta penetrabilibus ignes,
Tum diuum solito fortunatissima cultu
Belgica, perpetuos aris adolebit honores
Gente sub Austriaca, qua religionis auita
Sola patrocinium suscepit, & hostibus infert
Arma feris, opibusq; fidem complexa tuetur.
Tum fluct occiduis rutilum fornacibus aurum,
Et belli valido firmabit robore nervos,
Nulla sit Hesperijs ut viribus aqua potestas.

Solis at effusis Juuenis cum temperat undas
Ardorem, medioque r gens stat frigore bruma,
Imperium geminis aquilis Saturnia Juno
Diuidit, una vices cali tenet, altera mundi;
Dumq; ministerium tractabit fulminis ales,
Austriaci apicem felicior altera signis
Tollet, & immensum frenabit legibus orbem,
Et sibi barbaricas subdet Germania gentes.

Adnatat Eois cum Piscis uterque quadrigit,
Litora pacati spondet Neptunus & undas
Oceanis, tutumq; salum: nam Sava amiger Austrum
Respiciens, iubet Austriaci submittere pontum
Viribus, & totum concedere clauibus aquor
Hesperijs, nutuq; rates dare vela Philippi,
Cui Deus imperium pelagi sortemque secundam
Cessit, & aequoreis ius contulit omne tridentis.

Aurea Lanigeri pecoris cura cuncta Pallas
Concedet Phœbi radius, immantia tollent
Monstra Duces, qui Phrygeum virtutibus aurum
Et generis splendore ferunt, iusq; prœmia factis
Illa suis, animique decus præstare habebunt,
Et sublime suum meritis ad sidera nom: en
Austriaca suo gente vehent, magnique Philippi
Auspicijs, velut Aesonio ductore triumphis
Adjacent domitum reliquis cumq; partibus orbem.

Talibus auspicijs faciles hac munera dunt
Ernesto veniente dabunt, & mensuris anni
Exactis serie semper venientur eadem,

Longaque pacifici signabunt secula fasti.

Hæc nos facta manent, te carmina festa, suisque
Pro meritis æternus honos, Erneste, loquetur
Cuncta tuum nomen tellus, annalibus unum
Posteritas te fera leget, te scena theatris
Officiosa colet, totoque affurg et in orbe.
Signa tuas laudes referent, tabulæq; perennes
Virtutis monumenta tua, te floribus herba
Inscribent, durisque manus te docta met allis,
Vinet & in grævida spoliis tua gloria quercu.

Exere quidquid habes, quantumq; & Belgica, polles
Ingenuis, linguæq; suas facundia curas
Conferat, & cunctas absumat laudibus horas,
Nocturnoque Ducem spacio celebrêque diurno.
Nec, vates, operum pigeat, qui facta soletis
Condere victuris æterna in secula libris:
Scriptorem sua materies hic laudat, & omne
Concedet genium scriptis Ernestus in animum.
Vos quoque solerti naturam æquare periti
Ingenio, rebusq; suas inducere formas,
Artifices, vestros operi conferte labores
Austriaco, Patrioque Ducis de marmore vultus
Reddite, vel magnos effingant ara colossos,
Effigiem vel spiret ebur, pretiumq; decorem
Addat, Erythrais ornato vertice gemmis,
Ernestumq; loco positum cernamus in omni.
Exorata bonis faueant sed numina captis
Muneribusque suis, & publica vota secudent
Euentu, serueni que domum, Regesque, Ducisque
Austriacos, nomen populis fat ale gerendis.

Flagrantique sacras animo volumur ad aras,
Numen Jesso placidum cum vate precantes.

Palm.
LXX.

2. Dicere ius Regem populis, Deus arbiter aequi,
Exemplo concede tuo, fac regia proles
Iustitiæ correctæ tuæ vestigia seruet.
3. Omnis ut ad rectam quadret sententia normam,
Pauperibus facilem iudex & præbeat aurem.
4. Tum sua pacati tollent fastigia montes,
Muliæque frugiferis moderamine collibus aquo
5. Affluet ubertas, iusto nam vindice stabit
Afflicti fortuna viri, custosque fidelis
Seruabit natos inopum, qui litis iniquæ
6. Conteret artifices, quo defensore vigebit
Imperium, dum Phæbea sub lampade mundus
Deget, & æterna fulgebunt cornua luna,
Longaque perpetua mutabunt secula gentes.
7. Irrigat ut sectas imber latissimus herbas,
Humoresque bibit stillantes rosæa tellus,

8. Sic a quo sub Rege, pius iustusque virescit,
Blandaque tranquillo florebit, otia mundo,
Non peritura, suos calo dum luna meatus
Deseret, & solito priuabit lumine menses.
9. Rex erit Hesperij maria, & regnator Eoi
Litoris, Australisque illi famulantibus orbis
Fluminibus, gelidam sceptrum producet ad Arcton,
10. Extremosque sinus telluris. Et incola vasti
Memnonis imperij vestigia Regis adorans
Concidet ante pedes, vultumque inscribet arena
Hostis, & altrici supplex dabit oscula terra.
11. Dona duces illi Cilicum regalia mittent,
Et medio quacunq; salo iacet insula, mittet
Munera mersis Arabs, Reges sua thura Sabae.
12. Infelixque colent, illum cervicibus omnes
Qui sacrum diadema gerunt, dominumq; potentem.
Agnoscent, famulaq; volent, se subdere gentes
13. Quotquot erunt; nam Rex inopes iniuria vexet
Nequa reos, damno redimet protector ab omni.
14. Deserto feret auxilium, defendet egenum
Pauperiem miseratus, opem certamque salutem
In vita dabit exit in versantibus idem.
15. Euersosque dolis, auiso seu fenore morsos
Restituet, pretiumque sine non vile cruoris
Esse inopis, fundi quem non impunè videbit.
16. Viuat, & in multos regnet feliciter annos
Diues opum, Meroes fuluo ditissimus auro,
Incolumis populi votis, & laudibus omni
17. Tempore. Fertilitas illo sub Principe summo
Vertice montis erit, Libani ne murmura silua
Tanta cedere queant, agitant e cacumina vento,
Quanta dabunt, valido crepitantes flamine culmi.
Florebuntq; suis numerosa ciuibus vrbes,
Vestit ut irriguos vberas gramine campos.
18. Illius aeterno se gloria nominis auro
Proroget, & seclis solem viuacibus aquet.
19. Rege sub hoc opibus gens affluet omnis, & eius
Imperium merita celebrabit laude beatum.
20. Abramidum selecta Deo praecania soli
Conueniunt, qui cuncta creat non indignus vlla
Auxilio, & rerum miracula conficit vnus.
21. Maestasque potens eius nomenque canatur
Perpetuo, & terras decus impleat illius omnes,
Ne vacuus sit laude locus, nec tempora cessent.
Hanc ita votorum firment pia numina summam,
Optatumque bonis cumulent successibus omen.

F I N I S.

ORATIO

O R A T I O

IN OBITVM SERENISSIMI
PRINCIPIS ERNESTI, AVSTRIÆ

ARCHIDVCIS, DVCIS BVRGVNDIÆ, COMITIS

*Habsburgi, &c. Aurei Velleris Equitis, Belgicis prouincijs à Regia Maiestate Ca-
tholica Præfæcti, Decimo Kalend. Martias Bruxella defuncti.*

A D

ILLVSTRISSIMOS ET AMPLISSIMOS CONSILII
ORDINVM PATRES ATQVE PRINCIPES

APIENTER ac præclare magnus ille Philosophus de Socrate refert Plato, Illustrissimi Principes, Patres amplissimi, de vicinitate & coniun-
ctione quadam voluptatis & Doloris in hunc modum differente, eas ni-
mirum animorum passiones, quamuis sibi contrarias, tamen ita propin-
quas in humanis actionibus & mixtas semper esse, vt si quis alteram per-
sequatur & capiat, cogatur ferè & alteram suscipere, quasi ambæ vno ca-
pite aptæ contineantur: Phrygium proinde fabulatorem Æsopum, si
hæc animaduertisset, huiusmodi apologum fuisse compositurum, Deum videlicet cum hæc
duo bellum inter se gerentia conciliare vellet, neque tamen posset, ipsorum vertices certo
nodo colligasse, & ideo vbi alterum eorum adfuerit, alterum continuò etiam sequuturum.
Quapropter in hunc sensum præsci illi Romani coluerunt duas diuas, Angeroniam & Vo-
lupiam, hanc ab angoribus dictam, illam à voluptate: & pontifices Angeroniæ rem diui-
nam faciebant in Volupia facello, in cuius item ara simulacrum erat positum Angeroniæ
sociæ Deæ: vt significarent voluptates & dolores in hac mortali vita sibi inuicem succedere.
Cuius rei exemplum illustrare quidem dedit, sed perquam luctuosum, optatissimus Archi-
ducis in prouinciam aduentus, & funestus eiusdem à nobis discessus. Quæ mors intempe-
stiuâ, & alienissimis Reip. temporibus Principis optimi præstantissimique repentina hæc
orbitas, improuiso nos oppressit, cum adhuc in illo honorificè excipiendo, ædeundo, salu-
tando, in ipsius imperij quasi limine versaremur. Itane verò gratulationem acerbitas, plau-
sum ægritudo, lætas acclamationes lugubre silentium & suspiria exceperunt? Siccinè tam
subitò, conuerso in luctum risu, gaudio in tristitiam, illis ipsis oculis, in quibus Ernestum
Archiducem ferebamus, lacrymæ eliciuntur? An ita Dis est placitum, voluptati vt mœror
semper comes consequatur, quin incommodi plus maliq̃ue ilicò adsit, boni si quid obtigit?
Hem, Erneste, quantam tua morte occasionem mœstitiæ nobis obrulisti! Nam cum infeli-
x Belgica tot cladibus attrita, ac penè prostrata tot iam annis iacuisset, tuo sese illa aduentu
solabatur, de te vno cogitans animum recreabat, & vultum in te intuens ea mente attolle-
bat, vt non modò omnium calamitatum memoriam deponere iam inciperet, sed ad certam
spem quietis ipsa se erigeret, atque tua præsentia se respiraturam tandem aliquando post tot
mala consideret. Sed ô fragilem & lubricam hominum sortem, ô inanes nostras cogitatio-
nes, ô consiliorum mutabilitatem! Ecce, in quem rerum nostrarum fiduciam constituera-
mus, cui tota nuper Belgica obuiam se effudit, repete nunc exanimem, & importuni luctus
argumentum cernimus. Qui casus erepti nobis Archiducis, infelicem hanc Æemp. ita per-
culit & afflixit, vt exiguam medicinam ad dolorem mitigandum superesse videamus, ne que
aliud in præsens leuamentu habeamus, quam pulcherrimâ virtutum, quibus fuit ornatissi-
mus, recordationem. Et si enim ille nos ante deseruit, quam bonis commodisque quæ ab eo
expectabamus, frui inciperemus, tamen vitæ integritate, & prudentia singulari, tam incre-
dibilem apud omnes homines existimationem adeptus est, vt primo aduentu suo omnes
huius

huius belli molestias absterferit. De tanto ergò Principe ab humano consortio nuper digressio, Illustrissimi proceres, in concessu hoc amplissimo verba facturus, & ad commendationem funebrem accessurus, haud vnā rem intueor, quæ magnopere suspensum me reddit, & sollicitum. Si enim vis ingenij, quod mihi quidem minus quàm mediocre est, si dicendi facultas quæ in me nulla est, cum Ernesti magnitudine, vestraque dignitate, & dolore omnium quos atratos hîc conspicio, videatur conferenda, vereor ne idoneus virtutum eius laudator primùm desideretur, tum ne meâ infantia amissi Ducis desiderium non modò non imminuam, sed etiam valde augeam. Verùm ea spe fretus ad dicendum me comparo, quòd eò æquiores vos mihi habiturus sum, de laudibus Archiducis paucis verbis dicturo, quòd maiori eum viuū officio coluistis, omniq; honoris genere decorandum cõsuisistis: Et quòd nemini ignominiam paratam esse videam, qui nequeat huius Principis virtutes & splendorem pari eius meritis oratione complecti, præsertim cùm existimem vix vllius eloquentiam sine vestra humanitate huic muneri suffecturam. Nam quis generis claritatem, Austriamq; familiā pro sua dignitate satis vnquam celebrauerit? Cuius equidem primordia nō ab Hercule deducam, nec ad Priamum referā, satis enim nobis est, quòd hoc verè affirmare possimus, nullā in terrarum orbe vniuersò gentē reperiri, quæ cū Austriaca domo, stirpis antiquitate, vel rerum gestarū gloria cõparetur. Quæ cùm summorū Cæsarum, Romanorū Imperatorum parēs sit & educatrix, ac velut fons quidā & seminarium triumphorū, tum hoc illa nobilior, quòd maxima Reip. Christianæ præsidia in armis eius & potentia consistant. Sed quia hæc cuius notissima sunt, & quòd molem Impetij Romani sustentari ab Austriis Principibus (stabilitatis firmamento, ab Hispanica monarchia, & ornamento dignitatis accedente) nemo sit qui ignoret, nihil vltra ad Ernesti cõmendationem ex generis amplitudine, vel ex eius domesticis imaginibus sumemus, sed reliquam ex eius probitate & sapientia laudationem hauriemus. Et nihil prædicationis alienæ admiscebimus, præter Cæsaris Augusti Maxæmyliani patris, (quæ tamen Ernestus, ceu thesaurum pretiosum, inter bona propria non immeritò numerabat) Principis omnium præstantissimi & matris Mariæ Augustæ Philippi Regis germanæ, lectissimæ heroinæ, commemorationem. Hos ille cùm auctores vitæ suæ habuerit, (patrem nimirum tam religiosum iustitiæ cultorem, quàm fortem religionis Christianæ vindicem; matrem verò præclaris animi dotibus excultissimam, & maritalis verecundiæ spectatam ad eò custodem, vt puellæ nobilissimæ non in Cæsareo gynæceo, sed in ipso sacrario diuæ Pudicitæ versari dicerentur) non degenerauit à parentum disciplina, sed ad quæuis vitia repellenda institutus, & maiorum suorum virtutibus excitatus, totum ad eosdem imitandum se composuit, vt se iis dignū esse re ipsa declararet, & gloriæ patrimonium sibi ab illis relictum tueretur & auget. In summo itaq; maiestatis splendore, atque inter fasces imperij educatus, egregiam illam indolem ab ætate ineunte excollandam esse ratus est, neque sibi domi, in illa Cæsarea virtutum officina, ab opere cessandum, vel otio languescendum; sed benè beateque viuendi rationem in doctrinæ studio, quo vno virtutes propè omnes acquiruntur vel certè perficiuntur, adolescens collocauit; existimauitque nulla viros principes aptiora vel vtiliora instrumenta, ad regendā Remp. vel gloriam adipiscendam comparare sibi posse, quàm eruditionem & literarum elegantiam; neque illa magnitudinis quæ in se habent semina, vel ad vsum rerum maturius coalescere, quàm nutrimento disciplinæ, nec ad decus consequendum vberius efflorescere, quàm scientiæ ornamento. Tam præclaris Ernestus se primùm tyrociniis exercuit & formauit, tantumq; breui tempore in hoc instituto ad virtutes profecit, vt omnium suffragiis ad maximā imperia iam tum destinaretur. Nam cùm in iuuentute, cui multa blandimenta natura ipsa dedit, multasque ad voluptatem vias lubricas ostendit, nihil sibi permitteret, quod in illa vitæ parte, ceu ætatis erratum excusare solemus; sed adolescentiæ libertatem sanctissimis temperantiæ & pudoris legibus moderaretur & astringeret, affectibus imperaret, atque ita videret, vt se ipsum pro exemplo scueritatis, continentæ ac sobrietatis æqualibus suis proponere videretur, illam de se omnibus opinionem præbuit, vt quæuis potestate in alios exercenda dignissimus haberetur. Etenim alius iura dare rectius ille potest, qui semetipsum regit, & cupiditates alienas refrenare, qui suas ipse cohibet, & ab alijs reposcere rationem vitæ audeat, qui redere po-

dere potest suæ. Raros Principes videmus qui in æui sui cursu insolenti & præcipiti, natalium amplitudine, & magno imperio bene vti sciant, aut qui animi ferociam modestiâ temperare, in opum affluentia frugalitatem seruare, & licentiam infinitam viuendi innocentiam præciderent soleant: vt in maxima fortuna, summa temperatio, modus in copia, in nimia libertate continentia requiratur. Nusquam igitur effusus ad luxum, ad libidines, & ad quæuis flagitia habent laxantur, quàm apud eos homines, qui vitia sua occultant potestate, neque alio nomine beatos sese putant, quàm quoddam faciunt quicquid libet, & ad cupiditates incitantamentum habent, peccandi impunitatē. Longè aliam Ernestus rationem maiorum iniuriarum, despectis enim omnibus voluptatū illecebris, nihil nisi graue, nisi rectum & seuerum sentiebat faciebatq; , & à studiis iuuenilibus, quæ ab eius pueritia celeriter defloruerant, alienus & auersus, omnibus actionibus & sermonibus exprimebat, se nō minus infensum turpitudinis hostem, quàm amicum esse honestatis singularē. Præterea has virtutes grato & laudabili temperamento condiebat, vt nihil seueritas benignitati detraheret, nec comitas eius grauitatē impediretur, maiestas modestiam coniunctam retineret. Sic Principis ingenio moribusque compositis, vt secum ipse certaret, & vix alium quàm seipsum superandum reperiret, nō tamen à paternis vestigiis descebat, sed dum magnanimitatē, perfectamq; sapientiam, quibus Cæsar Augustus imperium gubernabat, assidue intuetur, admiratur, imitatur, nō tam proprii virtutibus stimulos adhibere, quibus iam non indigebat, quàm neruos illarum intendere videbatur, & easdem exemplis paternis confirmare. Cùm autem satis roboris ætati accessisset, cum fratre Rudolpho in Hispaniam est profectus. Ibi à Rege cognato amantissimè excepti, & perquam officiosè culti habitique, ciuilem ipsius (Principis nimirū maximis in rebus sustinendis & gerendis exercitatissimi peritissimiq;) consuetudine prudentiam, facile assequerantur, clementiam, quā Philippus non modò omnes Principes, sed suas ipse virtutes superauit, sic in sanguinem & succum suum conuertebant, vt vel ab illo infra, vel ipsis potius innata videretur; deniq; ad Christianam religionem propagandam, cuius desiderio per se ipsi flagrabant, Catholicæ Maiestatis studio & ardore, magis etiam magisq; inflammabantur. In suam itaq; Germaniam reuersi, re ipsa demonstrarunt & specimē dederunt, quàm ab Hispaniensi virtutum mercatu minimè inanes aut vacui redierint. Nam cùm Maxæmylianus optimus Imperator ad immortalitatē ex hoc orbe demigrasset, & vnicum Romani Imperij columnen videretur concidisse, Rudolphus vnanimi virum suffragio Augustus salutatus, tam præclara dedit præstantiæ testimonia, vt parentem Cæsarem nō penitus amissum, vel ademptum sibi homines putarent, sed bonam eius partem in superstitē Rudolpho relictam gratularentur. Ernestus verò ad vtramque Pannoniam gubernandam ascitus, in primo statim imperij exordio haud obscure declarauit, se illis virtutū, rerumque fortissimè gerendarum instrumentis non minus vtiliter ad salutem Reip. & commodum vti scire, quàm honestè & diligenter eadem comparare. Multis igitur annis prouincias illas rexit, tanta integritate, innocentia, fortitudine, tam ex Cæsaris voluntate animiq; sententiâ, ad populi quietem & prosperitatem, & securitatem orbis Christiani, vt cum Rudolphus non vt fratrem amauerit, sed Cæsar vt imperij conuortem obseruauerit, & nihil vnquam gesserit, nisi communicatis cum Ernesto consiliis. Adhuc Ernesti erga nobiles, erga omnes mansuetudo & humanitas, in milites liberalitas, æquanimitas in subditos, tam gratū & iucundum eum omnibus faciebat, vt ij felices sibi viderentur, apud quos ille Princeps diu comorabatur. Nec plurimis abhinc annis tutior aut tranquillior rerum Hungaricarū status fuit, quàm cùm illam prouinciam Archidux Ernestus, non præfecturæ titulo, sed vt domus Austriacæ propriumq; patrimonium, ac Romani imperij propugnaculū defenderet. Cùm igitur immanissimus Christianorum hostis Thraciæ tyrannus biennio elapso, cum exercitu instrumentissimo impetū in illam regionē faceret, permulta sunt ibidem Ernesti consiliis auspiciisq; gesta, viribusq; repressæ barbarorum incursionēs, vt præclari eius nominis ac virtutis gloria adhuc ibi vigeat, & eximia eius laudis ad æternitatem supersint in monumenta. Quæ cùm fama constanti omniumq; sermonibus vbiq; celebraretur, opportunā Rex Catholicus Princeps nostræ elementissimæ occasione habuit, cognato Archiduci Belgicarū ditionum imperium deferendi. Postquam enim Deus Alexandrum Farnesiu Ducē bellicosissimum, ex

hoc salo turbulento, ad quietis portum, ex hac corporis custodia ad cælestem libertatem, ad perennem valetudinem ex languoribus eduxerat, quibus inter milites in castris tabescebat, non alius in orbis terrarum comitijs idoneus repertus est, præter Archiducem, quem in demortui locum sufficiens duceret. Etenim si genus Austriacum spectemus, & Belgij præfecturam, quam consilio salutari, & grato subditis exemplo gerunt Regij sanguinis Principes, nemo gradu propiore Philippos attingebat. Sin auctoritatem imperij intuemur, quæ ad bellum gerendum vel ad pacem componendam summa requiritur, is præses nobis datus est, qui proximum culmini Cæsareo locum habuit. Neq; alius tam dubijs formidolosiq; Reip. temporibus, hos Inferioris Germaniæ tumultus, quam Princeps Germanus videbatur pacaturus. Hoc etiam ille animo provinciam hanc suscepit, vt Regis exquisitum in eligendo iudicium, suam in regendo sapientiam comprobaret. Quod non minus præstitisset, si insigni illo munere longioris vite vsu perfungi licuisset, ac re ipsa declarasset, longè maius esse imperio vti scire, quam illud adipisci, quod hoc in proprijs virtutibus sit positum, illud velut alienum à fortuna tribuatur. Quamuis igitur latissimum ad acquirendam gloriam domi campum haberet, tamen Princeps Ernestus tam ad sui quam ad nominis Austriaci splendorem, ingentem laudis cumulum putauit accessurum, quod virtutis suæ exercendæ facultatem foris etiam naturæ esset. Postremò quia numeros boni & iusti Principes explere omnes cupiebat, pars illa iustitiæ, quam distributiua Philosophi vocant, postulare videbatur, vt externum ad imperium accito Archiduce, reliqui Principes fratres domesticum sortirentur, facta quadam materiæ ad gloriam partitione, & seruata æqualitate. Vienna itaq; digressus Ernestus, & à patriæ cõplexibus, ægrè illo carentis, dimissus vel exemptus in provinciam contendit. Mirum dictu fuerit, quãto cum applausu, quacunq; iter fecit Archidux exceptus est, quãto comiter appellatus à Germaniæ proceribus, à ciuibus salutatus. Tota siquidẽ Germania cladis Belgicæ confinio vehementer afflicta, & calamitatis vicinæ diu sociata, in communionẽ lætitiæ vocabatur, nec Belgis meliora precabatur vel optabat, quin illa sibi ipsa quoq; gratularetur, & spem incredibilem de Ducis in Belgium profectioe conceptam, nobiscum participaret. Porro quantis votis, quãto populi desiderio provinciam sit ingressus, vobis Patres amplissimi, recensere superuacuum est, quod honores Celsitudini eius exhibitos ipsi decreuistis, & quod magnificentie publiciq; splendoris, quo illum Bruxella & Antuerpia coluerunt, memoria recentissima est. Quamobrem magis pium censebitur hoc officium, quod hac oratione in funere eius soluimus, vt quem vita fruente quouis cultu genere profecti sumus, eum etiam suæ laudis commemoratione, postquam inter homines esse desijt, decoremus, ne si mortuo defuerimus, id omne quod præstitimus in aduentu & exordio, fortunæ illius & imperio videamur non beneuolentiæ vel meritis tribuisse. Nihil igitur facimus in illo prædicando, quãto quod possumus & debemus, & prope nodum nescimus, an posthac magis grato, magis commodo, magis expectato Principi præfecto similem vnquam operam simus præstaturi. Quamuis enim neque hunc dolorem, neque finis experimur, quin idem nobis etiam antea contigerit, tamen nunquã temporibus magis impeditis huiusmodi orbitatem Resp. est perpeffa. Excessit hic è viuis Ludouicus Requesnensis, sed eo minus doloris eius obitus attulit, quo debilitatis & fractis hostis viribus, minor ab eodem nobis metus impendebat. Cuius belli reliquias successor oppressisset, si aduentum in provinciam prius accelerasset, quãto exercitum firmissimum è victoria suæ, cursu seditio reuocasset. In Ioannis Austriaci interitu immaturo deploranda certè fuit humana imbecillitas, & inconstans rerum status: Sed cum ille flos militiæ ante exarsisset, vel relictus esset, quãto fructus illos pareret, qui extra Martis campum percipiendi non fuissent, erant multi homines qui victoriae ferociam magnoperè extimescerent. Et si enim illo Duce nihil erat moderatius, in eo tamen bello, quod ciuili præcipuè discordia alebatur, victoria non insolens esse non potuisset, si armis viribusque, quibus ille ad gloriam immortalem nitebatur, conficiendum fuisset, præsertim cum tot opida, tot vrbes, tot provincie superessent expugnandæ, erat metuendum, vt illud incendium in Belgicam propemodum vniuersam exortum, non nisi regionis ruinã extingueretur. Austriaci item morte non vacauit imperij, nam in eius locum successit Ferdinandus, præfens, actusque demortui continuans, tanta animi magnitudine, contentione, diligencia,

gentia, vt summo illi Duci accepta feratur Belgij restitutio. Cuius mortem qui non luxit, is vel immanitate vel stupore animi se correptum esse indicat, vt qui sensu caruerit, dum è corpore Reip. nobilius illud membrum, vel caput tolleretur. Si enim naturâ sic comparatum est, vt audito cuiusquam viri boni occasu, non possimus non contrahere aut densittere animum, quantò magis dolendum est extincto Alexandro, cuius vita tot commodis, beneficiis, ornamentis Remp. Belgicam, Christianam, vniuersam, cumulauit, affecit, & amplificauit! Sed nescio quomodo heroibus ferè omnibus fatale videatur, vt ad plures præteriti periculi obliuio, quàm accepti beneficii recordatio perueniat, & in metu homines semper benigniores, quàm in victoria grati reperiantur. Grauem tamen Farnesiani obitus casum, qui tempore nunquam magis alieno incidere potuisset, leuiorem effecit Ernesti expectatio, quem auctoritate, consilio & prudentia confecturû sperabamus, quicquid strenui illi Duces copiis opibusque inmensis vel tentauerant, vel omnino non attigerant. Cùm is enim rem arduam prouincia Belgicæ præfecturam iudicaret, totam eius salutem in se recipiebat, neque partem eius aliquam, sed vt sapientes medici solent, totum corpus spectabat, curandumque proponebat. Quod cùm vi & armis belloque diuturno parum processisse animaduertet, rem alia ratione aggrediendam sibi statuit, & consiliis mitioribus hos tumultus, & hæc odia desperatæ concordie ad tranquillitatem pacemque reuocanda. Omnia itaque vota eius, cogitationes, studia, pacis erant, sine qua nec sincerum Dei cultum florere, neque dignitatem Regiam defendi, nec alleuationem populi tot cladibus oppressi procurari posse existimabat. Cùm ergo omnes scirent de pacando rerum statu eum animò agitare, atque hoc etiam experiri, nemo erat quin confideret, Ernestum res omnes ita compositurum & tranquillaturum, vt vitam in ocio securam ageremus. Quamobrè cernere erat vultus bonorum hilares & erectos, eorum qui nutabant planè confirmatos; improborum verò facies tristes & abiectas, eosque de loco, quem in pace nusquam habent, propediem mutando, & exilio voluntario consilia ineuntes, dum prosperitatis futuræ letitiam boni omnes præciperent. Nam haud temerè homines sibi persuadebãt, Deum conatibus Archiducis ad futurum, quod ex eius morum probitate colligebant, & bonorum omnium, ac pacis maximè auctore, propitium fore credebant pacificatori Principi, quem eximia etiam vitæ sanctimonia comendabat. Sic enim viuentem eum intuebamur, vt aut quendam ex veterum annalium memoriâ, aut diuinum hominem de cælo delapsum in prouinciam putaremus. Alios fortasse belli Duces summos viros, qui in hoc vel in aliis imperiis floruerunt, militari gloria illustriores inueniemus, vel rerum gestarum magnitudine clariore; sed tam incorruptam animi integritatem, vitæque temperantis & innocuæ tenorem tam perpetuum & constantè, reperiemus in nemine. Quantò ergo difficilius est, prius sibi ipsi quàm aliis imperare, & de cupiditatibus suis, quàm de victis hostibus triumphum statuere (illud viribus alienis, hoc suo quifque Marte perficere tenetur) tanto magis aliorum splendidissimos triumphos Archidux Ernestus hac laude adæquauit, vel etiam superauit. Huc eius accedebat humanitas & clementia, ex qua nascitur suauissima ipsius recordatio, spe commodorum, quæ ab eius bonitate, quæ Belgæ duci cupiunt, in bonos lenitate, in errantes pietate, indulgentia in omnes, cumulatè expectabantur. Nemini ad hunc Principem præcludebatur aditus, nunquam populi querimonijs, ciuitatum legationibus, omniumque postulatis, Gubernatoris aures benignius patuerunt, nunquam oratores attentius sunt excepti, neque perorantes patientius exauditi, quos omnes vel Latine, vel Germanicè, vel Hispanicè, vel Italicè dicentes (quam linguarum peritiam in Rege Mithridate mirata est antiquitas) perfectè intelligebat, & iisdem expedite sine interprete respondebat. Multis igitur malis remedia adhibuisset, quæ superiorum temporum iniquitas importauerat. Siquidem mansuetudini coniuncta seueritas, ab eximio quodam studio iustitiæ profecta, assidue eius animum habebat occupatum, vt nihil cogitaret, nisi vt respirante à diuturni belli cladibus Rep. prouinciam restitueret, mores emendaret, & ad veterem formam & præscriptum exigeret, atque omnia retinere ad pristinum institutum, quo D. Carolus Quintus Augustus Imperator, patris eius magnus, Germaniam suam Inferiorem rexit, & beatam conseruauit. Quod vt melius efficeret, ad pacem componendam, quæ spes salutis vna reuera ostendebatur,

consilia sua omnia cursumq; dirigebat, & vt sapiens gubernator omnia præparabat, quæ ferendæ tempestatî videbantur necessaria; Nec ad villam Reip. Belgicæ medicinâ sine magno præsidio accedendû statuebat. Exploratum enim & perspectû habebat, quàm imprudenter ij faciunt, qui imperiti & rudes ad imperiû accedunt, & quàm facîle in scopulos intrudatur Resp. vt in alto naui, inexercitato nauarcho commissa. Noster verò Ernestus hoc animo in puppi immotus sedebat, vt singula tēporum, locorum & periculorû momenta expenderet, ingenia populorum, viresq; hostis exploraret. Hoc indocta multitudo, & ignarum ciuilibus prudentiæ vulgus non intelligebat, sed quietum rectorem clauo assidentē nihil agere putabat. Quibus equidem hominibus nihil censeo respondendum, nisi quòd scientia & iudicio destituti, minimè sunt idonei politicæ rei iudices, quam secundû artem & non ex præscripto tractandam docet Plato, nauarchi & medici in Politico exemplis. Stare enim Principes in medio velut orbe Reip. debent, qui cùm fortè versetur, eam aggredi rationem, ad quam eos vtilitas populi vniuersi, salusq; conuerterit. Hoc igitur animo Archidux Ernestus velut quasdam inducias sibi ipse indixerat, vt tanquam in vmbra consilio prius omnia, quàm armis in sole & puluere experiretur; tanto acrior & vehementior (si concordia amplecti, & in gratiam redire hostis recusaret) in arenam descensurus & bellum illaturus, quanto atrociorè contēptè pactonis iniuriam æstimaret. Hęc cùm ageret præfectus ex ea sentētia, quam status Reip. temporum inclinatio, & concordia ratio videbatur postulare, tamè prouinciarum administrandarû miserimas condiciones euitare non potuit; in quibus diligentia plena simultatum est, cunctatio obrecreationum & vituperationû; vbi seueritas periculosa est, liberalitas ingrata, frons omniû familiaris, animiq; non officii, sed temporibus seruientes, blanditiæ apertæ, iracundiæ occultæ, venientes cum imperio auidissimè expectant, presentibus inseruiunt, abeuntes deserunt, vt in simili argumento conqueritur M. Tullius. Quamobrem quoties hæc animo perpendimus, si sortem nostrâ respicimus, Archiducis interitus, luctu & lamentationibus; sin ipsius vicem, cultu potius & gratulatione videtur prosequendus, qui tot tantisq; malis, incommodis & molestiis, quibus omnes legati præfectiq; regionum obnoxij esse solent, vna morte perfunctus est, ab ingratis huius seculi ingeniis expeditus, & in tuto ac tranquillo quietis portu collocatus. Nam vt omittamus cōmunes vitæ humanæ miserias, quæ aded caduca, aded fragilis est, vt nihil hominibus accidere possit, quod aut improuisum aut inexpectatû sit, cùm nihil hic tam firmû, tam stabile habeamus, quod non mutationē repentinam patiatur, quid quæso in Principû vita reperiemus, qui populo imperant, vel vt veriùs dicā seruiunt, ignaro, flexibili, inuido, moroso, vecordi, ingrato, cur felices aut beatos eos appellemus? cur non potius, (cùm sciamus non consiliû esse in vulgo, non modû, non discrimen, nec illud delectu vel sapientiâ duci ad iudicandum de Principum actionibus, verûm impetu quodam & temeritate) eorum fortunam & labores deplem? Enimuerò si quis pulcrum & magnificû putat, in maximo splendore & in Reip. luce versari, is sciat honores, potentiâ, imperia, opes, voluptates, lætitiâ sæpe habere furunculi instar, latente inflammatione palpitantē & micantem. Proinde non est admirandû si oblato Archiduci amplissimo imperio, aliquid vel accesserit, vel etiam defuerit, quod minus illû voti compositè fecerit: nempe quòd tam citò, quàm maximè expetebat, in eum gradû Reimp. ex quo illa his tumultibus tot iam annos collapsa est, restituere nō potuerit, & subsidia belli ad pacis ornamenta transferre, siue quòd in tanta difficultatû mole, cùm ad bellum hosti inferendum se accingeret, exercitus Regij præsidii caruerit, perpetua ferè, quàm diu imperauit, seditione impediti. In hoc igitur ille tam pertinaci malo, cùm velut alter Hercules hydram secaret, alia subinde atq; alia legione importunè tumultuante, cum sua quoq; Princeps valetudine parum firma, pedumq; doloribus conflictabatur, donec eum morbus inflammatis nephritide renibus letalis, cum febris oppressit. Ex quo viribus corpusculi iam valdè inclinantis, salutis Christianæ viatico instructus, ad metam mortalibus omnibus cōstitutam animosè decurrit. Et vt erat in vita permodestus & placidus, sic in mortis stadio sui non dissimilis, summa decedentis tranquillitas apparebat. O, beatum te, Erneste, qui ex hac mortali vita, quæ vtenda nobis data est, non possidenda, promissa piis omnibus, vt speramus omnes, hereditate potitus es: qui ex hac multarum ægritudinû palæstra, in securam quietis sedem commigra,

commigrasti: & ex hac statione omnium ærumnarū, te in otium æternæ felicitatis recepisti; qui deniq; ex laborū & dolorum omnium terrestri diuersorio, ad propriū ciuitatis cælestis domicilium, & ad patriā euolasti! O ter felicem tibi mortem tuam, vel potius finē molestiarum, & perfugium vitæ melioris! neq; enim mors videtur appellanda, qua velut duce & ianitrice quadam, ea orania affecutus es, quorū gratia, dum viueres, vitam optimē instituisti. Nihil igitur est quod eius nomine lugeamus, qui per omnē ætatem summis viribus annixus est, vt mors quàm paucissima, quæ adimeret, inueniret, cui omnia virtutum superstite ornamenta, præmia defuncto cumulatè obtigerunt, cui nihil ablatū est, quàm quod natura dedit, quæ deleri non possunt, duratura permanserunt. Hæc est illa vitæ benè actæ gloria, cuius recordationem nobis quidē iucundam, triste verò sui desiderium reliquit. Dolendum ergo nostrā, dolendum causā publicā, quod prius tanti Principis iacturam fecerimus, quàm ipse fortitudinis & prudentiæ suæ, quā nos ex his angustiis bellorū expediuisset, monumenta relinquere, Respublica, aduentus & imperij eius fructum percipere potuerit. Quocirca quandocunq; in mentem nobis venit, quantis beneficijs comodisq; Ernestus Belgium affecisset, quantumq; illi pacis auctori deberemus, tum neminem reperiemus tam parum aut nihil de domesticis rebus aut publicis cogitantem, qui non eius interitū, cuius vita quò longior, eò publicè vtilior foret, non tristem, non acerbum, non immaturum existimet, aut qui funus Archiducis, sine gemitu, sine lacrymis, sine questu prosequatur. Verum vt ex hoc dolore aliquid etiam commodi ad Remp. perueniat, danda vobis est opera, Principes Illustrissimi, ne consilia concidisse morte Archiducis, nec virtutem militum languidiorem factam peruelles existiment. Nam etsi sub Dolore Platoni visum fuit, Iræ & Timoris affectus contineri, nolite vos committere, vt ad metum aliquem, ignauię argumentum videamur inclinari, sed ad iracundiam, quam veteres Academicus quandam fortitudinis cotem esse dicebāt. Iram quoq; dolori coniunge, vt ex eo naram, non vno in loco placuit Aristoteli, & doloris vocabulum pro ira vsurpare poetis non est infrequens. Quare si quam ex hoc vulnere, quod interitu Archiducis accepit Resp. dolendi causam habemus, vt habemus maximam, pari indignatione resumendi sunt animi, vires acuendæ, omnisque luctus & dolor vindictā mitigandus est; & eò acrius grauiusq; ad contumelias vlciscendas incumbendum, quò hostis insolentiūs Regiæ Maiestati, Austriacę dignitati, & bonorum omnium desiderijs illulit. Sciat autem sentiatq; eandem ad eius furorem contundendum Regis esse potentiam, ad audaciam frangendam consilia non deesse, neq; ad domandam feritatē eius militiæ robur imminutum esse. Præfecto intempestiuè terris erepto mansit in prouincia imperij auctoritas penes virum fortissimum Illustrissimumq; Fontium Comitem Belgij legatū, Præfectumq; designatum, qui dum partes Archiducis sibi ab illo commendatas, sustinebit & tuebitur, vobis adiutoribus cum ceteris Principibus Præfectisq; militaribus exercitum ducendi, manus conferendi, hostem cladibus atterendi, nullam occasionem putabit amittendam. Regij item adsunt ex Hispania Quæstores clarissimi viri, qui in suppeditandis ad bellum subsidis eò diligentiore operam præstabunt, quò in partem gloriæ admitti magis cupient: nisi aduersarij ita se comparent, vt ad proponendæ pactionis æquitatem sincera accedant parēdi voluntate, & deposita pertinacia indignationem obsequio amoueant, rerumq; suarum securitatem, quæ in armis nulla est, solo Regiæ clementiæ beneficio consequantur. Orandus est interea summis precibus Deus, vt eam Regi, Principiq; Philippo (quos solos mœsta tanti Gubernatoris obitu intuetur Belgica, & ex quorum voluntate, secundum vnum Deum, tranquillitas temporum & salus nostra pendet) mentem inspiret, vt in eligendo Archiducis successore, idem, quo eum legerunt, iudicium adhibuisse videantur, & eandē claritatis tam generis quàm vitæ, spectatęq; virtutis rationem habuisse. Ita fiet vt talem expectaturi simus, eum summo imperio nobis præfuturū, in quo nihil eorum, quæcunq; à superstitute Ernesto sperabantur, desiderare possimus. Accedat igitur ad Belgij gubernacula, qui sua magnitudine ad Regiam dignitatem tuendam sit aptissimus, gloriæ priuatim comparandæ studio publicè vtilissimus, ac facilitate morum, & clementia sit gratissimus. Neq; alium certè prouincię status postulat, si mala & pericula, quę domi nos oppriant, foris vndiq; circūstant, dicendo persequamur. Sex ferè sunt iustra, cum hæc regio continuā ciuilibus belli ferie, & ab

exteris & à suis vexatur & diripitur: Sed si vnquam antea, iam nunc ille requiritur, qui consilio moderari, virtute tueri, atque omnia fortitudine valeat conficere, cuius auctoritati nemo intercedat, & cuius amplitudo tollat sui reuerentiã omnes æmulationes & dissidia nobilium, cunctosque in officio & obsequio contineat: Qui vt hostes externos & domesticos superet, primùm sciat bellum suis castris indicendum & corruptæ disciplinæ, vt manus militares ad imperij munia paratas semper habeat, non autem ad vexandam prouinciam conductas, Regiasque legiones sub signis, & ad nutum ducis sui expeditas, non in statiuis seditiosis venales: Qui sciat demonstretque, belli conficiendi in re nautica, in maritima, in classico apparatu, rationem sitam esse: Breuiter is Ernesti successor expectatur, qui deprauata corrigat, restringat dissoluta, colligat dispersa, infirma corroboret, componat turbulenta: Qui spem Archiducis aduentu inchoatam, & præpropera eius morte interceptam & incisam, adimplendam sibi putet, & eandem ob oculos & in mentem defigat, velut gloriæ appetendæ singulare inuitamentum: Qui sui decessoris non imperium modò & honores adipisci, sed virtutes etiam sin minus superare, æquare tamen velle quàm maximè videatur: Qui nihil tam eximium, aut expetendum putet, quàm integritatem suam, summamque temperantiam non latere in tenebris, nec ignotam esse, sed in oculis Belgij clarissimæ prouinciæ, in omnium verò gentium & nationum exterarum auribus esse positam: Qui denique in prouincia cum hac laude versetur, se actiones suas ita instituire, vt imperium sapientiã, Remp. iustitiã, populum clementiã rexissè dicatur, & has Belgicas prouincias pro Regis dignitate, pro salute nostra, pro sua autem gloria pacatas reliquissè. Hoc Deum, hoc Regem votis omnibus flagitamus, vt res nostras afflictas, vterque in causâ sua benigni respiciant, & Erneste successorem quamprimùm renuncient, in quo Principis gratissimi iacturam consolemur.

O M I S S A H Æ C A D D I T O.

Folio 7, linea 29. post dictionem, profugit, inferre: Iulio interfecto, Germani illæque nationes, inter quas & Belgæ, re audita de Cæsare, legatos miserunt ad Aurelium, (quem L. Cottam fuisse opinor, post bellum Mutinensè adhuc superstitem) qui ab Hirrio Consule præpositus illis erat, se, quod esset imperatum, esse facturos, vt ad Atticum scribit Cicero. Et ne mirum videatur Tullium nomine illarum nationum non expressissè Belgas, aut eorum vltos populos, certum est eosdem ne auditu quidem illi cognitos fuisse: vt ex ipsius responso colligitur, ad Q. fratrem scripto, de se in Neruii oppugnato conquestum; vbi enim, inquit, ipsi sunt Neruij, & quàm longè absint nescio.

Fol. 7. lin. 13. reliquerat: adde: Neque sui dissimilem nepotem habuit Varus L. Asprenatem legatum suum, & duabus legionibus eo tempore præfectum, quas cum strenuè vindicasset, in viuos beneficis à Velleio commendatur, sed vt fordidus in cæcos, in quorum patrimonia inuasit, notatur. Ab eodem L. Cæditius laudatur, castrorum præfectus, vt à Sexto Frontino Coelius primipilaris, qui obfessis post cladem Varianam Romanis, pro duce fuit.

Fol. 10. lin. 28. constat: appone: Ne quis autem generis indignitatem proconfuli nostro obijciat, meminissè oportet, et si stance Rep. Libertini ab honoribus repellbantur, tamen filios Libertorum à C. Iulio Cæsare in Senatum lectos esse, ex Dione probari, & à Claudio Imperatore, Appij Cæci censoris exemplo, ex Tranquillo & Tacito. Hoc posteriori æuo factitatum est licentiùs, nec Commodò fuit insolens, si auctoritatem, summamque potestatem, quam deculit Cleandro de lapide empro, spectemus.

Fol. 11. lin. 13. infr. expleuerit: inferre: Sub iisdem Augg. Ricthouarus, vel vt alij, Ricthius Varus Galliar præfes, & limitis Neruici præfectus, permultos nominis Christiani assertores, glorioso martyrio decorauit. Sed horrendæ feritatis iusto Dei iudicio pœnas æquas dedit.

Fol. 29. lin. 10: Alberto, adde: filio (nisi fallor) Roberti Comitis Namurcensis, qui post obitum S. Guiberti Gemblaci fundatoris anno D. CCCCLII. bona eiusdem monasterij occupasse legitur, in eiusdem S. Confessoris vita.

E R R A T A S I C C O R R I G I T O.

Folio 6. lin. 9. infr. leg: Cherulicos. fol. 7. lin. 30. leg: Norbano. fol. 8. lin. 4. leg: Sanguinius. fol. 13. lin. 26. nulla, leg: vix vlla. fol. 19. lin. 4. 14. 15. o. pro ditione Mosellana, nunc L. otharingam. fol. 29. lin. 10. infr. leg: Namurcum. fol. 40. lin. 11. leg: potentiam. fol. 42. lin. 27. leg: conuinciam. fol. 43. lin. 4. leg: praestitum. fol. 45. lin. 14. leg: stragemati. lin. 22. leg: Aruernos. fol. 110. lin. 17. leg: refererat. fol. 31. leg: minoris. fol. 157. leg: ffue. fol. 160. lin. 5. infr. leg: Mecenate. fol. 162. lin. 12. leg: angusto. fol. 168. lin. 2. leg: confedu.

A P P R O B A T I O.

In hac elaboratissima & elegantissima Topica & Historica in aduentu Serenissimi Principis Ernesti Archiducis Austriae, &c. descriptione, & reliquis, Auctore IOANNE BOCHIO, viro doctissimo & facundissimo, nihil continetur quod S. Rom. Ecclesia, Catholica religioni, vel Regia Maiestati contrarium est, & propter operis dignitatem & elegantiam, meo iudicio utiliter & imprimantur, & legentur: Datum Antuerpia, Anno M. D. XCV. Prid. Cal. Martij.

D. Henricus Sebertus Dunghæus, S. Theol. Doct. Pœnitentiarius
Apostolicus, Canonic. Antwerp. librorum Censor.

S V M M A P R I V I L E G I I.

REGIS privilegio cautum est, ne quis citra voluntatem Ioannis Moreti, Typographi Antuerpiensis, librum cui titulus est, Descriptio publicæ gratulationis, spectaculorum & ludorum, in aduentu Serenissimi Principis Ernesti, Archiducis Austriae, &c. cum breui narratione De Belgij Principatu, &c. ullo modo imprimat, aut alibi impressum in suas ditiones importet, venalemve habeat. Qui secus facit, confiscatione librorum, & gravi pœna multabitur: uti patet in literis Datis Bruxella, V. Martij. M. D. XCV.

Signat. I. FACVWES.

A N T V E R P I Æ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
APVD VIDVAM ET IOANNEM
MORETVM.

M. D. X C V.

UNIVERSITARIA

UNIVERSITARIA